การปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในชนบทภาคกลาง: กรณีศึกษาหมู่บ้านเขาน้อย อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์

นางสาววนัสรินทร์ สุยสุวรรณ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเคหพัฒนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเคหการ ภาควิชาเคหการ
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2553
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5 2 7 4 1 3 8 8 2 5

COMMUNITY FACILITIES IMPROVEMENT FOR THE ELDERLY IN RURAL CENTRAL REGION: A CASE STUDY OF KAO NOI VILLAGE, THA TAKO, NAKHONSAWAN PROVINCE

Miss Vanasarin Sousoovun

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Housing Development Program in Housing

Department of Housing

Faculty of Architecture

Academic Year 2010

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในชนบท ภาคกลาง: กรณีศึกษาหมู่บ้านเขาน้อย อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์
โดย	นางสาววนัสรินทร์ สุยสุวรรณ
สาขาวิชา	เคหการ
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	รองศาสตราจารย์ ไตรรัตน์ จารุทัศน์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.บัณฑิต จุลาสัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ มานพ พงศทัต, ศาสตราภิชาน)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ไตรรัตน์ จารุทัศน์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ สุปรีชา หิรัญโร, ศาสตราภิชาน)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ กำธร กุลชล)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ กุสุมา ธรรมธำรง)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วนัสรินทร์ สุยสุวรรณ : การปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในชนบท ภาคกลาง:กรณีศึกษาหมู่บ้านเขาน้อย อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์. อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : รศ. ไตรรัตน์ จารุทัศน์ , 236 หน้า.

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ ปี พ.ศ. 2546 มาตรา 11 กำหนดให้ ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริมและการสนับสนุนในการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะหรือการบริการสาธารณะอื่น โดยการจะส่งเสริมหรือสนับสนุนการบริการเหล่านี้ให้เกิดขึ้นได้ต้องมีการศึกษาวิจัยถึงลักษณะทางกายภาพ และสภาพแวดล้อมบริเวณโดยรอบของสังคมที่มีอยู่ โดยการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทางด้านสังคม เศรษฐกิจ ประชากร และสภาพการอยู่อาศัย ตลอดจนลักษณะสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนของผู้สูงอายุในชนบท ภาคกลาง เพื่อนำมาสู่การปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในชนบทให้เอื้อต่อการเข้าไปใช้ประโยชน์ การสัญจร การสันทนาการ สำหรับผู้สูงอายุและผู้ใช้งานทุกสถานะ ทุกวัย จากกระบวนการวิจัยได้คัดเลือกพื้นที่ศึกษา คือ หมู่บ้านเขาน้อย ตำบลท่าตะโก อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ โดยกลุ่มประชากรตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปจำนวน 137 คน

ผลการศึกษา พบว่า สาธารณูปโภค/สิ่งแวดล้อมที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุมาก คือ สวนสาธารณะ/สวนสุขภาพสำหรับการพักผ่อนออกกำลังกาย และวัด/สถานปฏิบัติกิจกรรมการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุในด้านการใช้พื้นที่ สถานที่ที่ผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างไปมากที่สุด ได้แก่ ศาสนสถาน สวนสาธารณะ ศาลา/ป้ายรถโดยสาร ลานกีฬา/สถานที่ออกกำลังกาย และสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนภาคเอกชนที่ผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างไปมากที่สุด ได้แก่ ร้านขายของชำ/ร้านสะดวกซื้อ ตลาดละแวกหมู่บ้านซึ่งการเดินทางภายในชุมชนผู้สูงอายุส่วนใหญ่ใช้การเดินเท้าเป็นหลัก และสามารถเดินทางด้วยตัวเองได้ แต่การเดินทางไปยังภายนอกชุมชนผู้สูงอายุส่วนใหญ่ใช้จักรยานยนต์เป็นหลักและผู้สูงอายุที่มีอายุมากต้องการได้รับการช่วยเหลือในการเดินทาง

การปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในชนบทเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถออกมาใช้พื้นที่สาธารณะภายนอกที่อยู่อาศัยนั้นต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับทางเดินและทางสัญจรมากที่สุด เนื่องจากทางเดินและทางสัญจรที่มีความสะดวกสบาย สามารถเข้าถึงได้ง่ายและมีความปลอดภัยนั้น เป็นการเอื้ออำนวยให้ผู้สูงอายุอยากที่จะออกมาทำกิจกรรมมากขึ้น โดยแนวทางในการปรับปรุงทางเดินและทางสัญจร คือ ถนนต้องไม่มีสิ่งกีดขวาง มีการให้ร่มเงาทางเดิน มีแสงสว่างที่ทั่วถึงเพื่อความปลอดภัย และมีที่นั่งพักเป็นระยะให้ผู้สูงอายุ และถ้าทางเดินมีระดับพื้นที่ต่างกันควรทำทางลาด ส่วนการปรับปรุงให้พื้นที่ทางศาสนาและพื้นที่ราชการเป็นศูนย์กลางชุมชนนั้นมีความสำคัญรองลงมาโดยแนวทางในการปรับปรุง คือ ควรมีการทำทางลาด ห้องน้ำ และที่จอดรถให้กับผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าไปทำกิจกรรมทางศาสนาและติดต่อกับหน่วยงานราชการได้สะดวก โดยงานวิจัยนี้สามารถนำไปสู่การใช้ต่อยอดในการศึกษาเรื่องการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนสำหรับผู้สูงอายุในเมือง ซึ่งลักษณะของผู้สูงอายุในชนบทกับเมืองมีลักษณะที่แตกต่างกันในเรื่องของสังคม เศรษฐกิจ การอยู่อาศัยและลักษณะทางกายภาพของชุมชน

ภาควิชา .....เคหการ..... ลายมือชื่อนิสิต .....วนัสรินทร์ สุยสุวรรณ.....

สาขาวิชา .....เคหการ..... ลายมือชื่อ อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก .....ไตรรัตน์.....

ปีการศึกษา .....2553.....

527 41388 25 : MAJOR HOUSING

KEYWORDS : COMMUNITY FACILITIES/ELDERLY/RURAL CENTRAL REGION.

VANASARIN SOUSOOVUN: COMMUNITY FACILITIES IMPROVEMENT FOR THE ELDERLY IN RURAL CENTRAL REGION: A CASE STUDY OF KAO NOI VILLAGE, THA TAKO, NAKHONSAWAN PROVINCE. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. TRIRAT JARUTACH, 236 pp.

The Act for Older Persons B.E. 2546 (2003 A.D.), Section 11 stipulates that older persons shall be entitled to protection, promotion and support through the direct provision of facilities and the maintenance of safety in buildings, open areas, and vehicles as well as in the provision of public services. To this end, research must be conducted regarding the physical characteristics of the local population and environment. The research aims to study social, economic, and housing conditions, population density, the local environment and facilities provided for the elderly in the rural central region so as to community facilities improvement for the elderly in such areas. These facilities will provide convenience for the elderly in terms of walkways and recreation facilities for both older persons and users of all ages and statuses. The selected study area for the research is Kao Noi village, Tha Tako district, Nakhonsawan, and the sampling population consists of 137 persons over 60 years old who live in the study area. The results of the study show that the infrastructure/environment deemed most essential for the elderly is parks or gardens for exercise, and temples or communal places where the elderly may meet and participate in activities. Regarding the use of space, the places that older persons go to the most comprise religious sites, public parks, bus stops and exercise facilities. The community facilities in the private sector that older persons frequent the most are grocery or convenience stores and the local fresh markets. Traveling within the community, the elderly travel mainly on foot by themselves. On the other hand, when traveling outside the community, the elderly travel most often by motorcycle and may require assistance on the road. In community facilities improvement for the elderly in rural areas so that they can benefit from public spaces, the primary focus must be placed on footpaths and walkways. This is because if footpaths and walkways are easily accessible and safe, they will help encourage older persons to want to be outside and more engaged in activities. The main concepts regarding improving the footpaths and walkways require that there be no obstructions on the roads and that the footpaths should be shaded and adequately illuminated for safety, with benches placed at intervals to provide rest stops. If the track is multi-leveled, ramps should be installed. Second in importance are improvements to the religious and governmental facilities so they can serve as community centers. The improvement suggest that there should be ramps, restrooms and parking for the elderly so they can easily access religious and government facilities and participate in activities there. This research could lead to an extension of the study to community facilities improvement for the elderly in urban areas with characteristics different from rural in terms of social, economic, lifestyle and physical characteristics.

Department : .....Housing..... Student's Signature.....

Field of Study : .....Housing..... Advisor's Signature.....

Academic Year .....2010.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือจาก รองศาสตราจารย์ ไตรรัตน์ จารุทัศน์ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่กรุณาให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือ ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ ตรวจสอบข้อบกพร่องต่างๆ ตลอดระยะเวลาการทำวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่กรุณาให้คำแนะนำในการเลือกใช้เครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งนี้ รวมทั้งคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่านที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะ เพื่อให้วิทยานิพนธ์สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณนายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าตะโก อาสาสมัครชุมชน และตัวแทนผู้สูงอายุในหมู่บ้านเขาน้อย ตำบลท่าตะโก อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ ที่ให้การช่วยเหลือทำให้ผู้วิจัยสามารถลงพื้นที่เก็บข้อมูลได้อย่างสะดวก ทำให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์และได้เสนอแนวทางการออกแบบในการจัดประชุมย่อย และขอขอบพระคุณทางหน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบลท่าตะโก อาสาสมัครชุมชน และตัวแทนผู้สูงอายุได้ให้ความร่วมมือจนได้การกำหนดแผนในการพัฒนาชุมชนและแนวทางการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนสำหรับผู้สูงอายุในชนบทที่สามารถนำมาใช้กับพื้นที่ได้จริง

คุณความดีและประโยชน์ อันเกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแด่บุพการี คณาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือจนประสบความสำเร็จ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

		หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย		**ง**
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ		**จ**
กิตติกรรมประกาศ		**ฉ**
สารบัญ		**ช**
สารบัญตาราง		**ฏ**
สารบัญรูป		**ฒ**
บทที่ 1 บทนำ		**1**
1.1.	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2.	วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
1.3.	ขอบเขตของการวิจัย	6
1.4.	ขั้นตอนการดำเนินงานการวิจัย	14
1.5.	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	19
1.6.	นิยามศัพท์เฉพาะ	19
1.7.	ข้อจำกัดในการวิจัย	20
บทที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง		**23**
2.1.	แนวคิดที่เกี่ยวกับการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกและการจัดการสภาพแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุในเมือง/ชนบทน่าอยู่	23
2.1.1.	แนวคิดในการออกแบบเมือง/ชุมชน น่าอยู่	23
2.1.1.1.	แนวคิดเมืองน่าอยู่	23
2.1.1.2.	แนวคิดเมืองน่าอยู่ผู้สูงวัย	26
2.1.1.3.	แนวคิดชุมชนของผู้สูงอายุ	28
2.1.2.	แนวคิดในการออกแบบสภาพแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุ	32
2.1.2.1.	แนวคิดการจัดการสภาพแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุ	32

หน้า

2.1.2.2. แนวคิดโมเดลสภาพแวดล้อมเพื่อการมีชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ..... 33

2.1.2.3. แนวคิดในการใช้พื้นที่สาธารณะ..... 36

2.1.3. แนวคิดในการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวก และปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ..... 39

2.1.3.1. แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการในละแวกบ้าน..... 39

2.1.3.2. แนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่ภายนอกอาคาร..... 39

2.1.3.3. แนวคิดถนนเพื่อชีวิต..... 41

2.1.4. คู่มือปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรม การออกแบบสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับทุกคน พ.ศ. 2552..... 43

2.2. แนวคิดที่เกี่ยวกับการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกและการจัดการสภาพแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุในเมือง/ชนบทน่าอยู่..... 50

2.2.1. แผนพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554)..... 50

2.2.2. พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546..... 50

2.3. วิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 51

2.3.1. วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง..... 51

2.3.1.1. สภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในอาคารสูง กรณีศึกษา สวางคนิเวศ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ..... 51

2.3.1.2. การเปรียบเทียบการใช้พื้นที่สวนสาธารณะแบบรวมและแบบกระจายของหมู่บ้านจัดสรรขนาดใหญ่ในกรุงเทพมหานคร..... 52

2.3.1.3. สภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในเมืองสุขภาพดี กรณีศึกษา โครงการบางไทร ฮอสปิเฮ้าส์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา..... 52

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หน้า

2.3.2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 53

2.3.2.1. โครงการ ศึกษามาตรฐานขั้นต่ำสำหรับที่พักอาศัย และสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุ..... 53

2.3.2.2. การสำรวจพื้นที่ในชุมชนเพื่อเตรียมการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม สิ่งอำนวยความสะดวก ปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลแม่เหียะ..... 58

2.3.2.3. แนวทางการปรับปรุงระบบทางเดินเท้าสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ พ.ศ.2548..... 59

2.3.3. สรุปวิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 60

บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย..... 64

3.1. วิธีดำเนินการวิจัย..... 64

3.2. ขั้นตอนในการวิเคราะห์หาพื้นที่ศึกษา..... 67

3.3. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย..... 85

3.4. วิธีการเก็บข้อมูล..... 88

3.5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย..... 88

3.5.1. การสำรวจภาคสนาม (แบบสำรวจ)..... 88

3.5.2. การทำแบบสอบถามและสัมภาษณ์เชิงลึก..... 91

3.6. การวิเคราะห์ข้อมูล..... 91

3.6.1. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากการสำรวจภาคสนาม (แบบสำรวจ)..... 91

3.6.2. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากการทำแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ เชิงลึก และผลสรุปจากการประชุมย่อย..... 92

3.6.3. การวิเคราะห์ความสำคัญของปัจจัยที่ส่งผลต่อการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุชุมชนชนบทในพื้นที่ศึกษา..... 92

3.7. การนำเสนอข้อมูล..... 92

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หน้า

บทที่ 4 สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา **93**

4.1. ลักษณะทางด้านภูมิศาสตร์ของพื้นที่ศึกษา 93

4.1.1. ลักษณะภูมิประเทศ 93

4.1.2. ลักษณะธรณีสัณฐาน 94

4.1.3. ลักษณะทรัพยากรธรรมชาติ 95

4.1.4. ลักษณะภูมิอากาศ 96

4.2. วิวัฒนาการเชิงพื้นที่ของพื้นที่ศึกษา 96

4.3. ลักษณะการปกครองของพื้นที่ศึกษา 96

4.4. ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ประชากร และสภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษา 97

4.4.1. ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ 97

4.4.2. ลักษณะทางด้านสังคม 98

4.4.3. ลักษณะทางด้านประชากร 101

4.4.4. ลักษณะทางด้านสภาพการอยู่อาศัย 101

4.5. ลักษณะสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนของพื้นที่ศึกษา 102

4.6. ลักษณะการคมนาคมขนส่งและการสัญจรของพื้นที่ศึกษา 108

4.6.1. ลักษณะโครงข่ายถนน 108

4.6.2. ลักษณะการสัญจรของพื้นที่ศึกษา 110

4.6.3. ปริมาณการใช้เส้นทางสัญจรและการเข้าถึงพื้นที่ศูนย์กลางชุมชน 112

4.7. แผน นโยบายและยุทธศาสตร์ของพื้นที่ศึกษาที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ 114

4.8. การวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ศึกษา 114

บทที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล **122**

5.1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม 122

5.1.1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุ 122

5.1.2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ 143

หน้า

5.1.3. ผลการวิเคราะห์ทัศนคติของผู้สูงอายุต่อสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน..... 150
5.2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการประชุมย่อย..... 162

บทที่ 6 แนวทางการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนชนบท..... 163
6.1. การกำหนดแผน และนโยบายในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน..... 163
6.2. แนวทางการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนชนบท..... 167

บทที่ 7 สรุปและข้อเสนอแนะ..... 178
7.1. สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์..... 178
7.2. เปรียบเทียบผลการวิจัยกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง..... 183
7.3. ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย..... 197
7.4. ข้อเสนอแนะ..... 198

รายการอ้างอิง..... 199
ภาคผนวก..... 204
ภาคผนวก ก แบบสอบถาม..... 205
ภาคผนวก ข แบบสำรวจพื้นที่ศึกษา..... 214
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์..... 217

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	การกระจายร้อยละของประชากรตามกลุ่มอายุ 3 กลุ่ม จำแนกตามเขตเมือง/ชนบท ปี พ.ศ. 2550.....	3
2	จำนวนแบบสอบถามและจำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่าง.....	14
3	กรอบแนวคิดงานวิจัย : แนวคิดในการออกแบบชุมชนที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในเขตชนบท ภาคกลาง กรณีศึกษา หมู่บ้านเขาน้อย อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์.....	21
4	ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย.....	22
5	ความสัมพันธ์ระหว่างช่วงอายุและการเคลื่อนย้ายที่ หรือเดินทาง (Mobility).	40
6	สัดส่วนที่จอดรถคนพิการและผู้สูงอายุ.....	47
7	สรุปวิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	60
8	ปัจจัยในการวิเคราะห์พื้นที่ระดับจังหวัด ในภาคกลาง.....	68
9	ข้อมูลเชิงปริมาณของปัจจัยทางด้านประชากรและปัจจัยทางด้านการใช้พื้นที่ของแต่ละจังหวัดในภาคกลาง.....	70
10	ปัจจัยในการวิเคราะห์พื้นที่ระดับอำเภอ ในจังหวัดนครสวรรค์.....	74
11	ค่าอรรถประโยชน์ของหลักเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ศึกษาระดับอำเภอจังหวัดนครสวรรค์.....	79
12	ผลวิเคราะห์อำเภอที่เหมาะสม.....	80
13	ปัจจัยในการวิเคราะห์พื้นที่ระดับตำบล อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์....	82
14	จำนวนผู้สูงอายุและสัดส่วนผู้สูงอายุต่อประชากรทั้งหมดในตำบลท่าตะโก จำแนกตามหมู่บ้าน.....	84
15	จำนวนแบบสอบถามและจำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่าง.....	87
16	สรุปตัวแปรปัจจัยที่ใช้ในการสำรวจภาคสนาม.....	88

ตารางที่ **หน้า**

17 จำนวนประชากรผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษา จำแนกตามเพศ..... 101

18 เพศ ช่วงอายุของผู้สูงอายุ..... 122

19 สถานภาพของผู้สูงอายุ..... 123

20 จำนวนบุตร และจำนวนสมาชิกใจครอบครัว ของผู้สูงอายุ..... 124

21 การนับถือศาสนาของผู้สูงอายุ..... 126

22 ระดับการศึกษาของผู้สูงอายุ..... 126

23 อาชีพเดิมและอาชีพปัจจุบันของผู้สูงอายุ..... 127

24 ที่มาของรายได้และรายจ่ายต่อเดือนของผู้สูงอายุ..... 129

25 ลักษณะสุขภาพโดยรวมและการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ..... 130

26 โรคประจำตัวของผู้สูงอายุ..... 132

27 ผู้ดูแลผู้สูงอายุเมื่อเกิดการเจ็บป่วย..... 133

28 ปัญหาการทำงานของร่างกายของผู้สูงอายุ..... 134

29 ลักษณะการได้รับบาดเจ็บในรอบ 1 ปีที่ผ่านมาของผู้สูงอายุ..... 135

30 สถานที่ที่ผู้สูงอายุได้รับบาดเจ็บในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา..... 136

31 ลักษณะการออกกำลังกายของผู้สูงอายุ..... 138

32 ความถี่ในการทำกิจกรรมต่างๆของผู้สูงอายุ..... 140

33 รูปแบบที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ..... 143

34 ลักษณะการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ..... 144

35 คนที่อาศัยอยู่กับผู้สูงอายุ..... 145

36 ลักษณะการอยู่อาศัยกับลูก/หลาน..... 146

37 ลักษณะการครอบครองในที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ..... 147

38 ระยะเวลาที่อยู่อาศัย ณ ปัจจุบันของผู้สูงอายุ..... 148

39 ความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อการย้ายที่อยู่อาศัย ณ ปัจจุบัน..... 149

40 บริการที่ควรจัดให้มีในชุมชน..... 150

ตารางที่ **หน้า**

41	ความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อสาธารณูปโภค/ สิ่งแวดล้อม.....	151
42	ความต้องการความช่วยเหลือในการเดินทางของผู้สูงอายุ.....	152
43	รูปแบบการเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆภายในและภายนอกชุมชน.....	153
44	พาหนะที่ใช้ในการเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆภายในและภายนอกชุมชน.....	154
45	ความถี่ในการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุในการเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ.....	156
46	ช่วงระยะเวลาในการออกแบบและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน ชนบท.....	165
47	ลักษณะการใช้งานของศูนย์กลางชุมชนทั้ง 3.....	196

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญรูป

รูปที่		หน้า
1	ประชากรโลกแบ่งตามช่วงอายุ ปี 1950 – 2050.....	1
2	อัตราการเจริญพันธุ์รวมและร้อยละของประชากรอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป พ.ศ.2503-2573.....	2
3	พื้นที่ศึกษา หมู่บ้านเขาน้อย ตำบลท่าตะโก อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์.....	13
4	พื้นที่ศึกษาและขอบเขตพื้นที่ศึกษาในระยะรัศมี 800 เมตร จากจุดศูนย์กลางชุมชน.....	13
5	ขั้นตอนดำเนินการวิจัย.....	18
6	ประเด็นพิจารณาเมืองน่าอยู่ผู้สูงวัย.....	28
7	สภาพแวดล้อมเพื่อการมีชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ.....	34
8	สภาพแวดล้อมเชิงประจักษ์ของผู้สูงสูงอายุ.....	35
9	สิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุ.....	43
10	ลักษณะการติดตั้งป้ายแสดงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ.....	44
11	ตัวอย่างแนวทางการออกแบบถังขยะ.....	44
12	การออกแบบม้านั่ง.....	45
13	ลักษณะทางข้ามถนนที่เหมาะสม.....	46
14	ลักษณะที่จอดรถที่เหมาะสมสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ.....	48
15	ตัวอย่างขนาดทางลาด.....	49
16	ขนาดความกว้างของทางเดินในสวน.....	53
17	ระยะก้าวเดินระหว่างแผ่นทางเดิน.....	54
18	ทางลาด ใช้ค่าจากการทดสอบจริงกับอุปกรณ์.....	55

รูปที่ **หน้า**

19 บันไดกว้าง (บันไดภายนอกอาคาร)..... 56

20 สรุปแนวความคิดชุมชนชนบทน่าอยู่สำหรับผู้สูงอายุ..... 63

21 จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามอำเภอ..... 73

22 ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ของ MCA..... 75

23 โครงสร้างแบบจำลองการประเมินพื้นที่ศึกษา..... 76

24 พื้นที่ศึกษาอำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์..... 81

25 อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามตำบล..... 82

26 การวิเคราะห์พื้นที่ศึกษาระดับตำบล อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์..... 83

27 พื้นที่ศึกษาหมู่บ้านเขาน้อย ตำบลท่าตะโก อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์..... 85

28 ขอบเขตและที่ตั้งของพื้นที่ศึกษา..... 94

29 ลักษณะธรณีสัณฐานของพื้นที่ศึกษา..... 94

30 ลักษณะการประกอบอาชีพภายในพื้นที่ศึกษา..... 98

31 ลักษณะสภาพสังคมของผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษา..... 99

32 ลักษณะสภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษา..... 102

33 ลักษณะสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนของพื้นที่ศึกษา..... 103

34 องค์การบริหารส่วนตำบลท่าตะโก..... 104

35 วัดเขาน้อย..... 104

36 โรงเรียนบ้านเขาน้อย..... 105

37 ร้านค้าภายในพื้นที่ศึกษา..... 106

38 ศาลาพักผ่อนภายในพื้นที่ศึกษา..... 107

39 เขาสมุนไพรและป่าไม้ชุมชน..... 108

40 ลักษณะโครงข่ายถนนในพื้นที่ศึกษา..... 109

41 ลักษณะโครงข่ายทางสัญจรและประเภทของทางสัญจร..... 110

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปที่ **หน้า**

42 ทางสัญจร Type A..... 111

43 ทางสัญจร Type B..... 111

44 ทางสัญจร Type C..... 111

45 ทางสัญจร Type D..... 112

46 ลักษณะการเข้าถึงพื้นที่กิจกรรมสำคัญของผู้สูงอายุในชุมชน..... 113

47 เพศ ช่วงอายุของผู้สูงอายุ..... 123

48 สถานภาพของผู้สูงอายุ..... 124

49 จำนวนบุตร และจำนวนสมาชิกใจครอบครัว ของผู้สูงอายุ..... 125

50 การนับถือศาสนาของผู้สูงอายุ..... 126

51 ระดับการศึกษาของผู้สูงอายุ..... 127

52 อาชีพเดิมและอาชีพปัจจุบันของผู้สูงอายุ..... 128

53 ที่มาของรายได้และรายจ่ายต่อเดือนของผู้สูงอายุ..... 129

54 ลักษณะสุขภาพโดยรวมและการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ..... 130

55 โรคประจำตัวของผู้สูงอายุ..... 132

56 ผู้ดูแลผู้สูงอายุเมื่อเกิดการเจ็บป่วย..... 134

57 ปัญหาการทำงานของร่างกายของผู้สูงอายุ..... 135

58 ลักษณะการได้รับบาดเจ็บในรอบ 1 ปีที่ผ่านมาของผู้สูงอายุ..... 136

59 สถานที่ที่ผู้สูงอายุได้รับบาดเจ็บในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา..... 137

60 ลักษณะการออกกำลังกายของผู้สูงอายุ..... 139

61 ความถี่ในการทำกิจกรรมต่างๆของผู้สูงอายุ..... 141

62 ความถี่ในการทำกิจกรรมต่างๆของผู้สูงอายุในแต่ละช่วงอายุ..... 143

63 รูปแบบที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ..... 143

64 ลักษณะการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ..... 144

65 คนที่อาศัยอยู่กับผู้สูงอายุ..... 145

รูปที่ **หน้า**

66 ลักษณะการอยู่อาศัยกับลูก/หลาน..... 146

67 ลักษณะการครอบครองในที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ..... 147

68 ระยะเวลาที่อยู่อาศัย ณ ปัจจุบันของผู้สูงอายุ..... 148

69 ความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อการย้ายที่อยู่อาศัย ณ ปัจจุบัน..... 149

70 บริการที่ควรจัดให้มีในชุมชน..... 150

71 ความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อสาธารณูปโภค/ สิ่งแวดล้อม..... 151

72 ความต้องการความช่วยเหลือในการเดินทางของผู้สูงอายุ..... 152

73 พาหนะที่ใช้ในการเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆภายในและภายนอกชุมชน..... 155

74 ความถี่ในการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุในการเดินทางไปยังสิ่งอำนวยความสะดวกประจำชุมชน – ละแวกบ้าน..... 158

75 ความถี่ในการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุในการเดินทางไปยังสิ่งอำนวยความสะดวกประจำชุมชน (ภาคเอกชน)- ละแวกบ้าน..... 159

76 ความถี่ในการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุในการเดินทางไปยังสิ่งอำนวยความสะดวกระดับตำบล/อำเภอ/จังหวัด..... 160

77 ความถี่ในการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุในการเดินทางไปยังสถานที่ส่วนตัว.... 161

78 แผนแม่บทในการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนชนบทของพื้นที่ศึกษา..... 169

79 การปรับปรุงทางลาดบริเวณทางขึ้นศาลาไหว้พระ..... 170

80 การปรับปรุงภูมิทัศน์รอบสระน้ำในบริเวณวัดเขาน้อย..... 171

81 แนวทางการออกแบบลานกิจกิจกรรมและพื้นที่สำหรับออกกำลังกายบริเวณลานมะขาม..... 172

82 แนวทางการปรับปรุงพื้นที่ราชการ..... 172

83 แนวทางการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณอบต. ท่าตะโก..... 173

84 แนวทางการปรับปรุงทางเดินเท้าในระดับละแวกบ้าน..... 173

รูปที่ **หน้า**

85	แนวทางการปรับปรุงภูมิทัศน์ในระดับละแวกบ้าน.....	174
86	แนวทางการปรับปรุงศาลานั่งพัก/ร้านค้าในพื้นที่ศึกษา.....	175
87	รูปแบบการจัดเก้าอี้สาธารณะ/ราวจับสำหรับผู้สูงอายุ.....	176
88	แนวทางการปรับปรุงทางสัญจรภายในพื้นที่ศึกษา.....	177
89	แนวคิดถนนเพื่อชีวิต (Street for life).....	186
90	ลักษณะของสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษา ภาคกลาง.	187
91	แนวคิดชุมชนละแวกบ้านหรือหน่วยชุมชน (Neighborhood Concept).....	189
92	เส้นทางการเดินทางไปยังวัดของผู้สูงอายุในช่วง 60-69 ปี.....	191
93	เส้นทางการเดินทางไปยังวัดของผู้สูงอายุในช่วง 70-79 ปี.....	191
94	เส้นทางการเดินทางไปยังวัดของผู้สูงอายุในช่วง 80 ปี ขึ้นไป.....	192
95	การประยุกต์ใช้แนวคิดชุมชนละแวกบ้านของผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษา.....	192
96	เทศบาลตำบลแม่เหียะ (ซ้าย).....	193
97	พื้นที่ศึกษา (ขวา).....	193

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1
บทนำ

1.1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โครงสร้างประชากรโลก มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) เนื่องจากอัตราการเกิดที่ลดลงและอายุขัยที่ยืนยาวขึ้น ทำให้สัดส่วนของประชากรวัยสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว[1] และในอีก 42 ปีข้างหน้า ประชากรโลกจะเพิ่มขึ้นจาก 6,600 ล้านคน ใน ปี 2007 เป็น 9,200 ล้านคน ใน ปี 2050 การเพิ่มขึ้นของประชากรวัยสูงอายุที่มีถึง 2,000 ล้านคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภูมิภาคที่พัฒนาแล้ว ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น และหลายประเทศในยุโรปที่มีแนวโน้มของผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นเกือบเท่าตัว จาก 245 ล้านคน ในปี 2005 เป็น 406 ล้านคน ในปี 2050[2] ดังแสดงในรูปที่ 1(a)[3] และ 1(b)[4]

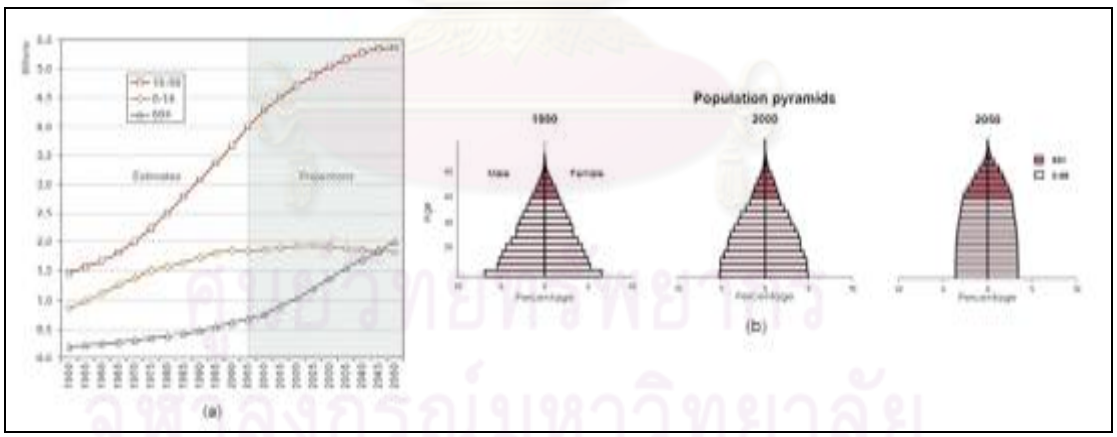

รูปที่ 1 ประชากรโลกแบ่งตามช่วงอายุ ปี 1950 – 2050

---

[1] สำนักงานยุทธศาสตร์และการพาณิชย์. **สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society)**, พ.ศ. 2551.

[2] Population Division of Department of Economic and Social Affairs. **The 2006 Revision : World Population Prospects**. 2006 : pp. 1.

[3] **สำนักงานยุทธศาสตร์และการพาณิชย์**, พ.ศ. 2551.

[4] **World Population Prospects**, ปี 2006.

สำหรับประเทศในภูมิภาคเอเชียมีอัตราส่วนประชากรที่อายุมากกว่า 60 ปี โดยเฉลี่ยจากปี ค.ศ.1950 ประมาณ ร้อยละ 8.7 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 17.6 ในปี ค.ศ. 2025 โดยเฉพาะประเทศญี่ปุ่นมีอัตราส่วนการเพิ่มขึ้นของประชากรวัยสูงอายุมากที่สุด คือ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 21.5 ในปี ค.ศ.2000 เป็นร้อยละ 27.9 ในปี ค.ศ. 2025 สำหรับประเทศไทยมีอัตราเพิ่มจากร้อยละ7.3 ในปี ค.ศ.2000 เป็นร้อยละ 23 - 24 ในปี ค.ศ. 2025 เป็นจำนวนประชากรวัยสูงอายุ ประมาณ 16-17 ล้านคน ซึ่งประเทศไทยมีจำนวนประชากรวัยสูงอายุอยู่อันดับที่ 19 ของภูมิภาคเอเชีย[5]

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยในการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุ พบว่า สาเหตุหลักที่ทำให้ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างรวดเร็ว ได้แก่ การลดอัตราเจริญพันธ์หรืออัตราการเกิด ภายในช่วง 4 ทศวรรษที่ผ่านมา จากรูปที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ใน พ.ศ. 2503 ภาวะอัตราเจริญพันธ์รวมหรือจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยที่สตรีคนหนึ่งมีตลอดวัยเจริญพันธุ์จะมีประมาณ 5.4 คน ได้ลดลงเหลือประมาณ 1.85 คนต่อสตรีคนหนึ่งในปัจจุบันและอนาคต ส่งผลให้สัดส่วนของประชากรวัยเด็กลดลง ในขณะที่สัดส่วนของประชากรวัยสูงอายุเพิ่มขึ้น[6]

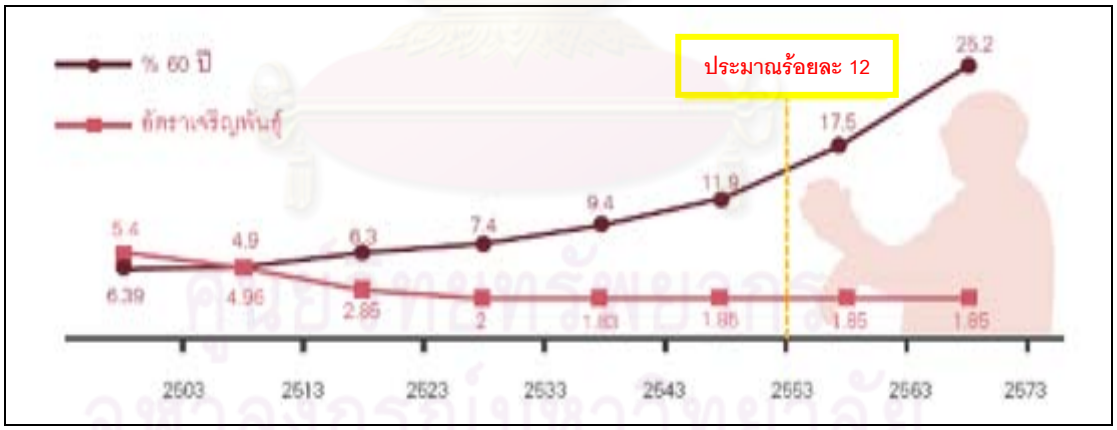

รูปที่ 2 อัตราการเจริญพันธุ์รวมและร้อยละของประชากรอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป พ.ศ.2503-2573

[5] Population Division of Department of Economic and Social Affairs. **The 2006 Revision : World Population Prospects**. 2006 : pp. 53.

[6] สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. **รายงานประจำปีผู้สูงอายุไทย**. พ.ศ. 2551: หน้า 13.

เมื่อพิจารณาในส่วนเขตเมืองกับเขตชนบท พบว่า การกระจายร้อยละของประชากรสูงอายุส่วนใหญ่จะอาศัยในเขตชนบทมากถึงร้อยละ 11.6 ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติปี พ.ศ. 2551 สามารถสรุปได้ว่า ประชากรที่มีการย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้าสู่เขตเมืองทั้งในเมืองต่างจังหวัดและกรุงเทพมหานครเพื่อเข้าไปทำงานมีสัดส่วนมากกว่าประชากรในเขตเมืองที่ทำงานในเขตเมือง ส่งผลให้กลุ่มวัยแรงงานเหล่านี้เมื่อเกษียณแล้วจะเข้าสู่วัยสูงอายุโดยส่วนใหญ่จะย้ายถิ่นกลับสู่บ้านเกิดและอาศัยอยู่บ้านหลังเดิม เมื่อพิจารณาในระดับภาคจะเห็นได้ว่า การกระจายร้อยละของประชากรสูงอายุในภาคเหนือมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 13.7 รองลงมา คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคกลางไม่รวมกรุงเทพมหานคร คิดเป็นร้อยละ 11.4 10.2 และ 9.7 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การกระจายร้อยละของประชากรตามกลุ่มอายุ 3 กลุ่ม จำแนกตามเขตเมือง/ชนบท ปี พ.ศ. 2550[7]

เขต/ภาค	การกระจายร้อยละของประชากร			รวม
	0-14	15-59	60+	
เขตเมือง-เขตชนบท				
ชนบท	24.7	63.7	11.6	100
เมืองต่างจังหวัด	20.6	69.5	9.9	100
กรุงเทพมหานคร	16.8	75.1	8.2	100
ภาค				
กลางไม่รวมกรุงเทพมหานคร	21.3	69.0	9.7	100
เหนือ	21.2	65.2	13.7	100
ตะวันออกเฉียงเหนือ	26.5	62.1	11.4	100
ใต้	25.1	64.7	10.2	100

[7] จอห์น โนเดล และนภาพร ชโยวรรณ. **การสูงอายุทางประชากรและการอยู่ดีมีสุขของผู้สูงอายุในประเทศไทย แนวโน้มในอดีตสถานการณ์ปัจจุบันและท้าทายในอนาคต** Papers in Population Ageing No.5. กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทยและสำนักงานภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก. กรุงเทพฯ : มีนาคม, 2552 : ตารางที่ 2.4 หน้า 13).

นอกจากนี้งานวิจัยของสำนักส่งเสริมศักยภาพและสิทธิฯ ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ทำการสำรวจกลุ่มประชากรพื้นที่ชนบทในโครงการเมืองน่าอยู่ และโครงการการส่งเสริมและพัฒนารูปแบบและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการให้บริการแบบครบวงจร (Community Based Rehabilitation: CBR) พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุยังประสบปัญหาด้านการเข้าถึงยังสถานที่สาธารณะต่างๆ ที่ยังขาดมาตรฐานและไม่เอื้ออำนวยแก่ผู้สูงอายุให้สามารถเข้าไปใช้งาน และห่างไกลจากแหล่งบริการสาธารณะ ทำให้ผู้สูงอายุจำนวนมากไม่สามารถใช้บริการจากสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานได้อย่างเต็มที่

นอกจากนี้พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 11 ได้กล่าวไว้ว่า ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริมและการสนับสนุนในหลายๆ ด้าน ได้แก่ การบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุข การรับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต การพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน และการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะหรือการบริการสาธารณะอื่น หลังจากพระราชบัญญัติผู้สูงอายุดังกล่าวมีผลบังคับใช้ มีการดำเนินการบ้างตามหน่วยงานที่เห็นความสำคัญและตระหนักถึงในเรื่องดังกล่าว แต่ยังไม่เป็นที่แพร่หลายมากนัก รวมถึงในกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชรา พ.ศ. 2548 เนื่องจากงานวิจัยด้านการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ ได้มีผู้ทำการศึกษาอยู่เป็นจำนวนไม่มากนัก ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเรื่องดังกล่าวยังไม่เป็นที่รู้กันในการออกแบบสถาปัตยกรรม และยังขาดต้นแบบที่เป็นรูปธรรมในการออกแบบ ทำให้ผู้ประกอบการและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ฝ่ายโยธาธิการ กองช่างของพื้นที่ ไม่เข้าใจในตัวกฎกระทรวงฯ ดังกล่าว ส่งผลให้ไม่สามารถสร้างตามกฎกระทรวงฯ ได้ หรือมีการสร้างต้นแบบแต่ไม่สามารถนำไปใช้งานได้หรือใช้งานได้ไม่เต็มที่

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี รวมทั้งแผน กฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุตลอดจนวิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทางผู้วิจัยสามารถนำข้อมูลเหล่านี้มาประยุกต์ให้สามารถใช้ได้กับชุมชนชนบท ภาคกลาง ซึ่งจากการศึกษาแนวคิดในการออกแบบเมืองหรือออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเมือง พบว่า ส่วนใหญ่ในรายละเอียดของแต่ละ

แนวความคิดมีความคล้ายกับชุมชนชนบทอยู่บางส่วน หากนำปัจจัยที่มีความสอดคล้องในการปรับปรุงพื้นที่ชุมชนชนบทก็สามารถนำมาใช้กับการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนสำหรับผู้สูงอายุในเขตชนบทได้เช่นกัน ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปหลักการสำหรับชุมชนชนบทได้ว่า ชุมชนชนบทที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุต้องมีลักษณะทางด้านกายภาพ สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมที่ดี เพื่อนำมาสู่การมีสุขภาพทางด้านร่างกายและสภาพจิตใจที่ดี แต่สิ่งเหล่านี้จะประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อต้องมีการประสานความร่วมมือกันและการมีส่วนร่วมทั้งภาครัฐ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งประชาชนและตัวแทนผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชนชนบทด้วย เพื่อนำมาสู่การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ในการวางแผนพัฒนาชุมชนชนบทอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญในการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนสำหรับผู้สูงอายุในชนบท เนื่องจากสังคมไทยในปัจจุบันกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะกระจายตัวอยู่ในชุมชนชนบทมากกว่าชุมชนเมือง และมีการกระจายตัวของผู้สูงอายุในภาคเหนือมากที่สุด แต่สาเหตุที่ผู้วิจัยได้เลือกภาคกลาง และเป็นองค์การปกครองส่วนตำบลท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ เนื่องจากกระทรวงพัฒนาความมั่นคงมนุษย์ได้เลือกพื้นที่นี้เป็นชุมชนชนบทต้นแบบสำหรับผู้สูงอายุโดยพิจารณาจากความเป็นชุมชนในการให้บริการแบบครบวงจรนโยบายของหน่วยงานราชการและชุมชนในการพัฒนาชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ รวมทั้งการมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งของชุมชน นอกจากนี้พื้นที่ศึกษาจะต้องมีสัดส่วนประชากรวัยสูงอายุไม่น้อยกว่าร้อยละ 12 (เนื่องจากปัจจุบันประชากรวัยสูงอายุทั้งประเทศมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 12) และไม่รวมพื้นที่จังหวัดที่มีความเป็นเมือง ได้แก่ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ถึงแม้ว่าปัจจุบันจะมีพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ และกฎกระทรวงที่ว่าด้วยเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวก แต่จากการศึกษางานวิจัยของกระทรวงพัฒนาความมั่นคงมนุษย์ พบว่า ผู้สูงอายุในชนบทยังประสบปัญหาในเรื่องของการเข้าถึงสถานที่ต่างๆ รวมทั้งพื้นที่สาธารณะ แสดงให้เห็นว่า สิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนมีความสำคัญกับผู้สูงอายุ ทั้งนี้ผู้วิจัยจึงทำการวิจัยเรื่องการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในเขตชนบท เพื่อให้สามารถประยุกต์ใช้กับพื้นที่ชุมชนชนบทที่มีลักษณะที่ใกล้เคียงกันกับพื้นที่ศึกษาต่อไปได้

1.2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาลักษณะทางด้านสังคม เศรษฐกิจ ประชากร และสภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในเขตชนบท ภาคกลาง
2) เพื่อศึกษาลักษณะสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนของผู้สูงอายุในเขตชนบท ภาคกลาง
3) เพื่อเสนอแนวคิดในการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในเขตชนบท

1.3. ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตทางด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้จะให้ความสำคัญในการศึกษาข้อมูลที่มีผลกระทบต่อผู้สูงอายุในด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม รวมถึงลักษณะสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุในเขตชนบท ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการสัญจร และนำมาสู่การปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในเขตชนบท จำนวน 1 หมู่บ้าน เพื่อเป็นต้นแบบในการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในเขตชนบท ภาคกลาง และสามารถนำไปประยุกต์ในพื้นที่ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน โดยปัจจัยในการวิเคราะห์หาพื้นที่ศึกษาจะแตกต่างกันออกไปในแต่ละระดับ ดังนี้

1) *ปัจจัยในการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษาระดับจังหวัด* (ปัจจัยชุมชนชนบทต้นแบบของกระทรวงพัฒนาความมั่นคงมนุษย์และปัจจัยที่ได้จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี) ประกอบไปด้วย 2 ปัจจัยหลัก ดังนี้

- ปัจจัยชุมชนชนบทต้นแบบของกระทรวงพัฒนาความมั่นคงมนุษย์ ประกอบไปด้วย ปัจจัยรอง ดังนี้
  - ความเป็นชุมชนในการให้บริการแบบครบวงจร (Community Based Rehabilitation: CBR)
  - นโยบายของหน่วยงานราชการและชุมชนในการพัฒนาชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ
  - การมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งของชุมชน

- ปัจจัยที่ได้จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี ประกอบไปด้วย 2 ปัจจัยรอง ดังนี้
  - ปัจจัยทางด้านประชากร ประกอบไปด้วย 2 ปัจจัยย่อย คือ
    - *จำนวนประชากรวัยสูงอายุ (อายุ 60 ปี ขึ้นไป)* ปัจจัยทางด้านประชากรโดยเฉพาะจำนวนผู้สูงอายุนั้นมีความสำคัญมากที่สุดในงานวิจัยฉบับนี้ เนื่องจากการวิเคราะห์หาพื้นที่ศึกษาระดับจังหวัดนั้นจำเป็นต้องดูจำนวนของผู้สูงอายุเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ร่วมกับปัจจัยทางด้านพื้นที่เพื่อนำมาสู่จังหวัดที่ใช้ในการศึกษา (หน่วย: คน)
    - *สัดส่วนประชากรวัยสูงอายุต่อประชากรทั้งหมด* เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งนอกเหนือจากจำนวนผู้สูงอายุ เนื่องจากจำนวนผู้สูงอายุจะมีจำนวนมากหรือน้อยไม่ได้บ่งบอกถึงความเป็นจังหวัดที่มีผู้สูงอายุเป็นจำนวนมาก แต่การศึกษาหาสัดส่วนผู้สูงอายุต่อประชากรทั้งหมดในจังหวัดนั้นสามารถทำให้ทราบและเข้าใจได้ว่าจังหวัดไหนที่มีสัดส่วนมากแสดงให้เห็นว่าจังหวัดนั้นเริ่มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (หน่วย: ร้อยละ)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ปัจจัยทางด้านพื้นที่ ประกอบไปด้วย 1 ปัจจัยย่อย คือ
  - ❯ *สัดส่วนพื้นที่เกษตรกรรมของแต่ละจังหวัด* เป็นปัจจัยทางด้านพื้นที่ที่สำคัญในการศึกษางานวิจัยฉบับนี้ เนื่องจากงานวิจัยต้องออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนชนบท ส่งผลให้นอกจากจะวิเคราะห์ความเป็นจังหวัดที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้วนั้นต้องมีความเป็นชนบทด้วย โดยปัจจัยนี้จะเป็นตัวกำหนดความเป็นพื้นที่ชนบทของแต่ละจังหวัดได้ (หน่วย: ร้อยละ)

ในการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษาระดับจังหวัดภาคกลางทางผู้วิจัยได้ทำการศึกษารายงานชุมชนชนบทต้นแบบ ภาคกลาง ของกระทรวงพัฒนาความมั่นคงมนุษย์ ซึ่งทางกระทรวงได้กำหนดพื้นที่ชุมชนที่คาดว่าเป็นชุมชนที่มีการมีส่วนร่วมชุมชนสูงและทางองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีความร่วมมือกันอย่างดี ทำให้ผู้วิจัยสามารถเข้าไปศึกษางานวิจัยโดยที่ทั้งภาครัฐและประชาชนให้ความร่วมมือและสามารถเสนอแนวคิดให้กับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้พิจารณาและนำไปใช้ในแผนพัฒนาชุมชนผู้สูงอายุได้ นอกจากนี้ทางผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยที่ได้จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎี เพื่อนำมาวิเคราะห์ดูว่าชุมชนต้นแบบที่ทางกระทรวงคัดเลือกมานั้นมีความเป็นชุมชนผู้สูงอายุและเป็นชมชนชนบทหรือไม่โดยใช้ปัจจัยดังที่ได้กล่าวมาในข้างต้น และใช้เครื่องมือกระบวนการวิเคราะห์ตามลำดับขั้นในการวิเคราะห์พื้นที่ ทั้งนี้ผู้วิจัยต้องการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างชุมชนต้นแบบทางกระทรวงกำหนดกับชุมชนชนบทผู้สูงอายุในส่วนที่ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์

2) *ปัจจัยในการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษาระดับอำเภอ* ประกอบไปด้วย 4 ปัจจัยรอง ดังนี้

- ■ ปัจจัยทางด้านประชากร ประกอบไปด้วย 3 ปัจจัยย่อย คือ
  - *จำนวนประชากรวัยสูงอายุ (อายุ 60 ปี ขึ้นไป)* ปัจจัยจำนวนผู้สูงอายุสามารถนำมาสู่ในการวิเคราะห์หาพื้นที่ศึกษาในระดับอำเภอได้ เพื่อ

นำมาวิเคราะห์ร่วมกับปัจจัยทางด้านนโยบายของอำเภอ ปัจจัยทางด้านพื้นที่ และปัจจัยทางด้านสถานที่สำคัญ และได้พื้นที่ศึกษาในระดับอำเภอ (หน่วย: คน)

- *สัดส่วนประชากรวัยสูงอายุต่อประชากรทั้งหมด* เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญเช่นเดียวกันกับที่ใช้ในการวิเคราะห์หาพื้นที่ศึกษาในระดับจังหวัด เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจถึงความเป็นสังคมผู้สูงอายุได้มากขึ้น ประกอบกับในการหาพื้นที่ศึกษาระดับอำเภอต้องมีการเข้าใจมากขึ้นเกี่ยวกับอำเภอที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและความเป็นชนบทมากขึ้นกว่าในระดับจังหวัด โดยปัจจัยที่แตกต่างจากระดับจังหวัด คือ การให้ความสำคัญในเรื่องของการพัฒนาชนบทและแผนยุทธศาสตร์ในการให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุในแต่ละอำเภอ (หน่วย: ร้อยละ)
- *จำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม* เป็นปัจจัยที่ช่วยเข้าใจถึงลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจของแต่ละอำเภอว่ามีการประกอบอาชีพใดเป็นอาชีพหลัก (หน่วย: ครัวเรือน)

■ ปัจจัยทางด้านนโยบายของอำเภอ

- ในการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษาระดับอำเภอนั้นปัจจัยทางด้านนโยบายของอำเภอมีความสำคัญในการกำหนดพื้นที่ศึกษา เนื่องจากนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ของแต่ละอำเภอจะแตกต่างกันไป แต่เนื่องด้วยงานวิจัยนี้เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในชุมชนชนบท ผู้วิจัยจึงต้องศึกษานโยบายและแผนยุทธศาสตร์ของแต่ละอำเภอ ว่ามีอำเภอใดบ้างที่ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุและมากน้อยแค่ไหน เพื่อนำมาสู่การวิเคราะห์ร่วมกับปัจจัยอื่น (หน่วย: มี/ไม่มี)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ปัจจัยทางด้านพื้นที่ ประกอบไปด้วย 3 ปัจจัยย่อย คือ
  - *สัดส่วนพื้นที่เกษตรกรรม ของแต่ละอำเภอ* ปัจจัยสัดส่วนพื้นที่เกษตรกรรมยังคงมีความสำคัญในการวิเคราะห์หาพื้นที่ศึกษาในระดับอำเภอ เพื่อดูความเป็นชนบทของพื้นที่ศึกษา ประกอบกับในการวิเคราะห์หาพื้นที่ศึกษาในระดับอำเภอ ได้มีการศึกษาปัจจัยทางด้านพื้นที่เพิ่มเติม คือ ระยะทางจากอำเภอเมืองถึงที่ตั้งอำเภอ และจำนวนโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อเป็นปัจจัยในการระบุให้แน่ชัดว่ามีความเป็นพื้นที่ชนบทสูง (หน่วย: ร้อยละ)
  - *ระยะทางจากอำเภอเมืองถึงที่ตั้งอำเภอ* ปัจจัยนี้เป็นปัจจัยที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจถึงความเป็นชนบท โดยที่ยิ่งระยะทางห่างจากตัวอำเภอเมืองมากเท่าไหร่ยิ่งแสดงว่าอำเภอนั้นมีความเป็นชนบท แต่ก็ยังคงใช้วิเคราะห์ร่วมกับปัจจัยอื่นๆ (หน่วย: กิโลเมตร)
  - *จำนวนโรงงานอุตสาหกรรม* เป็นปัจจัยหนึ่งที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์หาพื้นที่ศึกษาระดับอำเภอ ถ้าอำเภอใดมีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมน้อย และมีการใช้พื้นที่ทางเกษตรกรรมมาก แสดงให้เห็นว่าอำเภอนั้นมีความเป็นชนบทสูง (หน่วย: แห่ง)

- ปัจจัยทางด้านสถานที่สำคัญ
  - *จำนวนโรงพยาบาล และจำนวนศาสนสถาน (วัด, โบสถ์, มัสยิด)* เป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่ง เนื่องจากผู้สูงอายุต้องมีการไปตรวจสุขภาพที่โรงพยาบาล และมีการทำบุญตามประเพณีเป็นประจำ จึงมีการเดินทางไปยังโรงพยาบาลและศาสนสถานบ่อย ยิ่งอำเภอใดที่มีการกระจุกตัวของสถานที่เหล่านี้ประกอบกับมีจำนวนผู้สูงอายุและสัดส่วนผู้สูงอายุเป็นจำนวนมาก แสดงให้เห็นว่าอำเภอนั้นเป็นสังคม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้สูงอายุสูง แต่ต้องมีการวิเคราะห์ร่วมกับปัจจัยอื่นๆ เพื่อให้ได้ความเที่ยงตรงของข้อมูล (หน่วย: แห่ง)

ในการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษาระดับอำเภอทางผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือวิเคราะห์แบบหลายหลักเกณฑ์เนื่องจากเป็นวิธีประเมินทางเลือกที่พิจารณาหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกันในหลายๆมุมมองเพื่อนำมาสู่การเลือกพื้นที่ศึกษาอย่างเหมาะสม

3) *ปัจจัยในการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษาระดับตำบลและหมู่บ้าน* ประกอบไปด้วย 2 ปัจจัยรอง ดังนี้

- ปัจจัยทางด้านประชากร ประกอบไปด้วย 2 ปัจจัยย่อย คือ
  - *จำนวนประชากรวัยสูงอายุ (อายุ 60 ปี ขึ้นไป)* เป็นปัจจัยที่ใช้ในการวิเคราะห์ตั้งแต่หาพื้นที่ศึกษาระดับจังหวัด อำเภอ จนกระทั่งถึงระดับตำบลและหมู่บ้าน แสดงให้เห็นว่าตัวแปรหลักที่ผู้วิจัยให้ความสำคัญคือ ผู้สูงอายุ และหลังจากที่ได้ทำการวิเคราะห์ในแต่ละระดับแล้วนั้นพบว่า ผู้วิจัยสามารถคัดเลือกกลุ่มประชากรตัวอย่างที่มีความเป็นสังคมผู้สูงอายุและมีความเป็นชุมชนชนบท โดยในขั้นตอนนี้จะนำมาสู่การวิเคราะห์หาพื้นที่ศึกษา เพื่อนำมาสู่การปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยทีเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนชนบทภาคกลาง เพื่อให้พื้นที่ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับพื้นที่ศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้งานได้ (หน่วย: คน)
  - *สัดส่วนประชากรวัยสูงอายุต่อประชากรทั้งหมด* เป็นปัจจัยที่ใช้ในการวิเคราะห์ตั้งแต่หาพื้นที่ศึกษาระดับจังหวัด อำเภอ จนกระทั่งถึงระดับตำบลและหมู่บ้าน เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ควบคู่กับจำนวนประชากรสูงอายุ เพื่อเป็นการวิเคราะห์ร่วมกันส่งผลให้ได้กลุ่มประชากรตัวอย่างที่เที่ยงตรงและเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เกิดจากการวิเคราะห์ที่แท้จริง (หน่วย: ร้อยละ)

- ปัจจัยทางด้านสถานที่สำคัญ

  - *จำนวนสถานที่ราชการ และจำนวนศาสนสถาน (วัด, โบสถ์, มัสยิด)* ในการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษาในระดับตำบลและหมู่บ้าน ต้องมีการให้ความสำคัญถึงหน่วยงานราชการ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล หรือ สถานีอนามัย เป็นต้น เนื่องจากผู้สูงอายุต้องมีการติดต่อสถานที่ราชการที่อยู่ใกล้ชุมชนบ่อยครั้ง และศาสนสถานได้มีบทบาทสำคัญ เนื่องจากผู้สูงอายุในชนบทส่วนใหญ่จะมีการทำบุญกันที่วัดใกล้กับชุมชน ส่งผลให้ทั้งสถานที่ราชการและศาสนสถานใกล้ชุมชนจึงมีความสำคัญ และนำมาสู่การรวมกลุ่มกันของผู้สูงอายุ (หน่วย: แห่ง)

ในการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษาระดับตำบลมีขอบเขตและข้อจำกัด คือ 1) เป็นตำบลในพื้นที่ชนบทที่ยังมีลักษณะพื้นถิ่น มีขนบธรรมเนียมประเพณีและประชากรส่วนใหญ่ยังทำการเกษตรเป็นอาชีพหลัก 2) เป็นตำบลที่มีศักยภาพในการเป็นชุมชนน่าอยู่ มีพื้นที่สาธารณะและสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในชุมชนครบถ้วนในพื้นที่ และ 3) ประชากรผู้สูงอายุในตำบล มีจำนวนไม่ต่ำกว่าสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุของไทย (ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 12) และการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษาระดับหมู่บ้านมีขอบเขตและข้อจำกัด คือ เป็นหมู่บ้านที่มีการตั้งถิ่นฐานมานาน ไม่ต่ำกว่า 50 ปี และเป็นหมู่บ้านที่มีสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุในพื้นที่อยู่ในอันดับสูงกว่าค่าเฉลี่ยในตำบล ซึ่งเครื่องมือที่จะนำมาใช้ในการพื้นที่ศึกษาระดับตำบลและหมู่บ้าน คือ การใส่ข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อดูระดับความสำคัญของตำบลและหมู่บ้าน

<u>ขอบเขตพื้นที่ศึกษา</u>

พื้นที่ศึกษา คือ หมู่บ้านเขาน้อย ตำบลท่าตะโก อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ โดยขอบเขตพื้นที่ศึกษาจะอยู่ในรัศมีระยะ 800 เมตร[8] (เนื่องจากเป็นระยะทางที่เกี่ยวข้องกับระยะการ

[8]Elizabeth Burton and Lynne Mitchell. **Inclusive urban design: Street for life**. Oxford: Architectural Press, 2006.

เดินเท้าที่ผู้สูงอายุยังสามารถเดินทางได้) จากจุดศูนย์กลางชุมชนหมู่บ้านเขาน้อยจำนวน 3 ศูนย์กลางชุมชน ประกอบด้วย วัดเขาน้อย โรงเรียนบ้านเขาน้อย และองค์การบริหารส่วนตำบลท่าตะโก

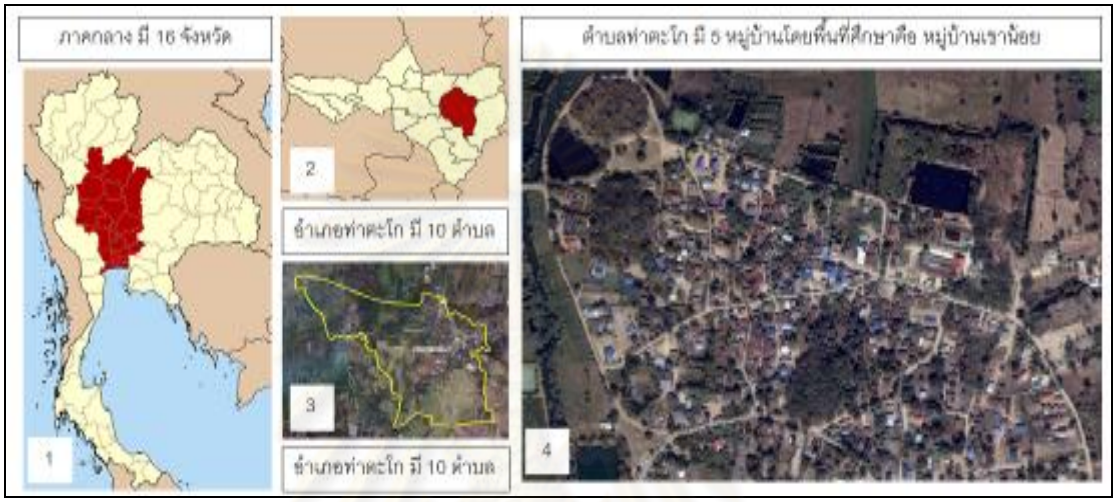

รูปที่ 3 พื้นที่ศึกษา หมู่บ้านเขาน้อย ตำบลท่าตะโก อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์

รูปที่ 4 พื้นที่ศึกษาและขอบเขตพื้นที่ศึกษาในระยะรัศมี 800 เมตร จากจุดศูนย์กลางชุมชน

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

การกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ กำหนดจากพื้นที่ที่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเขาน้อย และแบ่งตามสัดส่วนจำนวนผู้สูงอายุแต่ละช่วงอายุแบบชั้นภูมิ โดยกำหนดประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความน่าเชื่อถือ 100% ตามสูตรการคำนวณของ Yamane (1967)[9] ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนแบบสอบถามและจำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่าง

จำนวนผู้สูงอายุ	ประชากร	สัดส่วน	ประชากรกลุ่มตัวอย่าง		
			เพศชาย	เพศหญิง	รวม
ผู้สูงอายุช่วงต้น (60 – 69 ปี)	69	50.38	27	42	69
ผู้สูงอายุช่วงกลาง (70 – 79 ปี)	48	35.03	18	30	48
ผู้สูงอายุช่วงปลาย (80 ปีขึ้นไป)	20	14.59	6	14	20
รวมจำนวนผู้สูงอายุ	**137**	**100**	**51**	**86**	**137**

1.4. ขั้นตอนการดำเนินงานการวิจัย

1) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ หลักการ แนวคิด ทฤษฎี รวมทั้งแผน นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาข้อมูลจากหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง และเอกสารทางวิชาการทั้งที่เป็นวิทยานิพนธ์และงานวิจัย เพื่อนำมาสู่ปัจจัยในการวิเคราะห์หาพื้นที่ศึกษา และนำปัจจัยเหล่านี้มาใช้ในการสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูล เพื่อนำมาสู่การปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในชนบท ภาคกลาง

[9] Taro Yamane. *Statistics, An Introductory Analysis*. 2nd Ed. New York: Harper and Row, 1967.

2) ในการกำหนดหาพื้นที่ศึกษาระดับจังหวัดภาคกลาง[10] ประกอบด้วย 22 จังหวัด แต่ในการศึกษางานวิจัยนี้เป็นการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในเขตชนบท ภาคกลาง ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยไม่นับพื้นที่บริเวณส่วนที่เป็นกรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑล (กรุงเทพมหานคร, สมุทรปราการ, สมุทรสาคร, นนทบุรี, ปทุมธานี และนครปฐม) เนื่องจากจังหวัดเหล่านี้มีความเป็นเมืองสูง ส่งผลให้การวิเคราะห์พื้นที่ระดับภาคกลางมี 16 จังหวัด ในขั้นตอนของการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษาจังหวัดทางผู้วิจัยจะแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 รูปแบบ คือ ชุมชนชนบทต้นแบบกระทรวงพัฒนาความมั่นคงมนุษย์ และปัจจัยในการวิเคราะห์ความเป็นจังหวัดที่มีผู้สูงอายุรวมทั้งมีความเป็นชนบท โดยใช้เครื่องมือกระบวนการวิเคราะห์ตามลำดับชั้นในการวิเคราะห์พื้นที่ระดับจังหวัดภาคกลาง

3) ในการกำหนดพื้นที่ศึกษาระดับอำเภอ จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบไปด้วย 15 อำเภอ แต่เนื่องจากผู้วิจัยต้องการศึกษาผู้สูงอายุในเขตชนบท ดังนั้นจำนวนอำเภอที่ใช้ในการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษาระดับมี 14 อำเภอ (ยกเว้นอำเภอเมืองนครสวรรค์) และใช้วิธีวิเคราะห์แบบหลายหลักเกณฑ์มาประยุกต์เพื่อหาเพื่อที่ศึกษาจากจำนวนอำเภอทั้งหมด 14 อำเภอ เพื่อทำให้มีข้อมูลการตัดสินใจในรูปของข้อมูลเชิงปริมาณที่สามารถเปรียบเทียบและบอกความแตกต่างระหว่างทางเลือกได้อย่างเหมาะสมในการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนของผู้สูงอายุในเขตชนบท จังหวัดนครสวรรค์

4) ในการกำหนดพื้นที่ศึกษาระดับตำบล โดยผู้วิจัยจะพิจารณาจาก จำนวนผู้สูงอายุ สัดส่วนผู้สูงอายุต่อประชากรทั้งหมด และลักษณะการกระจายตัวของสถานที่สำคัญของแต่ละตำบล โดยใช้เครื่องมือการซ้อนทับของข้อมูล

5) ในการกำหนดพื้นที่ศึกษาระดับหมู่บ้าน โดยผู้วิจัยจะพิจารณาจาก หมู่บ้านในตำบลท่าตะโก (ยกเว้นเทศบาลตำบลท่าตะโก) ที่มีจำนวนผู้สูงอายุ สัดส่วนผู้สูงอายุต่อประชากรทั้งหมดในแต่ละหมู่บ้านในตำบลท่าตะโก และมีศูนย์กลางในชุมชนหรือ

---

[10] จำแนกภูมิภาคตามหลักสภาพภูมิศาสตร์ของราชบัณฑิตยสถานที่ได้กำหนดไว้เป็นระบบ 6 ภาค คือ ภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคตะวันออก ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันตก

หมู่บ้านนั้นๆ พร้อมทั้งมีการทำแบบสอบถามเบื้องต้น (Pre-Test) จากกลุ่มตัวแทนผู้สูงอายุ โดยกำหนดตัวอย่าง จากผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเขาน้อย (เนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่มีสัดส่วนของผู้สูงอายุมากกว่าเกณฑ์มาตรฐานและมีศูนย์กลางชุมชน) ตำบลท่าตะโก อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อดูความร่วมมือของชุมชน โดยแบ่งช่วงอายุของผู้สูงอายุออกเป็น 3 ช่วง คือ

- ผู้สูงอายุในช่วงต้น อายุ 60 – 69 ปี
- ผู้สูงอายุในช่วงกลาง อายุ 70 – 79 ปี
- ผู้สูงอายุในช่วงปลาย อายุ 80 ปีขึ้นไป

6) สร้างแบบสอบถามเชิงลึกและแบบสำรวจสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนให้สอดคล้องกับปัจจัยในการศึกษา โดยการสร้างแบบสอบถาม มีจุดประสงค์เพื่อเก็บข้อมูลส่วนบุคคล พฤติกรรมในการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ และข้อมูลทัศนคติต่อการเดินและสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนในพื้นที่ศึกษา ส่วนแบบสำรวจสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน มีจุดประสงค์เพื่อเก็บข้อมูลลักษณะสภาพปัจจุบันและปัญหาของสภาพการอยู่อาศัยที่ไม่เหมาะสมต่อผู้สูงอายุ และสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชนที่เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุและความไม่ปลอดภัยของผู้สูงอายุ

7) การลงพื้นที่สำรวจสภาพแวดล้อมชุมชนและสภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ โดยแยกตามวิธีการเก็บข้อมูล ดังนี้

- การสังเกต เป็นการเก็บข้อมูลสภาพการใช้งาน สภาพแวดล้อมของพื้นที่ศึกษา และพฤติกรรมการใช้งานของประชาชนในพื้นที่ศึกษา เพื่อนำข้อมูลไปวิเคราะห์ถึงกลุ่มผู้ใช้งาน และพฤติกรรมการใช้งานในพื้นที่ต่างๆ
- การสำรวจ เป็นการสำรวจสภาพปัจจุบันของพื้นที่ศึกษานำร่อง เพื่อศึกษาสภาพทางกายภาพปัจจุบัน เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนพัฒนาทางกายภาพ และสภาพพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการใช้งานของผู้สูงอายุของพื้นที่ศึกษา

- แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งโดยผู้วิจัยจะทำการพูดคุยกับตัวแทนผู้สูงอายุต่างๆ พร้อมกับทำแบบสอบถามและสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้สูงอายุที่มีบทบาทในชุมชนกับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครที่เข้ามาดูแลผู้สูงอายุ รวมทั้งในการการสัมภาษณ์กับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อเสนอแผนและนโยบายในการพัฒนาชุมชนผู้สูงอายุ
- การประชุมกลุ่มย่อย เป็นการประชุมร่วมเพื่อทราบถึงปัญหา อุปสรรค ศักยภาพของพื้นที่ศึกษา รวมถึงข้อเสนอแนะของการจัดทำแผนพัฒนาในพื้นที่ศึกษาจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งได้แก่ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการเอกชน และผู้ใช้งาน

8) วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบสำรวจสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนของพื้นที่ศึกษา โดยใช้โปรแกรมทางสถิติ และการวิเคราะห์ทางคณิตศาสตร์เข้ามาประยุกต์เพื่อหาปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในชนบท ภาคกลาง
9) นำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ไปเสนอแนวทางในการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนสำหรับผู้สูงอายุให้กับตัวแทนผู้สูงอายุและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นโดยการทำประชุมย่อยว่าจะต้องมีการปรับปรุงแผนหรือนโยบายตรงไหนเพื่อที่จะสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนได้จริง
10) หลังจากที่แก้ไขแผนการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนที่มีความสอดคล้องกับการใช้งานของผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษา สามารถนำมาสู่การเขียนแผนและนโยบายในการพัฒนาชุมชนสำหรับผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพและเสนอแผนให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปใช้จริง
11) สามารถนำไปสู่ข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนสำหรับผู้สูงอายุในเขตชนบท ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับพื้นที่ศึกษาได้

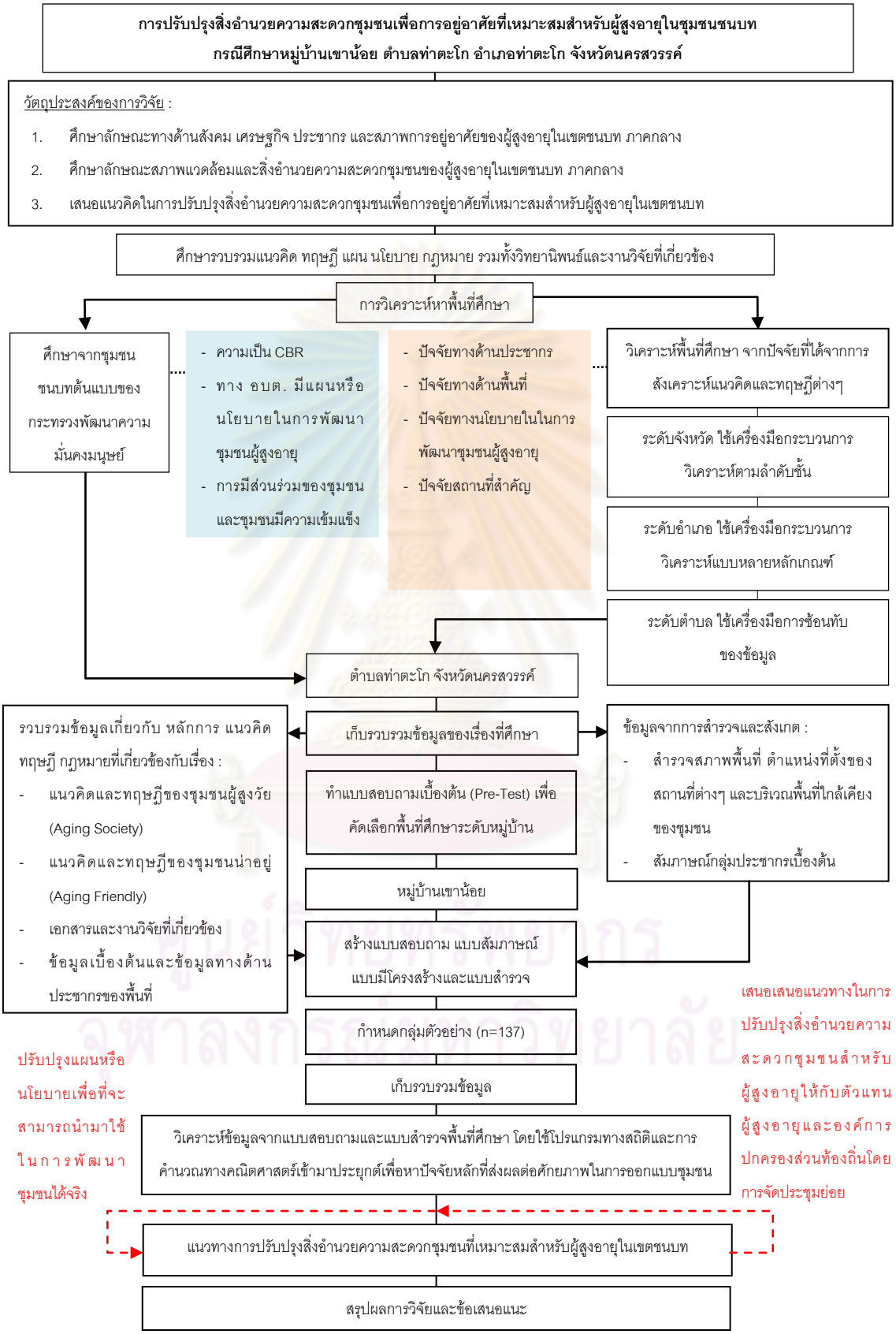

รูปที่ 5 ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

1.5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1) สามารถทำให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้แนวทางในการปรับปรุงชุมชนและสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชนสำหรับผู้สูงอายุในเขตชนบท
2) ประชาคมสามารถนำงานวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในเขตชนบท ที่มีลักษณะการดำรงชีวิตที่ใกล้เคียงกับพื้นที่ศึกษาได้อย่างเหมาะสม
3) นักวิชาการสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนให้กับผู้สูงอายุ และผู้ใช้งานทุกสถานะ ทุกวัย สามารถใช้พื้นที่เหล่านั้นได้อย่างปลอดภัย

1.6. นิยามศัพท์เฉพาะ

1) *ผู้สูงอายุ* หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปและสัญชาติไทย[11]
2) *สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ* หมายถึง ส่วนของอาคารที่สร้างขึ้นและอุปกรณ์อันเป็นส่วนประกอบของอาคารที่ติดหรือตั้งอยู่ภายในและภายนอกอาคารเพื่ออำนวยความสะดวกในการใช้อาคารสำหรับผู้สูงอายุ เช่น สวนสาธารณะ อาคารสาธารณะ(วัด ตลาดสด) ถนน ทางเท้าภูมิทัศน์ของพื้นที่สาธารณะ ให้เอื้อต่อการเข้าไปใช้ประโยชน์ การสัญจร การสันทนาการ[12]
3) *ทางเท้า* หมายถึง พื้นที่ที่ทำไว้สำหรับคนเดิน ซึ่งอยู่ข้างใดข้างหนึ่งของทางหรือทั้งสองของทางหรือส่วนที่อยู่ใกล้ชิดขอบทางซึ่งใช้เป็นที่สำหรับคนเดิน[13]
4) *ชนบท* หมายถึง บ้านนอก, เขตแดนที่พ้นจากเมืองหลวงออกไป[14] และ แหล่งที่สมาชิกชุมชนไม่เน้นการพัฒนา ไม่ต้องการ สาธารณูปโภคที่พร้อมเพียงหรือเพิ่มได้

---

[11] **พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ**, พ.ศ. 2546.

[12] **กฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา** ,พ.ศ.2548.

[13] **พระราชบัญญัติจราจรทางบก**, พ.ศ. 2522.

[14] **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานสถาน**, พ.ศ. 2525.

ยาก มีความหนาแน่นของประชากรต่ำ สภาพธรรมชาติไม่ถูกคุมคาม หรือเป็นเขตอนุรักษ์[15]

5) *ชุมชนชนบท* หมายถึง ชุมชนที่ติดอยู่กับการสืบทอดสิ่งดั้งเดิม มีกิจกรรมเกี่ยวกับการเกษตรมากกว่าอุตสาหกรรม มีความหนาแน่นประชากรน้อย[16]

1.7. ข้อจำกัดในการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเรื่องการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนชนบท ภาคกลาง ทั้งนี้ทางผู้วิจัยได้มีข้อจำกัดทางการวิจัยในเรื่องของงบประมาณในการก่อสร้างตามแผนที่ทางผู้วิจัยได้เสนอ เนื่องจากงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการตามแผนอาจมีจำนวนมากกว่าหรือใกล้เคียงกับงบประมาณที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลท่าตะโกได้กำหนดไว้ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะให้ลำดับความสำคัญของแต่ละแผนในการพัฒนาชุมชนชนเพื่อที่ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้ดำเนินการตามแผนข้างต้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

[15] Edward J. Kaiser, David R. Godschalk, and F. Stuart Chapin, Jr, 1995.

[16] United Nations, 1997.

ตารางที่ 3 กรอบแนวคิดงานวิจัย : *แนวคิดในการออกแบบชุมชนที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในเขตชนบท ภาคกลาง กรณีศึกษา หมู่บ้านเขาน้อย อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์*

วัตถุประสงค์	ตัวแปรหลัก	ตัวแปรรอง	ประชากรกลุ่มตัวอย่าง	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
1. เพื่อศึกษาลักษณะทางด้านสังคม เศรษฐกิจ ประชากร และสภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในเขตชนบท ภาคกลาง	- ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุ	- เพศ - อายุ - สถานภาพ - ระดับการศึกษา	ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเขาน้อย จำนวน 137 คน ประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 137 คน	แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง
	- สภาพสังคม	- ผู้สูงอายุอาศัยอยู่กับใคร - ผู้ดูแลเมื่อยามเจ็บป่วย		
	- สภาพเศรษฐกิจ	- อาชีพเดิม - อาชีพปัจจุบัน - ที่มาของรายได้ต่อเดือน - รายจ่ายต่อเดือน		
	- สภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุต่อชุมชนและบริเวณใกล้เคียง	- วิธีการเดินทางไปสถานที่ต่างๆ ในชุมชนและบริเวณใกล้เคียง - พาหนะที่ใช้เดินทางไปสถานที่ต่างๆ ในชุมชนและบริเวณใกล้เคียง - ความถี่ในการทำกิจกรรมหรือเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ ในชุมชนและบริเวณใกล้เคียง		
2. เพื่อศึกษาลักษณะสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนของผู้สูงอายุในเขตชนบท ภาคกลาง	- สภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน	- สิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน - บริการที่ควรจัดให้มีในชุมชน - ทัศนะคติของผู้สูงอายุต่อการจัดสาธารณูปโภคหรือสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุ	ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเขาน้อย จำนวน 137 คน ประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 137 คน	แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง และแบบสำรวจ
3. เพื่อเสนอแนวคิดในการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในเขตชนบท	แนวคิดที่ได้ในการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในเขตชนบท รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุและผู้ใช้งานทุกสถานะ ทุกวัยได้มาจากการวิเคราะห์ข้อมูลในวัตถุประสงค์ที่1 และ 2			

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4 ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย

กิจกรรม	ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย										
	พ.ศ. 2553							พ.ศ. 2554			
	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.
1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง											
2. นำเสนอโครงร่างวิทยานิพนธ์											
3. จัดทำ Pre-Test ผู้สูงอายุในชุมชนของพื้นที่ศึกษา											
4. สร้างแบบสอบถามและกำหนดกลุ่มตัวอย่าง											
5. ลงพื้นที่ศึกษาโดยใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์และแบบสำรวจ											
6. วิเคราะห์ข้อมูล											
7. แนวทางปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในเขตชนบท											
8. เสนอแนวคิดในการปรับปรุงชุมชน แก่อบต. และผู้สูงอายุโดยการทำการประชุม											
9. ปรับปรุงแผนหรือนโยบายเพื่อให้หน่วยงานสามารถนำไปใช้ได้จริง											
10. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ											
11. ปรับปรุงและแก้ไขรูปเล่มวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์											
12. เขียน ส่ง และแก้ไขบทความสาระศาสตร์											
13. นำเสนอบทความสาระศาสตร์											
14. ส่งรายงานฉบับสมบูรณ์											

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยนี้จำเป็นต้องมีการศึกษาในเรื่องของแนวคิด ทฤษฎีต่าง รวมถึงแผน นโยบาย กฎหมายและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในชนบทและนำแนวคิดทฤษฎีเหล่านี้นำมาสู่การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อใช้ในการออกแบบเครื่องมือในการเก็บข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้วิจัยได้มีการจัดหมวดหมู่ ดังนี้

- แนวคิดที่เกี่ยวกับการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกและการจัดการสภาพแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุในเมือง/ชนบทน่าอยู่
- แผน นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุระดับต่างๆ
- วิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1. แนวคิดที่เกี่ยวกับการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกและการจัดการสภาพแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุในเมือง/ชนบทน่าอยู่

2.1.1. แนวคิดในการออกแบบเมือง/ชุมชน น่าอยู่

2.1.1.1. แนวคิดเมืองน่าอยู่ (Healthy Cities)[1]

แนวความคิดเมืองน่าอยู่เกิดจากความคิดของศาสตราจารย์ McKeon โดยพบว่า การที่สุขภาพของประชาชนในประเทศไทย อังกฤษหรือแม้แต่ประเทศที่พัฒนาแล้วดีขึ้นนั้น ไม่ได้เกิดจากความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์หรือเทคโนโลยีทางการแพทย์แต่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของ

[1] ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ. **การพัฒนาต้นแบบสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ : การออกแบบชุมชนน่าอยู่ผู้สูงวัย สำหรับผู้สูงอายุในชนบท**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. แผนวิจัยด้านสุขภาพและเทคโนโลยี. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.

สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้น มีผลกระทบที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงของสังคมต่อไปนี้

1) มีขนาดครอบครัวเล็กลง
2) มีอาหารในชุมชนพอเพียง
3) มีสิ่งแวดล้อมที่สะอาดและน่าอยู่
4) มีการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค

จากแนวความคิดดังกล่าวจึงได้กำหนดความหมายของเมืองน่าอยู่ขึ้นเพื่อใช้ในการพัฒนาชุมชนเมือง ดังนั้นเมืองน่าอยู่จึงมีความหมายถึง ขบวนการที่จะทำให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสุขภาพสังคม และพร้อมที่จะร่วมกันสรรค์สร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการดำรงชีวิต ซึ่งกระบวนการของเมืองน่าอยู่เป็นที่ทราบและเข้าใจกันดีว่าเป็นพัฒนาการต่อเนื่องของแนวคิด สาธารณสุขมูลฐาน (Primary Health Care) และยุทธศาสตร์สุขภาพดีถ้วนหน้า (Health for All) โดยมีความสอดคล้องกัน คือ ยุทธศาสตร์หลักเป็นเรื่องนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพที่ดี สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพที่ดี และการมีส่วนร่วมของชุมชน

เมืองน่าอยู่ในความหมายขององค์การอนามัยโลกครอบคลุมถึงสภาพความเป็นอยู่หรือคุณภาพชีวิตของคน สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม เอกลักษณ์ วัฒนธรรม วิถีชีวิตและจิตวิญญาณ ตลอดจนเมืองหรือชุมชนมีการบริหารปกครองที่ดีโดยเน้นความเป็นธรรม (Equity) การมีส่วนร่วม (participation) และการประสานความร่วมมือ (Cooperation) ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาของเมืองและชุมชน

เมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่ ในความหมายของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หมายถึง ชุมชนที่อยู่อาศัยทั้งในเขตเมืองและชนบทที่มีสภาพแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดี มีสังคมที่เอื้ออาทร มีชุมชนเข้มแข็ง มีความสะดวกสบาย

ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีระบบเศรษฐกิจที่มั่นคง มีวัฒนธรรมและจิตวิญญาณที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองและชุมชน[2]

โครงการเมืองน่าอยู่ มีวัตถุประสงค์ที่จะปรับปรุงสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนที่อาศัยในเมืองโดยการเพิ่มความตระหนักต่อปัญหาของประชาชน กระตุ้นการใช้ทรัพยากรในชุมชน การมีส่วนร่วมของชุนชนด้วยความร่วมมือของฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน ที่สำคัญคือการกระตุ้นให้ในระดับท้องถิ่นตระหนักถึงความสำคัญของนโยบายทุกอย่างให้บรรลุสุขภาพดีถ้วนหน้า

โครงการเมืองน่าอยู่ สามารถดำเนินการด้วยตัวของมันเอง หรือดำเนินการร่วมกับโครงการอื่นในลักษณะผสมผสานในกิจกรรมอื่น เช่น การพัฒนาผังเมือง ที่ดิน งบประมาณ หรือการพัฒนาอุตสาหกรรม

ลักษณะ 11 ประการของเมืองน่าอยู่ (Healthy Cities) ขององค์การอนามัยโลก

1) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพและที่อยู่อาศัยมีความสะอาดและปลอดภัย
2) ระบบนิเวศน์อยู่ในภาวะดุลยภาพ และสามารถดำรงอยู่ในดุลยภาพนี้ได้อย่างยั่งยืน
3) ชุมชนเข้มแข็งมีการช่วยเหลือจุนเจือกันเป็นอย่างดี ไม่มีการเอารัดเอาเปรียบ
4) ชุมชนมีส่วนร่วม ในการควบคุมและกำหนดการตัดสินใจในสิ่งที่มีผลต่อชีวิตสุขภาพและความเป็นอยู่ของชุมชน
5) ความจำเป็นพื้นฐานต่าง ๆ มีพอเพียงสำหรับทุกคน อาทิ อาหาร น้ำสะอาด ที่พัก รายได้ ความปลอดภัย การมีงานทำ
6) เข้าถึงประสบการณ์และทรัพยากรอันหลากหลาย เพื่อให้ได้การติดต่อปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารที่หลากรูปแบบ
7) เศรษฐกิจของเมืองมีหลากชนิด มีชีวิต ชีวา และมีการพัฒนารูปแบบอยู่เสมอ
8) ส่งเสริมให้มีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเมืองทั้งในรูปกลุ่มบุคคลและแต่ละบุคคลโดยผ่านมรดกทางวัฒนธรรมและวิถีดำรงชีวิต

[2] **สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ**, 2542.

9) การพัฒนาเป็นไปอย่างกลมกลืนและเสริมส่งคุณลักษณะที่ดีที่มีมาในอดีต

10) มีการบริการสาธารณสุขและการดูแลผู้ป่วยที่เหมาะสมและเข้าถึงได้สำหรับทุกคน

11) ประชาชนมีสถานะสุขภาพดี มีการเจ็บป่วยน้อย

2.1.1.2. แนวคิดเมืองน่าอยู่ผู้สูงวัย (Age-Friendly Cities)[3]

*ภาพรวม ลักษณะสภาพแวดล้อมบริเวณภายนอกอาคารและตึกอาคาร*นั้น มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตรวมถึงความสามารถของคนชราในการเดินทาง ซึ่งลักษณะหลักๆ ของเมืองน่าอยู่และสภาพแวดล้อมที่มีลักษณะเป็นมิตรสำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่คุณภาพชีวิต ความง่ายต่อการใช้งานและการเข้าถึง และความปลอดภัย โดยมีลักษณะของเมืองน่าอยู่สำหรับผู้สูงวัย ดังนี้

1) <u>สภาพแวดล้อมที่น่าพอใจ และสะอาด</u> ลักษณะของเมืองที่น่าอยู่สำหรับผู้สูงวัยประการหนึ่ง คือ สภาพแวดล้อมที่เงียบสงบ ปราศจากเสียงรบกวนและกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์ เพราะเป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับอย่างมาก

2) <u>ความสำคัญของบริเวณที่เป็นธรรมชาติ</u> การที่มีบริเวณที่เป็นธรรมชาติหรือสวนนั้นเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เมืองมีลักษณะที่เป็นเมืองที่น่าอยู่สำหรับผู้สูงวัย แต่อย่างไรก็ตามบริเวณที่เป็นธรรมชาติหรือสวนนั้นผู้สูงอายุต้องสามารถเข้าถึงและใช้งานบริเวณดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) <u>บริเวณพักผ่อนควรมีเก้าอี้ม้านั่งเพียงพอ</u> มีที่นั่งพักภายนอกอาคารในบริเวณสวน จุดรับส่งโดยสารและบริเวณสาธารณะ โดยควรติดตั้งที่นั่งดังกล่าวในระยะที่เหมาะสม

4) <u>ทางเดินที่เป็นมิตรต่อผู้ใช้งานทุกวัย</u> สภาพของทางเดินมีผลกระทบต่อการใช้งานทางเดิน คือ แคบ ขรุขระ แตก มีขอบสูง แออัด หรือมีสิ่งกีดขวางเป็นปัญหาต่อผู้สูงอายุและคนพิการ ในการใช้งานทางเดิน โดยมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุง การออกแบบและบำรุงรักษาทางเดิน ดังต่อไปนี้

[3] WHO, 2007.

- ทางเดินที่ราบเรียบแบบมีพื้นผิวชนิดกันลื่น
- ทางเดินที่มีความกว้างเพียงพอเพื่อรองรับคนที่นั่งรถเข็น
- ทางเดินที่มีทางลาดเชื่อมต่อกับระดับถนน
- ทางเดินที่ไม่มีสิ่งกีดขวาง เช่นคนขายของริมถนน รถจอด หรือต้นไม้
- ทางเดินที่ให้ความสำคัญกับการใช้งานและเข้าถึงของผู้คน

5) ทางข้ามถนนที่ปลอดภัย ความปลอดภัยของทางข้ามถนนเป็นหนึ่งในหัวข้อหลักของเมืองน่าอยู่ สำหรับผู้สูงอายุ
6) การเข้าถึงและการใช้งาน ทั้งประเทศที่พัฒนาแล้ว และประเทศที่ด้อยพัฒนาประชากรคิดว่าเมืองของพวกเขาไม่ได้รับการพัฒนาเพื่อรองรับประชากรที่อายุมาก ซึ่งวิธีแก้ไข คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับความต้องการของผู้สูงอายุแก่คนออกแบบแผงผังเมือง และสถาปนิกทั่วไป
7) สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย ความรู้สึกที่ปลอดภัยและมั่นคงในสภาพแวดล้อมของเมืองนั้นมีผลอย่างมากต่อผู้คนที่จะสัญจรไปมาในเมืองนั้นๆ ซึ่งในทางอ้อมอาจมีผลกระทบต่อความสามารถของผู้คนในการพึ่งพาตัวเอง สุขภาพของผู้คน ความสามัคคีปรองดองของผู้คนในสังคม และสุขภาพจิตของผู้คน
8) ทางเดินออกกำลังกายและทางจักรยาน ทางเดินออกกำลังกายและทางจักรยานมีประโยชน์ต่อการพัฒนาสุขภาพและสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรกับผู้คนทุกๆ วัย แต่ก็มีภัยอันตรายเช่นกัน คนขี่จักรยานถือว่าเป็นอันตรายต่อผู้สูงอายุ และมีข้อเสนอว่าควรมีการแยกเส้นทางสำหรับคนที่เดินและคนขี่จักรยาน ทางเดินควรจะมีพื้นผิวที่ราบเรียบ ไม่ขรุขระและควรเข้าถึงได้ง่าย โดยบริเวณทางเดินนั้นควรรองรับความกว้างของรถเข็น
9) ตึกอาคารที่มีลักษณะเป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ
10) ห้องสุขาสาธารณะ การติดตั้งห้องสุขาที่มีความสะอาด ในจุดที่เหมาะสม มีป้ายชี้แจงข้อมูลที่เด่นชัด และรองรับผู้สูงอายุและคนพิการนั้นถือว่าเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่มีลักษณะเป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ

11) <u>ลูกค้าผู้สูงอายุ</u> ร้านค้าบริการต่างๆ ตั้งอยู่ใกล้ที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงได้ง่าย

12) <u>ระบบขนส่ง</u> มีการเข้าถึงและใช้งานง่าย อัตราค่าโดยสารไม่แพงจนเกินไป ตลอดจนสถานีจุดรับส่งผู้โดยสารควรอยู่ใกล้ที่อยู่อาศัยหรือชุมชนของผู้สูงอายุ และควรมีที่นั่งศาลามีหลังคาคลุม หรือมีทางลาดบริเวณที่ต่างระดับ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รูปที่ 6 ประเด็นพิจารณาเมืองน่าอยู่ผู้สูงวัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.1.1.3. แนวคิดชุมชนของผู้สูงอายุ

สิ่งแวดล้อมอันดับที่ 2 ซึ่งสำคัญต่อผู้สูงอายุคือ คิดเป็นร้อยละ 95-96 ของคนที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไปอาศัยอยู่ในชุมชน สำหรับชุมชนนักสังคมวิทยา หมายถึง พื้นที่และผู้คนที่แต่ละคนอาศัยอยู่ใกล้ ๆ กันและมีปฏิสัมพันธ์กัน ประเภทของชุมชนซึ่งแต่ละคนอาศัยนั้นมีการได้รับผลกระทบต่อ

การอยู่อาศัยที่แตกต่างกันไปแต่ละบุคคล ดังจะยกตัวอย่าง 5 รูปแบบของปัจจัยในชุมชนที่มีผลกระทบต่อการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ ดังนี้

1) อาชญากรรม (Crime) อาชญากรรมเป็นการพิจารณาที่สำคัญในการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ ความเข้าใจถึงสิ่งแวดล้อมที่มีอันตรายหรือน่ากลัว สามารถจูงใจให้ผู้สูงอายุรู้ว่าจะอยู่อาศัยอย่างไร พวกเขาอาจอยู่ในบ้านและตัดความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ และกลัวคนแปลกหน้า
2) การขนส่ง (Transportation) ถ้าผู้สูงอายุต้องการที่จะออกไปมีส่วนร่วมในสังคม การขาดการขนส่งที่เพียงพออาจเป็นการบีบบังคับให้แต่ละคนจำกัดการดูแลสุขภาพ เพราะพวกเขาไม่สามารถไปหาหมอ ไปคลินิกหรือโรงพยาบาล มากไปกว่านั้นการขาดการขนส่งสามารถผลักดันให้ผู้สูงอายุแต่ละคนแยกตัวออกจากสังคม และอยู่อย่างโดดเดี่ยวในสังคม การขนส่งสามารถให้ความสามารถในการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุ และควบคุมการอยู่อาศัยของพวกเขาได้ [4]
3) สิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชนและแหล่งบริการต่างๆ (Community Facilities and Resource) ภาพลักษณ์อื่น ๆ ของชุมชนซึ่งมีผลกระทบต่อการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ คือ การมีและไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกหรือแหล่งบริการต่าง ๆ สำหรับผู้สูงอายุที่เรากล่าวถึงไม่เพียงแต่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกพิเศษสำหรับผู้สูงอายุ เช่น ศูนย์ผู้สูงอายุ แต่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกทั่ว ๆ ไปเช่น ร้านขายของชำ โรงพยาบาล หรือศูนย์กลางความบันเทิง

การขนส่งสำหรับผู้สูงอายุมักมักมีปัญหาตามที่ Crap[5] ได้ศึกษาไว้ว่า ผู้สูงอายุไม่ชอบการเดิน และ Regnier[6] พบว่า ผู้สูงอายุไม่ค่อยกล้าที่จะออกไปข้างนอกเกินกว่า 6 ช่วงตึกจากบ้านของพวกเขาสำหรับซื้อสินค้าหรือบริการ ด้วยเหตุนี้ถ้าชุมชนสามารถบริการความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งอำนวยความสะดวกและแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ จะมีอยู่อย่างหนาแน่น

[4] วรวรรณ นิตบงกช, 2541: 54

[5] Crap 1971: 104-114 อ้างถึงใน วรวรรณ นิตบงกช, 2541: 55

[6] Regnier 1975: 295-314 อ้างถึงใน วรวรรณ นิตบงกช, 2541: 55

ในพื้นที่เล็ก ๆ ใกล้กับที่อยู่อาศัย สิ่งอำนวยความสะดวกบางอย่างที่ผู้สูงอายุต้องการ คือป้ายรถเมล์ ร้านขายยา ร้านขายของหลาย ๆ ชนิด ศูนย์การแพทย์ ธนาคาร ห้างสรรพสินค้า ไปรษณีย์ สวนสาธารณะ ศูนย์ผู้สูงอายุเป็นต้น แต่เป็นเรื่องยากที่หลายประเทศจะสามารถจัดหาแหล่งบริการเหล่านี้ให้แก่ผู้สูงอายุในพื้นที่เล็ก ๆ ใกล้บ้านได้

Bricker et al.[7] รายงานรูปแบบการบริการสนับสนุนประเภทอื่น ๆ สำหรับผู้สูงอายุ ที่เรียกว่า หน่วยบริการแพทย์เคลื่อนที่ถึงบ้าน โดยแพทย์ พยาบาลและนักสังคมสงเคราะห์หรืออาสาสมัคร จะออกตรวจเยี่ยมผู้สูงอายุในบ้านของพวกเขา ซึ่ง Bricker ได้ให้ข้อสังเกตว่า การเข้าถึงด้วยวิธีนี้ช่วยให้ผู้สูงอายุหลาย ๆ คนสามารถอยู่ในสังคมได้ การบริการประเภทนี้มีผลในทางบวก อันดับแรก คือ การช่วยให้ผู้สูงอายุแต่ละคนยังคงอยู่บ้านของตนเองจะถูกกว่าการที่ให้พวกเขาเข้าไปอยู่ในสถานดูแลผู้สูงอายุ อันดับที่สองจะทำให้เตียงในโรงพยาบาลว่างเพียงพอสำหรับคนในชุมชน และผู้สูงอายุสามารถอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่คุ้นเคย ด้วยความมั่นใจว่าจะมีการดูแลทางการแพทย์ให้เมื่อพวกเขาต้องการ

4) <u>การแยกตัวออกจากสังคมและการอยู่รวมในสังคมของผู้สูงอายุ</u> (Age Segregation and Integration) ผู้สูงอายุควรจะอยู่ในชุมชนสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะหรืออยู่ในชุมชนที่มีกลุ่มอายุอื่น ๆ รวมอยู่ด้วย จากที่ได้กล่าวถึงว่าแหล่งบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้สูงอายุ และบางครั้งผู้สูงอายุจะอยู่อาศัยอย่างหนาแน่นในบริเวณที่มีบริการเหล่านั้น จากการศึกษาของ Sherman[8] เรื่องสิ่งแวดล้อมของผู้สูงอายุที่อยู่อาศัยรวมกับกลุ่มอายุอื่น และสิ่งแวดล้อมของผู้สูงอายุที่แยกตัวออกจากสังคม ซึ่งค้นพบดังต่อไปนี้

   - ผู้สูงอายุที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่แยกตัวจากกลุ่มอายุอื่น ๆ และผู้สูงอายุที่อยู่รวมกับกลุ่มอายุอื่นๆ ได้รับการช่วยเหลือจากลูกหลานเหมือนกัน

[7] Bricker et al. ,1976: 25-29 อ้างถึงใน วรวรรณ นิตบงกช, 2541: 56

[8] Sherman., 1975a: 479-483, 175b: 103-107 อ้างถึงใน วรวรรณ นิตบงกช, 2541: 57-58

- ผู้สูงอายุที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่แยกตัวจากกลุ่มอายุอื่น ๆ มีแนวโน้มที่จะให้ความช่วยเหลือจากลูกหลานมากกว่า แต่อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมรวมกับกลุ่มอายุอื่น ๆ อาศัยอยู่ใกล้ลูกหลานมากกว่า
- ผู้สูงอายุที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่แยกตัวจากกลุ่มอายุอื่น ๆ และผู้สูงอายุที่อยู่รวมกับกลุ่มอายุอื่น ๆ มีรูปแบบการช่วยเหลือจากเพื่อนบ้านที่เหมือนกัน
- ผู้สูงอายุที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่แยกตัวจากกลุ่มอายุอื่น ๆ และผู้สูงอายุที่อยู่รวมกับกลุ่มอายุอื่น ๆ จะพึงพอใจถ้าพวกเขาได้เลือกสิ่งแวดล้อมของพวกเขาเองตามความต้องการและความชอบของพวกเขา
- ผู้สูงอายุที่อยู่รวมกับกลุ่มอายุอื่น ๆ มีการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นค่อนข้างน้อย
- ผู้สูงอายุที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่แยกตัวออกจากกลุ่มอายุอื่นๆมักจะมีความสัมพันธ์ต่อลูกหลานและญาติน้อยกว่าผู้สูงอายุที่อยู่ร่วมกับกลุ่มอายุอื่น
- ผู้สูงอายุที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่แยกตัวออกจากกลุ่มอายุอื่น ๆ มีเพื่อนใหม่มากกว่าและมีการเยี่ยมเยือนเพื่อนบ้านมากกว่าผู้สูงอายุที่อยู่รวมกับกลุ่มอายุอื่น ๆ ซึ่งสัมพันธ์กับ Messer[9] ที่ให้ข้อสังเกตว่าผู้สูงอายุในสิ่งแวดล้อมแบบแยกตัวจากกลุ่มอายุอื่น ๆ มีระดับการปฏิสัมพันธ์สูงกว่าผู้สูงอายุที่อยู่ร่วมกับกลุ่มอายุอื่น ๆ
- ขวัญและกำลังใจของผู้สูงอายุในสิ่งแวดล้อมแบบแยกตัวจากกลุ่มอายุอื่น ๆสูงกว่าผู้สูงอายุที่อยู่ร่วมกับกลุ่มอายุอื่น ๆ

อย่างไรก็ตาม ดูเหมือนว่าการศึกษาในทางวิชาการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของผู้สูงอายุที่มีอยู่มากมายจะแนะนำว่าไม่มีสิ่งแวดล้อมแบบใดที่จะดีที่สุดสำหรับผู้สูงอายุ มากไปกว่านั้น ถ้าในฐานะของนักชราวิทยาให้ความสำคัญกับหลักความคิด เช่น ความพึงพอใจในชีวิตและขวัญกำลังใจ การมีลักษณะที่แตกต่างกันของผู้สูงอายุจะทำให้สามารถแนะนำได้ว่าสิ่งแวดล้อมทั้งสองประเภท ควรจะเป็นข้อเสนอที่ยืดหยุ่นได้สำหรับผู้สูงอายุ และขึ้นอยู่กับว่าความต้องการของพวกเขาได้รับการตอบสนองหรือไม่

[9] Messer .,1967: 247-251 อ้างถึงใน วรวรรณ นิตบงกช, 2541: 58

2.1.2. แนวคิดในการออกแบบสภาพแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุ

2.1.2.1. แนวคิดการจัดการสภาพแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุ

การจัดสภาวะแวดล้อมมีความสำคัญกับผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก เนื่องจากผู้สูงอายุมีความสามารถในการควบคุมสภาวะแวดล้อมลดลง ไม่ว่าจะเป็นความสามารถในการทนต่อความกดดัน ความเครียดต่าง ๆ รวมถึงการโยกย้ายจากที่อยู่อาศัยจากที่อยู่อาศัยไม่พึงประสงค์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดปัญหาและมีผลกระทบทั้งทางร่างกาย สังคมและจิตใจของผู้สูงอายุ

หากมีการศึกษาและทำความเข้าใจกับสภาวะแวดล้อมที่เป็นอยู่ของผู้สูงอายุ และจัดสภาวะแวดล้อมให้มีความเหมาะสม จะเป็นการช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุตลอดจนเป็นการป้องกันและฟื้นฟูสมรรถภาพ รวมทั้งสร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้กับผู้สูงอายุได้ดีอีกด้วย ซึ่งการจัดสภาวะแวดล้อมให้เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุนั้น ควรเอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในสภาวะแวดล้อมทั้ง 3 ส่วน คือ

1) สภาวะแวดล้อมบุคคล (Individual Environment) ควรปรับเปลี่ยนสภาวะแวดล้อมเพื่อให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ มากยิ่งขึ้นทั้งนี้ขึ้นอยู่กับภาวะเสื่อมถอยการผิดปกติ และสภาพปัญหาที่ผู้สูงอายุประสบอยู่ เช่น ผู้สูงอายุที่มีปัญหาทางสายตาควรจัดให้มีแว่นตา หรือผู้ที่มีปัญหาในการทรงตัวควรจัดให้มีไม้เท้าช่วยในการทรงตัวและการเดิน ผู้สูงอายุที่มีอาการซึมเศร้าอาจเกิดจากสภาวะแวดล้อมในบ้านที่มีแสงสว่างน้อยขาดสีสัน เก่าทรุดโทรม ไร้มิติและราบเรียบเกินไป ทำให้ผู้ที่มีสภาพปัญหาทางด้านจิตใจอยู่แล้วเกิดความรู้สึกหดหู่มากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นสิ่งที่คนส่วนใหญ่ไม่ได้ตระหนักถึง คือ เครื่องตกแต่งบ้าน หรืออุปกรณ์ที่ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกไม่สะดวก และอาจเกิดอันตรายได้ เช่น ประตูที่หนัก โต๊ะที่วางขวางทางเดิน ปลั๊กไฟที่มีสภาพชำรุด การวางของไม่เป็นที่เป็นทาง สิ่งเหล่านี้ควรได้รับการปรับปรุงเช่นเดียวกัน
2) สภาวะแวดล้อมทางสังคม (Social Environment) ควรเน้นการจัดสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรม หรือแม้แต่การพูดคุยเพื่อเสริมสร้างกำลังใจ ดังนั้นการดำเนินงานเตรียมที่อยู่อาศัยให้กับผู้สูงอายุ หรือการดำเนินงานระหว่างวิศวกร สถาปนิก มัณฑนากร

ครอบครัวและผู้สูงอายุควรมีการประสานงานกันเพื่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว

3) สภาวะแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) ควรให้ความสนใจในเรื่องความมั่นคงปลอดภัยของผู้สูงอายุ นอกเหนือจากความสวยงาม ตัวอย่างเช่น ผู้สูงอายุที่เดินไม่สะดวกอาจลื่นหกล้มได้ หากทางเดินไม่มีที่เกาะยึด หรือพื้นห้องน้ำอยู่ในสภาพที่ลื่นมาก เก้าอี้ล้อเลื่อนไม่สามารถใช้งานได้หากไม่มีทางลาดยาว หรือทางเดินไม่มีแสงสว่างเพียงพอ นอกจากนั้น การจัดอุปกรณ์ตกแต่งบ้านก็มีผลต่อสุขภาพจิตใจของผู้สูงอายุ เช่นกัน มีผู้ศึกษาและพบว่า การจัดเก้าอี้ให้หันหน้าชนกัน การใช้โต๊ะกลมมากกว่าโต๊ะสี่เหลี่ยมต่างมีส่วนช่วยให้ผู้สูงอายุมีการสนทนา พูดคุยกับผู้อื่นได้มากขึ้น

สภาวะแวดล้อมเป็นองค์ประกอบสำคัญของการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุมากกว่าวัยอื่น ๆ ดังนั้น เพียงการปรับเปลี่ยนสภาวะแวดล้อมของผู้สูงอายุให้เหมาะสม โดยใส่ใจในทุกรายละเอียดข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นสภาวะแวดล้อมทางสังคม หรือสภาวะแวดล้อมทางกายภาพจะช่วยป้องกัน ลดและแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดกับผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดี ซึ่งการปรับเปลี่ยนนี้ต้องคำนึงถึงความแตกต่างของผู้สูงอายุแต่ละคนประกอบด้วย โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ทุพพลภาพ

2.1.2.2. แนวคิดโมเดลสภาพแวดล้อมเพื่อการมีชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ

โมเดลสภาพแวดล้อมเพื่อการมีชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ ของ Lawton ได้แสดงให้เห็นว่าชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ[10] ดังแสดงในรูปที่ 7

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

[10] Lawton, M.P. **Planning and Managing Housing for Older People**. New York : John Wiley & Sons, 1975.

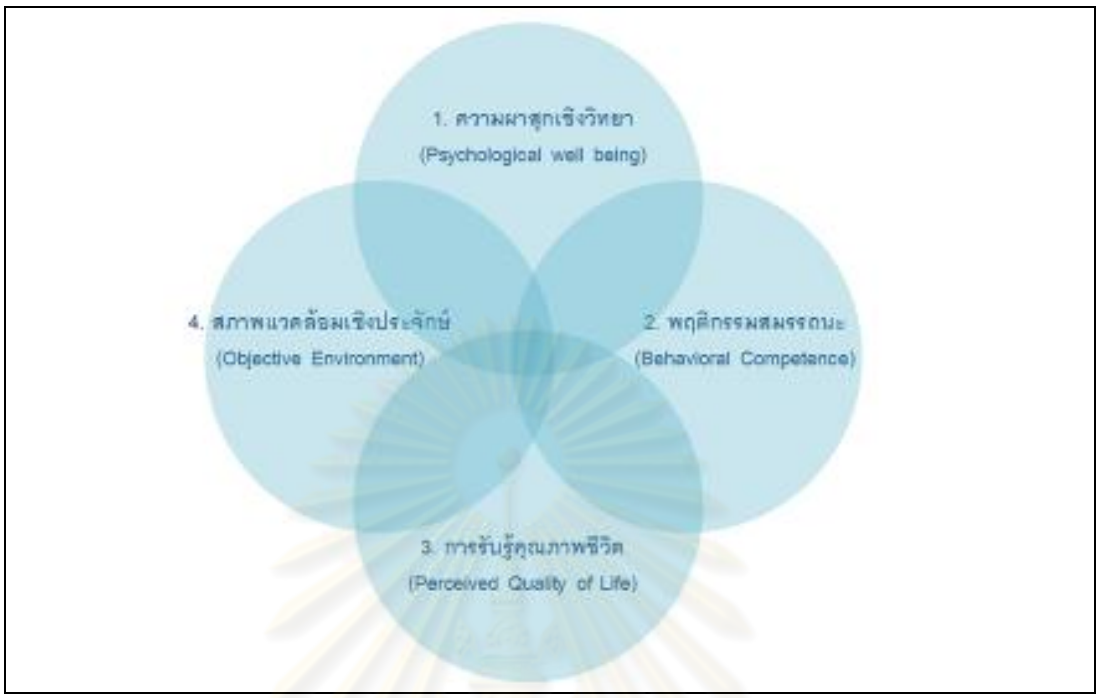

รูปที่ 7 สภาพแวดล้อมเพื่อการมีชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ

1) ความผาสุกเชิงวิทยา (Psychological well being) หมายถึง การรับรู้และการประเมินตนเองของผู้สูงอายุเกี่ยวกับคุณค่าและประสบการณ์ในอดีต ตัวอย่างเช่น การรับรู้ความสมหวัง การรับรู้ความสุขจากกิจกรรมต่างๆ
2) พฤติกรรมสมรรถนะ (Behavioral Competence) หมายถึง สภาพร่างกายและความสามารถของผู้สูงอายุที่จะทำหน้าที่ต่างๆ พฤติกรรมสมรรถนะนี้ จะครอบคลุมการดำเนินชีวิต สุขภาพ การใช้เวลาและพฤติกรรมสังคมของผู้สูงอายุ
3) การรับรู้คุณภาพชีวิต (Perceived Quality of Life) หมายถึง ความรู้สึกพอใจหรือรู้สึกไม่พอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อสิ่งใดในชีวิตของเขา เช่น ที่อยู่อาศัย ครอบครัว เพื่อนบ้าน การใช้เวลาและอื่นๆ
4) สภาพแวดล้อมเชิงประจักษ์ (Objective Environment) ประกอบด้วยสภาพแวดล้อม 5 ด้าน ดังแสดงในรูปที่ 8

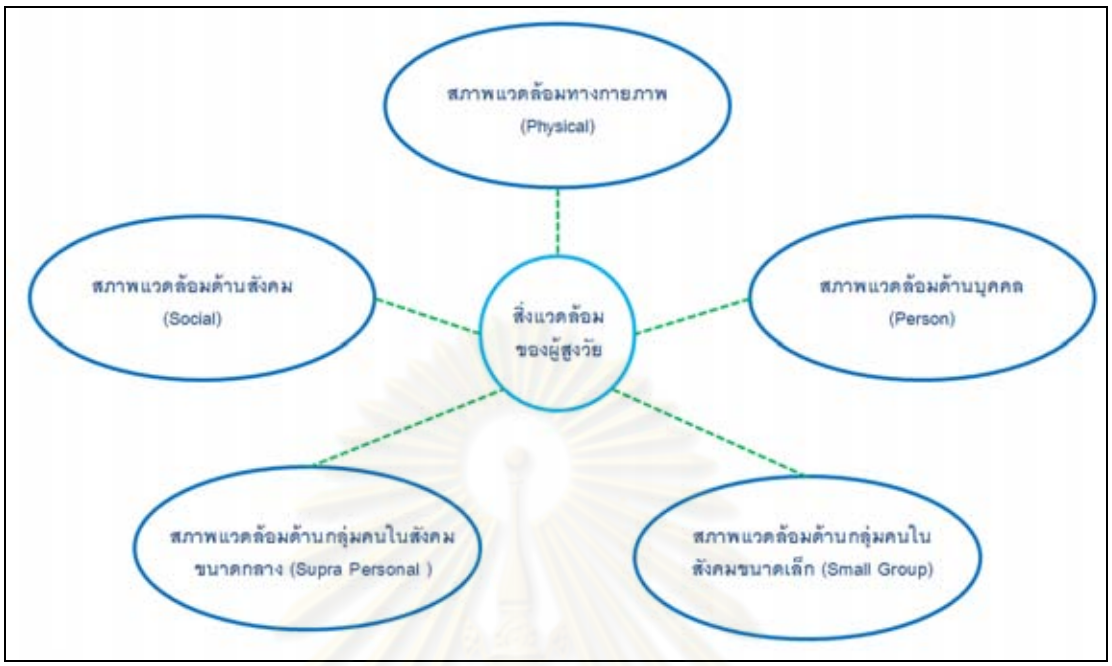

รูปที่ 8 สภาพแวดล้อมเชิงประจักษ์ของผู้สูงสูงอายุ

- *สภาพแวดล้อมทางกายภาพ* ได้แก่ ภูมิประเทศ บรรยากาศ และอาคารสถานที่ หากกล่าวในรายละเอียดสภาพแวดล้อมทางกายภาพจะเน้น ที่อยู่อาศัย อุปกรณ์ของใช้และเฟอร์นิเจอร์ที่จะอำนวยความสะดวก และสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างสะดวกและมีความสุข
- *สภาพแวดล้อมด้านบุคคล* ได้แก่ บุคคลสำคัญของผู้สูงอายุ เช่น ครอบครัว เพื่อน บุคลากรสาธารณสุข
- *สภาพแวดล้อมด้านกลุ่มคนในสังคมขนาดเล็ก* หมายถึง กลุ่มบุคคลในสังคมที่ผู้สูงอายุจะต้องมีการพบปะเผชิญหน้าเป็นประจำ
- *สภาพแวดล้อมด้านกลุ่มคนในสังคมขนาดกลาง* หมายถึง กลุ่มบุคคลกลุ่มเดียวกันกับผู้สูงอายุ สิ่งที่ต้องพิจารณาเกี่ยวกับการจัดกลุ่ม คืออายุ ฐานะเศรษฐกิจ และเชื้อชาติของกลุ่มคนที่จะมาร่วมกลุ่มเดียวกัน
- *สภาพแวดล้อมด้านสังคม* หมายถึงขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมของสังคม ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่มีผลต่อพฤติกรรมของผู้สูงอายุ

2.1.2.3. แนวคิดในการใช้พื้นที่สาธารณะ

พื้นที่สาธารณะ คือ พื้นที่ที่เป็นที่ร่วมของคนในสมาชิกของเมืองหรือของชุมชน เป็นพื้นที่ที่เป็นที่พบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนหรือเมือง รวมทั้งเป็นสถานที่พักผ่อน เล่น หรือทำกิจกรรมร่วมกัน ตัวอย่างของพื้นที่สาธารณะ อาทิ สถานที่ชุมนุมเพื่อทำกิจกรรม (Nodes) พื้นที่เป็นจัตุรัสในเมือง (Square) ถนน ลาน ตลาด พื้นที่ริมน้ำ (waterfront) สวนสาธารณะ และส่วนที่เป็นธรรมชาติในเมือง[11]

1) <u>ความสำคัญของพื้นที่สาธารณะ</u> พื้นที่สาธารณะมีความจำเป็นและมีความสำคัญต่อความเป็นเมือง ดังนี้

- เป็นสถานที่ที่คนในชุมชนพบปะแลกเปลี่ยนและทำกิจกรรมร่วมกัน
- เป็นสถานที่ที่คนต่างวัฒนธรรมหรือต่างวัยมาพบปะกัน ทำกิจกรรมร่วมกันและรับรู้การเป็นส่วนหนึ่งของเมือง หรือ ชุมชน

2) <u>รายละเอียดของพื้นที่สาธารณะ</u>

- *สถานที่ชุมนุมเพื่อทำกิจกรรม (Activity Nodes)* ปัญหาหนึ่งที่สำคัญของเมืองหรือชุมชน คือ สถานที่เพื่อประกอบกิจกรรมต่างๆนั้น กระจายตัวมากเกินไปจนไม่สามารถมีผลใดๆกับเมืองหรือชุมชนเลย จากการศึกษาพฤติกรรมของคนในเมืองพฤติกรรมและการทำกิจกรรมต่างๆของคนในเมืองจะพบว่าคนหรือสมาชิกของชุมชนมีแนวโน้มที่ชอบไปสถานที่ที่กิจกรรมหรือมีคนอยู่มากๆซึ่งจุดรวมกิจกรรมจะประกอบด้วย 4 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

  - จุดรวมกิจกรรมหรือสถานที่พบปะนั้น ควรจะอยู่ตามพื้นที่ต่างๆที่เป็นทางเดิน หรือทางสัญจรของชุมชน หรือเมือง โดยทางเดินหรือทางสัญจรอาจจะขยายออกแล้วเปลี่ยนเป็นพื้นที่ที่ทำกิจกรรม

[11] H. Frey. **Towards a More Sustainable Urban Form : Designing the City**. America, 1999.

- พื้นที่ที่เป็นจุดรวมหรือทำกิจกรรมนั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นพื้นที่ที่ใหญ่มากแต่ควรมีความสัมพันธ์กับลักษณะกิจกรรม และจำนวนคนทำกิจกรรม
- ในชุมนุมหนึ่งๆระยะห่างระหว่างพื้นที่ร่วมไม่ควรจะไกลกันมาก โดยประมาณ 100 เมตร และควรจะเชื่อมต่อกัน

- *พื้นที่สาธารณะที่เป็นที่รวม หรือทำกิจกรรม (Small Public Squares)* พื้นที่สาธารณะที่เป็นที่พบปะหรือทำกิจกรรมจะเป็นองค์ประกอบทำให้เกิดพื้นที่หรือสถานที่ร่วม สิ่งสำคัญที่ควรคำนึง คือ ขนาดของพื้นที่สาธารณะนั้นต้องมีขนาดไม่ใหญ่มากจนเกินไป จากการวิจัย พื้นที่สาธารณะที่ประสบผลสำเร็จจะมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางอยู่ในระยะ 18 เมตร ซึ่งมีเหตุผลดังต่อไปนี้

  - ความหนาแน่นของจำนวนประชากรที่ใช้พื้นที่สาธารณะ
  - ระยะการมองเห็นของคนและสามารถจดจำใบหน้าของคนอื่นๆได้อยู่ในช่วง 21 เมตร ซึ่งการมองเห็นและจับเค้าโครงหน้าของคนอื่นได้ จะสร้างความรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมหรือการอยู่ในพื้นที่นั้นๆรวมทั้งการได้ยินเสียงของคนอื่นๆ ซึ่งความรู้สึกเหล่านี้จะสูญหายไปในพื้นที่ที่มีขนาดใหญ่มากๆ

ดังนั้นพื้นที่สาธารณะควรจะมีพื้นที่ไม่ใหญ่มากโดยความกว้างของพื้นที่ควรจะอยู่ในช่วง 13.5-18 เมตร และไม่ควรเกิน 21 เมตร แต่ความยาวของพื้นที่สาธารณะมีขนาดยาวได้มากกว่าตัวเลขข้างต้น

- *รายละเอียดการออกแบบพื้นที่สาธารณะและพฤติกรรมมนุษย์ในพื้นที่สาธารณะ (Detail in Public Space)* ไม่เสมอไปที่พื้นที่จะถูกเตรียมไว้เป็นพื้นที่สาธารณะที่ทำกิจกรรม จะประสบผลสำเร็จ นั่นคือมีกิจกรรมเกิดขึ้น มีชีวิต มีความเป็นพลวัต และมีปริมาณคนเข้าไปใช้ตามที่คาดไว้ ปัจจัยที่สำคัญ

ปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของพื้นที่สาธารณะ และการใช้พื้นที่สาธารณะคือ จิตวิทยาการใช้พื้นที่ของมนุษย์ การออกแบบทั้งผัง ที่ตั้ง และองค์ประกอบต่างๆนั้นต้องคำนึงถึงพฤติกรรมของมนุษย์ในการทำกิจกรรมหรือใช้พื้นที่สาธารณะนั้นๆ ดังต่อไปนี้

- ความหนาแน่นของการใช้ทางสัญจรหรือพื้นที่สาธารณะ (Pedestrian Density) ในการเป็นพื้นที่สาธารณะสิ่งสำคัญคือ ขนาดของพื้นที่สาธารณะนั้นไม่ควรมีขนาดใหญ่จนเกินไป หรือมีพื้นที่มากเกินไป ปัจจัยที่มีผลต่อการประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลวของพื้นที่สาธารณะมีดังต่อไปนี้
  - จำนวนคน ได้แก่ จำนวนคนต่อพื้นที่สาธารณะ ซึ่งควรจะมีสัดส่วนของจำนวนคนต่อพื้นที่สาธารณะไม่ควรเกิน 15-30 คนต่อพื้นที่ 1 ตารางเมตร
  - ขนาดของพื้นที่สาธารณะ
  - องค์ประกอบร่วมของพื้นที่สาธารณะได้แก่ กิจกรรม จุดมุ่งหมายในการมาใช้พื้นที่สาธารณะ ถึงแม้ว่าจำนวนคนต่อพื้นที่ไม่ได้เป็นองค์ประกอบเดียวที่เป็นตัวกำหนดความมีชีวิตของพื้นที่สาธารณะ องค์ประกอบอื่นๆเช่น กิจกรรมที่เกิดขึ้นที่พื้นที่สาธารณะและรอบๆพื้นที่สาธารณะนั้นๆรวมทั้งลักษณะทางกายภาพ ต่างเป็นปัจจัยในการกำหนดความสำเร็จหรือล้มเหลวของพื้นที่สาธารณะ
- ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้พื้นที่สาธารณะ
  - ลักษณะและประเภทของคน
  - จำนวนของคนในพื้นที่สาธารณะ กล่าวคือโดยทั่วไปคนมักจะเข้าไปใช้พื้นที่สาธารณะที่มีคนใช้เป็นจำนวนมาก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

› ความสัมพันธ์กันระหว่างที่ตั้งและลักษณะของคนในพื้นที่สาธารณะ

โดยสรุปแล้วปัจจัยที่สำคัญของพื้นที่สาธารณะ คือ การออกแบบที่ตอบรับกับจิตวิทยาการใช้พื้นที่ของมนุษย์ ดังนั้นพื้นที่ใดๆที่จะทำให้คนเข้าไปใช้จะต้องเป็นพื้นที่ที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิต และกิจกรรมของคนในบริเวณนั้น กล่าวคือตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นทางเดินหลักหรือทางสัญจรหลัก รวมทั้งมีรายละเอียดของการออกแบบโดยคำนึงถึงพฤติกรรมและจิตวิทยาการใช้พื้นที่ของมนุษย์

2.1.3. แนวคิดในการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวก และปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ

2.1.3.1. แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการในละแวกบ้าน

การติดต่อกับสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการในละแวกบ้าน การเดินทางที่สะดวก มีข่าวสารเกี่ยวกับบริการและงานเทศกาลต่าง ๆ แก่ผู้สูงอายุ สิ่งเหล่านี้มีความสำคัญต่อความพึงพอใจในชีวิตการใช้ชีวิตที่เป็นปกติ และการมองโลกในแง่ดี ตัวอย่างเช่น มีรถขนส่งมวลชน ป้ายรถเมล์ ที่สะดวก และใกล้ เส้นทางเดินไปสู่ชุมชนได้ง่ายและปลอดภัย และมีพื้นที่สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนได้ เช่น การแสดงผลงานหัตถกรรม การทำอาหารแบ่งกัน เป็นต้น

2.1.3.2. แนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่ภายนอกอาคาร

1) แนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่ว่างในละแวกบ้าน

ปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อการใช้งานพื้นที่ว่างในละแวกบ้าน (Neighborhood Space) คือ ความแตกต่างระหว่างกลุ่มเช่น เพศ ระดับชนชั้น ภูมิภาค วิถีชีวิต เชื้อชาติ–วัฒนธรรม และช่วงอายุ โดยในช่วงอายุต่างกันมีการเคลื่อนย้ายที่ หรือเดินทางต่างกัน (Mobility) โดยเด็กเล็ก ผู้เป็น

แม่และผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่ชอบติดอยู่กับบ้าน จึงเป็นกลุ่มที่ออกมาใช้พื้นที่ว่างในละแวกบ้านบ่อยครั้ง[12]

ตารางที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างช่วงอายุและการเคลื่อนย้ายที่ หรือเดินทาง (Mobility)

	การเคลื่อนที่ หรือเดินทาง (Mobility)				
ช่วง	**น้อยที่สุด**	**น้อย**	**ปานกลาง**	**มาก**	**มากที่สุด**
เด็กก่อนวัยเรียน	/				
เด็กประถม		/			
วัยรุ่น			/		
นักศึกษามหาวิทยาลัย					/
ผู้ใหญ่ที่ยังไม่ได้แต่งงาน					/
แต่งงานใหม่				/	
ครอบครัวที่มีลูกเล็ก	/				
ครอบครัวที่มีลูกโต			/		
วัยกลางคน				/	
ผู้สูงอายุ	/				

ที่มา: Hester, JR., 1975 อ้างใน วีรยา ทัตตากร, 2547.

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่อยู่ติดบ้าน พื้นที่ในละแวกบ้านจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ควรมีการจัดเตรียมให้เหมาะสมกับการใช้ของผู้สูงอายุ

2) แนวคิดของสวนเพื่อการบำบัด

สวนเพื่อการบำบัด (Healing Therapeutic Garden) เป็นทฤษฎีที่ว่า สวนมีส่วนช่วยลดช่วงเวลาการพักฟื้นของคนไข้หนักในโรงพยาบาล และการใช้สวนเป็นการออกกำลังกายทางจิตใจที่สร้างผลดีต่อการบำบัด อีกทั้งการเดินเป็นการออกกำลังกายด้วย ซึ่ง 9 หลักของสวนเพื่อการบำบัดที่มีประสิทธิภาพ คือ คล้ายบ้าน มีความเป็นส่วนตัว กระตุ้นจิตใจให้ตื่นตัว โอกาสการ

[12] วีรยา ทัตตากร. **การใช้พื้นที่ภายนอกอาคารที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ : กรณีศึกษา สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. สาขาวิชา เคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ครอบครัวสามารถใช้พบปะกัน ใหญ่เพียงพอสำหรับการจัดกิจกรรม ที่นั่งสบาย รู้สึกสบาย รู้สึกปลอดภัย ผู้พิการเข้าถึงได้ โดยพืชพันธุ์ควรเหมาะสมทั้งสี ผิวสัมผัส กลิ่น และความหลากหลายทำให้พื้นที่มีเอกลักษณ์และมุมมองที่สวยงาม ซึ่งเป็นการกระตุ้นประสาทสัมผัส อีกทั้งสวนยังมีส่วนช่วยในการสร้างความต่อเนื่องในการใช้ชีวิต ผู้สูงอายุจำนวนมากมีประสบการณ์ในการทำสวน ไม่ว่าจะเป็นงานอดิเรก หรือทำสวนภายในบ้านมาก่อน ซึ่งจะเป็นกิจกรรมที่จะสร้างความต่อเนื่องจากอดีตสู่ปัจจุบัน

2.1.3.3. แนวคิดถนนเพื่อชีวิต

แนวคิด ถนนเพื่อชีวิต สามารถแบ่งได้ 2 แบบ[13] คือ

1) ถนนที่ผู้คนสามารถที่จะได้รับความสะดวกสบายในการใช้งานแม้ว่าจะมีอายุมากขึ้น
2) ถนนที่คนทุกเพศทุกวัย (สมาชิกทุกคนในสังคม) สามารถใช้งานได้อย่างไร้กังวล โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีอาการสมองเสื่อม

แนวความคิดเรื่องถนนเพื่อชีวิตนั้นเหมาะสมอย่างยิ่งในการออกแบบที่รวมสิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และสภาพแวดล้อมที่ทุกคนสามารถใช้งานได้ร่วมกัน ไม่ว่าจะมีอายุหรือความสามารถอย่างไร ในบางครั้งก็เรียกการออกแบบนี้ว่า การออกแบบสำหรับทุกคน (Universal design or design for all) ซึ่งแบ่งได้เป็นสองด้าน คือ

1) การออกแบบสำหรับการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุ
2) การออกแบบเพื่อที่จะให้ผู้ไร้ความสามารถที่จะเข้ามามีชีวิตร่วมในสังคมได้

ผู้สูงอายุจะใช้สิ่งอำนวยความสะดวกที่ตั้งอยู่ระหว่างบ้านหรือร้านค้าบ่อยๆ และจะไปสถานพยาบาลอย่างสม่ำเสมอ โดยหลักการออกแบบคือ การตั้งร้านค้า ป้ายรถเมล์ สถานพยาบาล และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ในระยะ 10 นาที หรือ 800 เมตรของการเดินเท้า อย่างไรก็ตามการคำนวณระยะทางเหล่านี้ใช้ได้เพียงกับผู้คนวัยหนุ่มสาวเท่านั้น เพราะโดยทั่วไปแล้วผู้สูงอายุประมาณ 75 ปี

---

[13] Elizabeth Burton and Lynne Mitchell. **Inclusive urban design: Street for life**. Oxford: Architectural Press, 2006.

จะใช้เวลาประมาณ 10-20 นาทีในการเดิน 400-500 เมตร และผู้สูงอายุยังไม่สามารถเดินติดต่อกันนานเกิน 10 นาทีโดยไม่พักได้ ดังนั้นหลักการออกแบบเพื่อให้เข้าถึงได้ง่ายควรมีลักษณะดังแสดงในรูปที่ 9 ดังนี้

- ที่อยู่อาศัยไม่ควรอยู่ห่างจาก บริการและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ร้านอาหาร ที่ทำการไปรษณีย์ ธนาคาร คลินิกสุขภาพ ห้องน้ำสาธารณะ ที่นั่งสาธารณะ และป้ายรถประจำทางเกินกว่า 500 เมตร
- ที่อยู่อาศัยไม่ควรอยู่ห่างจากบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกรองมา เช่น บริเวณพื้นที่เปิด (เช่น สวนสาธารณะ ที่ดินจัดสรร สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ) ห้องสมุด คลินิกหมอฟัน ร้านแว่นตา สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ สมาคม สิ่งอำนวยความสะดวกที่ช่วยผ่อนคลาย ห้องน้ำสาธารณะ และที่นั่งสาธารณะเกินกว่า 800 เมตร
- ทางเข้าไปสู่อาคาร หรือสถานที่ต่างๆ ควรจัดให้เห็นได้อย่างชัดเจน และจำได้ง่าย
- ธรณีประตูของสถานที่ต่างๆ ควรอยู่ระดับเดียวกับพื้นที่ตั้ง
- จัดวางเก้าอี้สาธารณะทุก 100 ถึง 125 เมตร
- ถนนแต่ละสายควรติดต่อกัน มองเห็นได้ชัดเจน และมีทางแยกที่ไม่สับสน
- พื้นควรเรียบ และมีความกว้าง 2 เมตร
- ควรใช้ทางลาดที่ไม่ชันในบริเวณที่มีการเปลี่ยนระดับพื้นมากว่าใช้ขั้นบันได
- ควรจัดให้มีทั้งทางลาด และบันไดในบริเวณที่มีการเปลี่ยนระดับพื้นมาก
- พื้นต่างระดับ ควรจัดให้มีราวจับ ทำพื้นไม่ลื่น ไม่ใช้สีที่สว่างเกินไป และควรแสดงตำแหน่งให้เห็นอย่างชัดเจน

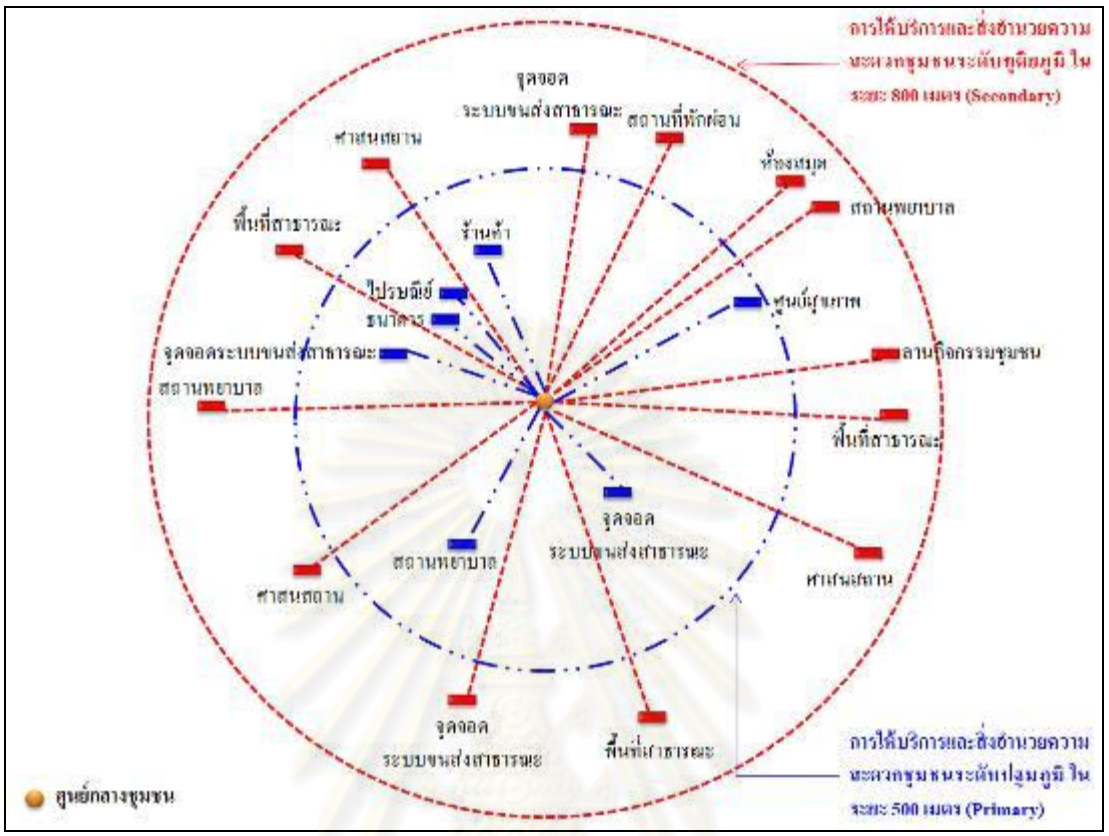

รูปที่ 9 สิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุ

2.1.4. **คู่มือปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรม การออกแบบสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับทุกคน พ.ศ.** 2552[14]

ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมมาตรฐานคู่มือปฏิบัติวิชาชีพสำหรับการออกแบบเพื่อทุกคนในประเทศต่างๆ และนำมาประยุกต์ใช้สำหรับการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในเขตชนบท ภาคกลาง โดยมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยดังนี้

1) <u>สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อผู้พิการและผู้สูงอายุ</u> ควรตั้งหรือวางอยู่นอกเขตทางสัญจรของผู้สูงอายุ อุปกรณ์ที่แขวนอยู่ในเขตทางสัญจร ให้แขวนสูงจากระดับพื้นไม่ต่ำกว่า 2.00 เมตร เพื่อให้ผู้ที่สัญจรผ่านได้อย่างสะดวกและปลอดภัย และถ้าอุปกรณ์ที่แขวนอยู่สูงจากระดับพื้นไม่

[14] ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ. **คู่มือปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรม การออกแบบสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับทุกคน**. กรุงเทพมหานคร: สมาคมสถาปนิกสยาม, 2552.

เกิน 2.00 เมตร แต่จำเป็นต้องยื่นล้ำเข้ามาในเขตทางสัญจร สามารถยื่นล้ำได้ไม่เกิน 10 เซนติเมตร

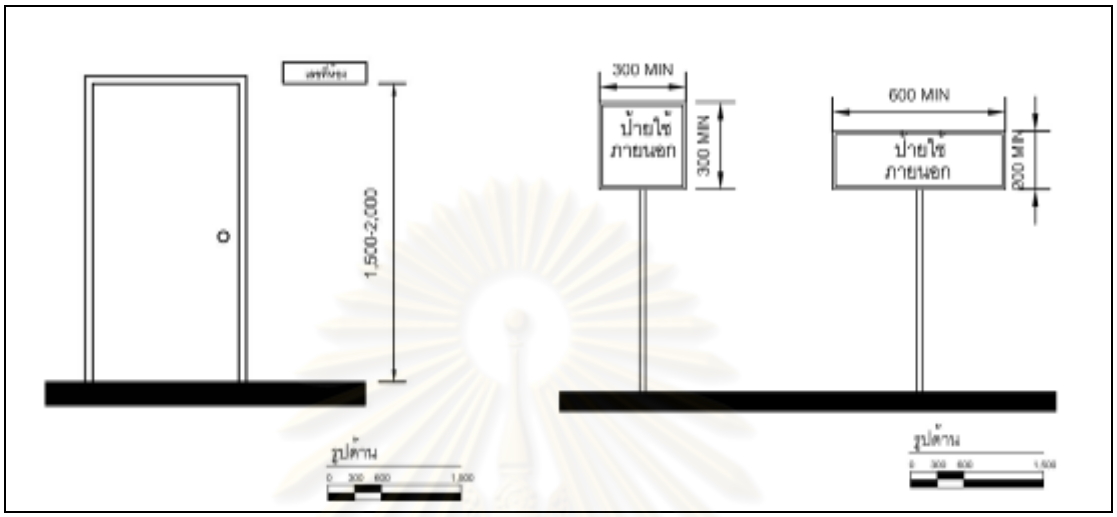

รูปที่ 10 ลักษณะการติดตั้งป้ายแสดงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ

2) <u>องค์ประกอบถนน</u> มีรายละเอียดดังนี้

- เสาต้องไม่กีดขวางทางสัญจร
- ถังขยะควรหันหน้าออกจากทางสัญจรเพื่อป้องกันการชน ความสูงของช่องเปิดสำหรับทิ้งขยะควรอยู่สูงจากระดับพื้นระหว่าง 70-90 เซนติเมตร

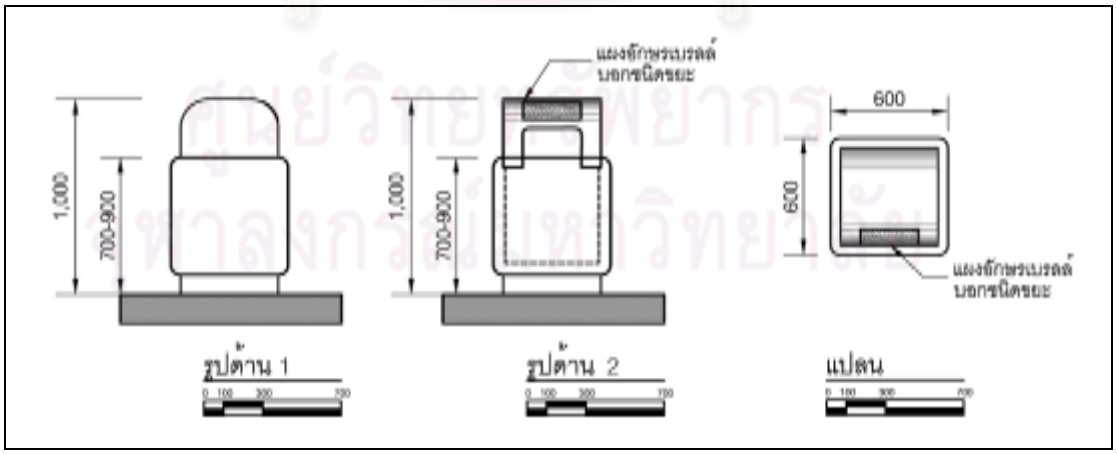

รูปที่ 11 ตัวอย่างแนวทางการออกแบบถังขยะ

- ม้านั่ง ความสูงของม้านั่งควรอยู่ที่ 40 – 45 เซนติเมตร ความกว้างของม้านั่ง คือ 30 – 45เซนติเมตร ม้านั่งควรจะมีพนักพิงและที่วางแขนทั้งสองฝั่งของม้านั่ง การเลือกตำแหน่งม้านั่งระหว่างทางสัญจรให้พิจารณาตามความจำเป็น เช่นจุดพักคอย จุดที่มีการใช้งานสูง เป็นต้น

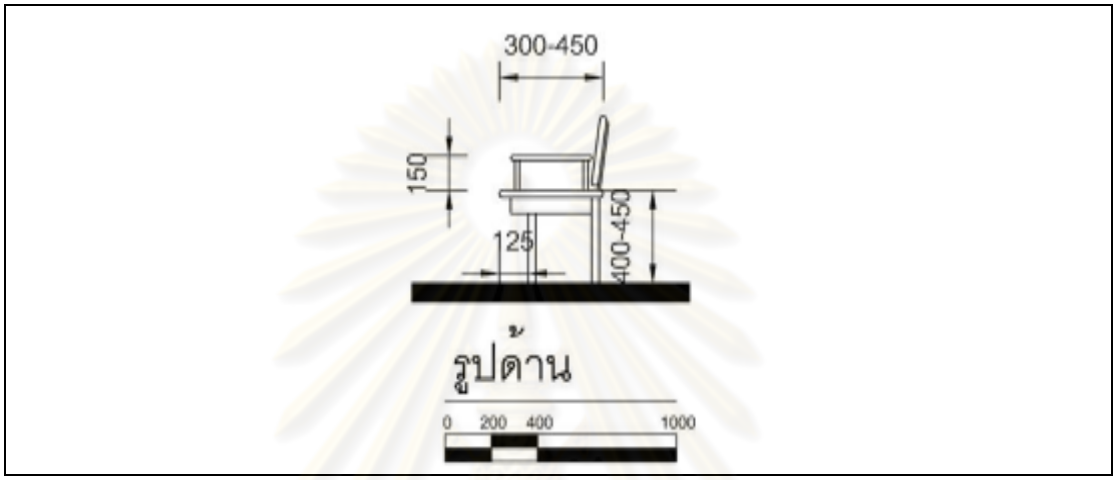

รูปที่ 12 การออกแบบม้านั่ง

3) <u>ทางสัญจร ทางเท้า</u>

- ในกรณีที่มีอาคารหลายอาคารอยู่ภายในบริเวณเดียวกันและมีการใช้งานร่วมกัน ต้องจัดให้มีทางสัญจรที่กว้างสุทธิไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร ระหว่างอาคาร และจากอาคารแต่ละอาคารไปยังลานจอดรถหรืออาคารที่จอดรถหรือทางสาธารณะ
- ทางสัญจรควรอยู่ในระดับเดียวกับพื้นถนนภายนอกอาคารหรือพื้นลานจอดรถ
- ทางสัญจรภายนอกอาคารควรมีหลังคาคลุมหรือการใช้ต้นไม้เพื่อให้ร่มเงา กันแดด ฝน
- ทางสัญจรควรเป็นพื้นผิวเรียบเสมอกัน ไม่ลื่น กรณีที่เป็นวัสดุปูพื้นสำเร็จรูปควรมีผิวเรียบแต่ไม่ลื่น (โดยเฉพาะเมื่อเปียกน้ำ) ไม่เป็นเงามัน มีร่องและรอยต่อเล็กและใช้วัสดุสึกยากเช่น หินแกรนิต หินล้าง เป็นต้น
- ทางสัญจรต้องไม่เป็นแหล่งรวมน้ำ หากมีท่อระบายน้ำหรือรางระบายน้ำบนพื้นต้องมีฝาปิดสนิท แนวร่องหรือแนวของรางจะต้องขวางกับแนวทางสัญจร

- ควรหลีกเลี่ยงการติดตั้งตะแกรงหรือรูระบายน้ำที่อยู่บริเวณทางสัญจร ถ้าจำเป็นต้องมี ขนาดของช่องตะแกรงหรือเส้นผ่านศูนย์กลางของรูต้องกว้างไม่เกิน 1.3 เซนติเมตร และแนวร่องหรือแนวของรางจะต้องขวางกับแนวทางสัญจร

4) <u>ทางข้ามถนน</u> ลักษณะทางข้ามถนนที่เหมาะสม มีรายละเอียดดังนี้

- ถนนที่มีความกว้างหลายช่องทางจราจร ควรจัดให้มีที่หยุดยืนพัก ซึ่งอาจทำเป็นเกาะกลางถนนได้ โดยระดับทางข้ามถนนควรมีระดับเสมอกับขอบทาง กรณีที่ต้องมีที่หยุดพักกลางถนน ให้ทำระดับเสมอกับถนน
- ความกว้างของทางข้ามถนน ควรกว้างอย่างน้อย 2.00 เมตร สำหรับถนน 2 ช่องจราจร สำหรับถนนใหญ่ 6 ช่องจราจรทางข้ามถนนควรกว้าง 2.00 – 6.00 เมตร
- เกาะกลางถนน ไม่ควรจะยาวและกว้างน้อยกว่า 1.50 เมตร
- ควรทำพื้นผิวและสีบนทางม้าลายให้แตกต่างจากพื้นผิวถนน โดยมีความมั่นคง ไม่ลื่น มีการระบายน้ำที่ดี และไม่ควรที่จะมีรอยต่อถนน

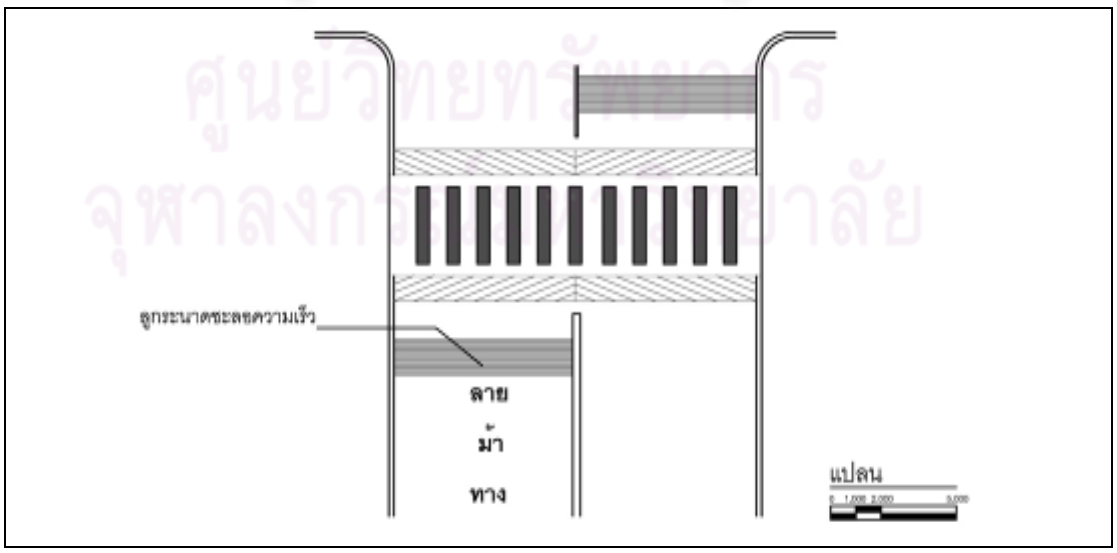

รูปที่ 13 ลักษณะทางข้ามถนนที่เหมาะสม

5) <u>ที่จอดรถ</u> ลักษณะที่จอดรถที่เหมาะสม มีรายละเอียดดังนี้

- แนวการจอดไม่ขนานกับเส้นทางเดินรถ
- ที่จอดรถคนพิการและผู้สูงอายุ ควรอยู่ใกล้ทางเข้าอาคารมากที่สุด
- สัดส่วนที่จอดรถคนพิการและผู้สูงอายุ 50 คันแรกมี 1 คัน 51-100 เพิ่มอีก 1 คัน และเพิ่มทุก 1 คัน ต่อ 100 คันต่อไป (เศษเกิน 50 คัน ปัดเป็น 100 คัน)
- ควรติดตั้งป้ายสัญลักษณ์ผู้สูงอายุสากล
- มีความกว้างสุทธิไม่น้อยกว่า 2.40 เมตร และยาวสุทธิไม่น้อยกว่า 6.00 เมตร
- มีพื้นที่ด้านข้างที่จอดรถกว้างอย่างน้อย 1.00 เมตร ยาวตลอดแนวช่องจอด
- หากพื้นที่จอดรถต่างระดับกับทางเข้าอาคารต้องจัดทำทางลาด (ตามมาตรฐานทางลาด)

ตารางที่ 6 สัดส่วนที่จอดรถคนพิการและผู้สูงอายุ

ที่จอดรถปกติ	**ที่จอดรถคนพิการและผู้สูงอายุ**
10-50	1
51-100	2
101-149	2
150-200	3
201-249	3

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

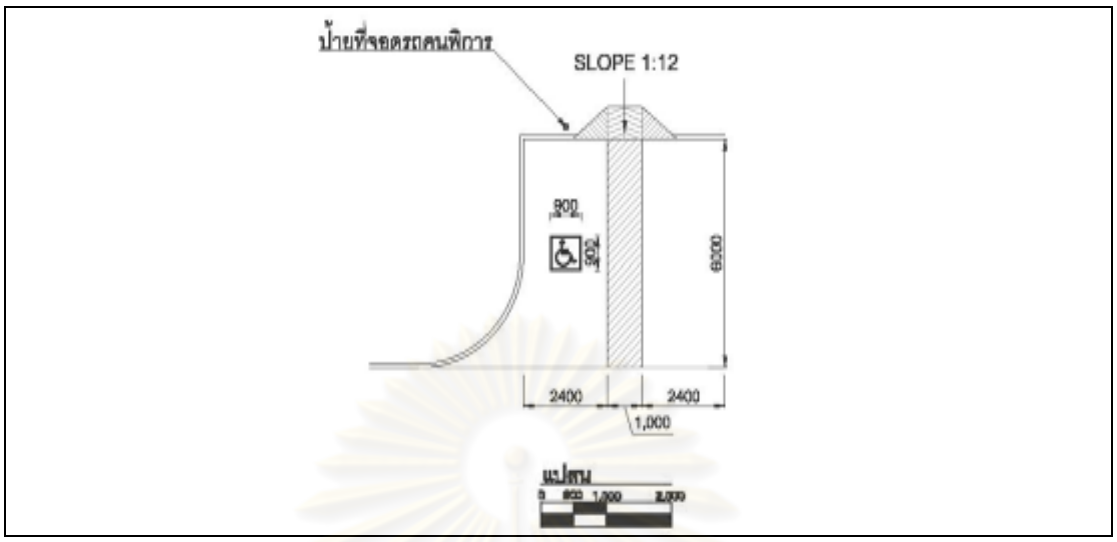

รูปที่ 14 ลักษณะที่จอดรถที่เหมาะสมสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ

6) <u>ทางลาดภายนอกอาคาร</u> ลักษณะทางลาดที่เหมาะสม มีรายละเอียดดังนี้

- พื้นผิววัสดุไม่ลื่น
- ความชันทางลาดไม่เกิน 1:12
- ทางลาดแต่ละช่วงยาวไม่เกิน 6.00 เมตร หากเกินต้องมีชานพัก กว้างอย่างน้อย 1.50 เมตร
- ทางลาดยาวน้อยกว่า 6.00 เมตร กว้างสุทธิไม่น้อยกว่า 0.90 เมตร
- ทางลาดยาวมากกว่า 6.00 เมตร กว้างสุทธิไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร
- ทางลาดยาวตั้งแต่ 2.50 เมตร ขึ้นไปต้องมีราวจับ 2 ข้าง
- ให้ยกขอบทางลาดสูง 15 เซนติเมตร ในด้านที่ไม่มีผนัง
- ระดับพื้นต่างกันไม่เกิน 2 เซนติเมตร ความชันทางลาดไม่เกิน 1:2

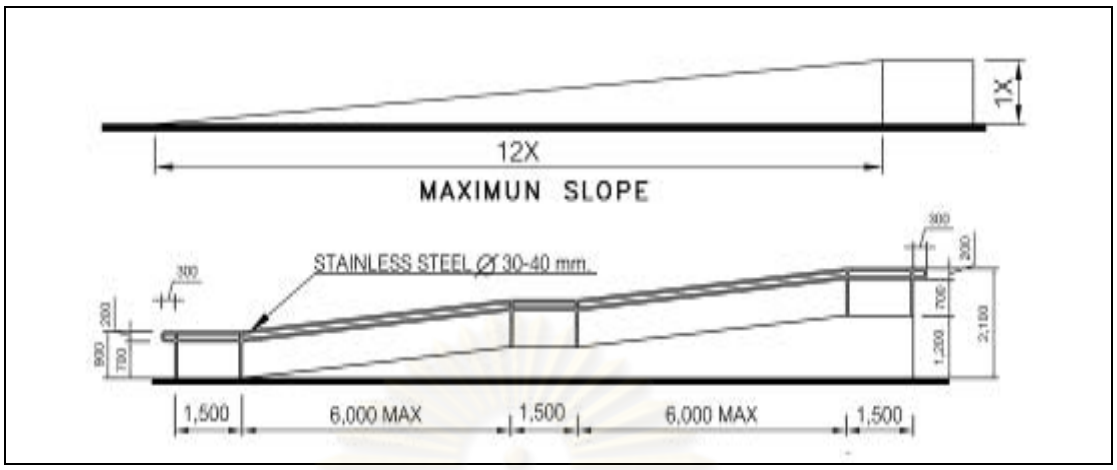

รูปที่ 15 ตัวอย่างขนาดทางลาด

7) <u>ภูมิทัศน์</u> ลักษณะภูมิทัศน์ที่เหมาะสม มีรายละเอียดดังนี้

- ควรมีร่มเงา โดยสามารถเลือกได้หลายแบบ เช่น ร่ม พืชพรรณ และองค์ประกอบของอาคาร เช่นเฉลียง ระแนงไม้
- ควรมีอุปกรณ์ที่ช่วยในการบำบัด เช่น ห่วงสำหรับโหน โต๊ะที่มีอุปกรณ์สำหรับมือหมุน เพื่อบำบัดอาการข้อติด เป็นต้น โดยวัสดุที่ใช้ต้องมีความทนทาน มีประสิทธิภาพ ไม่ทรุดโทรมจนเป็นอันตราย
- หลีกเลี่ยงพืชที่มีหนาม หรือมีพิษ พืชไม้ที่มีใบ กิ่ง ก้าน ร่วงหล่นง่าย รวมถึงพืชพรรณที่มีรากตื้น ขนาดใหญ่โผล่พ้นผิวดิน เนื่องจากอาจทำลายระบบพื้น และเป็นอันตรายต่อผู้สูงอายุ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.2. แผน นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุระดับต่าง ๆ

2.1.1. แผนพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) มีวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์การพัฒนาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 และการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติและการติดตามประเมินผล สามารถ สรุปในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยได้ดังนี้ วัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ในข้อที่ (2) เพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชน เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย เป็นรากฐานการพัฒนาเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิตและอนุรักษ์ ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน นำไปสู่การพึ่งตนเองและลดปัญหาความยากจนอย่างบูรณาการ สำหรับเป้าหมายในข้อที่ (2) ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการกระบวนการชุมชนเข้มแข็งด้วยการส่งเสริมการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำในรูปแบบที่หลากหลาย และจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตามความพร้อมของชุมชน

2.1.2. พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ ปี พ.ศ. 2546 มาตรา 4 ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน มาตราที่ 5 ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ หรือการบริการสาธารณะอื่น รวมถึงมาตรา 11 ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริมและการสนับสนุนในหลายๆ ด้าน เช่น การบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุข การรับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต การพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน และการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะหรือการบริการสาธารณะอื่นๆ

2.3. วิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.3.1. วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง

2.3.1.1. สภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในอาคารสูง: กรณีศึกษา สวางคนิเวศ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ[15]

การจัดสภาวะแวดล้อม (Environmental Design) หมายถึงการวางแผนและการดำเนินการแทรกแซงเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสภาวะแวดล้อมทั้งมวล โดยมุ่งให้บุคคลเกิดการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสิ่งใหม่ขึ้น เพื่อนำไปสู่สิ่งที่ดีและเหมาะสมกว่า สภาพแวดล้อมมีอิทธิพลและมีความสำคัญต่อบุคคลทุกวัย บุคคลวัยสูงอายุนับว่าเป็นบุคคลวัยที่พึ่งพาสภาพแวดล้อมมากที่สุด ทั้งนี้เพราะว่า เมื่อสภาพร่างกายเสื่อมถอยลง โอกาสการพึ่งพาผู้อื่นจะเพิ่มมากขึ้น การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมจะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเอง และมีความรู้สึกมั่นคง ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความพึงพอใจของผู้สูงอายุมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสนใจในสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุ

สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีชีวิตอิสระ ลดการพึ่งพาผู้อื่น สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับสถานภาพของผู้สูงอายุ จะเป็นเครื่องกระตุ้นให้ผู้สูงอายุตระหนักและพึ่งพาตนเองรวมทั้งทำประโยชน์ต่อสังคมอย่างเต็มศักยภาพ หากการจัดสภาพแวดล้อมไม่ดี สิ่งเหล่านี้จะก่อให้เกิดความเครียด ความไม่สะดวกสบาย ความสับสนและการจำกัดการเคลื่อนไหวของผู้สูงอายุเมื่ออายุมากขึ้น ความสามารถด้านร่างกายลดลง จะเกิดการพึ่งพามากขึ้น และผู้สูงอายุจะไวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ดังนั้นสภาพแวดล้อมเป็นเรื่องสำคัญมากต่อการดูแลผู้สูงอายุ

---

[15] จารุวรรณ จินดานิล. **สภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในอาคารสูง : กรณีศึกษา สวางคนิเวศ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. สาขาวิชา เคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

2.3.1.2. <u>การเปรียบเทียบการใช้พื้นที่สวนสาธารณะแบบรวมและแบบกระจายของหมู่บ้านจัดสรรขนาดใหญ่ในกรุงเทพมหานคร</u>[16]

ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุ 60 ปี ขึ้นไป เป็นกลุ่มผู้ใช้ที่ออกมาใช้สวนสาธารณะในหมู่บ้านจัดสรรเป็นประจำทุกวัน โดยมาใช้สวนในช่วงเช้า (05.00 – 08.00 น.) มากที่สุด กิจกรรมที่ทำ คือ เดิน วิ่ง ออกกำลังกาย และนั่งจับกลุ่มคุยกัน และจะทยอยกลับในเวลาประมาณ 07.00 น. เมื่อแดดเริ่มจ้า แต่ในช่วงเวลาเย็น (16.00–19.00 น.) ที่มีผู้ใช้สวนสาธารณะเป็นจำนวนมาก มีผู้ใช้สวนที่เป็นผู้สูงอายุพบได้น้อยมาก ผู้ใช้สวนสาธารณะมีระยะทางเดินระหว่างบ้านและสวนสาธารณะเฉลี่ยประมาณ 300 เมตร ระยะทางนี้จะเพิ่มขึ้นถ้าสวนนั้น ๆ มีการดูแลเอาใจใส่และมีพื้นที่เพียงพอในการออกกำลังกาย การใช้สวนสาธารณะของผู้ใช้มิได้มุ่งหวังเพียงเพื่อออกกำลังกายเพียงอย่างเดียว แต่เพื่อการสังสรรค์พบปะพูดคุยกับเพื่อน และผู้ใช้สวนคนอื่น ๆ อีกด้วย ถ้าสวนแห่งใดที่มีความปลอดภัยสูงผู้ใช้จะทยอยกันมาก่อนเวลา 06.00 น.

2.3.1.3. <u>สภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในเมืองสุขภาพดี กรณีศึกษา โครงการบางไทร ฮอสปิเฮ้าส์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา</u>[17]

ปัญหาในโครงการ ได้แก่ ปัญหาน้ำใช้ เนื่องจากยังใช้น้ำบาดาล การขาดแคลนพื้นที่สาธารณะ ผู้สูงอายุมักจะเก็บตัวอยู่ในที่พักของตนเอง ไม่ออกมาใช้พื้นที่ภายนอกบ้านพัก ไม่ชอบออกกำลัง และไม่ค่อยใช้บริการในคลับเฮ้าส์และบริการทางแพทย์ในสหคลีนิคบางไทรฯ

ผลการศึกษาสภาพการอยู่อาศัย ได้มีข้อเสนอแนะ ว่า ทางด้านสุขภาพ ควรจัดทำแผนระยะยาวในการส่งเสริมสุขภาพให้ผู้สูงอายุออกกำลังกาย เพื่อผลสัมฤทธิ์ในแผนงานเมืองสุขภาพดี เพื่อให้ผู้สูงอายุออกมาใช้พื้นที่ภายนอกอาคารมากขึ้น

---

[16] มณฑชัย โรจนะสมิต. **การเปรียบเทียบการใช้พื้นที่สวนสาธารณะแบบรวมและแบบกระจายของหมู่บ้านจัดสรรขนาดใหญ่ในกรุงเทพมหานคร**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

[17] ชมพูนุท ตันติถาวร. **สภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในเมืองสุขภาพดี : กรณีศึกษา โครงการบางไทร ฮอสปิเฮ้าส์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. สาขาวิชา เคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

2.3.2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.3.2.1. <u>โครงการ ศึกษามาตรฐานขั้นต่ำสำหรับที่พักอาศัย และสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุ</u>[18]

จากความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ ทำให้การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกภายในและภายนอกอาคารเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งในแง่ของความสะดวกในการเข้าถึงการบริการสาธารณสุข การส่งเสริมสมรรถภาพร่างกาย ตลอดจนการป้องกันการเกิดอุบัติเหตุในผู้สูงอายุ ซึ่งองค์ประกอบของอาคารบางส่วน ได้สรุปรายละเอียดไว้ดังนี้

1) *ทางเดินเท้า* ควรจะเป็นทางเดินที่เรียบ ไม่ลื่นเช่นพื้นผิวกรวดล้าง และมีความกว้างไม่น้อยกว่า 50 เซนติเมตร ทางเดินสำหรับผู้ที่ใช้รถเข็นสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพควรมีความกว้างไม่น้อยกว่า 90 เซนติเมตร หากมีท่อระบายน้ำหรือรางระบายน้ำบนพื้นต้องมีฝาปิดสนิท ถ้าฝาเป็นแบบตะแกรงหรือแบบรู ต้องมีขนาดของช่องตะแกรงหรือเส้นผ่านศูนย์กลางของรูกว้างไม่เกิน 1.3 เซนติเมตร แนวร่องหรือแนวของรางจะต้องขวางกับแนวของทางเดิน ดังรูปที่ 16 และ 17

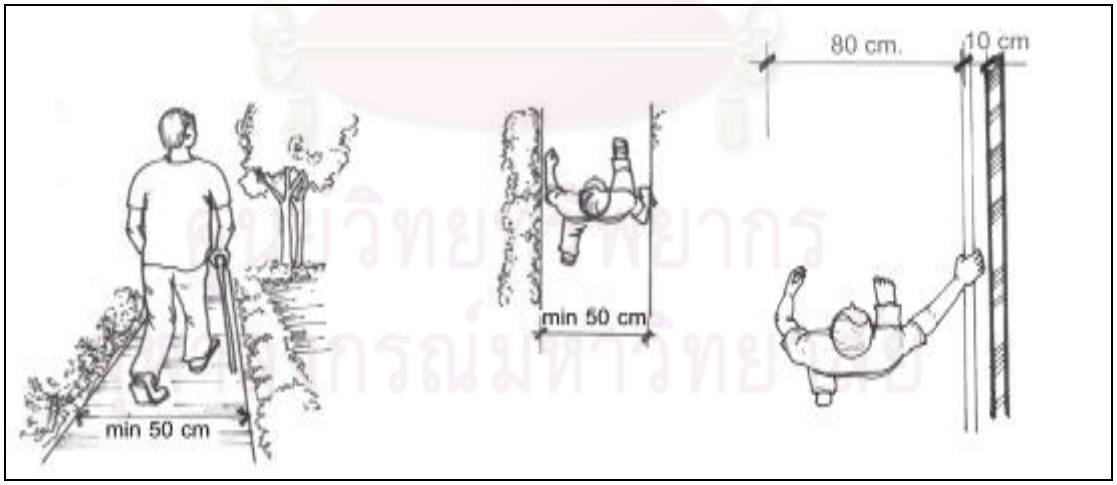

รูปที่ 16 ขนาดความกว้างของทางเดินในสวน

[18] ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ. **มาตรฐานขั้นต่ำสำหรับที่พักอาศัย และสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุ**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. สำนักงานสนับสนุนการวิจัย (สกว.). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

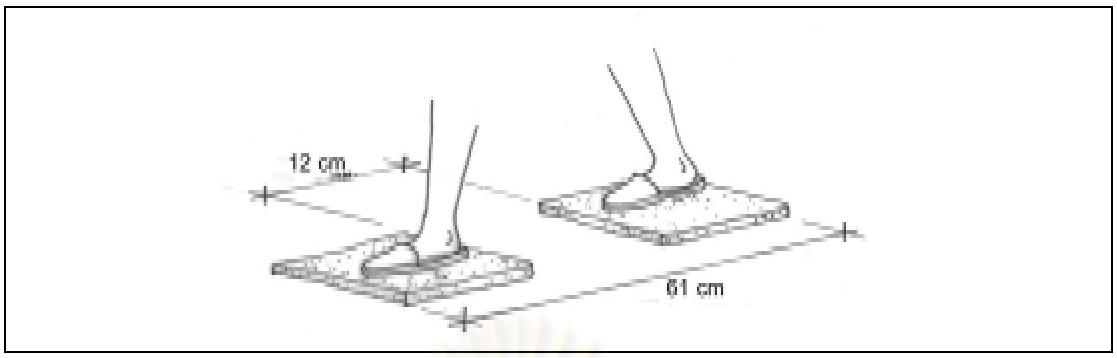

รูปที่ 17 ระยะก้าวเดินระหว่างแผ่นทางเดิน

2) *ทางลาด* หากพื้นระดับภายในอาคารหรือระดับพื้นภายในอาคารกับภายนอกอาคารหรือระดับพื้นทางเดินภายนอกอาคารมีความแตกต่างระดับกันเกิน 2 เซนติเมตร ให้มีทางลาดระหว่างพื้นที่ต่างระดับกัน แต่ถ้ามีความต่างระดับกันไม่เกิน 2 เซนติเมตร ต้องปาดมุมพื้นที่ส่วนต่างระดับกันไม่เกิน 45 องศา จากข้อสรุปของการศึกษานี้ได้เสนอแนะขนาดที่เหมาะสมกับการออกแบบทางลาดเพื่อผู้สูงอายุไทยไว้ดังเป็นแนวทาง ดังต่อไปนี้

- ควรมีพื้นที่ผิวที่ไม่ลื่น
- พื้นผิวของจุดต่อเนื่องระหว่างพื้นกับทางลาดต้องเรียบไม่สะดุด
- ความกว้างสุทธิของทางลาดไม่น้อยกว่า 90 เซนติเมตร ในกรณีที่ทางลาดมีความยาวของทุกช่วงรวมกันตั้งแต่ 600 เซนติเมตร ขึ้นไปต้องมีความกว้างสุทธิไม่น้อยกว่า 150 เซนติเมตร
- มีพื้นที่หน้าทางลาดเป็นที่ว่างยาวไม่น้อยกว่า 150 เซนติเมตร
- ทางลาดต้องมีความลาดชันไม่เกิน 1: 12 และมีความยาวช่วงละไม่เกิน 600 เซนติเมตร
- ในกรณีที่ทางลาดยาวเกิน 600 เซนติเมตร ต้องจัดให้มีชานพักยาวไม่น้อยกว่า 150 เซนติเมตร คั่นระหว่างแต่ละช่วงของทางลาด
- ทางลาดด้านที่ไม่มีผนังกั้นให้ยกขอบสูงจากพื้นผิวของทางลาดไม่น้อยกว่า 5 เซนติเมตร

- ทางลาดที่มีความยาวตั้งแต่ 250 เซนติเมตรขึ้นไป ต้องมีราวจับทั้งสองด้าน โดยมีลักษณะดังต่อไปนี้
  - ทำด้วยวัสดุเรียบ มีความมั่นคงแข็งแรง ไม่เป็นอันตรายในการจับและไม่ลื่น
  - มีลักษณะกลมและมีเส้นผ่านศูนย์กลางไม่น้อยกว่า 30 เซนติเมตร แต่ไม่เกิน 45เซนติเมตร
  - สูงจากพื้นทางลาดไม่น้อยกว่า 80 เซนติเมตร แต่ไม่เกิน 90 เซนติเมตร
  - ราวจับด้านที่อยู่ติดผนังให้มีระยะห่างจากผนังไม่น้อยกว่า 10 เซนติเมตร มีความสูงจากจุดยึดไม่น้อยกว่า 80 เซนติเมตร และผนังบริเวณราวจับต้องเป็นผนังเรียบ
  - ราวจับต้องยาวต่อเนื่องและส่วนที่ต้องยึดติดกับผนังจะต้องไม่กีดขวางหรือเป็นอุปสรรคต่อการใช้ของผู้สูงอายุทางการมองเห็น
  - ปลายของราวจับให้ยื่นเลยจากจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดของทางลาดไม่น้อยกว่า 30 เซนติเมตร

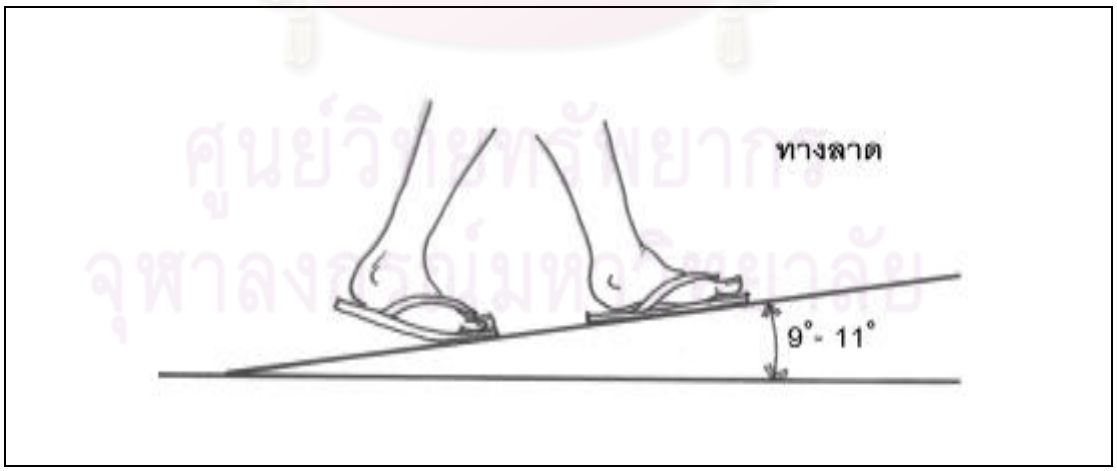

รูปที่ 18 ทางลาด ใช้ค่าจากการทดสอบจริงกับอุปกรณ์

3) *บันไดสำหรับภายนอกอาคาร* จากข้อสรุปของการศึกษานี้ได้เสนอแนะขนาดที่เหมาะสมกับการออกแบบบันไดภายสำหรับภายนอกอาคาร เพื่อผู้สูงอายุไทยไว้ดังเป็นแนวทาง ดังต่อไปนี้

- มีความกว้างไม่น้อยกว่า 150 เซนติเมตร
- มีชานพักทุกระยะในแนวดิ่งไม่เกิน 200 เซนติเมตร
- มีราวบันไดทั้งสองข้าง โดยให้ราวมีลักษณะที่กำหนดไว้ (ทางลาดในข้อ 8)
- ลูกตั้งสูงไม่เกิน 13 เซนติเมตร ต่ำกว่าที่ระบุในร่างกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราในอาคารที่กำหนดให้ความสูงลูกตั้งบันไดไม่เกิน 15 เซนติเมตร มีลูกนอนเมื่อหักส่วนที่ขั้นบันไดเหลื่อมกันออกแล้วเหลือความกว้างไม่น้อยกว่า 62 เซนติเมตร และมีขนาดสม่ำเสมอตลอดช่วงบันได ในกรณีที่ขั้นบันไดเหลื่อมกันหรือมีจมูกบันไดให้มีระยะเหลื่อมกันได้ไม่เกิน 2 เซนติเมตร
- พื้นผิวของบันไดต้องใช้วัสดุที่ไม่ลื่น
- ลูกตั้งบันไดห้ามเปิดเป็นช่องโล่ง

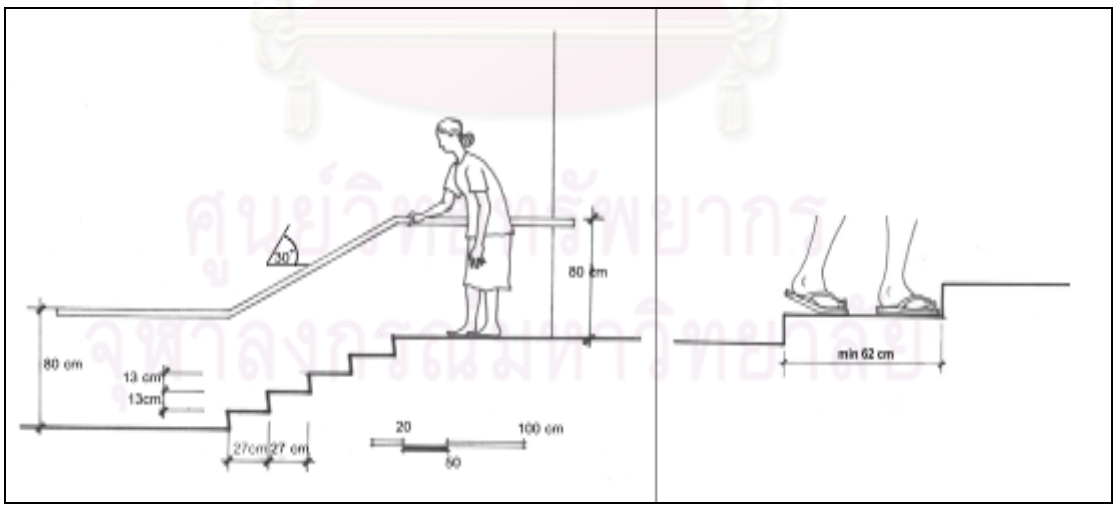

รูปที่ 19 บันไดกว้าง (บันไดภายนอกอาคาร)

4) *ทางเข้าสู่อาคารและประตู* เพื่อให้ผู้สูงอายุเข้าใช้ได้ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

- เป็นพื้นผิวเรียบเสมอกัน ไม่ลื่น ไม่มีสิ่งกีดขวางหรือส่วนของอาคารยื่นล้ำออกมาเป็นอุปสรรคหรืออาจทำให้เกิดอันตรายต่อผู้สูงอายุได้
- อยู่ในระดับเดียวกับพื้นถนนภายนอกอาคาร ในกรณีที่อยู่ต่างระดับต้องมีทางลาดที่สามารถขึ้นลงได้สะดวก

5) *พื้นผิวแบบต่างๆ* พื้นผิวที่ทำการทดสอบแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ตามการใช้งาน จากการศึกษาพบว่าพื้นที่รู้สึกปลอดภัยในการเดิน พื้นผิวที่ให้ความรู้สึกเดินสบาย พื้นชานบ้านหรือระเบียงบ้าน พื้นที่ใช้เป็นลานกิจกรรมออกกำลังกาย ผู้สูงอายุเลือกพื้นทรายล้างเป็นส่วนใหญ่ ส่วนพื้นถนนในที่พัก และพื้นที่เป็นบล็อกปูถนน ผู้สูงอายุเลือกพื้นคอนกรีตตัวหนอน พื้นที่เป็นทางเดินเท้าในสวน ผู้สูงอายุเลือกพื้นกรวดล้างและพื้นที่เห็นว่าสวยงาม ผู้สูงอายุเลือกพื้นหินอ่อน สามารถสรุปได้ว่าผู้สูงอายุเลือกพื้นผิวที่ไม่ลื่นเป็นส่วนมาก เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องการความปลอดภัยในการเดินหรือการเคลื่อนไหว

6) *เก้าอี้สนาม* เก้าอี้สนามควรเป็นแบบชุดเก้าอี้ไม้มีพนักพิง โดยลักษณะของเก้าอี้เป็นชุดเก้าอี้ที่ มีโต๊ะวางของตรงกลาง และสามารถนั่งได้หลายคน ทำให้ผู้สูงอายุสามารถนั่งสนทนากันได้ เป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถที่จะพูดคุยจับกลุ่ม และทำกิจกรรมร่วมกันกับบุคคลอื่นได้หลายๆ คน ช่วยเพิ่มโอกาสให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าสังคมได้มากขึ้น การจัดลักษณะของเก้าอี้ให้เหมาะสมจะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถพูดคุยกันได้สะดวกและสามารถมีปฏิสัมพันธ์ได้กับทุกคน

2.3.2.2. <u>การสำรวจพื้นที่ในชุมชนเพื่อเตรียมการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม สิ่งอำนวยความสะดวก ปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลแม่เหียะ</u>[19]

การจัดและการปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม สิ่งอำนวยความสะดวก ปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ เป็นหนึ่งในสิทธิขั้นพื้นฐานที่ผู้สูงอายุควรได้รับอย่างทั่วถึง แต่ความเป็นจริงจะพบว่าในชนบท ผู้สูงอายุอยู่อาศัยในบ้านของตนเองมานานในละแวกบ้านและชุมชนที่ไม่ได้รับการปรับปรุงให้รองรับความเสื่อมของร่างกายการอยู่อาศัยเป็นไปด้วยความมัธยัสถ์ สันโดษ โดยมีกิจกรรมในชุมชนที่ประกอบด้วย วัด สถานีอนามัย ตลาด สถานที่ราชการ ซึ่งส่วนใหญ่ยังขาดความเป็นสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรสำหรับผู้สูงอายุ ดังนั้นสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม สิ่งอำนวยความสะดวก ปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ จึงเป็นความเร่งด่วนที่ควรดำเนินการควบคู่กับมาตรการอื่นๆ ของรัฐเพื่อให้คนสูงวัยเหล่านั้นได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานอันสมควร ผลจากศึกษาครั้งนี้พบว่าความต้องการต่อการปรับปรุงสภาพแวดล้อมในชุมชน (ได้แก่ ถนน ทางสัญจร สะพานทางเดิน พื้นที่ในการทำกิจกรรมนอกบ้าน สถานที่ออกกำลังกาย สถานที่ทำกิจกรรม ห้องน้ำสาธารณะ ในวัดและสถานีอนามัย) รวบรวมได้ ดังนี้

- อาคารสาธารณะในชุมชนทุกแห่งเพื่อรองรับผู้สูงอายุ ได้แก่ ห้องน้ำสาธารณะ เปลี่ยนสุขภัณฑ์และอุปกรณ์ สุขอนามัย แสงสว่างและการระบายอากาศ การติดตั้งกริ่งเป็นสัญญาณขอความช่วยเหลือ การจัดทำระบบสุขาภิบาลและการระบายน้ำ / การติดแถบกันลื่นติดกับกระเบื้องปูพื้นที่มีความลื่นและเป็นอันตราย เพิ่มเก้าอี้สำหรับผู้สูงอายุไม่สะดวกต่อการนั่งพับเพียบ / พื้นที่สำหรับผู้สูงอายุที่ใช้รถเข็น ทางลาดราวกันตก ราวจับพยุงตัว ฯลฯ
- พื้นที่สาธารณะในชุมชนเพื่อรองรับผู้สูงอายุ ได้แก่ สวนสาธารณะที่นั่งพักผ่อนในที่สาธารณะ ทางลาด / ที่พักนั่งริมทางขนาดเล็กระหว่างการเดินทางใน

[19] วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง และคณะ. **การสำรวจข้อมูลพื้นที่ในชุมชนเพื่อเตรียมการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม สิ่งอำนวยความสะดวก ปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลแม่เหียะ**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ, 2552.

หมู่บ้าน / อุปกรณ์ออกกำลังกายในพื้นที่สาธารณะ / ปรับปรุงภูมิทัศน์รอบวัดและสถานีอนามัย / ซ่อมแซมไหล่ทางให้เรียบ

- ระบบขนส่งมวลชนหรือการเดินทางเพื่อรองรับผู้สูงอายุ ได้แก่ ทางเชื่อมการเดินทางในชุมชนที่เป็นอุปสรรคต่อผู้สูงอายุในการข้ามถนน สัญลักษณ์ทางข้ามม้าลาย / สัญญาณ ป้ายเตือนระวังผู้สูงอายุและแสงสว่าง / ที่จอดจักรยาน ทางจักรยาน/ งานอุปกรณ์ถนน / ซ่อมแซมไหล่ทางให้เรียบ / เนินชะลอความเร็วยานพาหนะ
- การจัดเตรียมพื้นที่ผู้สูงอายุหรือสถานที่สำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่ พื้นที่ทำกิจกรรมยามว่าง กิจกรรมเสริมอาชีพหรือรายได้ / ที่นั่งพักผ่อนในที่สาธารณะศาลาผู้สูงอายุ / ม้านั่งและที่พัก อุปกรณ์ออกกำลังกาย สิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะอื่นๆ หรือ อาคารชั่วคราวสำหรับผู้สูงอายุที่ไม่มีที่พักพิง

2.3.2.3. <u>แนวทางการปรับปรุงระบบทางเดินเท้าสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ พ.ศ.2548</u>[20]

ได้เสนอปัญหาหรืออุปสรรค 10 อันดับแรกในการใช้ทางเดินเท้าของผู้สูงอายุ ซึ่งได้แก่

- ปล่อยให้มีสิ่งกีดขวางบนทางเท้า
- ทางเท้ามีขนาดแคบเกินไป
- ใช้สะพานลอยด้วยความยากลำบาก
- ทางม้าลายไม่มีจุดยืนพักกลางทาง
- ใช้โทรศัพท์สาธารณะไม่สะดวก
- ผิวทางเท้าไม่เรียบทำให้สะดุดล้ม
- ใช้ทางม้าลายไม่สะดวกปลอดภัย
- ไม่มีราวจับและราวกันตก
- ทางลาดไม่ต่อเนื่อง
- ทางลาดค่อนข้างชันและชำรุด

[20] กำธร กุลชล และ ชัยสิทธิ์ ด่านกิตติกุล. **แนวทางการปรับปรุงระบบทางเดินเท้าสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ**, 2548.

2.3.3. สรุปวิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาวิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้จำนวน 6 เล่ม สามารถสรุปประเด็นความสำคัญ ได้ดังแสดงในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 สรุปวิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชื่อผู้แต่ง/ปี	หัวข้อ	วัตถุประสงค์	ผลการศึกษา
มณฑชัย โรจนะสมิต (2543)	การเปรียบเทียบการใช้พื้นที่สวนสาธารณะแบบรวมและแบบกระจายของหมู่บ้านจัดสรรขนาดใหญ่ในกรุงเทพมหานคร	ศึกษาการใช้พื้นที่สวนสาธารณะของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรร	กลุ่มผู้สูงอายุ 60 ปี ขึ้นไป เป็นกลุ่มผู้ใช้ที่ออกมาใช้สวนสาธารณะในหมู่บ้านจัดสรรเป็นประจำทุกวัน โดยมาใช้สวนในช่วงเช้า (05.00 – 08.00 น.) มากที่สุด กิจกรรมที่ทำ คือ เดิน วิ่ง ออกกำลังกาย และนั่งจับกลุ่มคุยกัน
จารุวรรณ จินดานิล (2547)	สภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในอาคารสูง กรณีศึกษา สวางคนิเวศ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ	สภาพแวดล้อมมีอิทธิพลและมีความสำคัญต่อบุคคลทุกวัยหรือไม่	สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีชีวิตอิสระ ลดการพึ่งพาผู้อื่น หากการจัดสภาพแวดล้อมไม่ดีสิ่งเหล่านี้จะก่อให้เกิดความเครียด ความไม่สะดวกสบาย
ชมพูนุท ตันติถาวร (2551)	สภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในเมืองสุขภาพดี กรณีศึกษา โครงการบางไทร ฮอสปิเฮ้าส์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ศึกษาลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพและสภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในโครงการ	ทางด้านสุขภาพ ควรจัดทำแผนระยะยาวในการส่งเสริมสุขภาพให้ผู้สูงอายุออกกำลังกาย เพื่อให้ผู้สูงอายุออกมาใช้พื้นที่ภายนอกอาคารมากขึ้น
ไตรรัตน์ จารุทัศน์ (2548)	โครงการ ศึกษามาตรฐานขั้นต่ำสำหรับที่พักอาศัย และสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุ	ศึกษาลักษณะสภาพการอยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุ	ความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ ทำให้การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกภายในและภายนอกอาคารเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง

ตารางที่ 7 สรุปวิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)

ชื่อผู้แต่ง/ปี	หัวข้อ	วัตถุประสงค์	ผลการศึกษา
วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง (2552)	การสำรวจพื้นที่ในชุมชนเพื่อเตรียมการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม สิ่งอำนวยความสะดวกปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ (เทศบาลตำบลแม่เหียะ)	ศึกษาสภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ และสภาพการอยู่อาศัยของพื้นที่ศึกษา	การปรับปรุงและจัดสภาพแวดล้อมภายนอกบ้าน ได้แก่ อาคารสาธารณะในชุมชนทุกแห่งเพื่อรองรับผู้สูงอายุ, พื้นที่สาธารณะในชุมชนเพื่อรองรับผู้สูงอายุ, ระบบขนส่งมวลชนหรือการเดินทางเพื่อรองรับผู้สูงอายุ
กำธร กุลชล และ ชัยสิทธิ์ ด่านกิตติกุล (2548)	แนวทางการปรับปรุงระบบทางเดินเท้าสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ	ศึกษาสิ่งที่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคต่อระบบทางเดินเท้าสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ	ปัญหาหรืออุปสรรค 10 อันดับแรกในการใช้ทางเดินเท้าของผู้สูงอายุ ได้แก่ ปล่อยให้มีสิ่งกีดขวางบนทางเท้า, ผิวทางเท้าไม่เรียบทำให้สะดุดล้ม, ทางเท้ามีขนาดแคบเกินไป, ใช้ทางม้าลายไม่สะดวกปลอดภัย, ใช้สะพานลอยด้วยความยากลำบาก, ไม่มีราวจับและราวกันตก, ทางลาดไม่ต่อเนื่อง, ทางลาดค่อนข้างชันและชำรุด

จากตารางที่ 7 สามารถสรุปได้ว่า การจัดสภาพแวดล้อมที่ดีและการมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ดี มีความจำเป็นต่อผู้สูงอายุ เพราะทำให้ผู้สูงอายุสามารถช่วยเหลือตัวเองได้และมีสภาพจิตที่ดี แต่งานวิจัยที่ใกล้เคียงมากที่สุด คือของอาจารย์ วิฑูรย์ แต่ก็ยังมีความแตกต่างกับงานวิจัยนี้อยู่ คือ เป็นการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนสำหรับผู้สูงอายุในชนบท ภาคกลาง

สรุป

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี รวมทั้งแผน กฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ตลอดจนวิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทางผู้วิจัยสามารถสามารถนำข้อมูลเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ได้กับชุมชนชนบท ซึ่งจากการศึกษาแนวคิดในการออกแบบเมืองหรือออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเมืองนั้น พบว่า ส่วนใหญ่ในรายละเอียดของแต่ละแนวความคิดมีความคล้ายกับชนบทอยู่บางส่วน หากนำมาปัจจัยที่มีความสอดคล้องในการปรับปรุงพื้นที่ชุมชนชนบทก็สามารถนำมาใช้กับการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนสำหรับผู้สูงอายุในเขตชนบทได้ ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปหลักการสำหรับชุมชนชนบท ได้ว่า ชุมชนชนบทที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุต้องมีลักษณะทางด้านกายภาพ สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมที่ดี เพื่อนำมาสู่การมีสุขภาพทางด้านร่างกายและสภาพจิตใจที่ดี แต่สิ่งเหล่านี้จะประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อต้องมีการประสานความร่วมมือกันและการมีส่วนร่วมทั้งภาครัฐ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งประชาชนและตัวแทนผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชนชนบท เพื่อนำมาสู่การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ในการวางแผนพัฒนาชุมชนชนบทอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ผู้วิจัยสามารถนำความรู้ที่ได้นี้มาใช้ในการออกแบบเครื่องมือในการกำหนดพื้นที่ศึกษารวมทั้งสร้างแบบสอบถาม สัมภาษณ์และแบบสำรวจทางกายภาพในการลงสำรวจพื้นที่ศึกษาเพื่อนำมาสู่การปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในเขตชนบท ดังแสดงในรูปที่ 20

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

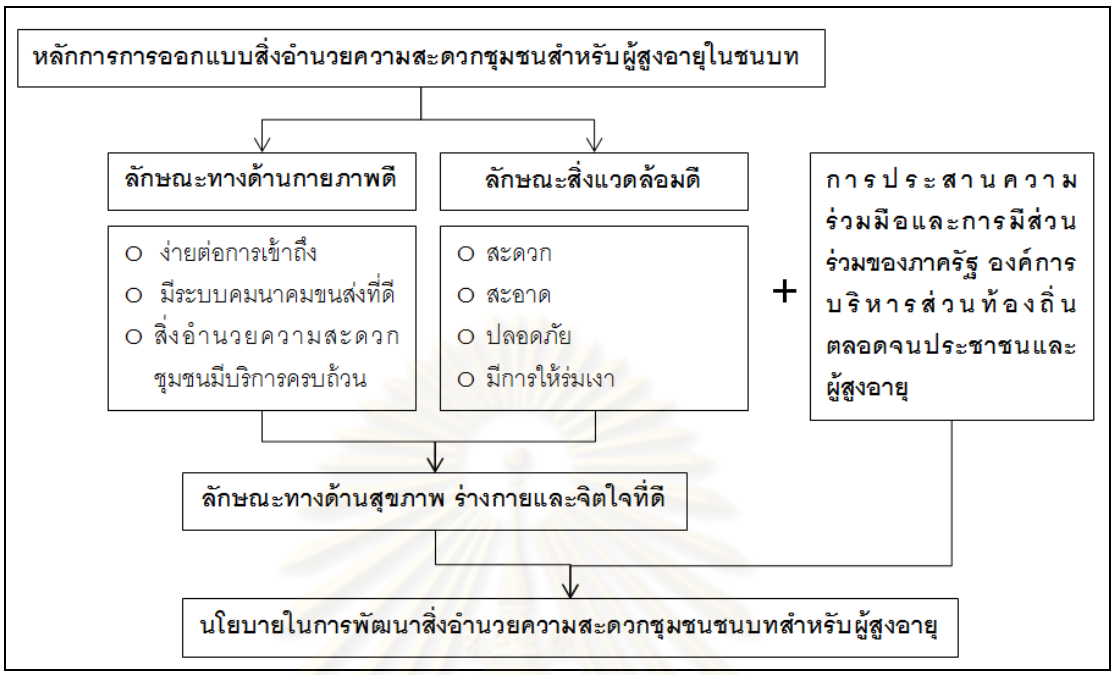

รูปที่ 20 สรุปแนวความคิดชุมชนชนบทน่าอยู่สำหรับผู้สูงอายุ

นอกจากนี้จาการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่างๆ ผู้วิจัย ยังพบว่า วิถีทางที่ดีที่สุดที่จะทำให้ผู้สูงอายุได้รับความสุข คือ การที่ผู้สูงอายุยังคงสามารถดำรงชีวิตอยู่ ในชุมชนชนบทที่ได้อยู่อาศัยมาเป็นเวลานาน โดยมีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้มีความเหมาะสมสำหรับการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3
ระเบียบวิธีการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาเรื่องการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในชนบท ภาคกลาง จำเป็นต้องมีการศึกษาในเรื่องของแนวคิด ทฤษฎีต่าง รวมถึงแผน นโยบาย กฎหมาย วิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในชนบทและนำแนวคิดทฤษฎีเหล่านี้นำมาสู่การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อใช้ในการออกแบบเครื่องมือในการเก็บข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งเสนอแผนการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในชนบทต้นแบบ ภาคกลาง ให้แก่องค์การปกครองส่วนตำบลท่าตะโกได้นำไปใช้จริง โดยผู้วิจัยได้มีการจัดหมวดหมู่ ดังนี้

3.1. วิธีดำเนินการวิจัย

1) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ หลักการ แนวคิด ทฤษฎี รวมทั้งแผน นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาข้อมูลจากหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง และเอกสารทางวิชาการทั้งที่เป็นวิทยานิพนธ์และงานวิจัย เพื่อนำมาสู่ปัจจัยในการวิเคราะห์หาพื้นที่ศึกษา และนำปัจจัยเหล่านี้มาใช้ในการสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูล เพื่อนำมาสู่การปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในชนบท ภาคกลาง
2) ในการกำหนดหาพื้นที่ศึกษาระดับจังหวัดภาคกลาง[1] ประกอบด้วย 22 จังหวัด แต่ในการศึกษางานวิจัยนี้เป็นการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในเขตชนบท ภาคกลาง ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยไม่นับพื้นที่บริเวณส่วนที่เป็น

[1] จำแนกภูมิภาคตามหลักสภาพภูมิศาสตร์ของราชบัณฑิตยสถานที่ได้กำหนดไว้เป็นระบบ 6 ภาค คือ ภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคตะวันออก ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันตก

กรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑล (กรุงเทพมหานคร, สมุทรปราการ, สมุทรสาคร, นนทบุรี, ปทุมธานี และนครปฐม) เนื่องจากจังหวัดเหล่านี้มีความเป็นเมืองสูง ส่งผลให้การวิเคราะห์พื้นที่ระดับภาคกลางมี 16 จังหวัด ในขั้นตอนของการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษาจังหวัดทางผู้วิจัยจะแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 รูปแบบ คือ ชุมชนชนบท ต้นแบบกระทรวงพัฒนาความมั่นคงมนุษย์ และปัจจัยในการวิเคราะห์ความเป็นจังหวัดที่มีผู้สูงอายุรวมทั้งมีความเป็นชนบท โดยใช้เครื่องมือกระบวนการวิเคราะห์ตามลำดับชั้นในการวิเคราะห์พื้นที่ระดับจังหวัดภาคกลาง

3) ในการกำหนดพื้นที่ศึกษาระดับอำเภอ จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบไปด้วย 15 อำเภอ แต่เนื่องจากผู้วิจัยต้องการศึกษาผู้สูงอายุในเขตชนบท ดังนั้นจำนวนอำเภอที่ใช้ในการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษาระดับมี 14 อำเภอ (ยกเว้นอำเภอเมืองนครสวรรค์) และใช้วิธีวิเคราะห์แบบหลายหลักเกณฑ์มาประยุกต์เพื่อหาเพื่อที่ศึกษาจากจำนวนอำเภอทั้งหมด 14 อำเภอ เพื่อทำให้มีข้อมูลการตัดสินใจในรูปของข้อมูลเชิงปริมาณที่สามารถเปรียบเทียบและบอกความแตกต่างระหว่างทางเลือกได้อย่างเหมาะสมในการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนของผู้สูงอายุในเขตชนบท จังหวัดนครสวรรค์

4) ในการกำหนดพื้นที่ศึกษาระดับตำบล โดยผู้วิจัยจะพิจารณาจาก จำนวนผู้สูงอายุ สัดส่วนผู้สูงอายุต่อประชากรทั้งหมด และลักษณะการกระจายตัวของสถานที่สำคัญของแต่ละตำบล โดยใช้เครื่องมือการซ้อนทับของข้อมูล

5) ในการกำหนดพื้นที่ศึกษาระดับหมู่บ้าน โดยผู้วิจัยจะพิจารณาจาก หมู่บ้านในตำบลท่าตะโก (ยกเว้นเทศบาลตำบลท่าตะโก) ที่มีจำนวนผู้สูงอายุ สัดส่วนผู้สูงอายุต่อประชากรทั้งหมดในแต่ละหมู่บ้านในตำบลท่าตะโก และมีศูนย์กลางในชุมชนหรือหมู่บ้านนั้นๆ พร้อมทั้งมีการทำแบบสอบถามเบื้องต้น (Pre-Test) จากกลุ่มตัวแทนผู้สูงอายุ โดยกำหนดตัวอย่าง จากผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเขาน้อย (เนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่มีสัดส่วนของผู้สูงอายุมากกว่าเกณฑ์มาตรฐานและมีศูนย์กลางชุมชน) ตำบลท่าตะโก อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อดูความร่วมมือของชุมชน โดยแบ่งช่วงอายุของผู้สูงอายุออกเป็น 3 ช่วง คือ

- ผู้สูงอายุในช่วงต้น อายุ 60 – 69 ปี
- ผู้สูงอายุในช่วงกลาง อายุ 70 – 79 ปี
- ผู้สูงอายุในช่วงปลาย อายุ 80 ปีขึ้นไป

6) สร้างแบบสอบถามเชิงลึกและแบบสำรวจสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนให้สอดคล้องกับปัจจัยในการศึกษา โดยการสร้างแบบสอบถาม มีจุดประสงค์เพื่อเก็บข้อมูลส่วนบุคคล พฤติกรรมในการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ และข้อมูลทัศนคติต่อการเดินและสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนในพื้นที่ศึกษา ส่วนแบบสำรวจสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน มีจุดประสงค์เพื่อเก็บข้อมูลลักษณะสภาพปัจจุบันและปัญหาของสภาพการอยู่อาศัยที่ไม่เหมาะสมต่อผู้สูงอายุ และสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชนที่เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุและความไม่ปลอดภัยของผู้สูงอายุ

7) การลงพื้นที่สำรวจสภาพแวดล้อมชุมชนและสภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ โดยแยกตามวิธีการเก็บข้อมูล ดังนี้

- การสังเกต เป็นการเก็บข้อมูลสภาพการใช้งาน สภาพแวดล้อมของพื้นที่ศึกษาและพฤติกรรมการใช้งานของประชาชนในพื้นที่ศึกษา เพื่อนำข้อมูลไปวิเคราะห์ถึงกลุ่มผู้ใช้งาน และพฤติกรรมการใช้งานในพื้นที่ต่างๆ
- การสำรวจ เป็นการสำรวจสภาพปัจจุบันของพื้นที่ศึกษานำร่อง เพื่อศึกษาสภาพทางกายภาพปัจจุบัน เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนพัฒนาทางกายภาพ และสภาพพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการใช้งานของผู้สูงอายุของพื้นที่ศึกษา
- แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งโดยผู้วิจัยจะทำการพูดคุยกับตัวแทนผู้สูงอายุต่างๆ พร้อมกับทำแบบสอบถามและสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้สูงอายุที่มีบทบาทในชุมชนกับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครที่เข้ามาดูแลผู้สูงอายุ รวมทั้งในการการสัมภาษณ์กับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อเสนอแผนและนโยบายในการพัฒนาชุมชนผู้สูงอายุ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- การประชุมกลุ่มย่อย เป็นการประชุมร่วมเพื่อทราบถึงปัญหา อุปสรรค ศักยภาพของพื้นที่ศึกษา รวมถึงข้อเสนอแนะของการจัดทำแผนพัฒนาในพื้นที่ศึกษาจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งได้แก่ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการเอกชน และผู้ใช้งาน

8) วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบสำรวจสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนของพื้นที่ศึกษา โดยใช้โปรแกรมทางสถิติ และการวิเคราะห์ทางคณิตศาสตร์เข้ามาประยุกต์เพื่อหาปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในชนบท ภาคกลาง
9) นำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ไปเสนอแนวทางในการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนสำหรับผู้สูงอายุให้กับตัวแทนผู้สูงอายุและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นโดยการทำประชุมย่อยว่าจะต้องมีการปรับปรุงแผนหรือนโยบายตรงไหนเพื่อที่จะสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนได้จริง
10) หลังจากที่แก้ไขแผนการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนที่มีความสอดคล้องกับการใช้งานของผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษา สามารถนำมาสู่การเขียนแผนและนโยบายในการพัฒนาชุมชนสำหรับผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพและเสนอแผนให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปใช้จริง
11) สามารถนำไปสู่ข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนสำหรับผู้สูงอายุในเขตชนบท ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับพื้นที่ศึกษาได้

3.2. ขั้นตอนในการวิเคราะห์หาพื้นที่ศึกษา

1) กำหนดพื้นที่ศึกษาระดับจังหวัด ในภาคกลาง โดยจำแนกตามสภาพภูมิศาสตร์ของราชบัณฑิตยสถานที่ได้กำหนดไว้เป็นระบบ 6 ภาค ด้วยเหตุนี้ภาคกลาง ประกอบไปด้วย 22 จังหวัด แต่ในรายงานการวิจัยฉบับนี้ต้องการศึกษาสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุในเขตชนบท ดังนั้นผู้วิจัยจึงตัดพื้นที่ส่วนที่เป็น

กรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑล (กรุงเทพมหานคร, สมุทรปราการ, สมุทรสาคร, นนทบุรี, ปทุมธานี และนครปฐม) เนื่องจากจังหวัดเหล่านี้มีความเป็นเมืองสูง ส่งผลให้การวิเคราะห์พื้นที่ระดับภาคกลางมี 16 จังหวัด ดังต่อไปนี้

ระดับจังหวัด ในภาคกลาง (ยกเว้นกรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑล)			
- กำแพงเพชร	- ชัยนาท	- นครนายก	- นครสวรรค์
- พระนครศรีอยุธยา	- พิจิตร	- พิษณุโลก	- เพชรบูรณ์
- ลพบุรี	- สมุทรสงคราม	- สระบุรี	- สิงห์บุรี
- สุโขทัย	- สุพรรณบุรี	- อ่างทอง	- อุทัยธานี

จากจังหวัดในภาคกลางทั้ง 16 จังหวัด ผู้วิจัยได้เลือกปัจจัยที่ใช้ในการวิเคราะห์หาพื้นที่ศึกษาระดับจังหวัด ในภาคกลาง โดยพิจารณาจากจังหวัดที่มีประชากรสูงอายุ และมีความเป็นพื้นที่ชนบท ดังแสดงในตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ปัจจัยในการวิเคราะห์พื้นที่ระดับจังหวัด ในภาคกลาง

ปัจจัยหลัก	ปัจจัยรอง	หมายเหตุ
ปัจจัยทางด้านประชากร	- จำนวนประชากรสูงอายุ (อายุ 60 ปี ขึ้นไป)	คน
	- สัดส่วนประชากรสูงอายุต่อประชากรทั้งหมด	ร้อยละ
ปัจจัยทางด้านพื้นที่	- สัดส่วนพื้นที่เกษตรกรรม ของแต่ละจังหวัด	ร้อยละ

และใช้กระบวนการวิเคราะห์ตามลำดับชั้น (Analytic Hierarchy Process, AHP) ในการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษาระดับจังหวัดภาคกลาง เพราะตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์มีจำนวนไม่มากและไม่มีความซับซ้อนของข้อมูล เนื่องจากกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ เป็นกระบวนการที่ใช้ในการวัด “ค่าระดับ” ของการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และให้ผลการตัดสินใจที่ถูกต้องตรงกับเป้าหมายของการตัดสินใจได้มากที่สุด กระบวนการที่ว่านี้ได้รับการคิดค้นเมื่อปลาย

ทศวรรษที่ 1970 โดยศาสตราจารย์ Thomas Saaty แห่งมหาวิทยาลัยเพนซิลวาเนีย ซึ่งจุดเด่นของกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ มีดังนี้

- ให้ผลการสำรวจน่าเชื่อถือกว่าวิธีอื่นๆ เนื่องจากใช้วิธีการเปรียบเทียบเชิงคู่ในการตัดสินใจก่อนที่จะลงมือตอบคำถาม
- มีโครงสร้างที่เป็นแผนภูมิลำดับขั้น เลียนแบบกระบวนการความคิดของมนุษย์ ทำให้ง่ายต่อการใช้และการทำความเข้าใจ
- ผลลัพธ์ที่ได้เป็นปริมาณตัวเลข ทำให้ง่ายต่อการจัดลำดับความสำคัญ และยังสามารถนำผลลัพธ์ดังกล่าวไปเปรียบเทียบ กับหน่วยงานอื่นได้
- สามารถขจัดการตัดสินใจแบบมีอคติหรือลำเอียงออกไปได้
- ใช้ได้ทั้งกับการตัดสินใจแบบคนเดียวและแบบที่เป็นหมู่คณะ
- ก่อให้เกิดการประนีประนอมและการสร้างประชามติ
- ไม่จำเป็นต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญพิเศษมาคอยควบคุม

ซึ่งจากการศึกษาขั้นตอนการวิเคราะห์แบบกระบวนการวิเคราะห์ตามลำดับชั้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการคัดเลือกพื้นที่ศึกษาระดับจังหวัด โดยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

<u>ขั้นที่ 1</u> สร้างแผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ที่ใช้ในการวิเคราะห์

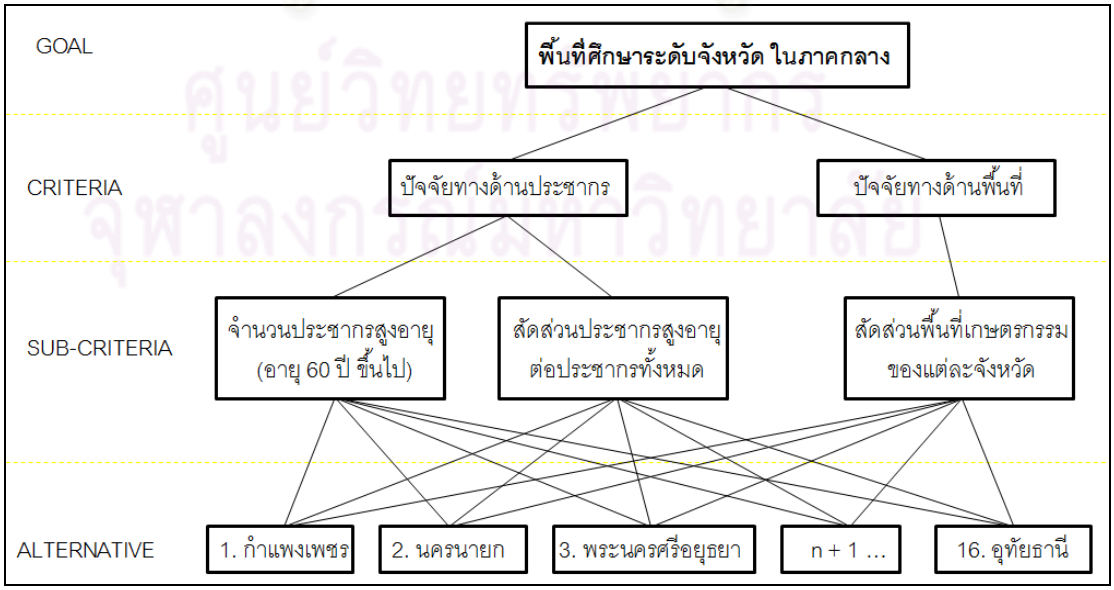

ตารางที่ 9 ข้อมูลเชิงปริมาณของปัจจัยทางด้านประชากรและปัจจัยทางด้านการใช้พื้นที่ของแต่ละจังหวัดในภาคกลาง

จังหวัด	ปัจจัยทางด้านประชากร		ปัจจัยทางด้านทางพื้นที่
	จำนวนประชากรสูงอายุ[2]	สัดส่วนประชากรสูงอายุ[3]	สัดส่วนพื้นที่เกษตรกรรม[4]
กำแพงเพชร	77,280	10.91	3.12
ชัยนาท	50,411	12.27	3.62
นครนายก	33,961	13.07	2.47
นครสวรรค์	137,050	13.12	3.78
พระนครศรีอยุธยา	99,535	13.11	2.51
พิจิตร	71,462	13.08	3.11
พิษณุโลก	97,198	11.74	2.08
เพชรบูรณ์	111,735	11.48	2.13
ลพบุรี	92,605	12.61	3.69
สมุทรสงคราม	29,592	13.97	1.97
สระบุรี	67,442	11.33	3.01
สิงห์บุรี	33,593	12.82	2.87
สุโขทัย	75,645	12.73	3.14
สุพรรณบุรี	114,435	13.14	2.53
อ่างทอง	42,017	13.74	2.33
อุทัยธานี	43,083	13.33	3.09

ขั้นที่ 2 หาลำดับความสำคัญของของเกณฑ์ต่างๆ

- สร้างตารางเกณฑ์ให้คะแนนเปรียบเทียบเกณฑ์ทั้ง 2 เกณฑ์

เกณฑ์	ปัจจัยทางด้านประชากร	ปัจจัยทางด้านพื้นที่
ปัจจัยทางด้านประชากร	1	2
ปัจจัยทางด้านพื้นที่	1/2	1

หมายเหตุ; 1 = ความสำคัญเท่ากัน, 2 = ความสำคัญเท่ากันถึงปานกลาง

[2] ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ, พ.ศ. 2552.

[3] ผู้วิจัยวิเคราะห์จากข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ, พ.ศ. 2552.

[4] ข้อมูลจากสำนักงานเกษตรจังหวัด, พ.ศ. 2552.

- หาผลรวมในแต่ละคอลัมน์

เกณฑ์	ปัจจัยทางด้านประชากร	ปัจจัยทางด้านพื้นที่
ปัจจัยทางด้านประชากร	1	2
ปัจจัยทางด้านพื้นที่	1/2	1
รวม	3/2	3

- นำตัวเลขในแต่ละคอลัมน์หารด้วยผลรวมของทุกคอลัมน์นั้นๆ

เกณฑ์	ปัจจัยทางด้านประชากร	ปัจจัยทางด้านพื้นที่
ปัจจัยทางด้านประชากร	1/(3/2) = 2/3	2/3 = 2/3
ปัจจัยทางด้านพื้นที่	(1/2)/(3/2) = 1/3	1/3 = 1/3
รวม	1	1

- หาผลรวมในแต่ละแถว

เกณฑ์	ปัจจัยทางด้านประชากร	ปัจจัยทางด้านพื้นที่	รวม
ปัจจัยทางด้านประชากร	2/3	2/3	4/3
ปัจจัยทางด้านพื้นที่	1/3	1/3	2/3
รวม	1	1	2

- หาลำดับความสำคัญของปัจจัย

เกณฑ์	ปัจจัยทางด้านประชากร	ปัจจัยทางด้านพื้นที่	รวม	ลำดับความสำคัญ
ปัจจัยทางด้านประชากร	2/3	2/3	4/3	(4/3)/2 = 0.67
ปัจจัยทางด้านพื้นที่	1/3	1/3	2/3	(2/3)/2 = 0.33
รวม	1	1	2	1

จากการวิเคราะห์หาค่าในการถ่วงน้ำหนักของปัจจัยต่าง ๆ พบว่า ปัจจัยทางด้านประชากรมีค่าในการถ่วงน้ำหนักเป็น 0.67 (โดยค่าถ่วงน้ำหนักของจำนวนประชากรสูงอายุ มีค่า 0.335 และสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุมีค่า 0.335 ผลรวมของค่าถ่วงน้ำหนักทั้งสองปัจจัยมีค่าเท่ากับ 0.67) ส่วนปัจจัยทางด้านพื้นที่มีค่าในการถ่วงน้ำหนักเป็น 0.33

ขั้นที่ 3 หาลำดับความสำคัญของทางเลือก

จังหวัด	ปัจจัยทางด้านประชากร (ค่าถ่วงน้ำหนักปัจจัยละ = 0.335)				ปัจจัยทางด้านพื้นที่ (ค่าถ่วงน้ำหนัก = 0.33)		ผลรวมทั้งหมด
	จำนวนประชากรสูงอายุ	รวม	สัดส่วนประชากรสูงอายุ	รวม	สัดส่วนพื้นที่เกษตรกรรม	รวม	
กำแพงเพชร	77,280	77,280x0.335 = 25,888	10.91	10.91x0.335 = 3.65	3.12	3.12x0.33 = 1.03	25,888 + 3.65 + 1.03 = 25,892.68
ชัยนาท	50,411	50,411x0.335 = 16,887	12.27	12.27x0.335 = 4.11	3.62	3.62x0.33 = 1.19	16,887 + 4.11 + 1.19 = 16,892.30
นครนายก	33,961	33,961x0.335 = 11,376	13.07	13.07x0.335 = 4.38	2.47	2.47x0.33 = 0.82	11,376 + 4.38 + 0.82 = 11,381.20
นครสวรรค์	137,050	137,050x0.335 = 45,911	13.12	13.12x0.335 = 4.39	3.78	3.78x0.33 = 1.25	45,911 +4.39 + 1.25 = 45,916.64
พระนครศรีอยุธยา	99,535	99,535x0.335 = 33,344	13.11	13.11x0.335 = 4.39	2.51	2.51x0.33 = 0.83	33,344 + 4.39 + 0.83 = 33,349.22
พิจิตร	71,462	71,462x0.335 = 23,939	13.08	13.08x0.335 = 4.38	3.11	3.11x0.33 = 1.03	23,939 + 4.38 +1.03 = 22,944.41
พิษณุโลก	97,198	97,198x0.335 = 32,561	11.74	11.74x0.335 = 3.93	2.08	2.08x0.33 = 0.69	32,561 + 3.93 + 0.69 = 32,565.62
เพชรบูรณ์	111,735	111,735x0.335 = 37,431	11.48	11.48x0.335 = 3.85	2.13	2.13x0.33 = 0.70	37,431 + 3.85 + 0.70 = 37,435.55
ลพบุรี	92,605	92,605x0.335 = 31,022	12.61	12.61x0.335 = 4.22	3.69	3.69x0.33 = 1.22	31,022 + 4.22 + 1.22 = 31,027.44
สมุทรสงคราม	29,592	29,592x0.335 = 9,913	13.97	13.97x0.335 = 4.68	1.97	1.97x0.33 = 0.65	9,913 + 4.68 +0.65 = 9,918.33
สิงห์บุรี	33,593	33,593x0.335 = 11,253	12.82	12.82x0.335 = 4.29	2.87	2.87x0.33 = 0.95	11,253 + 4.29 + 0.95 = 11,258.24
สุโขทัย	75,645	75,645x0.335 = 25,341	12.73	12.73x0.335 = 4.26	3.14	3.14x0.33 = 1.04	25,341 + 4.26 + 1.04 = 25,346.30
สุพรรณบุรี	114,435	114,435x0.335 = 38,335	13.14	13.14x0.335 = 4.40	2.53	2.53x0.33 = 0.83	38,335 +4.40 + 0.83 = 38,340.23
อ่างทอง	42,017	42,017x0.335 = 14,075	13.74	13.74x0.335 = 4.60	2.33	2.33x0.33 = 0.77	14,075 + 4.60 +0.77 = 14,080.37
อุทัยธานี	43,083	43,083x0.335 = 14,432	13.33	13.33x0.335 = 4.47	3.09	3.09x0.33 = 1.02	14,432 + 4.47 + 1.02 = 14,437.49
สระบุรี	67,442	67,442x0.335 = 22,593	11.33	11.33x0.335 = 3.80	3.01	3.01x0.33 = 0.99	22,593 + 3.80 + 0.99 = 22,597.79

จากการวิเคราะห์หาพื้นที่ศึกษาระดับจังหวัด ในภาคกลาง ด้วยการวิเคราะห์ตามลำดับชั้น (Analytic Hierarchy Process, AHP) พบว่า จังหวัดนครสวรรค์ มีค่าลำดับความสำคัญของทางเลือกมากที่สุด คือ 45,916.64 ซึ่งจากการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษาระดับจังหวัดพบว่าจังหวัดนครสวรรค์เป็นจังหวัดที่สอดคล้องกับงานวิจัยของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในรายงานเรื่องชุมชนชนบทต้นแบบภาคกลาง

2) กำหนดพื้นที่ศึกษาระดับอำเภอ จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบไปด้วย 15 อำเภอ แต่เนื่องจากผู้วิจัยต้องการศึกษาผู้สูงอายุในเขตชนบท ดังนั้นจำนวนอำเภอที่ใช้ในการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษาระดับมี 14 อำเภอ (ยกเว้นอำเภอเมืองนครสวรรค์) ดังต่อไปนี้

รูปที่ 21 จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามอำเภอ

ระดับอำเภอ ในจังหวัดนครสวรรค์ (ยกเว้นอำเภอเมืองนครสวรรค์)	
- โกรกพระ	- ชุมแสง
- หนองบัว	- บรรพตพิสัย
- เก้าเลี้ยว	- ตาคลี
- ท่าตะโก	- ไพศาลี
- พยุหะคีรี	- ลาดยาว
- ตากฟ้า	- แม่วงก์
- แม่เปิน	- ชุมตาบง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากอำเภอ ในจังหวัดนครสวรรค์ทั้ง 14 อำเภอ ผู้วิจัยได้เลือกปัจจัยที่ใช้ในการวิเคราะห์หาพื้นที่ศึกษาระดับอำเภอ ในจังหวัดนครสวรรค์ โดยพิจารณาจากจังหวัดที่มีประชากรสูงอายุ และมีความเป็นพื้นที่ชนบท ดังแสดงในตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ปัจจัยในการวิเคราะห์พื้นที่ระดับอำเภอ ในจังหวัดนครสวรรค์

ปัจจัยหลัก	ปัจจัยรอง	หมายเหตุ
ปัจจัยทางด้านประชากร	- จำนวนประชากรสูงอายุ (อายุ 60 ปี ขึ้นไป)	คน
	- สัดส่วนประชากรสูงอายุต่อประชากรทั้งหมด	ร้อยละ
	- จำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม	ครัวเรือน
ปัจจัยทางด้านนโยบายของอำเภอ		มี/ไม่มี
ปัจจัยทางด้านพื้นที่	- สัดส่วนพื้นที่เกษตรกรรม ของแต่ละอำเภอ	ร้อยละ
	- ระยะทางจากอำเภอเมืองถึงที่ตั้งอำเภอ	กิโลเมตร
	- จำนวนโรงงานอุตสาหกรรม	แห่ง
ปัจจัยทางด้านสถานที่สำคัญ	- จำนวนโรงพยาบาล	แห่ง
	- จำนวนศาสนสถาน (วัด, โบสถ์, มัสยิด)	แห่ง

และใช้วิธีวิเคราะห์แบบหลายหลักเกณฑ์ (Multi-Criteria Analysis: MCA) มาประยุกต์ในการวิเคราะห์พื้นที่ระดับอำเภอ เนื่องจากเป็นวิธีประเมินทางเลือกที่พิจารณาหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกันในหลายๆมุมมอง เป็นการวิเคราะห์ที่พิจารณาหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องหลายหลักเกณฑ์ไปพร้อมกัน โดยมีขั้นตอนการศึกษาดังนี้

- กำหนดแนวทางประยุกต์หลักการ MCA กับการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษา
- กำหนดองค์ประกอบ MCA สำหรับใช้ประเมินระบบทางเดินเท้าพื้นที่ศึกษา
- สร้างแบบจำลองประเมินพื้นที่ศึกษา ตามวิธี MCA
- ประยุกต์ใช้แบบจำลองในการประเมินพื้นที่ศึกษา
- สรุปผลการประยุกต์ใช้แบบจำลอง

Malczewski สรุปว่า MCA คือ วิธีประเมินทางเลือกที่พิจารณาหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกันในหลายๆมุมมอง เป็นการวิเคราะห์ที่พิจารณาหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องหลายหลักเกณฑ์ไปพร้อมกัน โดย MCA มีองค์ประกอบที่สำคัญดังแสดงในรูปที่ 22

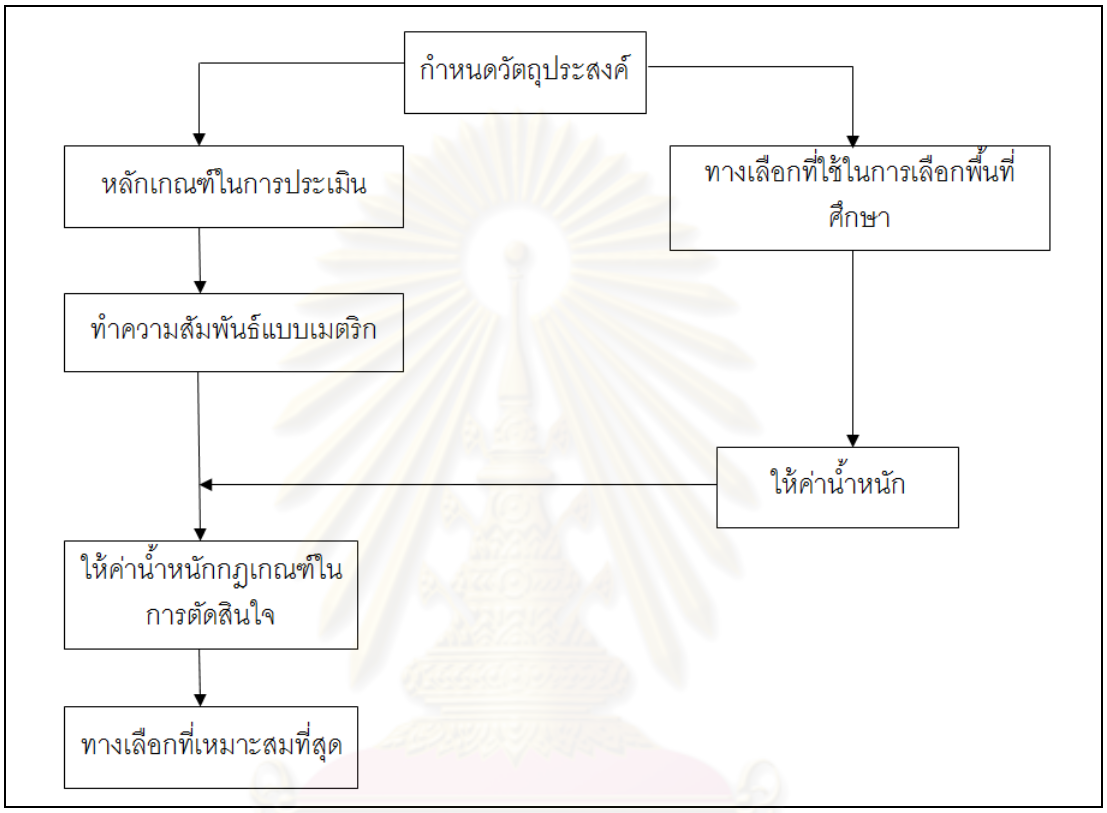

รูปที่ 22 ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ของ MCA

องค์ประกอบของ MCA ในแนวทางการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษา มีหลักการโดยสรุปดังนี้

- วัตถุประสงค์ (Objective) คือ แนวทางที่จะบรรลุถึงจุดมุ่งหมายของระบบการขนส่ง ซึ่งจะเป็นตัวชี้วัดโดยตรงถึงการปรับปรุงระบบที่มีอยู่หรือที่กำลังจะเกิดขึ้นใหม่
- หลักเกณฑ์ (Criteria) คือ มาตรฐานที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการประเมินพื้นที่ศึกษาที่มีการปรับปรุงหรือกำลังจะเกิดขึ้นใหม่ โดยหลักเกณฑ์จะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
- ค่าน้ำหนักของหลักเกณฑ์ (Criterion Weight) คือ ค่าความสำคัญที่กำหนดให้กับหลักเกณฑ์เมื่อเปรียบกับหลักเกณฑ์อื่นๆ ที่นำมาพิจารณาร่วมกัน

- ทางเลือก (Alternative) ต้องประกอบด้วย 2 ทางเลือกขึ้นไปโดยแต่ละทางเลือกไม่สามารถประเมินด้วยหลักเกณฑ์เดียวได้เพราะมีหลายปัจจัยที่มีผลกระทบต่อทางเลือกและปัจจัยนั้นมีความขัดแย้งกันอยู่
- การตัดสินใจ (Decision Rule) คือ เครื่องมือหรือกลวิธีที่ใช้ในการวิเคราะห์หาทางเลือกที่เหมาะสม โดยตัวแปรหลักที่ใช้ในการประเมินทางเลือกประกอบด้วยหลักเกณฑ์ในการประเมินและค่าน้ำหนักของหลักเกณฑ์วิธีการวิเคราะห์ที่นิยมกันทั่วไป

หลังจากที่ได้ทำการศึกษาวิธี MCA ที่จะนำมาใช้วิเคราะห์ในการเลือกพื้นที่ศึกษา สามารถวิเคราะห์พื้นที่ศึกษา ดังมีขั้นตอนในการวิเคราะห์พื้นที่ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างโครงข่ายทางเลือก

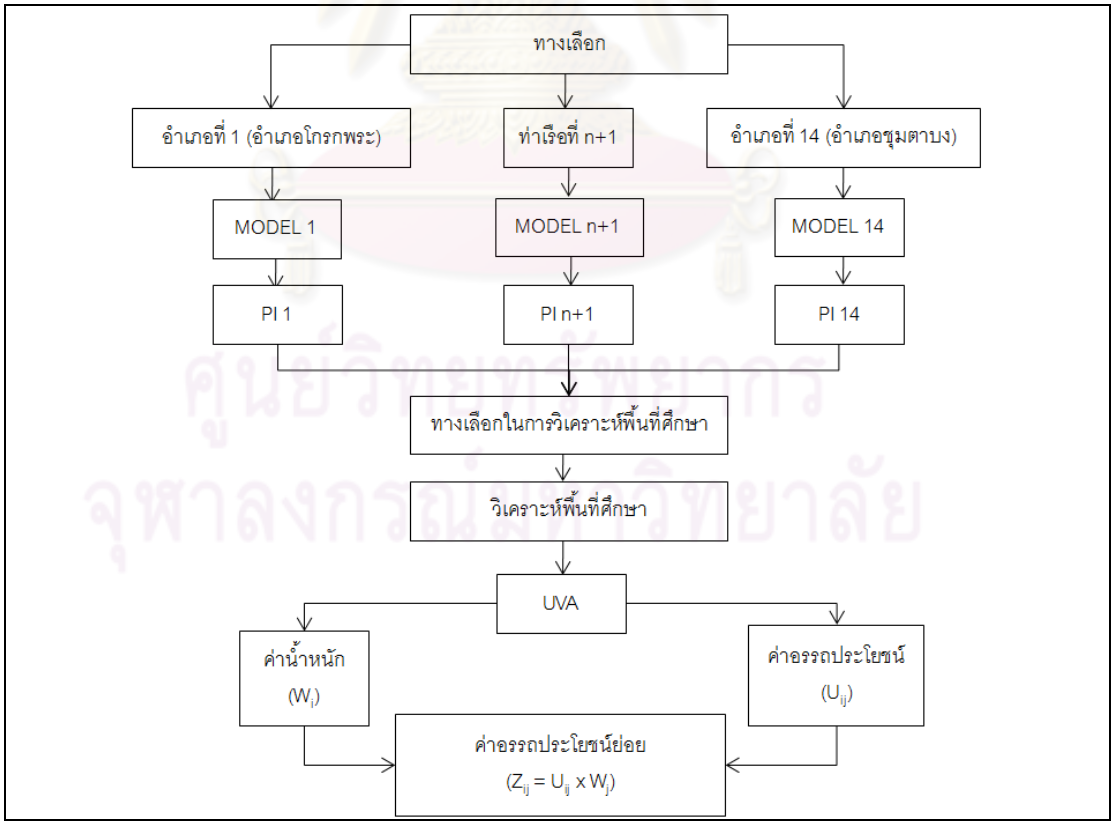

รูปที่ 23 โครงสร้างแบบจำลองการประเมินพื้นที่ศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ค่า PI หลักเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ศึกษาระดับอำเภอ จังหวัดนครสวรรค์ (ข้อมูลดิบ)

หลักเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ศึกษา	อำเภอในจังหวัดนครสวรรค์ (ยกเว้นอำเภอเมืองนครสวรรค์)														Maximum
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
ปัจจัยทางด้านประชากร															
จำนวนประชากรวัยสูงอายุ	3,750	7,359	6,879	10,044	3,695	10,436	9,997	6,770	7,628	10,393	4,649	5,580	1,860	1,708	10,436
สัดส่วนประชากรสูงอายุต่อประชากรทั้งหมด	13.956	13.508	12.515	12.849	13.007	12.124	15.134	11.526	15.239	13.088	13.611	11.196	9.278	9.806	15.239
จำนวนครัวเรือนที่ทำเกษตร	3,699	8,036	9,438	10,251	3,826	10,495	11,094	10,949	7,665	10,282	6,281	9,167	3,732	2,980	11,094
ปัจจัยทางด้านนโยบายของอำเภอ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	1.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	1.000
ปัจจัยทางด้านพื้นที่															
พื้นที่เกษตรกรรม(ร้อยละของจังหวัด)	1.52	4.67	5.15	6.12	1.74	6.29	6.15	7.72	4.96	6.15	4.38	4.39	1.36	1.88	7.72
ระยะทางจากจังหวัดถึงอำเภอที่ตั้ง	18	40	69	45	20	68	48	64	28	40	95	120	87	93	120
จำนวนโรงงานอุตสาหกรรม	29	60	83	95	31	130	81	85	95	134	35	53	2	7	134
ปัจจัยสถานที่สำคัญ															
จำนวนโรงพยาบาล	24	8	44	30	23	26	34	25	13	8	6	0	0	0	44
จำนวนศาสนสถาน (วัด, โบสถ์, มัสยิด)	5	6	24	9	1	7	18	36	10	24	8	44	10	15	44

หมายเหตุ : 1 = อำเภอโกรกพระ 2 = อำเภอชุมแสง 3 = อำเภอหนองบัว 4 = อำเภอบรรพตพิสัย 5 = อำเภอเก้าเลี้ยว
6 = อำเภอตาคลี 7 = อำเภอท่าตะโก 8 = อำเภอไพศาลี 9 = อำเภอพยุหะคีรี 10 = อำเภอลาดยาว
11 = อำเภอตากฟ้า 12 = อำเภอแม่วงก์ 13 = อำเภอแม่เปิน 14 = อำเภอชุมตาบง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์คัดเลือกโครงข่ายทางเลือกที่เหมาะสมแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนหลักคือ

- *แปลงค่า PI ของหลักเกณฑ์ให้อยู่ในรูปอรรถประโยชน์*

เนื่องจากค่า PI ของแต่ละหลักเกณฑ์มีค่าแตกต่างกันทำให้ไม่สามารถเปรียบเทียบกันได้โดยตรง การวิเคราะห์จะต้องแปลงค่าPI ให้อยู่ในรูปอรรถประโยชน์ (Utility) เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบกันได้ ดังแสดงในตารางที่ 11 สูตรที่ใช้ในการแปลงค่าหลักเกณฑ์ คือ

$$U_{ij} = \frac{PI_{ij}}{\max(P)} \qquad (2)$$

เมื่อ u_{ij} = ค่าอรรถประโยชน์

PI_{ij} = PI ของทางเลือก i ที่ สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ j

$\max (PI_j)$ = ค่าที่มากที่สุดระหว่างทางเลือก i ที่หลักเกณฑ์ j

- *การวิเคราะห์ความเหมาะสมของพื้นที่ศึกษา UVA*

UVA เป็นวิธีประเมินทางเลือกที่รวมอรรถประโยชน์ย่อย (Partial Utility) ของแต่ละทางเลือกให้เป็นอรรถประโยชน์รวมเพียงค่าเดียว ทางเลือกที่มีอรรถประโยชน์รวมมากที่สุดจะเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดดังสมการ (3) ดังแสดงในตารางที่ 12

$$The\ Best\ Alternative = Max_i \sum j\ Z_{ij} \qquad (3)$$

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 11 ค่าอรรถประโยชน์ของหลักเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ศึกษาระดับอำเภอ จังหวัดนครสวรรค์

หลักเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ศึกษา	อำเภอในจังหวัดนครสวรรค์ (ยกเว้นอำเภอเมืองนครสวรรค์)													
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
<u>ปัจจัยทางด้านประชากร</u>														
จำนวนประชากรวัยสูงอายุ	0.359	0.705	0.659	0.962	0.354	1.000	0.958	0.649	0.731	0.996	0.445	0.535	0.178	0.164
สัดส่วนประชากรสูงอายุต่อประชากรทั้งหมด	0.916	0.886	0.821	0.843	0.854	0.796	0.993	0.756	1.000	0.859	0.893	0.735	0.609	0.643
จำนวนครัวเรือนที่ทำเกษตร	0.333	0.724	0.851	0.924	0.345	0.946	1.000	0.987	0.691	0.927	0.566	0.826	0.336	0.269
<u>ปัจจัยทางด้านนโยบายของอำเภอ</u>	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	1.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
<u>ปัจจัยทางด้านพื้นที่</u>														
พื้นที่เกษตรกรรม(ร้อยละของจังหวัด)	0.197	0.605	0.667	0.793	0.225	0.815	0.797	1.000	0.642	0.797	0.567	0.569	0.176	0.244
ระยะทางจากจังหวัดถึงอำเภอที่ตั้ง	0.150	0.333	0.575	0.375	0.167	0.567	0.400	0.533	0.233	0.333	0.792	1.000	0.725	0.775
จำนวนโรงงานอุตสาหกรรม	0.216	0.448	0.619	0.709	0.231	0.970	0.604	0.634	0.709	1.000	0.261	0.396	0.015	0.052
<u>ปัจจัยสถานที่สำคัญ</u>														
จำนวนโรงพยาบาล	0.545	0.182	1.000	0.682	0.523	0.591	0.773	0.568	0.295	0.182	0.136	0.000	0.000	0.000
จำนวนศาสนสถาน (วัด, โบสถ์, มัสยิด)	0.114	0.136	0.545	0.205	0.023	0.159	0.409	0.818	0.227	0.545	0.182	1.000	0.227	0.341

หมายเหตุ : 1 = อำเภอโกรกพระ 2 = อำเภอชุมแสง 3 = อำเภอหนองบัว 4 = อำเภอบรรพตพิสัย 5 = อำเภอเก้าเลี้ยว
6 = อำเภอตาคลี 7 = อำเภอท่าตะโก 8 = อำเภอไพศาลี 9 = อำเภอพยุหะคีรี 10 = อำเภอลาดยาว
11 = อำเภอตากฟ้า 12 = อำเภอแม่วงก์ 13 = อำเภอแม่เปิน 14 = อำเภอชุมตาบง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 12 ผลการวิเคราะห์อำเภอที่เหมาะสม

หลักเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ศึกษา	อำเภอในจังหวัดนครสวรรค์ (ยกเว้นอำเภอเมืองนครสวรรค์)													
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ปัจจัยทางด้านประชากร														
จำนวนประชากรวัยสูงอายุ	1,347	5,189	4,534	9,667	1,308	10,436	9,576	4,392	5,576	10,350	2,071	2,984	332	280
สัดส่วนประชากรสูงอายุต่อประชากรทั้งหมด	12.781	11.974	10.278	10.833	11.102	9.645	15.030	8.718	15.239	11.241	12.156	8.226	5.648	6.310
จำนวนครัวเรือนที่ทำเกษตร	1,233	5,821	8,029	9,472	1,319	9,928	11,094	10,806	5,296	9,529	3,556	7,575	1,255	800
ปัจจัยทางด้านนโยบายของอำเภอ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	1.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
ปัจจัยทางด้านพื้นที่														
พื้นที่เกษตรกรรม(ร้อยละของจังหวัด)	0.299	2.825	3.436	4.852	0.392	5.125	4.899	7.720	3.187	4.899	2.485	2.496	0.240	0.458
ระยะทางจากจังหวัดถึงอำเภอที่ตั้ง	2.700	13.333	39.675	16.875	3.333	38.533	19.200	34.133	6.533	13.333	75.208	120.000	63.075	72.075
จำนวนโรงงานอุตสาหกรรม	6.276	26.866	51.410	67.351	7.172	126.119	48.963	53.918	67.351	134.000	9.142	20.963	0.030	0.366
ปัจจัยสถานที่สำคัญ														
จำนวนโรงพยาบาล	13.091	1.455	44.000	20.455	12.023	15.364	26.273	14.205	3.841	1.455	0.818	0.000	0.000	0.000
จำนวนศาสนสถาน (วัด, โบสถ์, มัสยิด)	0.568	0.818	13.091	1.841	0.023	1.114	7.364	29.455	2.273	13.091	1.455	44.000	2.273	5.114
รวม	2,617	11,067	12,725	19,261	2,662	20,560	20,793	15,346	10,970	20,058	5,728	10,754	1,658	1,164
RANKING	12	7	6	4	11	2	1	5	8	3	10	9	13	14

หมายเหตุ :
1 = อำเภอโกรกพระ, 2 = อำเภอชุมแสง, 3 = อำเภอหนองบัว, 4 = อำเภอบรรพตพิสัย, 5 = อำเภอเก้าเลี้ยว
6 = อำเภอตาคลี, 7 = อำเภอท่าตะโก, 8 = อำเภอไพศาลี, 9 = อำเภอพยุหะคีรี, 10 = อำเภอลาดยาว
11 = อำเภอตากฟ้า, 12 = อำเภอแม่วงก์, 13 = อำเภอแม่เปิน, 14 = อำเภอชุมตาบง

จากการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษาระดับอำเภอด้วยวิธีวิเคราะห์แบบหลายหลักเกณฑ์ มาประยุกต์เพื่อหาเพื่อที่ศึกษาจากจำนวนอำเภอทั้งหมด 14 อำเภอ เพื่อทำให้มีข้อมูลการตัดสินใจในรูปของตัวเลขที่สามารถเปรียบเทียบและบอกความแตกต่างระหว่างทางเลือกได้อย่างเหมาะสมในการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนชนบท จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งจากการวิเคราะห์ พบว่า พื้นที่ศึกษาระดับอำเภอ ในจังหวัดนครสวรรค์ คือ อำเภอท่าตะโก

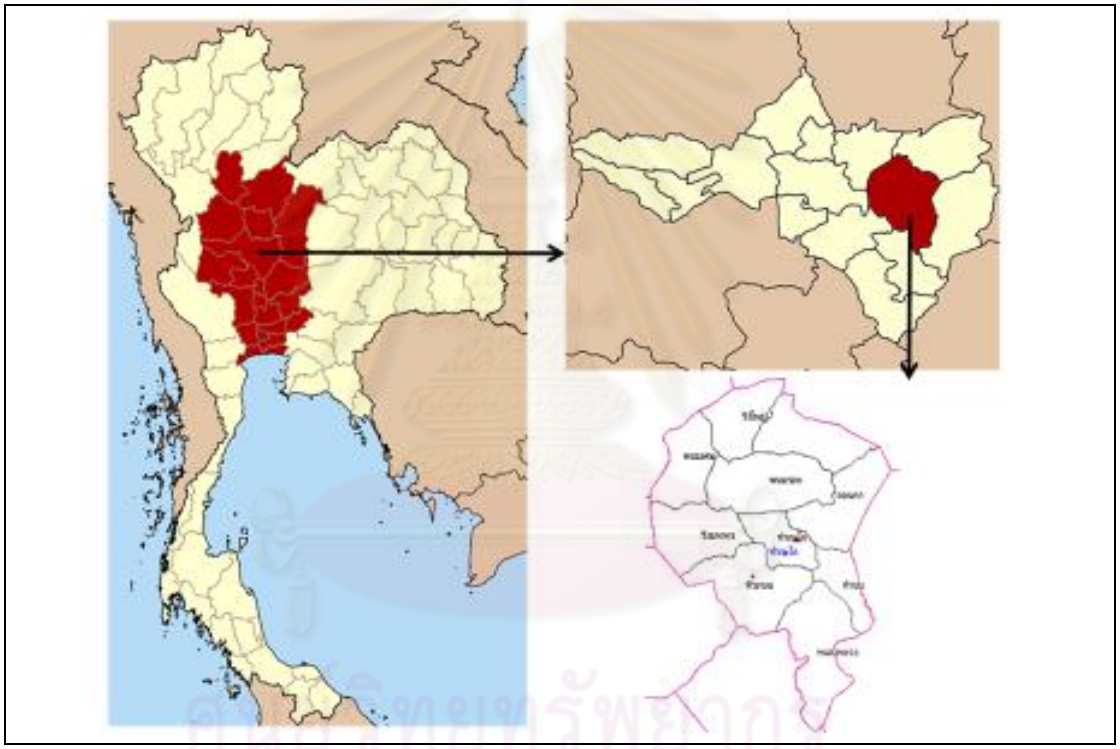

รูปที่ 24 พื้นที่ศึกษาอำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์[5]

3) กำหนดพื้นที่ศึกษาระดับตำบล อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบไปด้วย 10ตำบล ดังต่อไปนี้

[5]แผนที่จาก Point Asia, 2010.

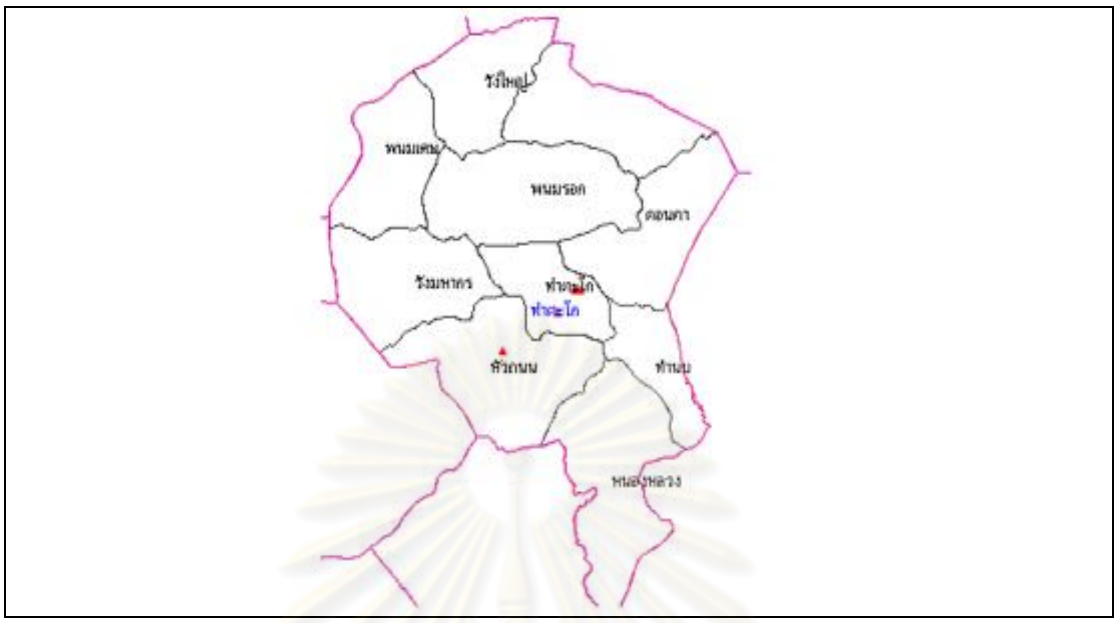

รูปที่ 25 อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามตำบล

ระดับตำบล อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์	
- ท่าตะโก	- พนมรอก
- หัวถนน	- สายลำโพง
- วังมหากร	- ดอนคา
- ทำนบ	- วังใหญ่
- พนมเศษ	- หนองหลวง

จากตำบล อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ทั้ง 10 ตำบล ในการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษาระดับตำบลผู้วิจัยจะใช้วิธีการซ้อนทับชั้นข้อมูล (Overlay Mapping) ของปัจจัยต่างๆ ดังแสดงในตารางที่ 13

ตารางที่ 13 ปัจจัยในการวิเคราะห์พื้นที่ระดับตำบล อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์

ปัจจัยหลัก	ปัจจัยรอง	หมายเหตุ
ปัจจัยทางด้านประชากร	- จำนวนประชากรสูงอายุ (อายุ 60 ปี ขึ้นไป)	คน
	- สัดส่วนประชากรสูงอายุต่อประชากรทั้งหมด	ร้อยละ
ปัจจัยทางด้านสถานที่สำคัญ	- จำนวนสถานที่ราชการ	แห่ง
	- จำนวนสถานที่สำคัญ (วัด, ตลาด)	แห่ง

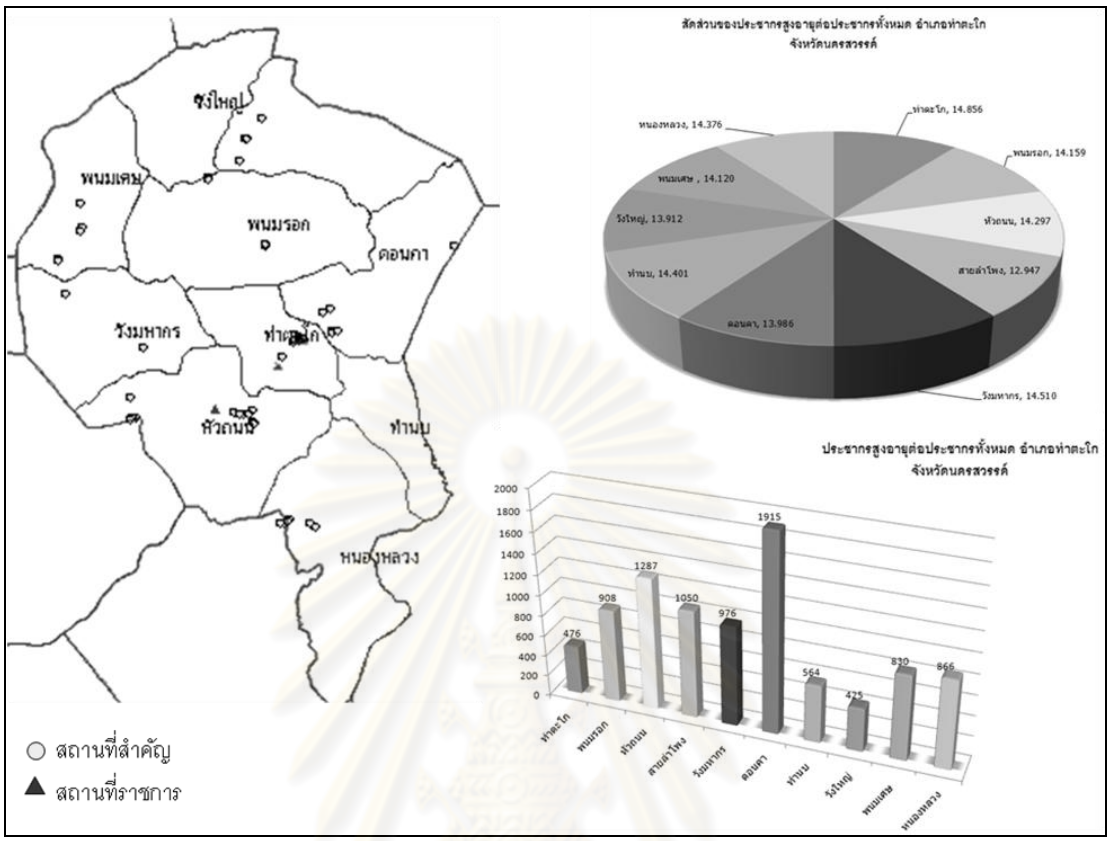

รูปที่ 26 การวิเคราะห์พื้นที่ศึกษาระดับตำบล อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์[6]

จากรูปที่ 26 แสดงให้เห็นว่า การกระจุกตัวของสถานที่สำคัญและสถานที่ราชการส่วนใหญ่จะพบในตำบลท่าตะโก และตำบลหัวถนน เมื่อพิจารณาประชากรสูงอายุและสัดส่วนประชากรสูงอายุต่อประชากรทั้งหมดประกอบกัน พบว่า ตำบลท่าตะโก เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมในระดับตำบลเนื่องจากเป็นตำบลที่มีองค์ประกอบชุมชน (วัด, การสาธารณสุข ฯลฯ) กระจายตัวอยู่เป็นจำนวนมาก และถึงแม้ว่าตำบลท่าตะโกจะมีจำนวนผู้สูงอายุน้อยแต่เมื่อเทียบกับสัดส่วนผู้สูงอายุต่อประชากรทั้งหมดในตำบลท่าตะโก พบว่าตำบลท่าตะโกมีสัดส่วนผู้สูงอายุมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 14.85 ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าพื้นที่ศึกษาระดับตำบล คือ ตำบลท่าตะโก อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์

[6] สำนักงานสถิติจังหวัดนครสวรรค์, 2552.

4) กำหนดพื้นที่ศึกษาระดับหมู่บ้าน โดยผู้วิจัยจะพิจารณาจาก หมู่บ้านในตำบลท่าตะโก (ยกเว้นเทศบาลตำบลท่าตะโก) ที่มีจำนวนผู้สูงอายุ สัดส่วนผู้สูงอายุต่อประชากรทั้งหมดในแต่ละหมู่บ้านในตำบลท่าตะโก และมีศูนย์กลางในชุมชนหรือหมู่บ้านนั้นๆ ด้วย

ตารางที่ 14 จำนวนผู้สูงอายุและสัดส่วนผู้สูงอายุต่อประชากรทั้งหมดในตำบลท่าตะโก จำแนกตามหมู่บ้าน[7]

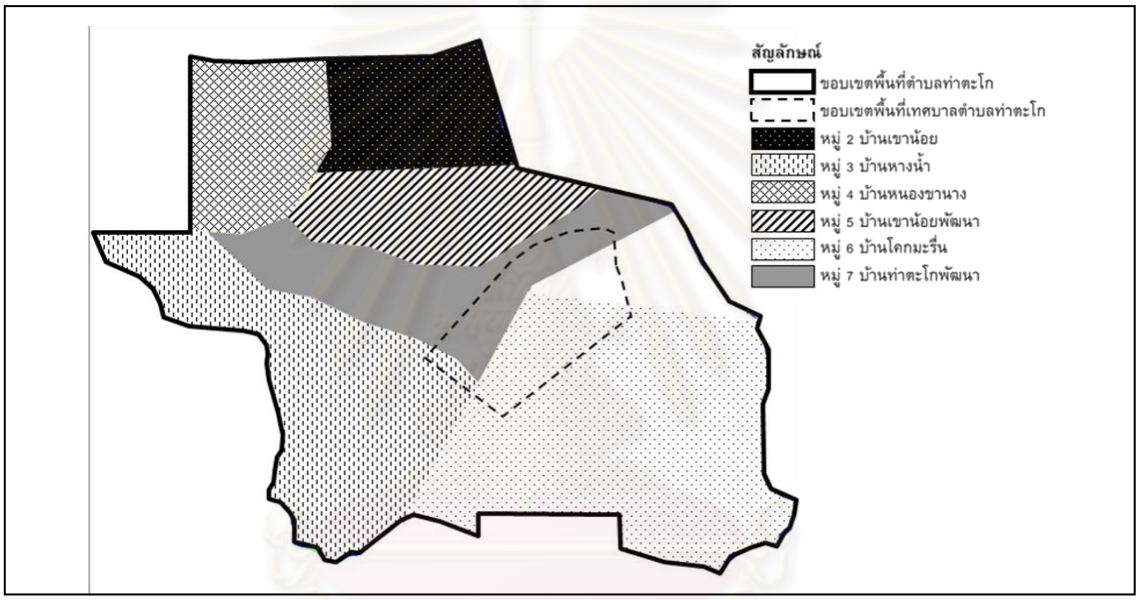

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ประชากรทั้งหมด	ประชากรผู้สูงอายุ	สัดส่วนผู้สูงอายุ	ศูนย์กลางชุมชน	หมายเหตุ
1	หมู่2 บ้านเขาน้อย	729	137	18.79	√	วัด โรงเรียน และอบต.
2	หมู่3 บ้านหางน้ำ	766	93	12.14	-	-
3	หมู่4 บ้านหนองขานาง	446	82	18.39	-	-
4	หมู่5 บ้านเขาน้อยพัฒนา	890	104	11.69	√	วัด
5	หมู่6 บ้านโคกมะรื่น	132	24	18.18	-	-
6	หมู่7 บ้านท่าตะโกพัฒนา	168	13	7.74	-	-
	รวม	3,131	456			

[7] องค์การปกครองส่วนตำบลท่าตะโก, 2552.

จากการศึกษาข้อมูลในระดับหมู่บ้านของตำบลท่าตะโก ทั้งข้อมูลประชากรผู้สูงอายุ สัดส่วนผู้สูงอายุ และความเป็นศูนย์กลางของชุมชน พบว่า หมู่บ้านที่มีความเหมาะสมในการทำการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนชนบท ภาคกลาง คือ หมู่ 2 บ้านเขาน้อย

รูปที่ 27 พื้นที่ศึกษาหมู่บ้านเขาน้อย ตำบลท่าตะโก อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์

3.3. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้นอกจากจะศึกษาลักษณะพฤติกรรมการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ ในเขตชนบท ภาคกลาง ตลอดจนปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในชนบทแล้ว ยังนำผลที่ได้มาประมวลเพื่อการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนต้นแบบสำหรับผู้สูงอายุ ในเขตชุมชนชนบท ภาคกลาง อย่างมีประสิทธิภาพ

<u>วิธีการและจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา</u>

ประชากรหรือหน่วยที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ จำนวนประชากรสูงอายุที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเขาน้อย ตำบลท่าตะโก อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ โดยกำหนดประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความน่าเชื่อถือ 100% ได้จากการคำนวณจากสูตร Taro Yamane (1999)

$$np = \frac{Np}{1+Ne^2} \tag{5}$$

เมื่อ n = กลุ่มตัวอย่าง

N = ประชากร

p = ประชากรตัวอย่าง

e = ระดับนัยสำคัญทางสังคมศาสตร์กำหนดที่ 0.00

แทนค่า n = 137 จากสถิติ จำนวนผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเขาน้อย จากองค์การบริหารส่วนตำบลท่าตะโก ในปี พ.ศ. 2553

$$np = \frac{137}{1+137\times(0.00)^2}, np = 137 \tag{6}$$

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ดังนั้นในการวิจัยนี้ จึงได้ทำการสุ่มตัวอย่างในการสำรวจแบบสอบถามทั้งสิ้น 137 ชุด โดยแบ่งจำนวนตามสัดส่วนตามอายุของผู้สูงอายุช่วงต้น (60 – 69 ปี) ผู้สูงอายุช่วงกลาง (70 – 79 ปี) และผู้สูงอายุช่วงปลาย (80 ปีขึ้นไป)

การกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ กำหนดจากพื้นที่ที่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเขาน้อย โดยกำหนดประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความน่าเชื่อถือ 100% ตามสูตรการคำนวณของ Yamane (1967) ดังแสดงในตารางที่ 15

ตารางที่ 15 จำนวนแบบสอบถามและจำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่าง

จำนวนผู้สูงอายุ	ประชากร	สัดส่วน	ประชากรกลุ่มตัวอย่าง		
			เพศชาย	เพศหญิง	รวม
ผู้สูงอายุช่วงต้น (60 – 69 ปี)	69	50.38	27	42	69
ผู้สูงอายุช่วงกลาง (70 – 79 ปี)	48	35.03	18	30	48
ผู้สูงอายุช่วงปลาย (80 ปีขึ้นไป)	20	14.59	6	14	20
รวมจำนวนผู้สูงอายุ	**137**	**100**	**51**	**86**	**137**

โดยการกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษา โดยได้มาจากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งแบ่งช่วงอายุของผู้สูงอายุออกเป็น 3 ช่วง ดังที่กล่าวมาในข้างต้น และกลุ่มตัวอย่างนี้ได้คัดเลือกจากปัจจัยต่างๆ จะมีคุณสมบัติดังนี้

- อายุและเพศผู้สูงอายุ กระจายไปทุกช่วงอายุ ตอนต้น ตอนกลาง ตอนปลาย
- ระยะทางที่ตั้งของบ้านผู้สูงอายุในหมู่บ้าน กระจายไปทุกช่วงระยะใกล้และห่างไกลจากศูนย์กลางหมู่บ้าน
- ระดับและข้อแตกต่างของความสามารถในการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ ความเจ็บป่วย ความพิการ และความซ้ำซ้อนของการเจ็บป่วย
- ระดับและข้อแตกต่างของความยากจน ฐานะทางเศรษฐกิจ
- ระดับและข้อแตกต่างของการมีผู้ดูแลที่อาศัยอยู่ด้วย ความโดดเดี่ยว คู่สมรสและบุตรหลาน
- ระดับและข้อแตกต่างของการอยู่อาศัย และ ที่อยู่อาศัย (บ้านเดี่ยว เรือนไม้ยกใต้ถุน บ้านสองชั้น)

3.4. วิธีการเก็บข้อมูล

ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ จากเอกสารและทฤษฎีต่างๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ องค์การปกครองส่วนตำบลท่าตะโก องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์ สำนักงานสถิติจังหวัดนครสวรรค์ สาธารณะสุขจังหวัดนครสวรรค์ ฝ่ายผังเมืองและโยธาจังหวัดนครสวรรค์ เป็นต้น เพื่อนำไปสู่การศึกษาทางสังคม เศรษฐกิจ ประชากร ลักษณะทางกายภาพสภาพแวดล้อม รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน และสภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในหมู่บ้านเขาน้อย อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ โดยในการเก็บข้อมูลมีขอบเขตในการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนในระยะรัศมี 800 เมตรจากจุดศูนย์กลางชุมชน (องค์การปกครองส่วนตำบลท่าตะโก วัดเขาน้อย และโรงเรียนบ้านเขาน้อย)

3.5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.5.1. การสำรวจภาคสนาม (แบบสำรวจ)

การสำรวจภาคสนาม ทางผู้วิจัยมีการเก็บข้อมูลทางด้านปัจจัยการเข้าถึงของพื้นที่ ปัจจัยทางกายภาพของพื้นที่ ปัจจัยทางภูมิทัศน์ ปัจจัยการจัดการระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และปัจจัยทางด้านอุปสรรคของพื้นที่ ด้วยการสำรวจ สังเกต ทำแผนที่ประกอบการสำรวจ ดังแสดงในตารางที่ 16

ตารางที่ 16 สรุปตัวแปรปัจจัยที่ใช้ในการสำรวจภาคสนาม

ปัจจัยที่ใช้ในการสำรวจภาคสนาม		วิธีการเก็บข้อมูล			
		ปฐมภูมิ		ทุติยภูมิ	
ปัจจัยหลัก	ปัจจัยรอง	การสังเกตการณ์	การสัมภาษณ์	เอกสาร	ดัชนีชี้วัด
ปัจจัยการเข้าถึงของพื้นที่	ลำดับศักย์ของถนน	x		x	- ถนนสายหลัก - ถนนสายรอง - ถนนสายย่อย

ตารางที่ 15 สรุปตัวแปรปัจจัยที่ใช้ในการสำรวจภาคสนาม (ต่อ)

ปัจจัยที่ใช้ในการสำรวจภาคสนาม		วิธีการเก็บข้อมูล			
		ปฐมภูมิ		ทุติยภูมิ	
ปัจจัยหลัก	ปัจจัยรอง	แบบสำรวจ	การสัมภาษณ์	เอกสาร	ดัชนีชี้วัด
ปัจจัยการเข้าถึงของพื้นที่	ประเภทของถนน	x		x	- ถนนลูกรัง - ถนนลาดยาง - ถนนคอนกรีต
	รูปแบบการเดินทางภายใน/ภายนอกชุมชน	x	x		- การเดินเท้า - รถจักรยาน - รถจักรยานยนต์ - รถยนต์
	รูปแบบขนส่งสาธารณะภายใน/ภายนอกชุมชน	x	x		- รถจักรยานยนต์รับจ้าง - รถสองแถวรับจ้าง - รถโดยสารประจำทาง
	ปริมาณจราจรบนถนนภายในชุมชน	x	x		- หนาแน่นน้อย - หนาแน่นปานกลาง - หนาแน่นมาก
	ปริมาณคนเดินเท้าภายในชุมชน	x	x		- หนาแน่นน้อย - หนาแน่นปานกลาง - หนาแน่นมาก
ปัจจัยทางกายภาพของพื้นที่	การใช้ประโยชน์ที่ดิน	x		x	- ประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน - ข้อกำหนดและกฎหมาย
	การใช้ประโยชน์อาคาร	x		x	- ที่อยู่อาศัย - กึ่งที่อยู่อาศัย - พาณิชกรรม - สถานศึกษา - สถานที่ราชการ

ตารางที่ 15 สรุปตัวแปรปัจจัยที่ใช้ในการสำรวจภาคสนาม (ต่อ)

ปัจจัยที่ใช้ในการสำรวจภาคสนาม		วิธีการเก็บข้อมูล			
		ปฐมภูมิ		ทุติยภูมิ	
ปัจจัยหลัก	ปัจจัยรอง	แบบสำรวจ	การสัมภาษณ์	เอกสาร	ดัชนีชี้วัด
ปัจจัยทางกายภาพของพื้นที่	การใช้ประโยชน์อาคาร	x		x	- อุตสาหกรรม - ศาสนา - พื้นที่ว่าง
	สถานที่สำคัญ	x		x	- ร้านค้า (ตลาด / ร้านค้าปลีก / seven eleven) - สถานีอนามัย - สถานีตำรวจ - สถานที่ราชการ - สถานศึกษา - สวนสาธารณะ - ลานกิจกรรม - ศาสนสถาน
ปัจจัยทางภูมิทัศน์	ภูมิทัศน์ถนน (Streetscape)	x	x		- ป้ายโฆษณา - เสาไฟฟ้า - ทางข้าม - สัญญาณไฟจราจร - ที่จอดรถ
	ภูมิทัศน์ทางสภาพแวดล้อม (Landscape)	x	x		- การให้ร่มเงา - ทางเดินเท้า - ทางคนพิการ
ปัจจัยทางด้านอุปสรรคของพื้นที่	ไฟฟ้า	x	x		- สว่าง / ไม่สว่าง
	สิ่งกีดขวางบนทางเท้า	x	x		- ร้านขายของ - หาบเร่ - ทางเท้าแคบ/เป็นหลุม

3.5.2. การทำแบบสอบถามและสัมภาษณ์เชิงลึก

ในการสำรวจความคิดเห็นได้ใช้แบบสอบถาม ทำเพื่อศึกษาลักษณะทางเศรษฐกิจ สุงคมประชากร และสภาพการอยู่อาศัย ตลอดจนศึกษาสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้สูงอายุต่อสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน นำไปสู่การปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในชนบท ภาคกลาง ในพื้นที่ศึกษา โดยแบบสอบถามจะแบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1: ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุ

ส่วนที่ 2: การวิเคราะห์สภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ

ส่วนที่ 3: ข้อมูลทัศนคติและความพึงของผู้สูงอายุต่อสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน

3.6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นรูปแบบการศึกษาจากการค้นคว้าเอกสาร บทความ และนโยบายของหน่วยงานท้องถิ่นที่ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้สูงอายุในขั้นทุติยภูมิประกอบกับขั้นตอนการศึกษาภาคสนาม การแจกแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และผลสรุปจากการประชุมย่อยจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยอาศัยกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติซึ่งมีขั้นตอนการวิจัย 3 ขั้นตอน

3.6.1. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากการสำรวจภาคสนาม (แบบสำรวจ)

การบันทึกข้อมูลลักษณะทางด้านกายภาพ พื้นที่ สภาพแวดล้อม และสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนที่มีอยู่ในปัจจุบัน ส่งผลต่อลักษณะพฤติกรรมของผู้สูงอายุที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าไปใช้สิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเหล่านี้ หากมีการเก็บข้อมูลในส่วนของแบบสำรวจพื้นที่จะทำให้สามารถหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถใช้สิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนหรือพื้นที่สาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้จะต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และผลสรุปจากการประชุมย่อย

3.6.2. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากการทำแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และผลสรุปจากการประชุมย่อย

1) การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามที่เป็นคำถามปลายปิด โดยการวิเคราะห์ค่าสถิติทั่วไป เช่น ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย เป็นต้น โดยใช้โปรแกรมคำนวณทางสถิติ
2) การวิเคราะห์จากแบบสอบที่เป็นลักษณะชุดคำถามที่เป็นลักษณะปลายเปิด จะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา เช่นเดียวกับการสัมภาษณ์เชิงลึก และผลสรุปจากการประชุมย่อย

3.6.3. การวิเคราะห์ความสำคัญของปัจจัยที่ส่งผลต่อการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุชุมชนชนบทในพื้นที่ศึกษา

หลังจากที่เราได้ทำการวิเคราะห์ทั้งแบบสำรวจพื้นที่ แบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และผลสรุปจากการประชุมย่อยสามารถนำผลที่ได้นั้นมาทำการวิเคราะห์ร่วมกัน เพื่อนำประยุกต์ใช้ในการหาปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในเขตชุมชนชนบทต้นแบบ ภาคกลาง และนำมาสู่ระยะเวลาในการดำเนินการแผนพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนในพื้นที่ศึกษาเพื่อเสนอต่อหน่วยงานท้องถิ่นให้นำแผนหรือนโยบายไปใช้ในการปฏิบัติงานจริง

3.7. การนำเสนอข้อมูล

ในการศึกษานี้เป็นการวิจัยเกี่ยวกับการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในเขตชุมชนชนบทต้นแบบ ภาคกลาง เนื่องจากจากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี วิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวสามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุยังประสบปัญหาด้านการเข้าถึงยังสถานที่สาธารณะต่างๆ ที่ยังขาดมาตรฐานและไม่เอื้ออำนวยแก่ผู้สูงอายุให้สามารถเข้าไปใช้งาน ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาเพื่อก่อให้เกิดนโยบายในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนชนบท เพื่อเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ศึกษาให้นำมาใช้จริง และสามารถนำขั้นตอนในการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนของพื้นที่ศึกษาไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่ที่มีลักษณะใกล้เคียงได้

บทที่ 4
สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

หลังจากที่ได้ทำการวิเคราะห์หาพื้นที่ศึกษา คือ หมู่บ้านเขาน้อย ตำบลท่าตะโก อำเภอท่าตะโกจังหวัดนครสวรรค์ ในบทนี้ทางผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลสภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษาที่ได้จากการรวมรวมข้อมูลของหน่วยงานต่างๆ ทั้งองค์การปกครองส่วนตำบลท่าตะโก อาสาสมัคร รวมทั้งข้อมูลที่ได้มาจากการลงสำรวจพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์ร่วมกับการวิเคราะห์แบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมย่อยในบทต่อไป โดยผู้วิจัยได้มีการศึกษาสภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา ดังนี้

4.1. ลักษณะทางด้านภูมิศาสตร์ของพื้นที่ศึกษา

4.1.1. ลักษณะภูมิประเทศ

หมู่บ้านเขาน้อย เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนท่าตะโก โดยพื้นที่ศึกษาอยู่ในระยะ 800 เมตร จากศูนย์กลางชุมชน (ชุมชนท่าตะโก ประกอบไปด้วย 6 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 2 บ้านเขาน้อย หมู่ 3 บ้านหางน้ำ หมู่ 4 บ้านหนองขานาง หมู่ 5 บ้านเขาน้อยพัฒนา หมู่ 6 บ้านโคกมะรื่น และหมู่ 7 บ้านท่าตะโกพัฒนา) ตั้งอยู่ในตำบลท่าตะโก อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 1.53 ตารางกิโลเมตร หรือ 956.1 ไร่ ดังแสดงในรูปที่ 28 โดยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลดอนคา และ ตำบลพนมรอก อำเภอท่าตะโก
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1119 ท่าตะโก-หนองบัว
ทิศใต้	ติดต่อกับ	หมู่ 5 บ้านเขาน้อยพัฒนา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	หมู่ 4 บ้านหนองขานาง ตำบลท่าตะโก

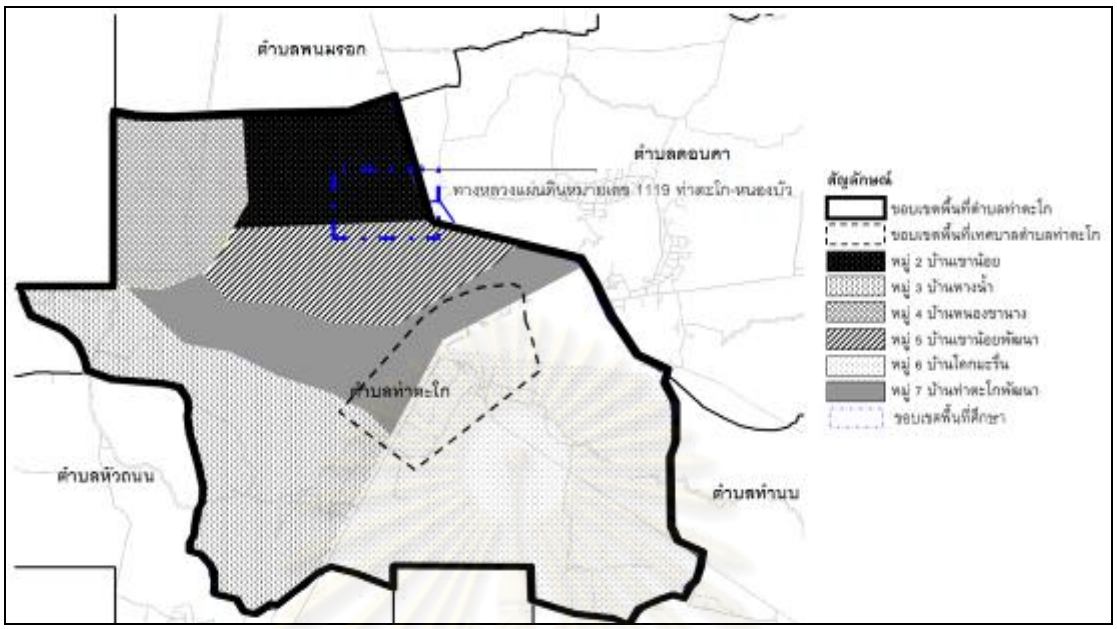

รูปที่ 28 ขอบเขตและที่ตั้งของพื้นที่ศึกษา

4.1.2. ลักษณะธรณีสัณฐาน

พื้นที่ศึกษามีลักษณะทางด้านภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบ มีภูเขาเตี้ยๆ ซึ่งบริเวณดังกล่าวเป็นสวนสมุนไพรและสร้างเป็นจุดชมวิว และมีคลองส่งน้ำชลประทาน โดยความลาดชันในพื้นที่มีค่าเฉลี่ยประมาณ 1-3 องศา ซึ่งมีผลกระทบต่อการเดินเท้าของผู้สูงอายุน้อย ดังแสดงในรูปที่ 29

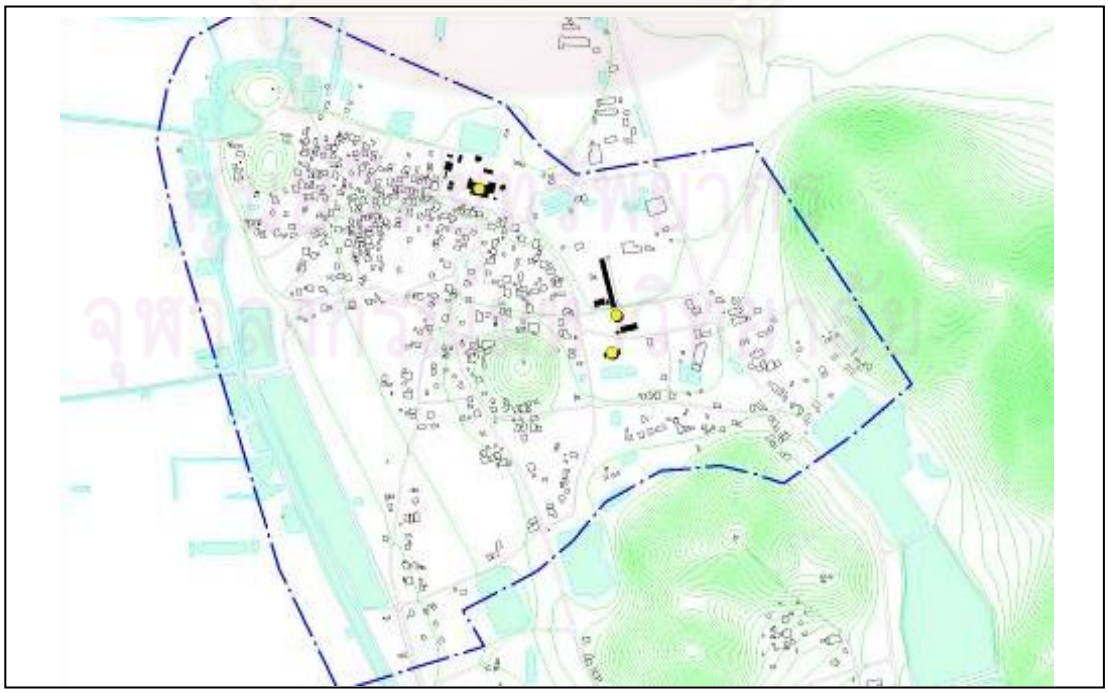

รูปที่ 29 ลักษณะธรณีสัณฐานของพื้นที่ศึกษา

4.1.3. **ลักษณะทรัพยากรธรรมชาติ**

1) ทรัพยากรแหล่งน้ำ

แหล่งน้ำสำคัญของชุมชนท่าตะโก คือ ลำคลองท่าตะโก ที่มีความสำคัญในการคมนาคมขนส่งทางน้ำมาแต่ในสมัยโบราณที่ใช้ในการคมนาคมขนส่ง ค้าขาย และติดต่อระหว่างชุมชนต่างๆ ไหลจากอำเภอไพศาลีผ่านตำบลท่าตะโก เข้าสู่เขตเทศบาลตอนใต้ ผ่านย่านชุมชนเมืองฟากใต้ของทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3004 ไปทางตะวันออกเข้าสู่ตำบลดอนคา ตำบลทำนบ และตำบลวังมหากร ลงสู่บึงบอระเพ็ด นอกจากนี้ชุมชนท่าตะโกยังมีโครงข่ายสาขาคลองท่าตะโก ห้วย และคลองเป็นจำนวนมาก โดยไหลลงจากที่สูงในอำเภอไพศาลี และอำเภอหนองบัว ไหลลงสู่บึงบอระเพ็ด ได้แก่ คลองเตาขนมจีน คลองปา ห้วยวังแรง แต่ในปัจจุบันแหล่งน้ำเหล่านี้ตื้นเขินไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ได้ตลอดปี บางแห่งก็ถูกประชาชนไถกลบทำเป็นที่นา นอกจากนี้ยังมีการสร้างถนนเชื่อมต่อระหว่างอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ซึ่งก่อให้เกิดการกีดขวางทางเดินน้ำ ทำให้ลำน้ำเปลี่ยนทางเดินและทำให้อำเภอท่าตะโกมีความแห้งแล้ง ส่งผลให้ในปัจจุบันมีการขุดบ่อน้ำหลายแห่ง รวมทั้งยังมีการขุดลอกลำธารที่เชื่อมกับคลองท่าตะโก เพื่อนำน้ำมาใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

2) ทรัพยากรป่าไม้ /พืชพรรณ

พืชพรรณที่พบส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มของพืชในป่าเบญจพรรณ ได้แก่ นนทรี, หูกวาง, พุทรา, ประดู่, ปีบ, ตาล, ตะโก ฯลฯ โดยมีคุณสมบัติทนแล้ง พืชที่ปลูกโดยคนในชุมชน พบว่าเป็นพืชที่ปลูกเพื่อใช้ประโยชน์ เช่น สะเดา ขนุน แคบ้าน เป็นต้น ส่วนไม้พุ่ม พบว่าปลูกเพื่อเป็น แนวขอบเขตพื้นที่ ปลูกเพื่อเป็นอาหาร และ สำหรับไม้เลื้อยมีการปลูกเพื่อทำเป็นซุ้มสำหรับให้ร่มเงา ลดความแข็งกระด้างของรั้วคอนกรีต

4.1.4. ลักษณะภูมิอากาศ

ตำบลท่าตะโกมีสภาพภูมิอากาศและภัยธรรมชาติ แบบมรสุม 3 ฤดู คือ ภัยหนาว จะเกิดขึ้นประมาณเดือนตุลาคม – กุมภาพันธ์ ซึ่งอุณหภูมิไม่ต่ำมากนัก จึงเกิดภัยหนาวไม่มาก ภัยแล้งในฤดูร้อน เดือนมีนาคม - พฤษภาคม เกษตรกรที่ประสบภัยแล้ง ฝนทิ้งช่วง จะใช้น้ำที่กักเก็บไว้ น้ำท่วมในฤดูฝน เดือนมิถุนายน – กันยายน ซึ่งพบว่าหมู่ 3, 4 และ 6 เป็นบริเวณที่ลุ่มน้ำ น้ำจะท่วมเป็นประจำในช่วงเวลาน้ำหลาก (ส่วนหมู่ 2, 5 และ 7 นั้นน้ำไม่ท่วม)

4.2. วิวัฒนาการเชิงพื้นที่ของพื้นที่ศึกษา

ในอดีตชุมชนท่าตะโกต้องอาศัยเส้นทางคมนาคมทางน้ำเป็นเส้นทางสัญจรหลัก ในการติดต่อค้าขายและสัญจรไปมา จึงเริ่มมีชุมชนเกิดขึ้นบริเวณสองฝั่งคลองท่าตะโก ซึ่งบริเวณท่าจอดเรือหลังตลาดท่าตะโกมีต้นตะโกใหญ่อยู่ต้นหนึ่งที่ขึ้นอยู่ที่ท่าน้ำ เดิมทีชาวบ้านเรียกท่าน้ำนี้ว่าท่าน้ำยายหมา เพราะมีศาลาของยายหมาตั้งอยู่ตรงนั้น ในเวลาต่อมาชาวบ้านเห็นว่าชื่อนี้ไม่ไพเราะ ผู้ที่สัญจรไปมาจึงเปลี่ยนชื่อท่าใหม่โดยยึดเอาสัญลักษณ์ของท่าน้ำ คือ ต้นตะโก เมื่อถามว่าไปค้าขายที่ไหนพ่อค้าเหล่านั้นก็จะตอบว่าท่าตะโก จึงติดปากผู้คนจนกระทั่งเป็นชื่อของตำบลท่าตะโก และเป็นชื่อของอำเภอท่าตะโก ซึ่งเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดนครสวรรค์

4.3. ลักษณะการปกครองของพื้นที่ศึกษา

ลักษณะการปกครองของพื้นที่ศึกษา คือมีองค์การบริหารส่วนตำบลท่าตะโก เป็นคนที่คอยดูแลภายในชุมชน โดยมีการปกครองบางส่วนเต็มพื้นที่และไม่เต็มพื้นที่มีข้อมูลดังต่อไปนี้

- จำนวนหมู่บ้านในเขต อบต. เต็มทั้งหมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 2, 3, 4, 5
- จำนวนหมู่บ้านในเขต อบต. บางส่วน 2 หมู่บ้าน ได้แก่หมู่ที่ 6, 7

รายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าตะโกได้มาจากเงินที่อบต.จัดเก็บเอง เงินที่ส่วนราชการจัดสรรให้ และเงินอุดหนุนรัฐบาล ซึ่งรายได้หลักของอบต.จะมาจากเงินที่ส่วนราชการ

จัดสรรให้ ตามแผนหรือยุทธศาสตร์ในการพัฒนาจังหวัดแล้วให้ทางหน่วยงานท้องถิ่นนำไปพัฒนาชุมชนให้บรรลุตามแผนที่ได้จัดทำไว้

4.4. ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ประชากร และสภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษา

4.4.1. ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ

สภาพทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษา จากการสัมภาษณ์ พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 80 ผู้สูงอายุจะประกอบอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 15 ประกอบอาชีพรับจ้าง และร้อยละ 5 ประกอบอาชีพอื่นๆ นอกจากนี้ภายในพื้นที่ศึกษาผู้สูงอายุ และกลุ่มแม่บ้านภายในหมู่บ้านเขาน้อยได้มีการรวมตัวกันทำสินค้า OTOP ได้แก่ การสานตะกร้า และมะม่วง เป็นต้น เพื่อนำรายได้มาใช้ในการพัฒนาชุมชน

ในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่เป็นผู้ที่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ และมีลักษณะของกิจกรรมหรือการทำธุรกิจภายในครอบครัว (เช่น ร้านค้า) ก่อให้เกิดเป็นระบบเศรษฐกิจพึ่งพากันภายในชุมชน รายได้บางส่วนมาจากการส่งเงินกลับมาจากการออกไปประกอบอาชีพนอกพื้นที่ชุมชน ซึ่งรายได้ของแต่ละครัวเรือนอยู่ในเกณฑ์ที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ทั้งนี้จากการสำรวจชุมชนด้านเศรษฐกิจ พบข้อมูลด้านการประกอบอาชีพของคนในชุมชน ดังนี้

- อาชีพในระบบเกษตรกรรมและการปศุสัตว์
- การแปรรูปวัสดุที่เหลือใช้จากการเกษตร เช่น การอัดฟาง ฟาง
- รับจ้าง
- ค้าขาย
- รับราชการ

รูปที่ 30 ลักษณะการประกอบอาชีพภายในพื้นที่ศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.4.2. ลักษณะทางด้านสังคม

สภาพทางสังคมของผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษา จากการสำรวจและสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า การปฏิสัมพันธ์ของผู้สูงอายุในชุมชนจะมีลักษณะที่แตกต่างกันตามพื้นที่ กล่าวคือ ในบริเวณที่มีการกระจุกตัวของที่อยู่อาศัยสูงผู้สูงอายุก็มีการปฏิสัมพันธ์ การพูดคุยกันของผู้สูงอายุก็จะสูง เนื่องจากผู้สูงอายุจะมีการเดินไปมาหาสู่กัน และนั่งพูดคุยกันบริเวณใต้ถุนบ้าน ในทางตรงกันข้าม หากบริเวณที่มีการกระจุกตัวของที่อยู่อาศัยน้อย ผู้สูงอายุก็มีการปฏิสัมพันธ์ การพูดคุยกันของ

ผู้สูงอายุก็น้อย เนื่องจากอยู่ห่างไกลจากเพื่อนบ้าน และทางเดินมีความไม่ปลอดภัย (ทางเดินเท้าขรุขระ ขาดร่มเงา และไม่มีแสงสว่าง) ส่งผลให้ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ไม่ค่อยได้ออกนอกบริเวณไกลบ้าน

แต่อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังคงมีสถานที่ที่ใช้ร่วมกันหรือได้พบปะ พูดคุยกัน ได้แก่ วัดเขาน้อย ตลาดนัด อบต.ท่าตะโก และลานออกกำลังกายบริเวณโรงเรียนบ้านเขาน้อย เป็นต้น ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน และทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่าส่วนใหญ่ลูก/หลาน ของผู้สูงอายุจะมีการทำงานนอกพื้นที่หรือทำงานอยู่จังหวัดอื่น ส่งผลให้ผู้สูงอายุต้องดูแลกันเอง โดยผู้สูงอายุหรือเพื่อนบ้าน อาสาสมัครชุมชน จะคอยเข้ามาดูแลผู้สูงอายุ ส่งผลให้สภาพสังคมของผู้สูงอายุภายในพื้นที่ศึกษาได้รับการช่วยเหลือดูแลเป็นอย่างดี และช่วยเหลือตัวเองได้เป็นส่วนใหญ่

รูปที่ 31 ลักษณะสภาพสังคมของผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษา

นอกจากนี้จากการลงสำรวจพื้นที่และสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้สูงอายุ พบว่า พื้นที่ที่ผู้สูงอายุมีการรวมตัว รวมกลุ่มกันทำกิจกรรมร่วมกันมีลักษณะรูปแบบและพื้นที่แตกต่างกันไป สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) พื้นที่รวมกลุ่มเพื่อกิจกรรมแบบออกแรง (Active area) ได้แก่ พื้นที่บริเวณโรงเรียนบ้านเขาน้อย ซึ่งในปัจจุบันใช้ทำกิจกรรมการออกกำลังกาย แต่ในอนาคตทางอบต.ท่าตะโกจะย้ายลานออกกำลังกายไปอยู่บริเวณพื้นที่ใกล้อบต.ท่าตะโกอาคารใหม่

2) พื้นที่รวมกลุ่มเพื่อกิจกรรมแบบออกแรงน้อย (Passive area) ได้แก่
   - วัดเขาน้อย ทำกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม
   - อบต.ท่าตะโก ทำกิจกรรมที่ติดต่อทางราชการ
   - ร้านค้า ร้านอาหาร เพื่อ พบปะพูดคุย ซื้อของ ซื้ออาหาร
   - ศาลาชุมชน/ศาลาอเนกประสงค์ เพื่อพักผ่อน พูดคุย

ทั้งนี้ในส่วนของพื้นที่กิจกรรมหลักๆที่สำคัญและใช้เป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุในชุมชนนั้น พบว่ามีพื้นที่หลัก 3 แห่ง คือ อบต. วัด และ โรงเรียน ซึ่งพื้นที่กิจกรรมทั้ง 3 จะใช้เป็นจุดหลักในการศึกษาครั้งนี้ต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.4.3. ลักษณะทางด้านประชากร

จากการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิของอบต.ท่าตะโก และอาสาสมัครชุมชน พบว่า มีจำนวนของผู้สูงอายุภายในพื้นที่ศึกษาหมู่บ้านเขาน้อย ตำบลท่าตะโก อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ มีจำนวน 137 คน ดังแสดงในตารางที่ 17

ตารางที่ 17 จำนวนประชากรผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษา จำแนกตามเพศ

จำนวนผู้สูงอายุ	ประชากร	สัดส่วน	เพศ			
			ชาย	ร้อยละ	หญิง	ร้อยละ
ผู้สูงอายุช่วงต้น (60 – 69 ปี)	69	50.38	27	19.71	42	30.67
ผู้สูงอายุช่วงกลาง (70 – 79 ปี)	48	35.03	18	13.14	30	21.89
ผู้สูงอายุช่วงปลาย (80 ปีขึ้นไป)	20	14.59	6	4.38	14	10.21
รวม	**137**	**100**	**51**	**37.23**	**86**	**62.77**

4.4.4. ลักษณะทางด้านสภาพการอยู่อาศัย

สภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษา ส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในบ้านยกใต้ถุนสูง เนื่องจากที่อยู่อาศัยได้ถูกสร้างขึ้นมานานแล้ว สำหรับบ้านผู้สูงอายุที่มีฐานะก็จะรื้อแล้วสร้างบ้านเดี่ยวแทน มีการกำหนดอาณาเขตด้วยรั้วหรือไม้พุ่มเพื่อสร้างความเป็นส่วนตัวให้แก่ที่อยู่อาศัย ทั้งนี้ลักษณะสภาพการอยู่อาศัยระหว่างผู้สูงอายุกับเพื่อนบ้านมีลักษณะที่ใกล้ชิดกัน กล่าวคือ เพื่อนบ้านที่อยู่บริเวณรอบๆ ส่วนใหญ่จะเป็นญาติพี่น้องกันเอง ส่งผลให้เวลาลูกหลานไม่ได้อยู่บ้านผู้สูงอายุในชนบทก็ยังมีเพื่อนบ้านคอยดูแล

ส่วนในการลงสำรวจประเด็นในเรื่องของสภาพการอยู่อาศัยกับที่อยู่อาศัย พบว่า ลักษณะของการเชื่อมต่อระหว่างตัวบ้านกับภายนอก คือ บันได ที่ทำให้ไม่เอื้อต่อการใช้งานกับผู้สูงอายุ และเกิดความไม่ปลอดภัยแก่ผู้สูงอายุได้ อีกทั้งวัสดุในการปูพื้นทางเดินมีลักษณะเป็นวัสดุดาดแข็ง เช่น พื้นคอนกรีต ที่เมื่อโดนความชื้นแล้วจะเกิดตะไคร่ หากขาดการดูแลความสะอาด สามารถส่งผลให้เกิดอุบัติเหตุแก่ผู้สูงอายุในการใช้พื้นที่เพื่อทำกิจกรรมต่างๆได้

รูปที่ 32 ลักษณะสภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษา

4.5. ลักษณะสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนของพื้นที่ศึกษา

จากการลงพื้นที่สำรวจพื้นที่ศึกษา ผู้วิจัย พบว่า ลักษณะสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนของพื้นที่ศึกษามีการกระจายตัวอยู่ภายในชุมชน ดังแสดงในรูปที่ 33

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

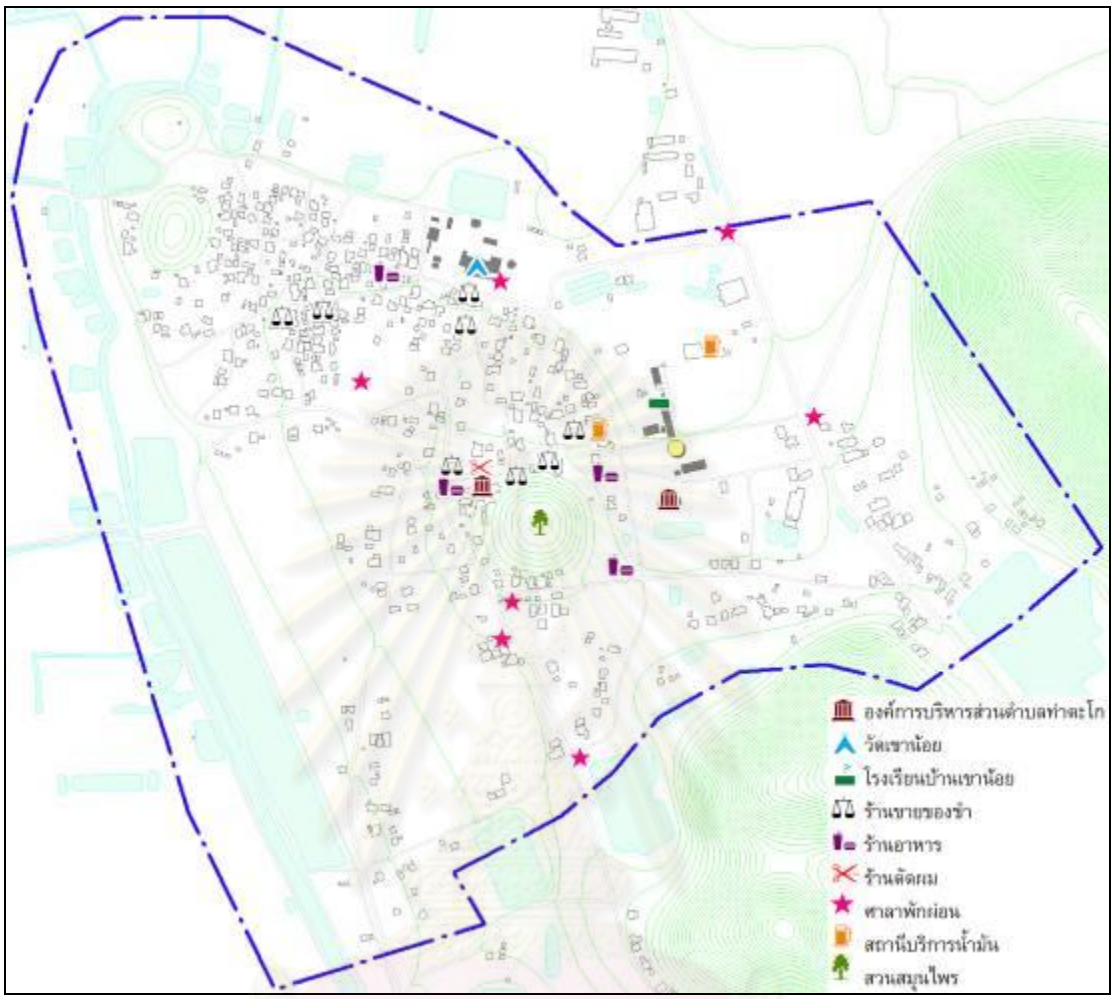

รูปที่ 33 ลักษณะสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนของพื้นที่ศึกษา

โดยมีรายละเอียดของสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน ดังต่อไปนี้

1) สถานที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลท่าตะโก จำนวน 2 แห่ง

- องค์การบริหารส่วนตำบลท่าตะโกเก่า (ปัจจุบันไม่ได้มีการใช้งานแล้วแต่ปรับปรุงเป็นสภากาแฟเพื่อให้เป็นสถานที่สำหรับประชุมกัน หรือพูดคุยกันของผู้สูงอายุ)
- องค์การบริหารส่วนตำบลท่าตะโกใหม่

ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุจะเดินทางมาที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าตะโก เพื่อติดต่อหน่วยงานราชการและจากการสัมภาษณ์หน่วยงานอบต. พบว่า ทางอบต.จะสร้างลานเต้นออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ และจัดงานประชุมชุมชนบริเวณพื้นที่นี้ด้วย

รูปที่ 34 องค์การบริหารส่วนตำบลท่าตะโก

2) วัด จำนวน 1 แห่ง คือ วัดเขาน้อย

เป็นสถานที่ที่ผู้สูงอายุจะมาทำกิจกรรมทางกิจกรรมทางศาสนาร่วมกัน รวมทั้งทุกวันพระผู้สูงอายุก็จะมาทำบุญกันที่วัดเป็นประจำ นอกจากนี้ผู้วิจัย ยังพบว่า ผู้สูงอายุที่อายุเริ่มสูงวัยไม่มีกำลังพอที่จะไปออกกำลังกายบริเวณโรงเรียนก็จะมาเดินออกกำลังกายบริเวณลานมะขามในวัด

รูปที่ 35 วัดเขาน้อย

อีกทั้งวัดเขาน้อยยังเป็นพื้นทีที่สามารถพัฒนาไปเป็นแหล่งการเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม รวมถึงความเชื่อของคนในพื้นถิ่น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เองสามารถพัฒนาเป็นสัญลักษณ์ หรือจุดเด่นแก่พื้นที่ได้ อาจมีการจัดงานเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีพิเศษให้กับบุคคลภายนอก เพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจอยากที่จะเข้ามาศึกษากิจกรรมดังกล่าว ทั้งนี้ เพื่อเป็นประโยชน์ในด้านสังคมและการสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของชุมชน

3) โรงเรียน จำนวน 1 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านเขาน้อย

ปัจจุบันลานโรงเรียนจะมีการจัดพื้นที่เต้นออกกำลังกายทุกวันตอนเย็นแล้วผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ก็จะออกมายังโรงเรียนเพื่อเต้นออกกำลังกาย ซึ่งผู้สูงอายุก็จะได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดกัน อีกทั้งทุกวัน พุธ ศุกร์ ก็จะมีตลาดนัดบริเวณลานโรงเรียนส่งผลให้ผู้สูงอายุเดินออกมาเพื่อซื้อของได้ทำให้ผู้สูงอายุไม่จำเป็นต้องออกนอกพื้นที่เพื่อจับจ่ายซื้อของ

รูปที่ 36 โรงเรียนบ้านเขาน้อย

4) ร้านค้า จำนวน 13 แห่ง แบ่งออกเป็น

- ร้านขายของชำ จำนวน 8 ร้าน
- ร้านอาหาร จำนวน 4 ร้าน
- ร้านตัดผม จำนวน 1 ร้าน

จากรูปที่ 35 จะเห็นได้ว่าภายในพื้นที่ศึกษามีลักษณะการกระจายตัวของร้านค้าอยู่รอบๆ พื้นที่ศึกษาส่งผลให้ผู้สูงมีทางเลือกในการเดินทางไปยังร้านค้าต่างๆ และเป็นระยะการเดินเท้าที่ผู้สูงอายุยังสามารถเดินและช่วยเหลือตัวเองได้

รูปที่ 37 ร้านค้าภายในพื้นที่ศึกษา

5) ศาลาพักผ่อน จำนวน 7 หลัง

การกระจายตัวของศาลาพักผ่อน จากการสำรวจ พบว่ายังมีจำนวนน้อย เนื่องจากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุยังอาศัยการเดินเท้าในการเดินทางไปยังบริเวณภายในชุมชนเป็นจำนวนมาก ซึ่งปัจจุบันสภาพของศาลานั่งพักมีลักษณะที่ทรุดโทรม อีกทั้งบริเวณทางเดินถึงแม้ว่าจะมีต้นขึ้นสองข้างทางแต่ไม่ได้ให้ความร่มเงา ส่งผลให้ผู้สูงอายุไม่อยากเดิน เนื่องจากขาดร่มเงา และระยะห่างของศาลาไกลเกินไป

รูปที่ 38 ศาลาพักผ่อนภายในพื้นที่ศึกษา

6) สถานีบริการน้ำมัน จำนวน 2 แห่ง แบ่งออกเป็น

- สถานีบริการน้ำมันขนาดเล็กแบบหมุน จำนวน 1 แห่ง
- สถานที่บริการน้ำมันบางจาก จำนวน 1 แห่ง

7) สวนสมุนไพร จำนวน 1 แห่ง

สวนสมุนไพรเขาน้อย เป็นแหล่งศึกษาพืชพรรณสมุนไพรท้องถิ่น ทำให้เกิดองค์ความรู้แก่ชุมชน เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพมีจุดเด่นในแง่ของการเข้าถึงเป็นจุดศูนย์กลางของชุมชน สามารถขึ้นไปบนยอดเขาน้อยแล้วมองเห็นทัศนียภาพของชุมชนได้โดยรอบ นอกจากนี้ชาวบ้านยังสามารถนำผลผลิตจากสมุนไพร นำมาทำเป็นผลิตภัณฑ์ได้ จะช่วยสร้างรายได้และทำให้เกิดการทำกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชนอีกด้วย แต่ในปัจจุบันนั้นมีการใช้งานน้อย มีสภาพทรุดโทรม การเข้าถึงทำได้ค่อนข้างลำบาก จึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงเพื่อให้เกิดการใช้งานได้อย่างเต็มศักยภาพของพื้นที่

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปที่ 39 เขาสมุนไพรและป่าไม้ชุมชน

4.6. ลักษณะการคมนาคมขนส่งและการสัญจรของพื้นที่ศึกษา

4.6.1. ลักษณะโครงข่ายถนน

จากการสำรวจข้อมูลด้านการสัญจร พบว่า ช่วงของถนนสายหลัก คือ ถนนหน้าที่ทำการ อบต.ท่าตะโก (ถนนทางหลวงชนบท นว.4048) ซึ่งเป็นทางเข้าหลักของชุมชน ตัดผ่านสถานที่สำคัญ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล และ โรงเรียนบ้านเขาน้อย และพบว่า มีถนนที่ตัดขนานกันมีลักษณะเป็นถนนดินลูกรังตัดผ่านโรงเรียนบ้านเขาน้อยที่เชื่อมต่อไปยังถนนโครงการบ้านเขาน้อยด้วย ซึ่งสามารถรองรับปริมาณการสัญจรที่เพิ่มขึ้นจากถนนสายหลักในชุมชนได้

ลักษณะของถนนสายหลักจะเป็น Loop รอบชุมชน มีถนนสายรองเชื่อมต่อเป็นโครงข่ายใน Loop ได้แก่ ถนนโครงการบ้านเขาน้อย ถนนซอยคุ้มมะลิวัลย์ เป็นต้น ดังแสดงในรูปที่ 40

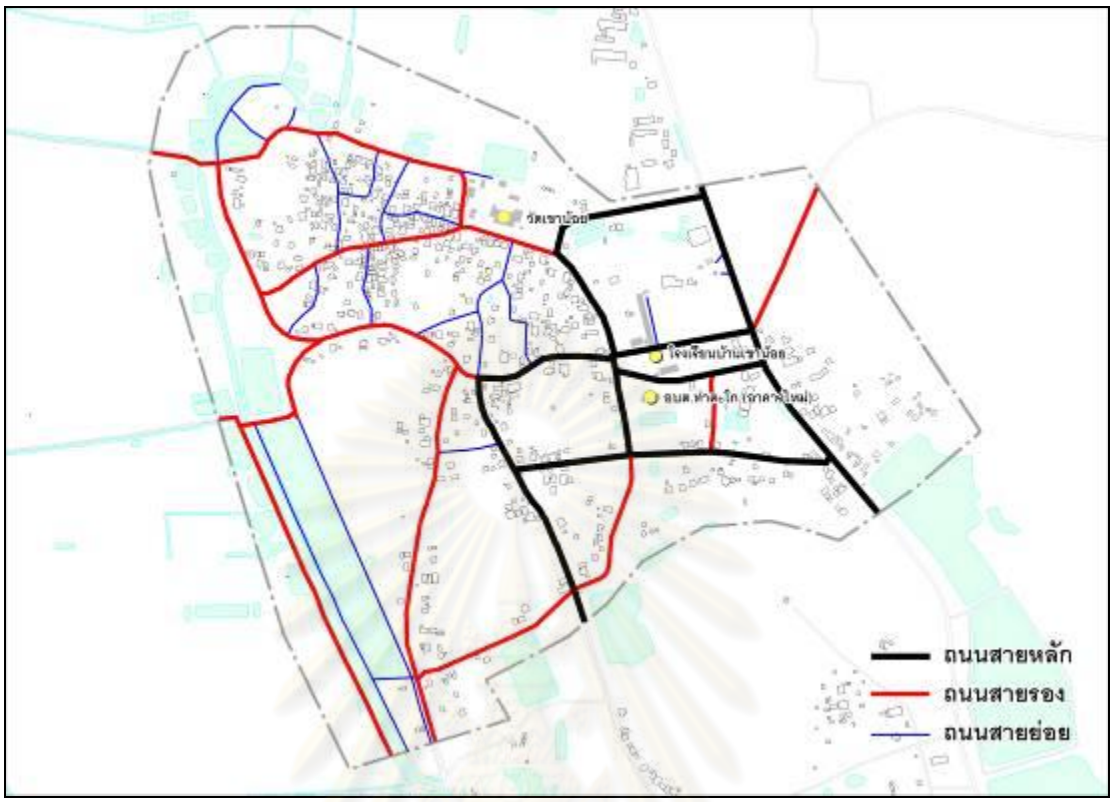

รูปที่ 40 ลักษณะโครงข่ายถนนในพื้นที่ศึกษา

นอกจากนี้พื้นที่ศึกษาสามารถเข้าถึงพื้นที่ได้โดยแยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1119 ท่าตะโก-หนองบัวบริเวณหมู่ 2 บ้านเขาน้อย โดยสามารถแบ่งตามระดับ การใช้งาน และศักยภาพในการเข้าถึง ได้ดังนี้

- ถนนสายหลัก คือ ถนนหน้าที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลท่าตะโก มีลักษณะเป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก 2 ช่องจราจร กว้าง 5.50 เมตร
- ถนนสายรอง คือ ทางหลวงชนบท นว. 4048 มีลักษณะเป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก 2 ช่องจราจร กว้าง 5.50 เมตร นำไปสู่วัดได้โดยตรงจากทางหลวง
- ถนนสายย่อย ตัดทะลุผ่านโรงเรียนบ้านเขาน้อย เป็นถนนดินลูกรัง 5.00 เมตร

4.6.2. ลักษณะการสัญจรของพื้นที่ศึกษา

ในพื้นที่ศึกษามีลักษณะของทางสัญจร ซึ่งเป็นระบบบริการพื้นฐานของชุมชน ที่มีส่วนใหญ่อยู่ในสภาพที่ดีและใช้วัสดุที่แข็งแรง คือ ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก แต่ก็ยังมีบางส่วนของชุมชนที่ยังเป็นถนนลูกรัง หรือถนนดินบดอัดอยู่รอบนอกของชุมชน เนื่องจากเป็นเส้นทางที่คนใช้เป็นทางสัญจรจำนวนน้อย แต่ในอนาคตทางองค์การปกครองส่วนตำบลท่าตะโกจะมีโครงการปรับปรุงถนนให้เป็นคอนกรีตทั้งหมด ซึ่งลักษณะของทางสัญจรจะมีอยู่หลายประเภท ดังแสดงในรูปที่ 41

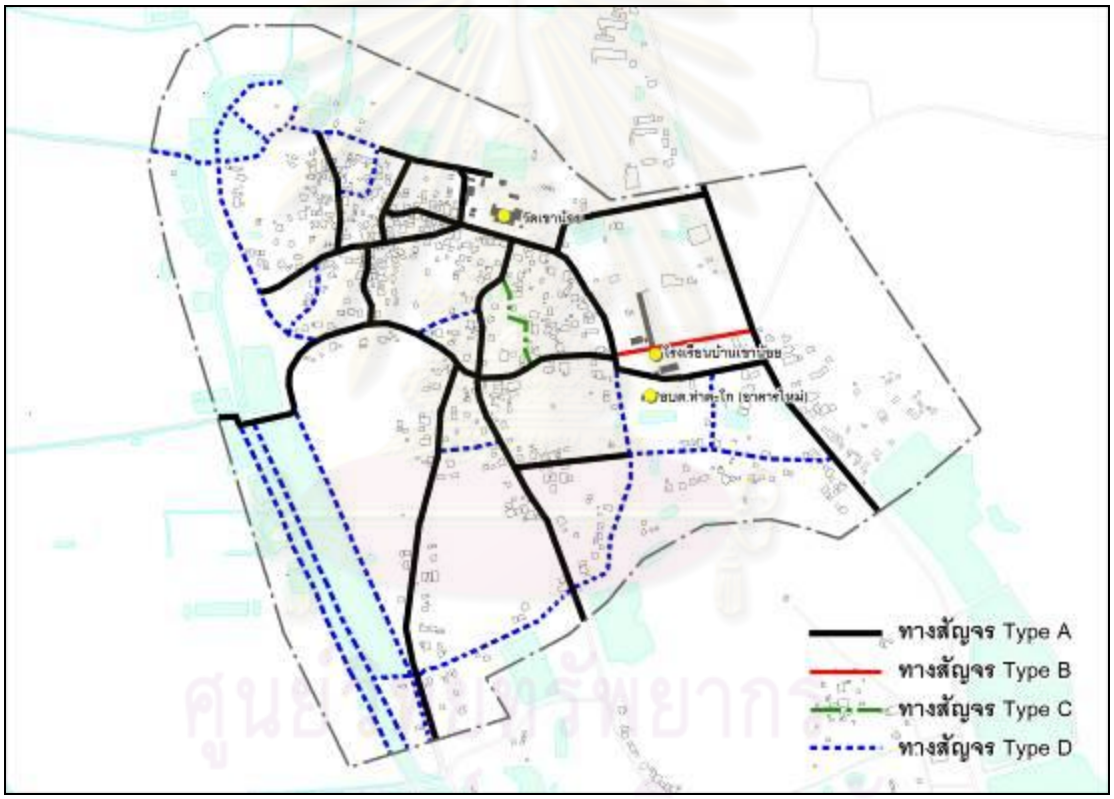

รูปที่ 41 ลักษณะโครงข่ายทางสัญจรและประเภทของทางสัญจร

ทั้งนี้จากการลงพื้นที่สำรวจภาคสนาม พบว่า สามารถแบ่งประเภททางสัญจรในพื้นที่ศึกษาได้ 4 รูปแบบ ดังนี้

- <u>ทางสัญจร Type A</u> ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก มีเขตทางกว้าง 5.5 เมตร จำนวน 2 ช่องจราจร ไม่มีไหล่ทาง ร่องระบายน้ำ และ ทางเดินเท้า พบบริเวณ ถนนโครงการบ้าน

เขาน้อย ถนนหน้าที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลท่าตะโก และถนนทางหลวงชนบท นว.4048

รูปที่ 42 ทางสัญจร Type A

- <u>ทางสัญจร Type B</u> ถนนดินลูกรัง มีเขตทางกว้าง 5.0 เมตร จำนวน 2 ช่องจราจรไม่มีไหล่ทาง ร่องระบายน้ำ และ ทางเดินเท้า พบบริเวณ ถนนที่ตัดผ่านโรงเรียนบ้านเขาน้อย

รูปที่ 43 ทางสัญจร Type B

- <u>ทางสัญจร Type C</u> ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก มีเขตทางกว้าง 4.5 เมตร จำนวน 2 ช่องจราจร ไม่มีไหล่ทาง ร่องระบายน้ำ และ ทางเดินเท้า พบบริเวณ ซอยคุ้มมะลิวัลย์

รูปที่ 44 ทางสัญจร Type C

- <u>ทางสัญจร Type D</u> ถนนดินบดอัดหินกรวด มีเขตทางกว้าง 5.5 เมตร จำนวน 2 ช่องจราจรไม่มีไหล่ทาง ร่องระบายน้ำ และ ทางเดินเท้า พบบริเวณ ถนนภายในหมู่บ้านเขาน้อย

รูปที่ 45 ทางสัญจร Type D

4.6.3. ปริมาณการใช้เส้นทางสัญจรและการเข้าถึงพื้นที่ศูนย์กลางชุมชน

การเข้าถึงพื้นที่ศูนย์กลางชุมชน ทั้ง 3 แห่ง ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนตำบลท่าตะโก วัดเขาน้อย และโรงเรียนบ้านเขาน้อย สามารถเข้าถึงได้ง่าย เนื่องจากมีระบบโครงข่ายถนนที่สะดวกและมีหลายเส้นทางให้เลือกได้ โดยจากการลงพื้นที่สำรวจและการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ พบว่า ปริมาณการใช้เส้นทางสัญจรที่ผู้สูงอายุใช้มีหลายเส้นทาง ดังแสดงในรูปที่ 47 ซึ่งรายละเอียดการเข้าถึงพื้นที่ศูนย์กลางชุมชน มีดังนี้

1) <u>วัดเขาน้อย</u> ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน ด้านทิศตะวันตกของวัดมีประตูทางเข้า 2 ฝั่ง ฝั่งที่ติดกับทิศเหนือมีถนนคอนกรีตคล้ายทางลาด เข้าไปสู่ภายในบริเวณวัด ด้านทิศเหนือมีประตูทางเข้าอีก 1 ประตู ทั้ง 3 ประตูเป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก รถยนต์สามารถเข้าถึงได้

2) <u>โรงเรียนบ้านเขาน้อย</u> ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้าน ติดกับถนนหลัก คือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1119 ท่าตะโก-หนองบัว ซึ่งมีประตูเข้าได้ 2 ทาง และสามารถเข้าถึงได้จากถนนทางหลวงชนบท นว. 4048 บริเวณด้านหน้า อบต. แต่เป็นทางชั่วคราว ซึ่งทางเข้าทุกด้านนั้นไม่มีทางเท้าสำหรับการเข้าถึง

3) <u>องค์การบริหารส่วนตำบลท่าตะโก</u> ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้านเช่นเดียวกับโรงเรียนเขาน้อยพัฒนา แต่อยู่ด้านหลังของโรงเรียนเขาน้อยพัฒนา ถนนที่ตัดผ่านด้านหน้า อบต. คือ ถนนถนนทางหลวงชนบท นว. 4048 โดยทางเข้า อบต. นั้น ไม่มีทางเท้าและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการเข้าถึงเช่นกัน แต่ตัวอาคาร อบต. พบว่า มีทางลาดสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุจำนวน 1 จุด บริเวณด้านหน้าทางเข้าของอาคาร

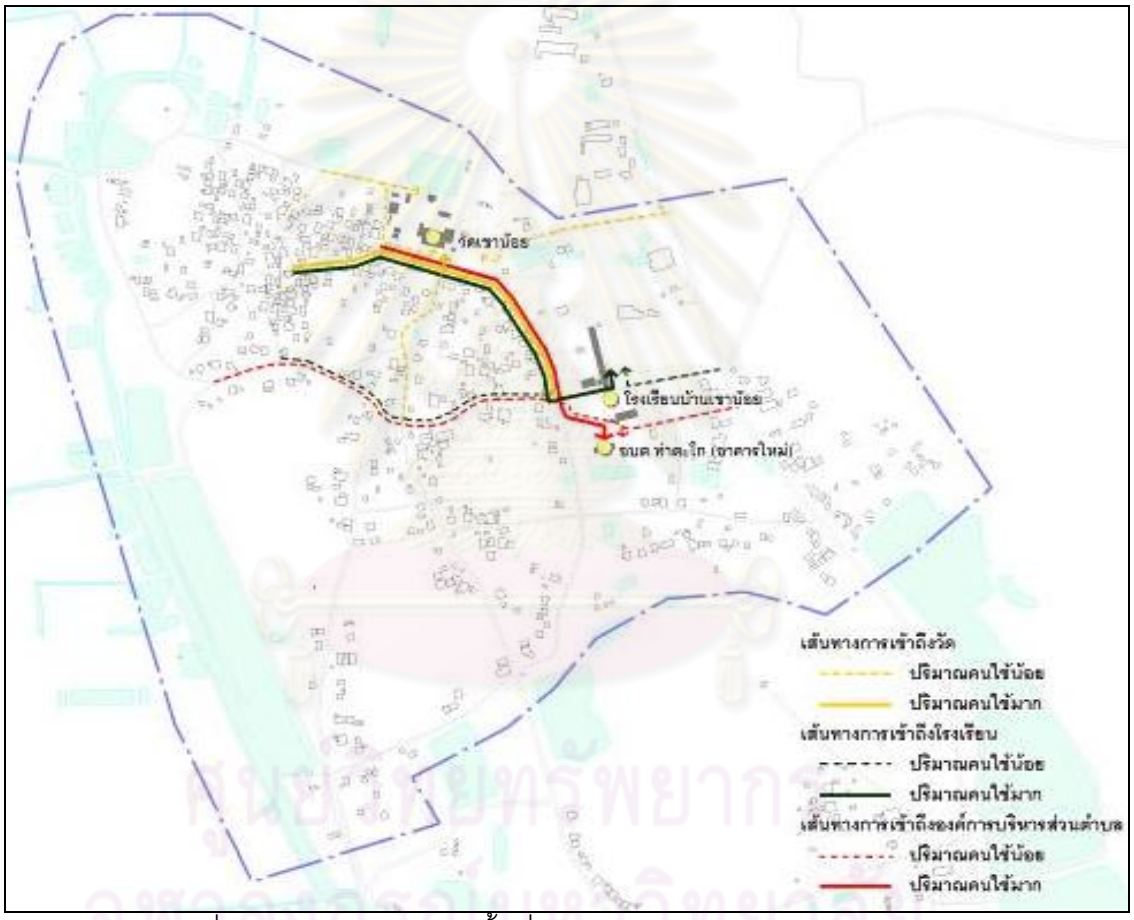

รูปที่ 46 ลักษณะการเข้าถึงพื้นที่กิจกรรมสำคัญของผู้สูงอายุในชุมชน

4.7. แผน นโยบายและยุทธศาสตร์ของพื้นที่ศึกษาที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

จากการศึกษาและสัมภาษณ์ทางหน่วยงานราชการและองค์การบริหารส่วนตำบลท่าตะโก พบ แผน นโยบายและยุทธศาสตร์ของพื้นที่ศึกษาที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ มีอยู่ในแผนพัฒนาชุมชนท่าตะโก พ.ศ. 2553 – 2555 ซึ่งทางอบต. ท่าตะโก มีการเสนอของบประมาณในแต่ละประเด็นแต่ยังไม่มีรายละเอียดของโครงการที่ชัดเจน ซึ่งทางผู้วิจัยจะมีการเสนอในรายละเอียดของโครงการให้แก่หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสามารถนำงบประมาณที่ได้นี้มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแผนพัฒนาเกี่ยวข้องด้านผู้สูงอายุในชุมชนท่าตะโก มี 6 โครงการหลัก ดังนี้

- โครงการสงเคราะห์เด็ก สตรี คนชรา ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาสทางสังคมให้พึ่งพาตนเองได้ จำนวน 1,530,000 บาท
- โครงการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีการออกกำลังกายและจัดให้มีสถานที่สำหรับออกกำลังกายพักผ่อนหย่อนใจอย่างทั่วถึง จำนวน1,105,000 บาท
- โครงการส่งเสริมสาธารณสุขเพื่อการมีสุขภาพอนามัยคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จำนวน 405,000 บาท
- โครงการส่งเสริมและพัฒนาความเป็นเมือง/ชุมชนน่าอยู่ จำนวน 17,608,300 บาท
- โครงการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เพื่อสงเคราะห์ผู้สูงอายุให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จำนวน 999,000 บาท

4.8. การวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ศึกษา

การวิเคราะห์ศักยภาพในปัจจุบันของพื้นที่ศึกษา ทางผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์แบบ SWOT ซึ่งจะช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และ ปัจจัยคุกคาม ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา และนำไปประยุกต์ใช้กับการวิเคราะห์ส่วนอื่นๆ เพื่อสร้างแผนและนโยบายในการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนสำหรับผู้สูงอายุซึ่งจะกล่าวในบทต่อๆไป โดยผู้วิจัยได้ผลจากการวิเคราะห์ SWOT ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1) จุดแข็ง (S : Strength)

- ศูนย์กลางชุมชนของพื้นที่ศึกษามีจำนวนมาก และมีการกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ศึกษา ทั้งวัด โรงเรียน สถานที่ราชการ และร้านค้าๆ ซึ่งทำหน้าที่เป็นจุดศูนย์รวมที่ทำให้ผู้สูงอายุได้พบ พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

- มีสาธารณูปโภคและสาธารณูปการพื้นฐาน อำนวยความสะดวกสำหรับคนในชุมชนกระจายตัวอยู่ทั่วพื้นที่เพียงพอต่อการใช้งาน

- มีขอบเขตของเส้นทางสัญจรชัดเจนและมีสภาพสมบูรณ์

- ความถี่ของการคมนาคมไม่มาก

- มีพื้นที่เปิดโล่งสาธารณะหลายตำแหน่ง ทำให้สามารถสร้างกิจกรรมเพิ่มเติมในพื้นที่ได้ และพื้นที่ส่วนใหญ่ยังไม่มีสิ่งปลูกสร้างถาวร ทำให้ง่ายต่อการจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่

- การเข้าถึงตำบลทำได้สะดวก เพราะ มีถนนสายหลักตัดผ่านหน้าทางเข้าพื้นที่ศึกษา และถนนทางเข้ามีสภาพดี

- ผู้สูงอายุยังคงมีการดำเนินชีวิตประจำวันแบบพื้นถิ่น มีการรวมกลุ่มทางวัฒนธรรม เช่น การไปทำบุญที่วัดในตอนเช้า พบปะพูดคุย ฯลฯ

- กิจกรรมในชุมชนมีช่วงเวลาที่ชัดเจนแน่นอน ง่ายต่อการจัดการการใช้ประโยชน์พื้นที่

2) จุดอ่อน (W : Weakness)

- ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องอยู่ตามลำพัง หรือ อยู่กับผู้สูงอายุด้วยกันเอง ตามลำพังเนื่องจากบุตร หลาน ต้องออกไปเรียนหนังสือ และ ทำงาน

- การสร้างอาณาเขตของบ้าน เช่น รั้ว แม้จะทำให้พื้นที่เกิดความปลอดภัยมากขึ้น แต่ทำให้พื้นที่เปิดโล่งขาดการเชื่อมต่อทั้งในแง่ของกายภาพและความรู้สึก

- ขาดการดูแลรักษาสาธารณูปโภค และ สิ่งแวดล้อมในชุมชน

- มีเสาไฟส่องสว่างเฉพาะบริเวณทางแยกแต่ไม่มีบริเวณทางโค้ง อาจจะทำให้เกิดอันตรายเวลากลางคืนได้

- สภาพศาลามีสภาพที่ทรุดโทรม มีขนาดเล็ก ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวก และระยะที่ตั้งไม่มีมาตรฐาน

- ไม่มีต้นไม้ให้ร่มเงาบริเวณถนนและทางเดินหรือจุดกิจกรรมของพื้นที่
- ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ เช่น ราวจับ พื้นดาดแข็งที่อำนวยต่อผู้สูงอายุ เป็นต้น
- ไม่มีสถานีอนามัยประจำตำบล
- มีการซ้อนทับของการใช้งานในพื้นที่เปิดโล่งบางพื้นที่ เช่น บริเวณโรงเรียนที่มีการเต้นอาราบิคซ้อนทับกับกิจกรรมการเล่นของเด็กๆ หรือมีตลาดนัดบางเวลา
- พืชพรรณบางชนิดไม่เหมาะกับการใช้เป็นไม้ริมถนนและไม่ปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุหรือผู้ใช้งาน เช่น ต้นราชพฤกษ์ ต้นมะขาม เฟื่องฟ้า เป็นต้น
- ขาดพื้นที่เอนกประสงค์สำหรับการรวมกลุ่มทำกิจกรรมของผู้คนทุกเพศทุกวัยในพื้นที่
- ไม่มีรถโดยสารที่เอื้ออำนวยต่อผู้สูงอายุที่จะออกนอกชุมชน
- ขาดถังขยะเทศบาลทำให้เกิดการทิ้งขยะข้างถนน และเกิดการเผาขยะในพื้นที่

3) โอกาส (O : Opportunity)

- มีลักษณะภูมิประเทศในพื้นที่ชุมชน ที่มีศักยภาพสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว และพัฒนาเป็นจุดหมายตาได้ เช่น บริเวณจุดชมวิว เขาสมุนไพร-เขาน้อย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- พื้นที่มีศักยภาพที่เอื้ออำนวยต่อการปรับปรุงและพัฒนา เนื่องจากยังมีพื้นที่ว่างสาธารณะ และ อยู่ใกล้หน่วยงานของรัฐ คือ องค์การบริหารส่วนตำบล
- ทางองค์การบริหารส่วนตำบลและคนในชุมชนรวมทั้งผู้สูงอายุในชุมชนให้ความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ดี ส่งผลให้ในการวางแผนพัฒนาชุมชน ในการสร้าง ปรับปรุง และ พัฒนาระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการในชุมชนทำได้ง่าย

4) ปัจจัยคุกคาม (T : Threat)

- การขยายตัวของระบบขนส่งภาคเกษตรกรรมในชุมชน ส่งผลให้น้ำหนักของรถบรรทุกอาจสร้างความเสียหายให้กับถนน
- ในพื้นที่ป่าเนื่องจากเป็นป่าที่ค่อนข้างแห้ง จึงมีโอกาสเสี่ยงที่จะเกิดไฟป่าได้ในฤดูแล้ง

สรุป

จากการศึกษาลักษณะสภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา ตลอดจนแผน นโยบาย ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในหมู่บ้านเขาน้อย และการวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ศึกษา ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นการปรับปรุงชุมชนเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์รวมกับแบบสอบถาม เพื่อนำมาสู่การปรับปรุงสิ่ง

อำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุได้ โดยมีรายละเอียดของประเด็นการปรับปรุงชุมชนที่ได้จากการลงสำรวจภาคสนาม ดังต่อไปนี้

1) ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องอยู่ตามลำพัง หรืออยู่กับผู้สูงอายุด้วยกันเอง

จากการสำรวจพื้นที่ศึกษาและสัมภาษณ์เชิงลึกผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่ลูกหลานของผู้สูงอายุจะทำงานอยู่ต่างถิ่น ส่งผลให้คนดูแลเป็นเพื่อนบ้านหรือญาติพี่น้อง อีกทั้งถ้าชุมชนมีการปรับปรุงที่ดีขึ้น ผู้สูงก็อยากที่จะออกนอกบ้าน แต่ปัจจุบันผู้สูงอายุบางท่านยังไม่ชอบออกจากนอกบ้าน เนื่องจากยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทางไปยังศูนย์กลางชุมชนหรือทำกิจกรรม และการใช้ชีวิตที่ปลอดภัยจากภายนอกอาหาร เช่น ราวจับ ศาลา หรือที่นั่งพักระหว่างทางเดิน เป็นต้น

2) ปัญหามีสิ่งกีดขวางทางเดินเดิม

การสร้างอาณาเขตของบ้าน ทำให้พื้นที่เปิดโล่งขาดการเชื่อมต่อ ผู้สูงอายุต้องเดินทางในระยะที่ไกลขึ้น

3) สิ่งอำนวยความสะดวก สาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อมในชุมชนขาดการดูแลรักษา

สิ่งอำนวยความสะดวก สาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อม ส่วนใหญ่มีสภาพที่ชำรุด ทรุดโทรม ขาดการดูแลรักษา เช่น ที่นั่งพักระหว่างการเดินเท้าของผู้สูงอายุ

4) ไม่สามารถเดินทางในตอนพลบค่ำหรือตอนกลางคืนได้

เนื่องจากมีเสาไฟส่องสว่างเฉพาะบริเวณทางแยกแต่ไม่มีไฟส่องบริเวณทางโค้ง อาจจะทำให้เกิดอันตรายเวลากลางคืนได้

5) ไม่มีต้นไม้ให้ร่มเงาบริเวณถนนและทางเดินหรือจุดกิจกรรมของพื้นที่

6) ไม่มีสถานีอนามัยประจำตำบล

7) ขาดพื้นที่เอนกประสงค์สำหรับการรวมกลุ่มทำกิจกรรมของผู้คนทุกเพศทุกวัย

ถึงแม้ว่าทางองค์การบริหารส่วนตำบลจะมีแผนในการพัฒนาเป็นชุมชนน่าอยู่สำหรับผู้สูงอายุ แต่ยังไม่มีการแผนรายละโครงการอย่างชัดเจน จึงไม่สามารถนำงบประมาณที่ได้มานี้ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ 5
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการหาแนวทางการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนชนบท ภาคกลาง กรณีศึกษาหมู่บ้านเขาน้อย ตำบลท่าตะโก อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยจำเป็นต้องศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และสิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชน รวมทั้งเข้าใจถึงสภาพการอยู่ของผู้สูงอายุในชุมชนตลอดจนทัศนคติของผู้สูงอายุต่อสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนและสถานที่ที่ผู้สูงอายุได้เดินทางไป โดยทางผู้วิจัยจะแบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ประเภท ดังต่อไปนี้

- ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม
- ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการประชุมย่อย

5.1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

5.1.1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุ

ตารางที่ 18 เพศ ช่วงอายุของผู้สูงอายุ (N=137)

ช่วงอายุ	เพศ					
	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
60-69 ปี	27	19.71	42	30.67	69	50.38
70-79 ปี	18	13.14	30	21.89	48	35.03
80 ปีขึ้นไป	6	4.38	14	10.21	20	14.59
รวม	**51**	**37.23**	**86**	**62.77**	**137**	**100.00**

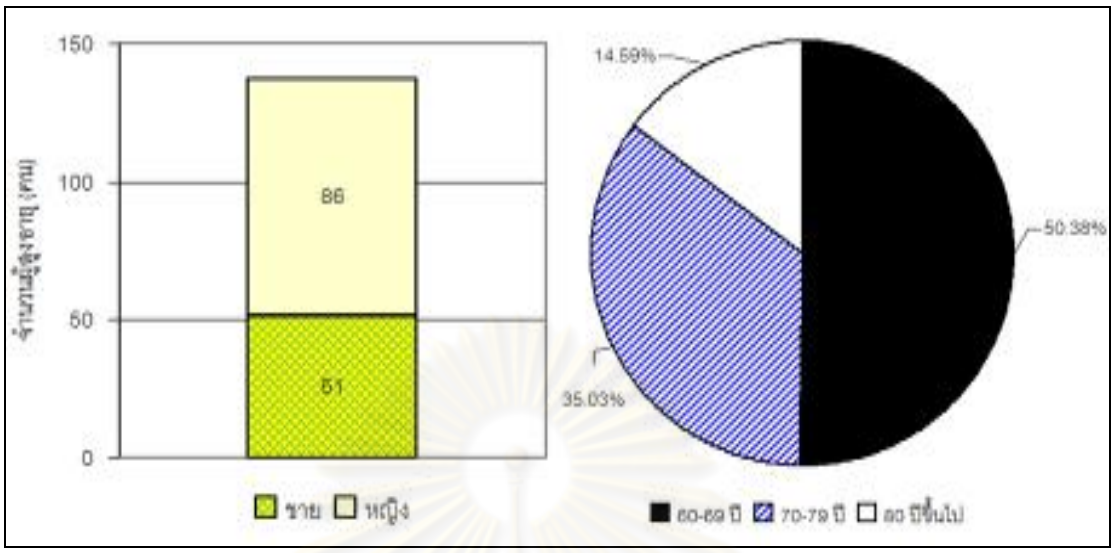

รูปที่ 47 เพศ ช่วงอายุของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุจำนวน 137 คน เป็นชายร้อยละ 37.23 เป็นหญิงร้อยละ 62.77 โดยผู้สูงอายุในช่วงอายุ 60-69 ปี มีสัดส่วนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 50.38 รองลงมาคือผู้สูงอายุในช่วงอายุ 70-79 ปี คิดเป็นร้อยละ 35.03 และผู้สูงอายุในช่วงอายุ 80 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 14.59 ดังแสดงในตารางที่ 18 และรูปที่ 47

ตารางที่ 19 สถานภาพของผู้สูงอายุ (N=137)

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
โสด	5	3.33
สมรส	**65**	**47.46**
หม้าย	59	43.07
หย่า	4	2.92
แยกกันอยู่	4	2.92
รวม	**137**	**100.00**

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

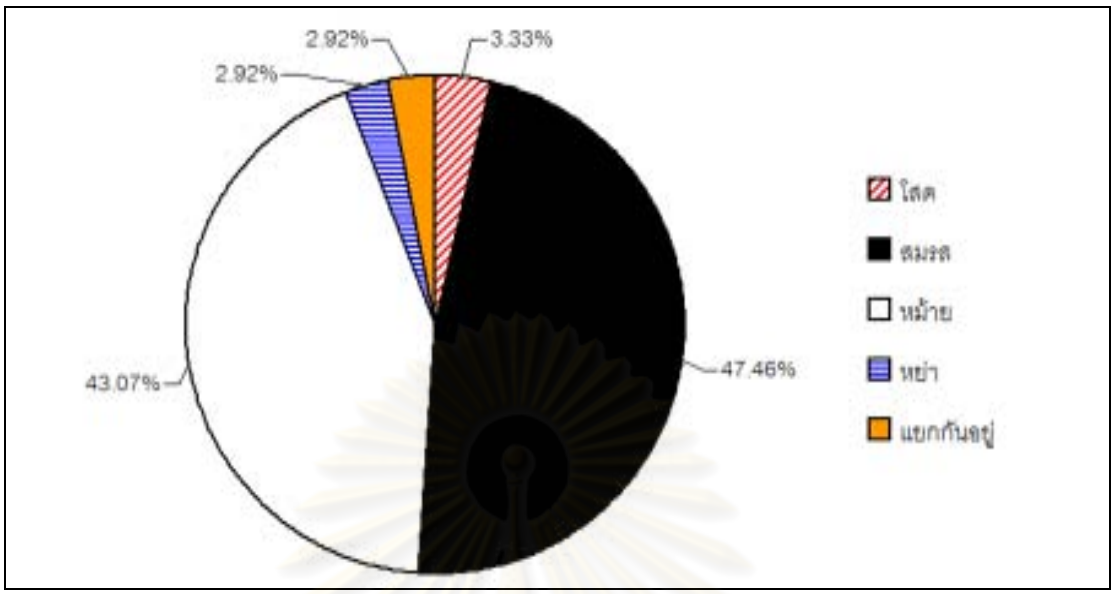

รูปที่ 48 สถานภาพของผู้สูงอายุ

จากตารางที่ 19 และรูปที่ 48 แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ร้อยละ 47.46 มีสถานภาพสมรส รองลงมาคือผู้สูงอายุร้อยละ 43.17 มีสถานภาพเป็นหม้าย จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่เป็นหม้ายมีเหตุผลเนื่องจากหย่ากันหรือคู่สมรสได้เสียชีวิตไป และผู้สูงอายุร้อยละ 3.33 มีสถานภาพเป็นโสด

ตารางที่ 20 จำนวนบุตร และจำนวนสมาชิกใจครอบครัว ของผู้สูงอายุ (N=137)

	จำนวนบุตรทั้งหมด		**จำนวนสมาชิกในครอบครัวทั้งหมด**	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มี/อยู่คนเดียว	10	7.29	5	3.64
1-3 คน	**56**	**40.88**	47	34.31
4-6 คน	48	35.04	**61**	**44.53**
7 คนขึ้นไป	23	16.79	24	17.52
รวม	**137**	**100.00**	**137**	**100.00**

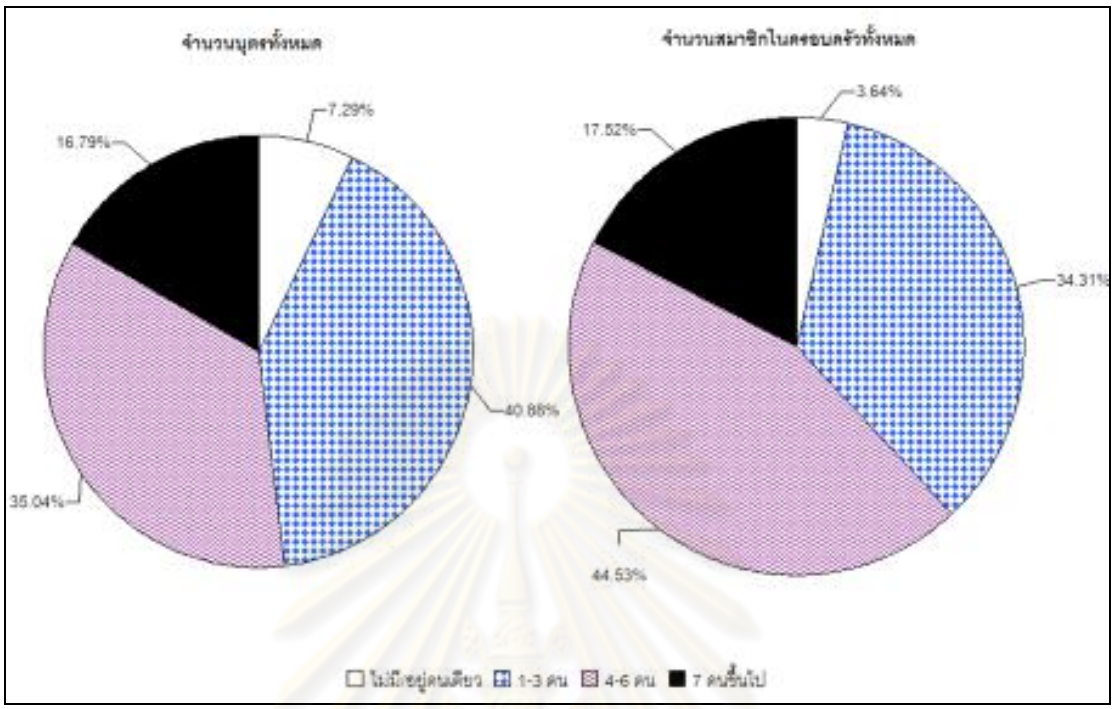

รูปที่ 49 จำนวนบุตร และจำนวนสมาชิกใจครอบครัว ของผู้สูงอายุ

จากตารางที่ 20 และรูปที่ 49 พบว่า ผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีจำนวนบุตร 1-3 คน คิดเป็นร้อยละ 40.88 รองลงมาคือมีจำนวนบุตร 4-6 คน และมีจำนวนบุตรตั้งแต่ 7 คนขึ้นไป และไม่มีบุตรคิดเป็นร้อยละ 35.04, 16.79 และ 7.29 ตามลำดับ

นอกจากนี้ผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวทั้งหมด 4-6 คน คิดเป็นร้อยละ 44.53 รองลงมาคือ มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวทั้งหมด1-3 คน ตั้งแต่7 คนขึ้นไป และอยู่คนเดียว คิดเป็นร้อยละ 34.31, 17.52 และ 3.64 ตามลำดับ

แสดงให้เห็นว่าลักษณะครอบครัวในชุมชนชนบทของพื้นที่ศึกษามีลักษณะเป็นครอบครัวขยายซึ่งตรงตามกับลักษณะชุมชนชนบทตามหลักทฤษฎี โดยในจำนวนนี้มีผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียว ถึงแม้ว่าเมื่อเทียบสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจะมีสัดส่วนที่น้อย แต่จำเป็นต้องมีการให้ความสำคัญกับคนกลุ่มนี้ด้วยว่าจะหาทางในการแก้ไขปัญหาอย่างไรเพื่อให้ผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวสามารถชีวิตภายในชุมชนได้อย่างมีความสุขและมีสุขภาพจิตที่ดีเพื่อแก้ไขปัญหาการเกิดภาวะซึมเศร้าและความรู้สึกว้าเหว่

ตารางที่ 21 การนับถือศาสนาของผู้สูงอายุ (N=137)

การนับถือศาสนา	จำนวน	ร้อยละ
พุทธ	135	98.54
คริสต์	2	1.46
รวม	**137**	**100.00**

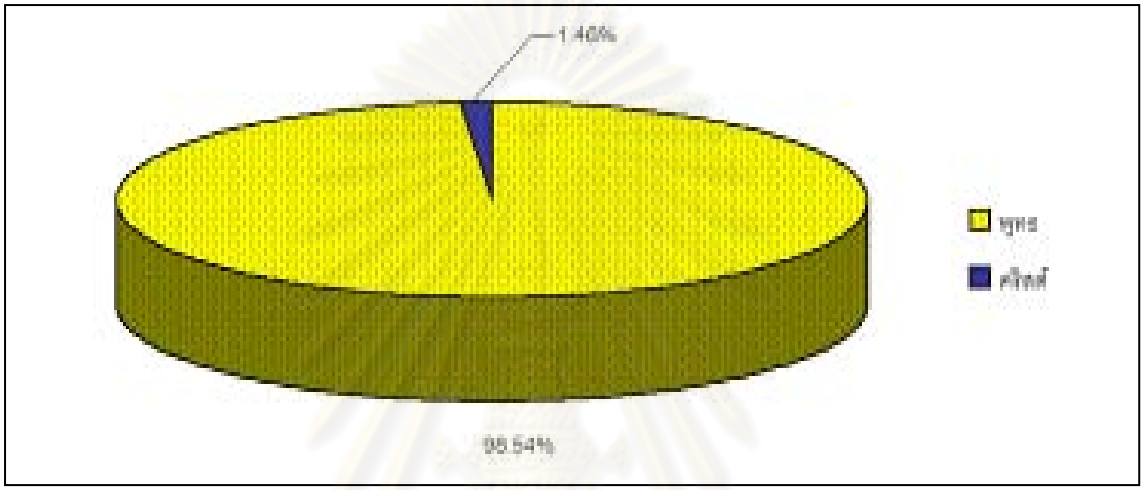

รูปที่ 50 การนับถือศาสนาของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุที่เป็นส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 98.54) เนื่องจากลักษณะสังคมส่วนใหญ่ของภาคกลางจะมีการนับถือศาสนาพุทธเป็นหลัก มีเพียงร้อยละ 1.46 ที่นับถือศาสนาคริสต์ ดังแสดงในตารางที่ 21 และรูปที่ 50

ตารางที่ 22 ระดับการศึกษาของผู้สูงอายุ (N=137)

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
อุดมศึกษา	1	0.73
ประถมศึกษา	**117**	**85.40**
ไม่ได้เรียน	19	13.87
อ่านและเขียนได้	1	0.73
อ่านได้ เขียนไม่ได้	2	1.46
อ่านและเขียนไม่ได้	16	11.68
รวม	**137**	**100.00**

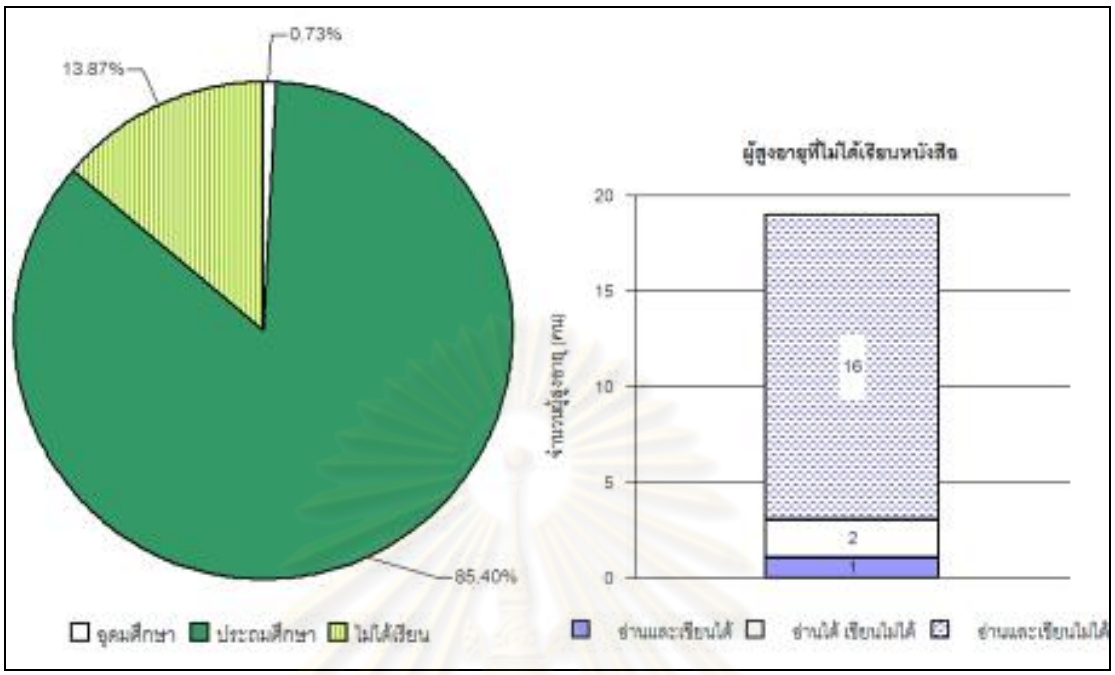

รูปที่ 51 ระดับการศึกษาของผู้สูงอายุ

จากตารางที่ 22 และรูปที่ 51 แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 85.40 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา และผู้สูงอายุที่ไม่ได้เรียนคิดเป็นร้อยละ 11.68 ซึ่งมีทั้งผู้สูงอายุที่อ่านเขียนได้และอ่านเขียนไม่ได้

ตารางที่ 23 อาชีพเดิมและอาชีพปัจจุบันของผู้สูงอายุ (N=137)

อาชีพ	อาชีพเดิม		อาชีพปัจจุบัน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีอาชีพ	6	4.38	24	17.52
รับจ้าง	26	18.98	25	18.25
เกษตรกร	93	67.88	78	56.93
ค้าขาย	12	8.76	9	6.57
ธุรกิจส่วนตัว	0	0.00	1	0.73
รวม	**137**	**100.00**	**137**	**100.00**

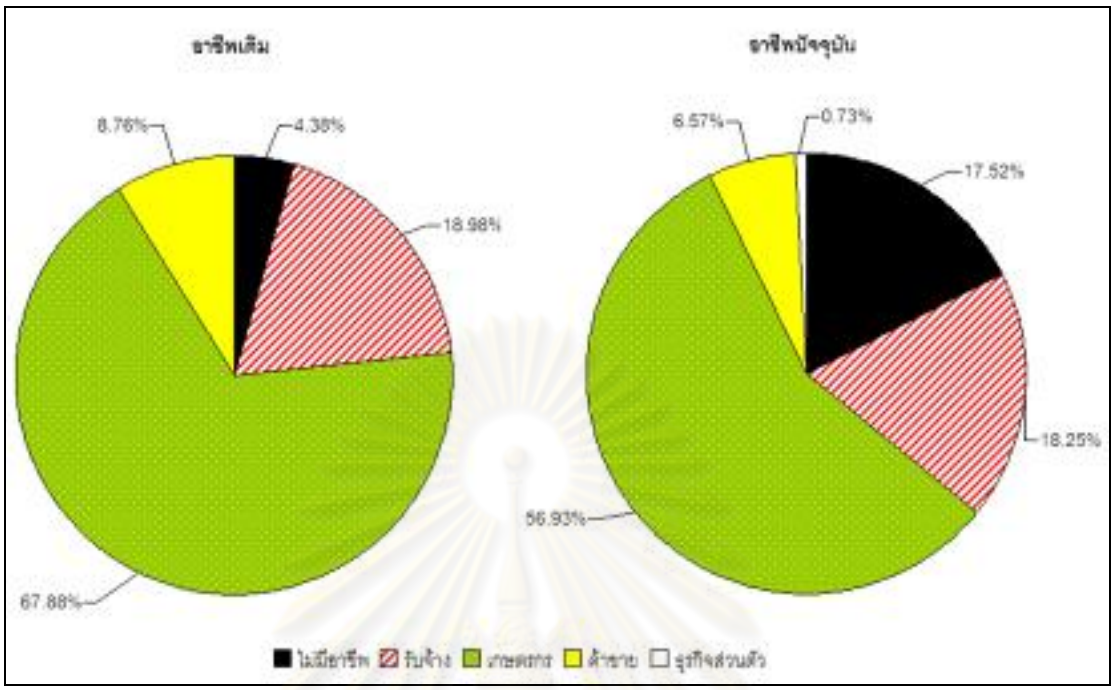

รูปที่ 52 อาชีพเดิมและอาชีพปัจจุบันของผู้สูงอายุ

จากตารางที่ 23 และรูปที่ 52 พบว่า ผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 67.88) มีอาชีพเดิมเป็นเกษตรกร รองลงมาคือรับจ้าง (ร้อยละ 18.98) ค้าขาย (ร้อยละ 8.76) และไม่ได้ประกอบอาชีพ (ร้อยละ 4.38) ตามลำดับ จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ พบว่า ผู้สูงเหล่านี้มีลูก/หลานคอยดูแลจึงไม่จำเป็นต้องทำงานด้วยตัวเอง

ผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 56.93) มีอาชีพปัจจุบันเป็นเกษตรกร รองลงมาคือรับจ้าง (ร้อยละ 18.25) ไม่ได้ประกอบอาชีพ (ร้อยละ 17.52) ค้าขาย (ร้อยละ 6.57) และธุรกิจส่วนตัว (ร้อยละ 0.73)

เมื่อทำการเปรียบเทียบสัดส่วนอาชีพเดิมและอาชีพปัจจุบันของผู้สูงอายุ สามารถวิเคราะห์ได้ว่าเมื่อผู้สูงอายุมีอายุเพิ่มขึ้นมากเรื่อยๆ ประกอบกับสภาพร่างกายไม่ได้แข็งแรงเหมือนตอนวัยกลางคน ส่งผลให้จำนวนผู้สูงอายุที่เคยประกอบอาชีพเกษตรกรมีจำนวนลดลง และหันไปประกอบอาชีพอื่นๆแทน เช่น เปิดร้านขายของ หันไปประกอบอาชีพค้าขาย เป็นต้น หรือไม่ได้ประกอบอาชีพใดๆ เนื่องจากต้องการพักผ่อนเพราะทำงานมานานแล้วและมีลูกหลานคอยดูแล

ตารางที่ 24 ที่มาของรายได้และรายจ่ายต่อเดือนของผู้สูงอายุ (N=137)

รายได้/รายจ่าย	จำนวน	ร้อยละ
ที่มาของรายได้ต่อเดือน		
เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ	132	49.25
บำนาญ	2	0.75
งานอดิเรก	7	2.61
ลูก/หลาน เลี้ยง/ให้	75	27.99
การทำงานเอง	49	18.28
คู่สมรส	3	1.12
รายจ่ายต่อเดือน		
ค่าใช้จ่ายทั่วไปและอาหาร	124	45.26
ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ	49	17.88
ค่าใช้จ่ายสำหรับที่อยู่อาศัย	7	2.56
ค่าใช้จ่ายในการทำบุญ	57	20.80
ค่าใช้จ่ายฌาปนกิจสงเคราะห์	37	13.50

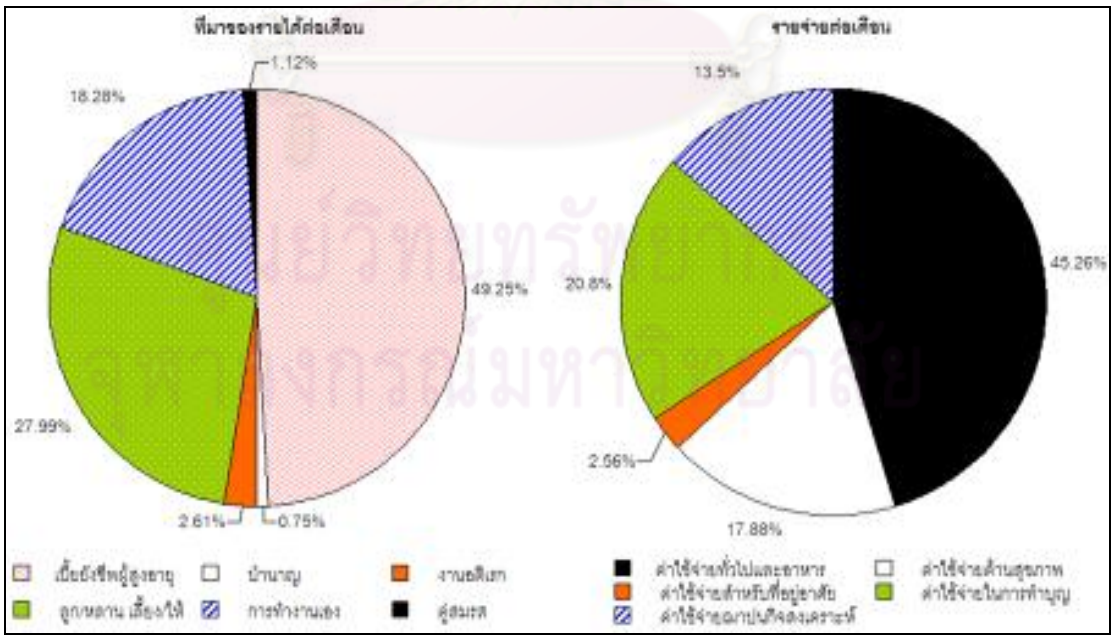

รูปที่ 53 ที่มาของรายได้และรายจ่ายต่อเดือนของผู้สูงอายุ

ปัจจุบันผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 49.25 มีรายได้จากเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ร้อยละ 27.99 มีรายได้จากลูก/หลาน เลี้ยง/ให้ และร้อยละ 18.28 มีรายได้จากการทำงานเอง ส่วนในด้านของรายจ่ายต่อเดือน พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายทั่วไปและอาหารมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 45.26 รองลงมาคือ ค่าใช้จ่ายในการทำบุญ และค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ คิดเป็นร้อยละ 20.80 และ 17.88 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 24 และรูปที่ 53

ตารางที่ 25 ลักษณะสุขภาพโดยรวมและการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ (N=137)

ช่วงอายุ	ลักษณะสุขภาพโดยรวม							
	แข็งแรงมาก ช่วยเหลือตัวเองได้		ไม่ค่อยแข็งแรง ต้องการการดูแลบ้าง		ไม่แข็งแรง ต้องการการดูแลเป็นส่วนใหญ่		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
60-69 ปี	46	33.57	18	13.14	5	3.65	69	50.36
70-79 ปี	41	29.93	6	4.38	1	0.73	48	35.04
80 ปีขึ้นไป	11	8.03	7	5.11	2	1.46	20	14.60
รวม	**98**	**71.53**	**31**	**22.63**	**8**	**5.84**	**137**	**100.00**

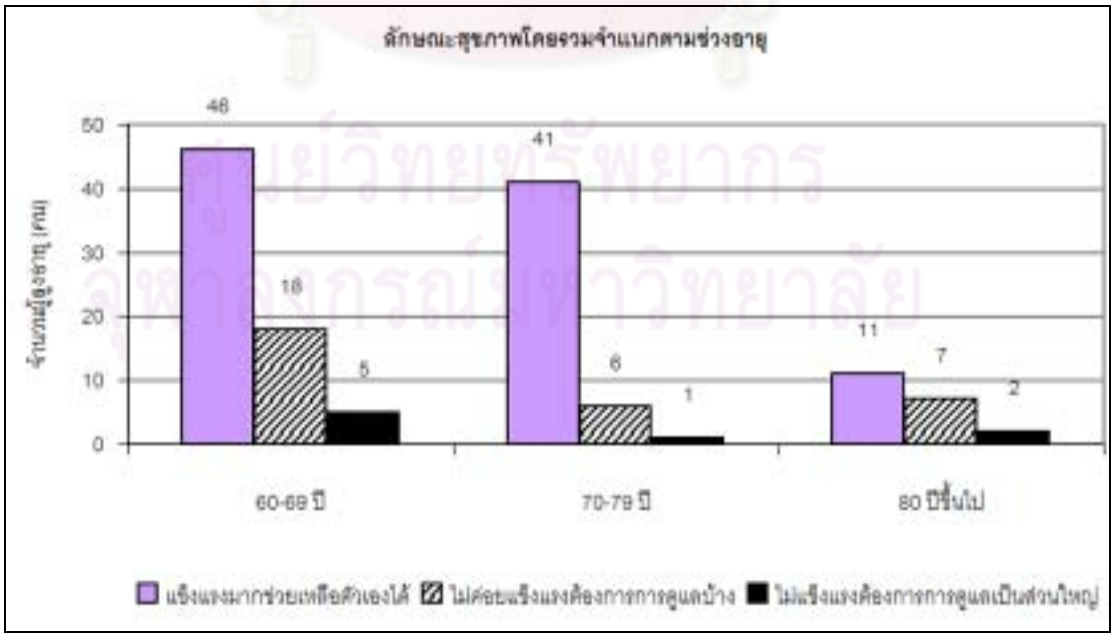

รูปที่ 54 ลักษณะสุขภาพโดยรวมและการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ

จากตารางที่ 25 และรูปที่ 54 แสดงให้เห็นว่า ลักษณะสุขภาพโดยรวมของผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสุขภาพแข็งแรงมาก ช่วยเหลือตัวเองได้ (ร้อยละ 71.53) รองลงมาคือมีสุขภาพไม่ค่อยแข็งแรง ต้องการการดูแลบ้าง (ร้อยละ 22.63) และไม่แข็งแรง ต้องการการดูแลเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 5.84)

เมื่อพิจารณาในแต่ละช่วงอายุพบว่าผู้สูงอายุในช่วง 60-69 ปีส่วนใหญ่ มีสุขภาพแข็งแรงมาก ช่วยเหลือตัวเองได้ (ร้อยละ 33.57) ร้อยละ 13.14 ที่ผู้สูงอายุมีสุขภาพไม่ค่อยแข็งแรง ต้องการการดูแลบ้าง และร้อยละ 3.65 ที่ผู้สูงอายุไม่แข็งแรง ต้องการการดูแลเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้สูงอายุที่มีปัญหาในเรื่องของการปวดเอวปวดขาต้องการคนคอยดูแลเวลาขึ้น-ลงบันได หรือลุกเข้าห้องน้ำ

ส่วนผู้สูงอายุในช่วง 70-79 ปี ส่วนใหญ่มีสุขภาพแข็งแรงมาก (ร้อยละ 29.93) ผู้สูงอายุมีสุขภาพไม่ค่อยแข็งแรง ต้องการการดูแลบ้าง คิดเป็นร้อยละ 4.38 มีเพียงร้อยละ 0.73 ที่ผู้สูงอายุไม่แข็งแรง ต้องการการดูแลเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากเมื่อมีอายุเพิ่มขึ้นสภาพร่างกายก็ไม่แข็งแรงสมบูรณ์ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ พบว่า พวกเขาได้ออกกำลังกายตั้งแต่สมัยวัยรุ่นและปัจจุบันก็ยังออกกำลังกายอยู่อย่างต่อเนื่อง โดยจากการลงพื้นที่ศึกษายัง พบว่า ผู้สูงอายุบางคนยังสามารถเดินวิ่งและปั้นจักรยานได้อย่างคล่องแคล่ว

ในขณะเดียวกันผู้สูงอายุในช่วง 80 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่มีสุขภาพแข็งแรงมาก (ร้อยละ 8.03) ร้อยละ 5.11 ที่ผู้สูงอายุมีสุขภาพไม่ค่อยแข็งแรง ต้องการการดูแลบ้าง มีเพียงร้อยละ 1.46 ที่ไม่แข็งแรง ต้องการการดูแลเป็นส่วนใหญ่เนื่องจากมีอายุเพิ่มขึ้นประกอบสุขภาพร่างไม่แข็งแรงและมีโรคประจำตัว จากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีปัญหาในเรื่องของการเคลื่อนไหวเป็นส่วนใหญ่ด้วยเหตุนี้ลูก/หลานจะให้ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ย้ายลงมานอนข้างล่างเพื่อให้ผู้สูงอายุมีความสะดวกและลดการขึ้นลงบันได เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถช่วยเหลือตัวเองได้บ้าง

ตารางที่ 25 โรคประจำตัวของผู้สูงอายุ (N=137)

โรค	ช่วงอายุ						รวม	
	60-69 ปี		70-79 ปี		80 ปีขึ้นไป			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีโรคประจำตัว	24	12.91	17	9.14	7	3.76	48	25.81

ตารางที่ 26 โรคประจำตัวของผู้สูงอายุ (N=137) (ต่อ)

โรค	ช่วงอายุ						รวม	
	60-69 ปี		70-79 ปี		80 ปีขึ้นไป			
	หน่วย	ร้อยละ	หน่วย	ร้อยละ	หน่วย	ร้อยละ	หน่วย	ร้อยละ
ความดันโลหิต	14	7.53	15	8.06	4	2.15	33	17.74
โรคหัวใจ	3	1.61	2	1.08	0	0.00	5	2.69
โรคเบาหวาน	7	3.76	4	2.15	0	0.00	11	5.91
อัมพาต/อัมพฤกษ์	2	1.08	0	0.00	1	0.53	3	1.61
โรคตา/โรคต้อ	3	1.61	2	1.08	0	0.00	5	2.69
ปวดหลัง/ปวดเอว	34	18.28	17	9.14	11	5.91	62	33.33
โรคไต	1	0.54	0	0.00	0	0.00	1	0.54
ทางเดินหายใจ	0	0.00	1	0.54	3	1.61	4	2.15
ข้อเสื่อม/กระดูกพรุน	10	5.37	2	1.08	2	1.08	14	7.53

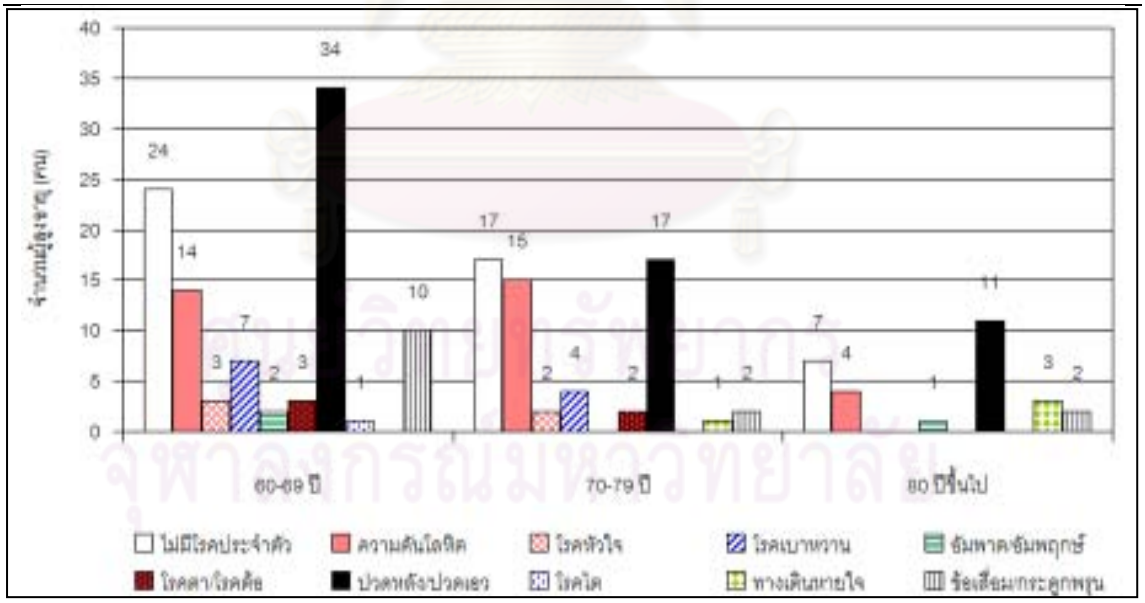

รูปที่ 55 โรคประจำตัวของผู้สูงอายุ

จากตารางที่ 26 และรูปที่ 55 พบว่า ภาพรวมโรคประจำตัวของผู้สูงอายุร้อยละ 25.81 ไม่มีโรคประจำตัว ส่วนโรคประจำตัว 3 อันดับแรกที่ผู้สูงอายุเป็นมากที่สุดคือ ปวดหลัง/ปวดเอว

(ร้อยละ 33.33) รองลงมาคือ ความดันโลหิต (ร้อยละ 17.74) และข้อเสื่อม/กระดูกพรุน (ร้อยละ 7.53) ตามลำดับ

เมื่อวิเคราะห์ในแต่ละช่วงอายุจะพบว่าผู้สูงอายุในช่วง 60-69 ปี ร้อยละ 12.91 ไม่มีโรคประจำตัว ส่วนโรคประจำตัว 3 อันดับแรกที่ผู้สูงอายุในช่วง 60-69 ปี เป็นมากที่สุดคือ ปวดหลัง/ปวดเอว (ร้อยละ 18.28) รองลงมาคือ ความดันโลหิต (ร้อยละ 7.53) และข้อเสื่อม/กระดูกพรุน (ร้อยละ 5.37) ตามลำดับ

ผู้สูงอายุในช่วง 70-79 ปี ไม่มีโรคประจำตัวเพียงร้อยละ 9.14 ส่วนโรคประจำตัว 3 อันดับแรกที่ผู้สูงอายุในช่วง 70-79 ปี เป็นมากที่สุดคือเป็นโรคปวดหลัง/ปวดเอว (ร้อยละ 9.14) รองลงมาคือ ความดันโลหิต (ร้อยละ 8.06) โรคเบาหวาน (ร้อยละ 2.15) ตามลำดับ

ผู้สูงอายุในช่วง 80 ปีขึ้นไป ร้อยละ 3.76 ไม่มีโรคประจำตัว ส่วนโรคประจำตัวของผู้สูงอายุในช่วง 80 ปีขึ้นไป เป็นมากที่สุดคือ ปวดหลัง/ปวดเอว (ร้อยละ 5.91) ความดันโลหิต (ร้อยละ 2.15) และโรคทางเดินหายใจ (ร้อยละ 1.61)

โดยสรุปแล้วผู้สูงอายุในชุมชนนี้ส่วนใหญ่มีสุขภาพแข็งแรงเพราะสัดส่วนไม่มีโรคประจำตัวสูง แต่โรคที่เกิดขึ้นในภายหลังส่วนใหญ่เป็นโรคที่เกิดจากการชราภาพของผู้สูงอายุ

ตารางที่ 27 ผู้ดูแลผู้สูงอายุเมื่อเกิดการเจ็บป่วย (N=137)

ผู้ดูแลเมื่อยามเจ็บป่วย	**จำนวน**	**ร้อยละ**
คู่สมรส	56	23.63
บุตร/หลาน	**110**	**46.41**
ญาติพี่น้อง	39	16.46
ว่าจ้างดูแล	2	0.84
เพื่อน/เพื่อนบ้าน	14	5.91
อสม.	16	6.75

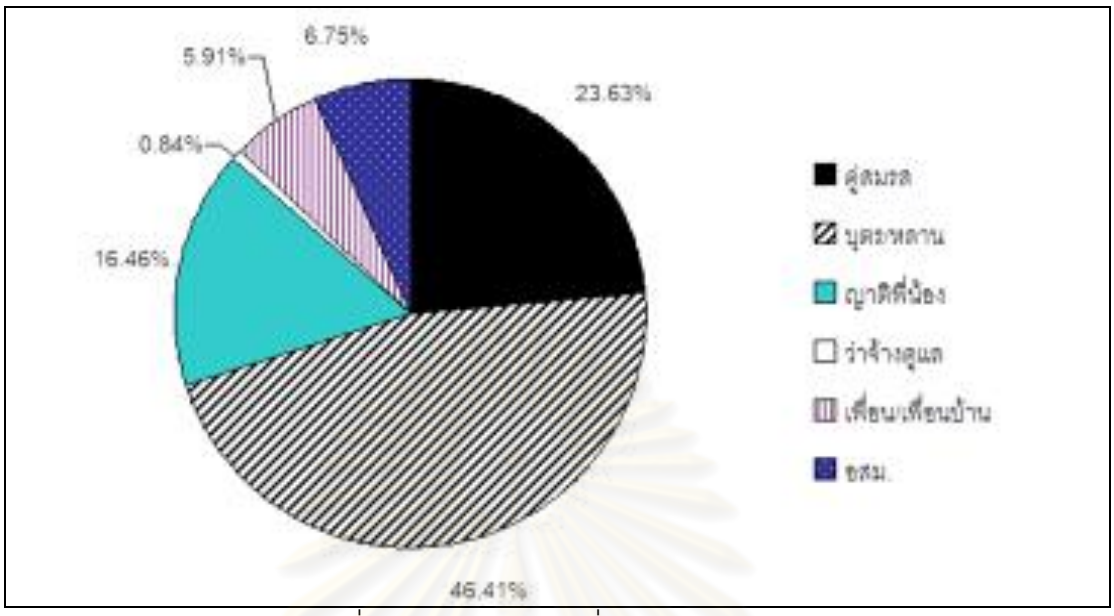

รูปที่ 56 ผู้ดูแลผู้สูงอายุเมื่อเกิดการเจ็บป่วย

เมื่อผู้สูงอายุเกิดการเจ็บป่วยผู้ที่ดูแลผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะเป็นบุตร/หลาน คิดเป็นร้อยละ 46.41 รองลงมาคือ คู่สมรส และญาติพี่น้อง คิดเป็นร้อยละ 23.63 และ 16.46 ตามลำดับ ดังแสดงตารางที่ 27 และรูปที่ 56 ซึ่งผู้ดูแล 3 อันดับแรกนี้มีความสอดคล้องกับจำนวนบุตรและจำนวนสมาชิกในบ้านทั้งหมด ด้วยเหตุที่พื้นที่ชุมชนชนบทส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขยายส่งผลให้ผู้ดูแลผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะเป็นเครือญาติ

ตารางที่ 28 ปัญหาการทำงานของร่างกายของผู้สูงอายุ (N=137)

ปัญหาการทำงานของร่างกาย	จำนวน	ร้อยละ	ลักษณะที่เกิดขึ้น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีปัญหา	85	62.04			
การได้ยินเสียง	14	10.22	หูตึง	3	2.19
			หูไม่ได้ยินเป็นครั้งคราว	11	8.03
การมองเห็น	17	12.41	ตามัว	3	2.19
			มองเห็นไม่ชัด	8	5.84
			ตาฟาง	6	4.38
การเคลื่อนไหว/การเดิน	21	15.33	การลุกจากเตียง	2	1.46
			ที่นั่งและเก้าอี้	12	8.76
			ท่าเดินผิดปกติ	7	5.11
รวม	137	100.00			

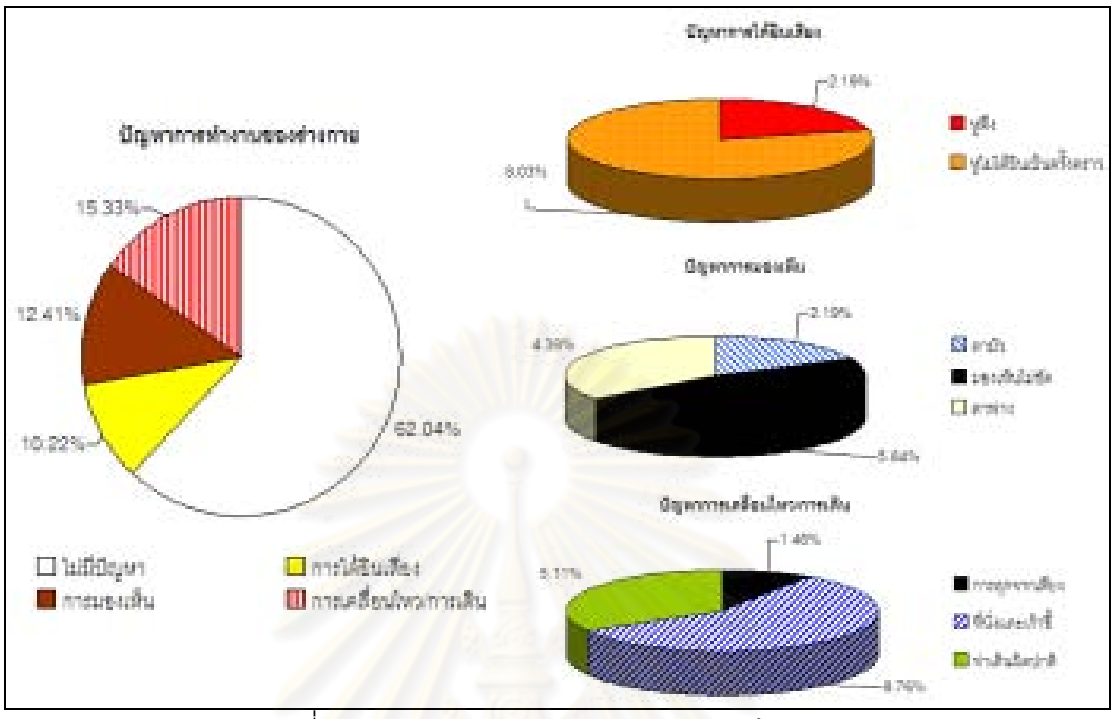

รูปที่ 57 ปัญหาการทำงานของร่างกายของผู้สูงอายุ

จากตารางที่ 28 และรูปที่ 57 แสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาการทำงานของร่างกาย (ร้อยละ 62.04) ส่วนปัญหาการทำงานของร่างกายของผู้สูงอายุ 3 อันดับแรก คือ ปัญหาการเคลื่อนไหว/การเดิน (ร้อยละ 15.33) ส่วนใหญ่จะมีปัญหาในเรื่องของการลุกนั่งที่นั่งและเก้าอี้ (ร้อยละ 8.76) และท่าเดินผิดปกติ (ร้อยละ 5.11) ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่าสาเหตุที่ทำให้ท่าเดินผิดปกติคือผู้สูงอายุที่เคยได้รับอุบัติเหตุหรือทำงานหนักมากเกินไปเพราะในการทำนา ไร่ สวน ผู้สูงอายุต้องมีการก้มขึ้นลงบ่อยครั้ง รองลงมาคือ ปัญหาการมองเห็น (ร้อยละ 12.41) โดยผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะเป็นตามองเห็นไม่ชัด (ร้อยละ 5.84) และตาฟาง (ร้อยละ 4.38) และปัญหาการทำงานของร่างกายของผู้สูงอายุอันดับที่ 3 คือ ปัญหาการได้ยินเสียง (ร้อยละ 10.22) ลักษณะที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่จะเป็นหูไม่ได้ยินเป็นครั้งคราว (ร้อยละ 8.03) และหูตึง (ร้อยละ 2.19)

ตารางที่ 29 ลักษณะการได้รับบาดเจ็บในรอบ 1 ปีที่ผ่านมาของผู้สูงอายุ (N=137)

การได้รับบาดเจ็บ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคยได้รับบาดเจ็บเลย	96	70.07
หกล้ม	21	15.33
บาดเจ็บจากยานพาหนะ	12	8.76
ถูกของมีคมบาด	8	5.84
รวม	137	100.00

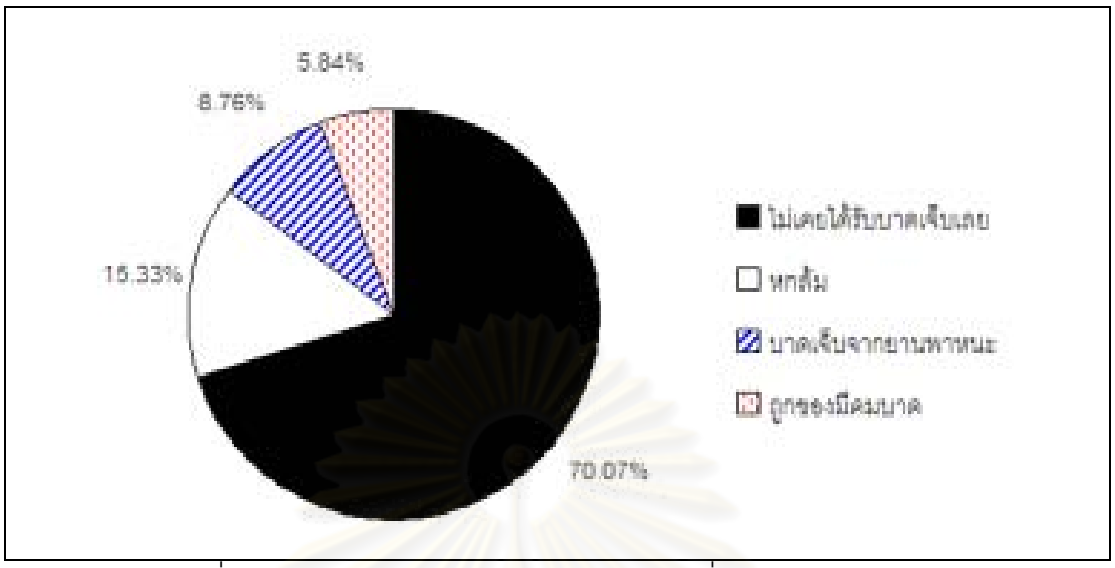

รูปที่ 58 ลักษณะการได้รับบาดเจ็บในรอบ 1 ปีที่ผ่านมาของผู้สูงอายุ

จากตารางที่ 29 และรูปที่ 58 พบว่า ลักษณะการได้รับบาดเจ็บในรอบ 1 ปีที่ผ่านมาของผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะไม่เคยได้รับบาดเจ็บเลย คิดเป็นร้อยละ 70.07 รองลงมาคือ หกล้ม และบาดเจ็บจากยานพาหนะ คิดเป็นร้อยละ 15.33 และ 8.76 ตามลำดับ โดยปัญหาการหกล้มของผู้สูงอายุสามารถเกิดได้ทั้งในบ้านและนอกบ้าน ซึ่งจะการหกล้มจะส่งผลต่อปัญหาการเคลื่อนไหวของผู้สูงอายุได้

ตารางที่ 30 สถานที่ที่ผู้สูงอายุได้รับบาดเจ็บในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา (N=137)

สถานที่ที่ทำให้ได้รับบาดเจ็บ	**จำนวน**	**ร้อยละ**	**บริเวณ**	**จำนวน**	**ร้อยละ**
ไม่เคยได้รับบาดเจ็บเลย	**91**	**66.42**			
ในบ้าน	21	15.33	ห้องน้ำ/ห้องอาบน้ำ	8	5.84
			ห้องนั่งเล่น	2	1.46
			บันได	7	5.11
			ใต้ถุนบ้าน	4	2.92
นอกบ้าน	25	18.25	ทางเดินเข้าบ้าน	7	5.11
			สนามหญ้า	2	1.46
			สถานที่ที่ไม่ใช่บ้าน	16	11.68
			ถนน/ทางเท้า	9	6.57
			ทุ่งนา/สวน	7	5.11
รวม	**137**	**100.00**			

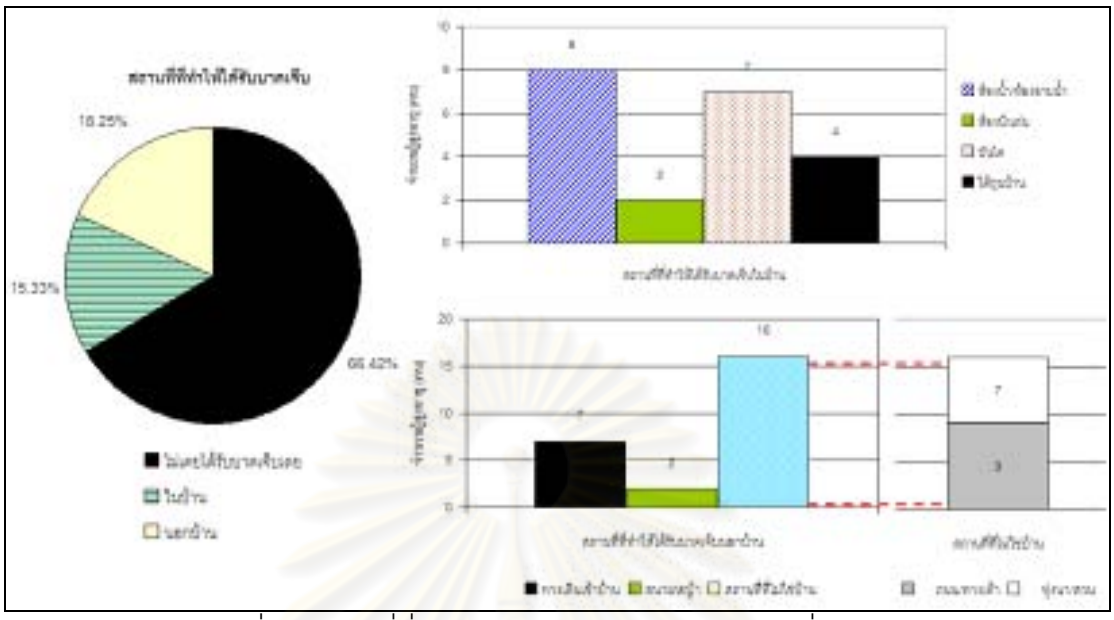

รูปที่ 59 สถานที่ที่ผู้สูงอายุได้รับบาดเจ็บในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา

สถานที่ที่ผู้สูงอายุได้รับบาดเจ็บในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา ส่วนใหญ่จะไม่เคยได้รับบาดเจ็บเลย (ร้อยละ 66.42) สถานที่ที่เกิดอุบัติเหตุจะเกิดบริเวณนอกบ้าน (ร้อยละ 18.25) มากกว่าในบ้าน (ร้อยละ 15.33) โดยบริเวณนอกบ้านผู้สูงอายุได้รับบาดเจ็บบริเวณสถานที่ที่ไม่ใช่บ้าน (ร้อยละ 11.68) ได้แก่ ถนน/ทางเท้า (ร้อยละ 6.57) และทุ่งนา/สวน (ร้อยละ 5.11) เป็นต้น ส่วนสถานที่ที่เกิดอุบัติเหตุจะเกิดบริเวณในบ้านส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นห้องน้ำ/ห้องอาบน้ำ (ร้อยละ 5.84) และบริเวณบันได (ร้อยละ 5.11) ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 30 และรูปที่ 59 จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุพบว่า สาเหตุที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุบริเวณถนนมากเนื่องจากถนนขาดแสงสว่างในตอนกลางคืน และสภาพของถนนในบางพื้นที่มีสภาพชำรุดส่งผลให้เกิดอันตรายและเกิดความไม่ปลอดภัยแก่ผู้สูงอายุในการเดินทาง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 31 ลักษณะการออกกำลังกายของผู้สูงอายุ (N=137)

	ช่วงอายุ						รวม	
	60-69 ปี		70-79 ปี		80 ปีขึ้นไป			
	หน่วย	ร้อยละ	หน่วย	ร้อยละ	หน่วย	ร้อยละ	หน่วย	ร้อยละ
<u>การออกกำลังกาย</u>								
ไม่เคยออกกำลังกาย	41	29.92	24	17.52	11	8.03	76	55.47
เคยออกกำลังกาย	32	23.36	21	15.33	8	5.84	61	44.53
		รวม					137	100.00
<u>ประเภทของการออกกำลังกาย</u>								
เดิน/วิ่ง	17	12.41	12	8.76	6	4.38	35	25.55
รำกระบอง	4	2.92	5	3.65	2	1.46	11	8.03
ปั่นจักรยาน	4	2.92	2	1.46	0	0.00	6	4.38
เต้นแอโรบิก/กายบริหาร	7	5.11	2	1.46	0	0.00	9	6.57
		รวม					61	44.53
<u>สถานที่ที่ใช้ในการออกกำลังกาย</u>								
ในตัวบ้าน/สถานที่พัก	8	5.84	9	6.57	4	2.92	21	15.33
สนาม/ลานบ้าน	10	7.30	4	2.92	3	2.19	17	12.41
ถนนสาธารณะ	1	0.73	0	0.00	1	0.73	2	1.46
สวนสาธารณะ	0	0.00	1	0.73	0	0.00	1	0.73
ลานวัด/ลานโรงเรียน	8	5.84	3	2.19	0	0.00	11	8.03
สถานที่เล่นกีฬา	2	1.46	4	2.92	0	0.00	6	4.38
อื่นๆ	3	2.19	0	0.00	0	0.00	3	2.19
		รวม					61	44.53
<u>ความถี่ในการออกกำลังกาย</u>								
ทุกวัน	12	8.76	7	5.11	3	2.19	22	16.06
วันเว้นวัน	8	5.84	6	4.38	4	2.92	18	13.14
2-3ครั้ง/สัปดาห์	7	5.11	6	4.38	1	0.73	14	10.22
1 ครั้ง/สัปดาห์	0	0.00	1	0.73	0	0.00	1	0.73
1-2 ครั้ง/เดือน	5	3.65	1	0.73	0	0.00	6	4.38
		รวม					61	44.53

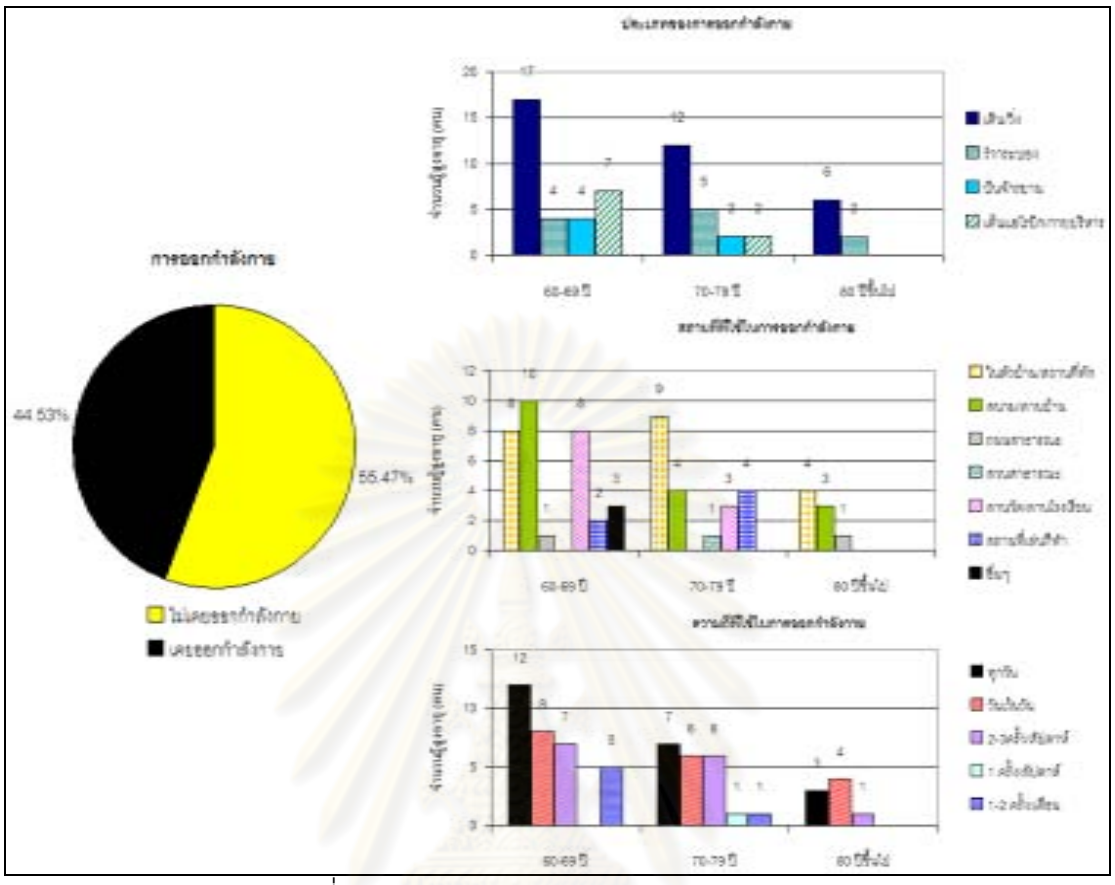

รูปที่ 60 ลักษณะการออกกำลังกายของผู้สูงอายุ

จากตารางที่ 31 และรูปที่ 60 แสดงให้เห็นว่า ร้อยละ 55.47 ผู้สูงอายุไม่เคยออกกำลังกาย จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ พบว่า มีคนในกลุ่มนี้หลายคนที่อยากออกกำลังกายแต่มีข้อจำกัดคือ ทางชุมชนไม่มีพื้นที่ออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ หรือพื้นที่สำหรับให้ผู้สูงอายุเดินออกกำลังกาย ประกอบกับสภาพอากาศร้อนและไม่มีร่มเงาที่เพียงพอ ส่งผลให้จำนวนผู้สูงอายุไม่ได้ออกกำลังกายมีสัดส่วนเป็นจำนวนมาก มีเพียงร้อยละ 44.53 ที่ผู้สูงอายุออกกำลังกาย โดยประเภทของการออกกำลังกายส่วนใหญ่จะเป็น เดิน/วิ่ง คิดเป็นร้อยละ 25.55 และรำกระบอง คิดเป็นร้อยละ 8.03 สถานที่ที่ใช้ออกกำลังกายจะเป็นบริเวณในตัวบ้าน/สถานที่พัก คิดเป็นร้อยละ 15.33 และสนาม/ลานบ้านคิดเป็นร้อยละ 12.41 ส่วนความถี่ในการออกกำลังกายจะอยู่ในช่วงทุกวัน คิดเป็นร้อยละ 16.06 เมื่อพิจารณาในแต่ละช่วงอายุ สามารถสรุปได้ว่า

ผู้สูงอายุในช่วง 60-69 ปี ประเภทของการออกกำลังกายส่วนใหญ่จะมีทั้งเดิน/วิ่ง (ร้อยละ 12.41) รำกระบองและปั่นจักรยาน (ร้อยละ 2.92) เนื่องจากสภาพร่างกายยังแข็งแรงอยู่ สถานที่ส่วนใหญ่ที่ใช้ในการออกกำลังกาย คือ สนาม/ลานบ้าน (ร้อยละ 7.30) ในตัวบ้าน/สถานที่พักและ

ลานวัด/ลานโรงเรียน (ร้อยละ 5.84) เนื่องจากผู้สูงอายุในช่วงนี้ยังสามารถเดินทางออกไปยังพื้นที่ภายในและภายนอกชุมชนได้อย่างคล่องแคล่วส่งผลให้ผู้สูงอายุจะไปออกกำลังกายบริเวณลานวัด/ลานโรงเรียนเนื่องจากมีการจัดพื้นที่สำหรับออกกำลังกายในช่วงเย็นทุกวัน

ผู้สูงอายุในช่วง 70-79 ปี ประเภทของการออกกำลังกายส่วนใหญ่จะมีทั้งเดิน/วิ่ง (ร้อยละ 8.76) รำกระบอง (ร้อยละ 3.65) ปั่นจักรยานและเต้นแอโรบิก/กายบริหาร (ร้อยละ 1.46) จะเห็นได้ว่าถึงแม้ว่าผู้สูงอายุจะออกกำลังกายด้วยการเดินวิ่งและรำกระบอง แต่เมื่อเปรียบเทียบกับผู้สูงอายุในช่วง 60-69 ปี พบว่ามีจำนวนที่ลดลงเนื่องจากผู้สูงอายุหันไปออกกำลังกายที่ใช้กำลังที่น้อยลงคือการปั่นจักรยาน สถานที่ส่วนใหญ่ที่ใช้ในการออกกำลังกาย คือ ในตัวบ้าน/สถานที่พัก (ร้อยละ 6.57) สนาม/ลานบ้านและสถานที่เล่นกีฬา (ร้อยละ 2.92) เนื่องจากผู้สูงอายุมีอายุเพิ่มมากขึ้นส่งผลให้การเดินทางไปออกกำลังกายในบริเวณที่ไกลออกไปทำได้ยากขึ้น จึงมีการออกกำลังกายในบริเวณสนาม/ลานบ้านของตนเองทุกวัน

ผู้สูงอายุในช่วง 80 ปีขึ้นไป ประเภทของการออกกำลังกายส่วนใหญ่จากการสัมภาษณ์จะเป็นการเดินออกกำลังกาย (ร้อยละ 4.38) มากกว่าวิ่งซึ่งแตกต่างจากผู้สูงอายในช่วงต้นและผู้สูงอายุในช่วงกลาง อันมีสาเหตุมาจากสภาพทางร่างกาย และช่วงอายุ สถานที่ส่วนใหญ่ที่ใช้ในการออกกำลังกาย คือ ในตัวบ้าน/สถานที่พัก (ร้อยละ 2.92) เนื่องจากผู้สูงอายุสะดวกในการเดินตามถนนภายในชุมชนมากกว่าที่จะไปออกกำลังกายที่ลานวัด/ลานโรงเรียน ซึ่งความถี่ที่ผู้สูงอายุในช่วงนี้ใช้ในการออกกำลังกาย คือ วันเว้นวัน (ร้อยละ 2.92) เนื่องจากผู้สูงอายุได้ออกไปเดินเล่นพูดคุยกับเพื่อนบ้านหรือซื้อของที่ร้านขายของเป็นประจำ ส่งผลให้มีการเดินบริเวณถนนสาธารณะภายในชุมชนวันเว้นวัน

ตารางที่ 32 ความถี่ในการทำกิจกรรมต่างๆของผู้สูงอายุ (N=137) (ต่อ)

	ความถี่ในการทำกิจกรรม			**ความถี่เฉลี่ย**	**ระดับความถี่เฉลี่ย**
	ช่วงอายุ				
	60-69 ปี	**70-79 ปี**	**80 ปีขึ้นไป**		
นั่ง-นอนเล่น	11.53	**9.53**	**3.67**	8.24	มากที่สุด
ทานอาหาร	10.20	7.00	2.67	6.62	มากที่สุด
ทำงาน	10.67	6.00	1.93	6.20	มากที่สุด
บริหารร่างกาย	6.07	4.53	1.40	4.00	ปานกลาง

ตารางที่ 32 ความถี่ในการทำกิจกรรมต่างๆของผู้สูงอายุ (N=137) (ต่อ)

	ความถี่ในการทำกิจกรรม			ความถี่เฉลี่ย	ระดับความถี่เฉลี่ย
	ช่วงอายุ				
	60-69 ปี	70-79 ปี	80 ปีขึ้นไป		
อ่านหนังสือ	5.53	4.47	1.47	3.82	ปานกลาง
คุย/พบปะผู้คน	**11.93**	7.67	2.93	7.51	มากที่สุด
สวดมนต์	6.80	6.53	2.07	5.13	มาก
ดูโทรทัศน์	10.80	7.13	2.07	6.67	มากที่สุด
ฟังวิทยุ	7.47	5.60	1.27	4.78	มาก
ทำสวน	8.33	3.87	0.67	4.29	ปานกลาง
เลี้ยงสัตว์	6.20	2.93	0.53	3.22	น้อย
ไปวัด	9.40	7.80	1.07	6.09	มากที่สุด
เข้าชมรม/สมาคม	6.20	4.40	0.53	3.71	ปานกลาง

หมายเหตุ : ความหมายของระดับความที่เฉลี่ย 1.00-2.49 = น้อยที่สุด, 2.50-3.49 = น้อย, 3.50-4.49 = ปานกลาง, 4.50-5.49 = มาก และ 5.50 ขึ้นไป = มากที่สุด

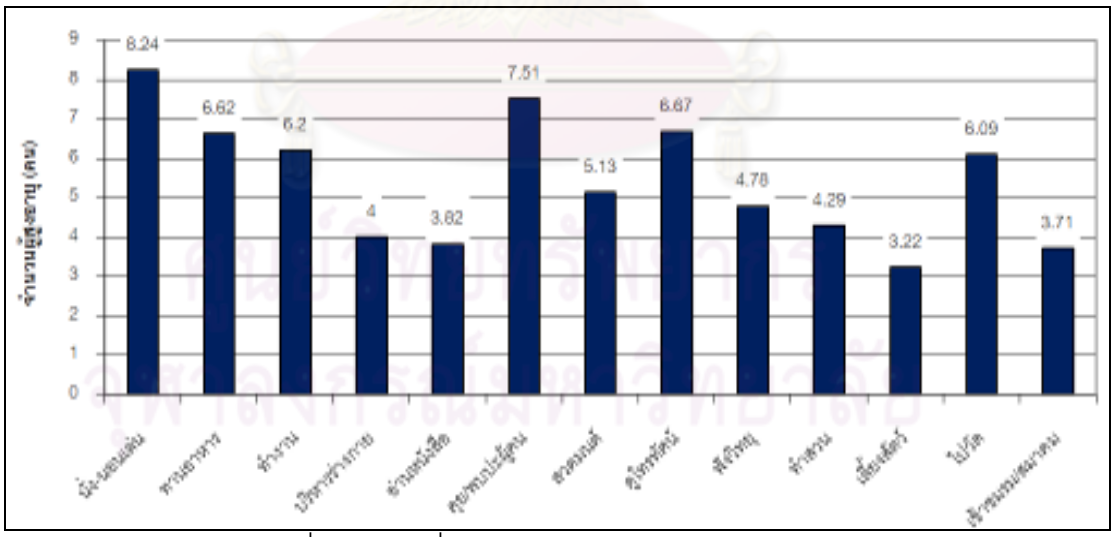

รูปที่ 61 ความถี่ในการทำกิจกรรมต่างๆของผู้สูงอายุ

จากตารางที่ 32 และรูปที่ 61 พบว่า ความถี่ในการทำกิจกรรมต่างๆของผู้สูงอายุในภาพรวม สามารถจำแนกกิจกรรมออกมาได้ 4 ประเภท คือ กลุ่มที่มีระดับความถี่เฉลี่ยมากที่สุด (ได้แก่ นั่ง-นอนเล่น, ทานอาหาร, ทำงาน, คุย/พบปะผู้คน, ดูโทรทัศน์ และไปวัด) กลุ่มที่มีระดับ

ความถี่เฉลี่ยมาก (ได้แก่ สวดมนต์ และฟังวิทยุ) กลุ่มที่มีระดับความถี่ปานกลาง (ได้แก่ บริหารร่างกาย, อ่านหนังสือ, ทำสวน และเข้าชมรม/สมาคม) และกลุ่มที่มีระดับความถี่น้อย (ได้แก่ เลี้ยงสัตว์) เมื่อวิเคราะห์ในแต่ละช่วงอายุจะพบกิจกรรมของผู้สูงอายุจะมีลักษณะที่แตกต่างกัน ดังแสดงในรูปที่ 62 โดยจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์สามารถวิเคราะห์ความถี่ในการทำกิจกรรมต่างๆของผู้สูงอายุ ในแต่ละช่วงอายุได้ดังต่อไปนี้

ผู้สูงอายุในช่วง 60-69 ปี กิจกรรมส่วนใหญ่ของผู้สูงอายุ 5 อันดับแรก คือ คุย/พบปะผู้คน, นั่ง-นอนเล่น, ทำงาน, ทานอาหาร และไปวัด เนื่องจากผู้สูงอายุในช่วงนี้ส่วนใหญ่ยังมีการประกอบอาชีพทำนา/ไร่/สวนอยู่ และสภาพร่างกายที่แข็งแรงซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลในการวิเคราะห์ในข้างต้น พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุในช่วงนี้ส่วนใหญ่ยังแข็งแรงมากช่วยเหลือตัวเองได้

ผู้สูงอายุในช่วง 70-79 ปี กิจกรรมส่วนใหญ่ของผู้สูงอายุ 5 อันดับแรก คือ นั่ง-นอนเล่น, ไปวัด, คุย/พบปะผู้คน, ดูโทรทัศน์, ทานอาหาร และสวดมนต์) จะเห็นได้ว่ากิจกรรมหลักของผู้สูงอายุในช่วงนี้มีความแตกต่างจาก กลุ่มผู้สูงอายุในช่วง 60-69 ปี คือ กิจกรรมส่วนใหญ่จะเป็นการทำบุญและคุยอยู่บริเวณบ้านหรือนอกบ้าน แต่จะไม่ค่อยมีกิจกรรมของการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลในการวิเคราะห์ในข้างต้น พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุในช่วงนี้ส่วนใหญ่ไม่ค่อยแข็งแรงต้องการการดูแลบ้าง

ผู้สูงอายุในช่วง 80 ปีขึ้นไป กิจกรรมส่วนใหญ่ของผู้สูงอายุ 5 อันดับแรก คือ นั่ง-นอนเล่น, คุย/พบปะผู้คน, ทานอาหาร, สวดมนต์ และดูโทรทัศน์) กิจกรรมหลักของผู้สูงอายุในช่วงนี้มีลักษณะที่คล้ายกับกลุ่มผู้สูงอายุในช่วง 70-79 ปี แต่สิ่งที่แตกต่างกันคือผู้สูงอายุกลุ่มนี้ไม่ได้เดินทางไปทำบุญที่วัดหรือมีในสัดส่วนที่น้อย ซึ่งจากการสัมภาษณ์มีเหตุผลเนื่องมาจาก ผู้สูงอายุยังมีความต้องการไปวัดอยู่ ซึ่งผู้สูงอายุจะไปเฉพาะวันสำคัญทางศาสนาเนื่องจากสภาพร่างกายไม่ค่อยแข็งแรง แต่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ในกลุ่มนี้จะทำบุญตักบาตรตอนเช้าทุกวัน เนื่องจากภายในชุมชนจะมีพระจากวัดเขาน้อยออกมาบิณฑบาตในตอนเช้า

สามารถสรุปประเด็นของกิจกรรมที่ผู้สูงอายุในแต่ละช่วงอายุได้ว่า สิ่งที่ผู้สูงอายุต้องการทำมากที่สุดคือ การได้ไปวัด และได้คุย/พบปะผู้คน เป็น ซึ่งในการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในชนบทต้องเข้าใจถึงกิจกรรมหลักของผู้สูงอายุเพื่อจะได้นำไปใช้วิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลอื่นๆ เพื่อได้แนวทางการออกแบบที่มีประสิทธิภาพ

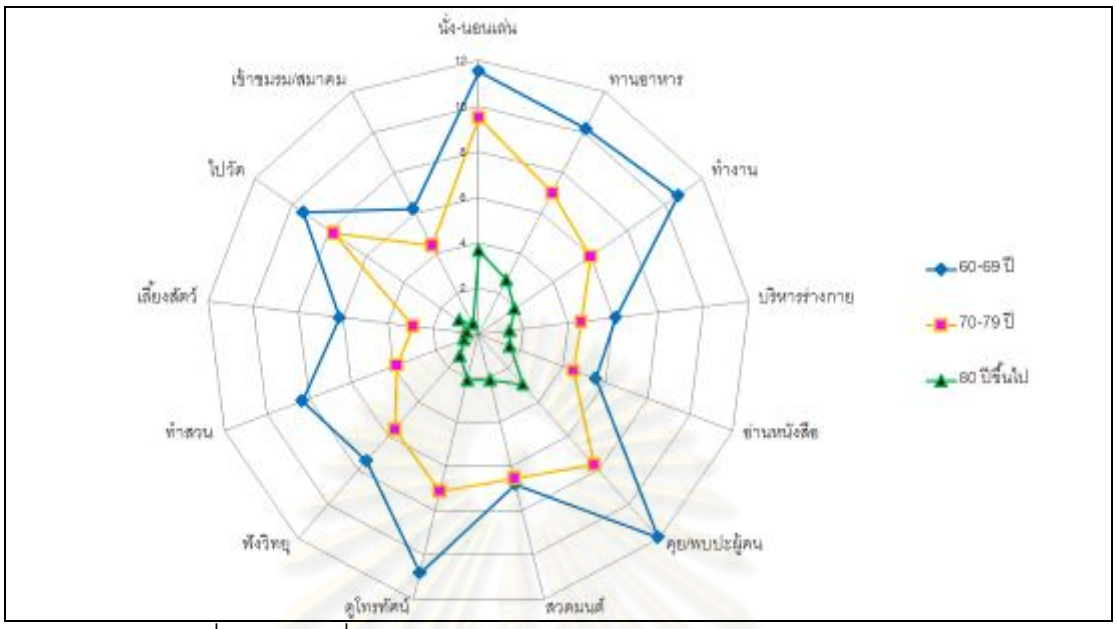

รูปที่ 62 ความถี่ในการทำกิจกรรมต่างๆของผู้สูงอายุในแต่ละช่วงอายุ

5.1.2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ

ตารางที่ 33 รูปแบบที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ (N=137)

รูปแบบที่อยู่อาศัย	จำนวน	ร้อยละ
บ้านไม้ยกพื้น	99	72.26
บ้านเดี่ยว	38	27.74
รวม	137	100.00

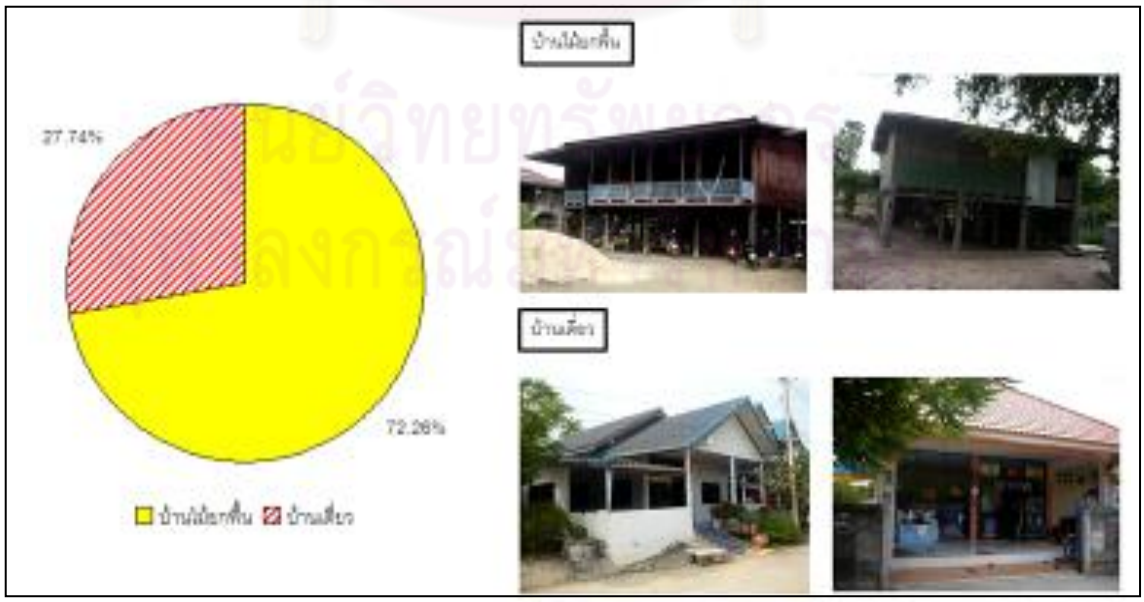

รูปที่ 63 รูปแบบที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ

รูปแบบที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุของพื้นที่ศึกษาในชุมชนชนบทภาคกลาง ส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ยกพื้น คิดเป็นร้อยละ 72.26 และบ้านเดี่ยว คิดเป็นร้อยละ 27.74 จากการสัมภาษณ์ พบว่าชุมชนนี้เป็นชุมชนที่เป็นชุมชนเก่าแก่รูปแบบบ้านเดิมส่วนใหญ่เป็นไม้ แต่ภายหลังต่อมาเมื่อไม้เริ่มพุพังหรือบ้านมีสภาพที่ทรุดโทรมบ้านบางหลังก็ได้รื้อแล้วก่อสร้างใหม่เป็นบ้านเดี่ยว โดยอาศัยทักษะฝีมือช่างภายในชุมชน ดังแสดงในตารางที่ 33 และรูปที่ 63

ตารางที่ 34 ลักษณะการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ (N=137)

ลักษณะการอยู่อาศัย	จำนวน	ร้อยละ
อาศัยในบ้านของตนเอง	125	91.24
อาศัยอยู่กับลูกหลาน	10	7.30
อาศัยอยู่ในที่สาธารณะ	2	1.46
รวม	137	100.00

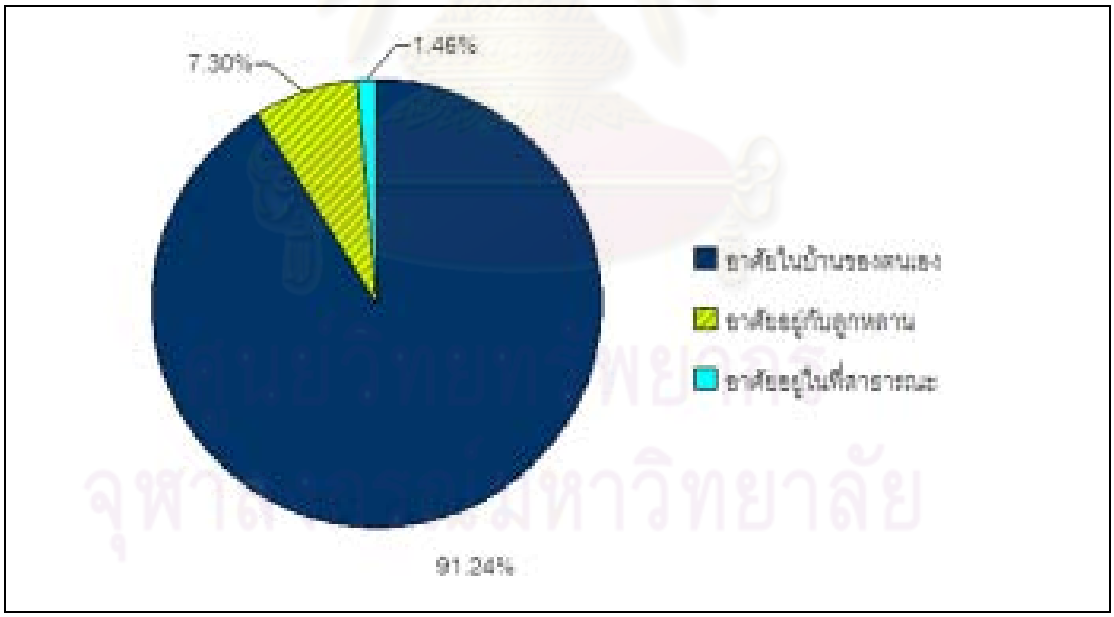

รูปที่ 64 ลักษณะการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ

จากตารางที่ 34 และรูปที่ 64 แสดงให้เห็นว่าร้อยละ 91.24 ผู้สูงอายุอาศัยในบ้านของตนเอง เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่เกิดที่นี่และอยู่อาศัยกันมาหลายช่วงอายุ นอกจากนี้ร้อยละ

7.30 ผู้สูงอายุอาศัยอยู่กับลูกหลาน เนื่องจากลูก/หลานย้ายมาทำงานในจังหวัดนครสวรรค์เลยย้ายตามมาอยู่ด้วยเพราะคิดถึงลูก/หลาน

ตารางที่ 35 คนที่อาศัยอยู่กับผู้สูงอายุ (N=137)

คนที่อาศัยอยู่ด้วย	จำนวน	ร้อยละ
อยู่คนเดียว	9	6.57
คู่สมรส	46	33.58
ลูก/หลาน	**47**	**34.31**
ญาติ	6	4.37
อื่นๆ	29	21.17
คู่สมรส+ลูก/หลาน	22	16.06
ลูก/หลาน+ญาติ	7	5.11
รวม	**137**	**100.00**

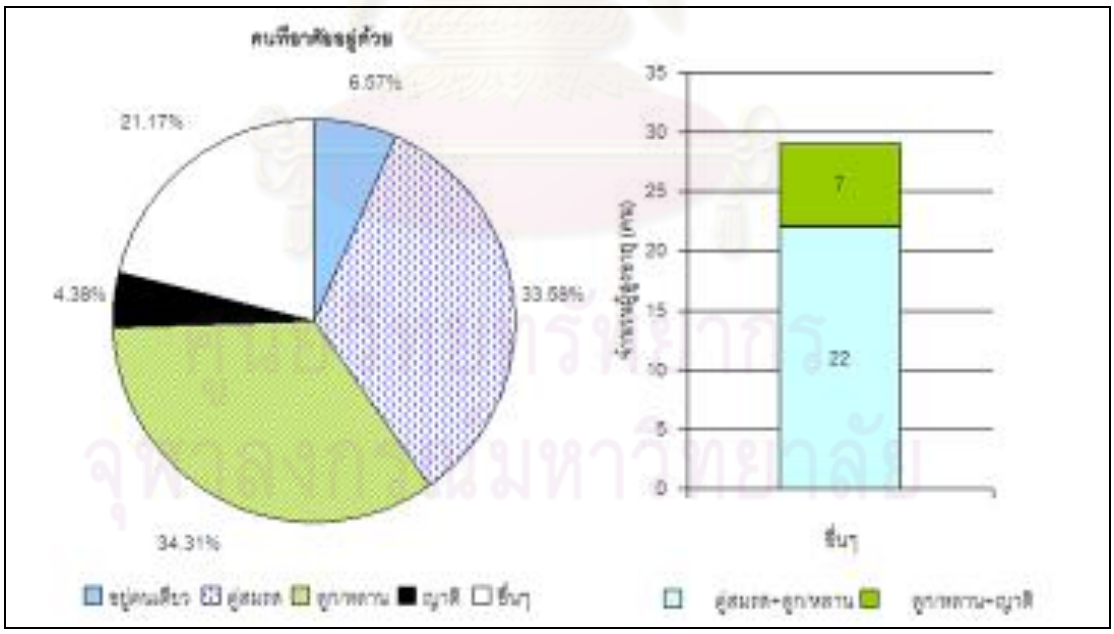

รูปที่ 65 คนที่อาศัยอยู่กับผู้สูงอายุ

จากตารางที่ 35 และรูปที่ 65 พบว่า คนที่อาศัยอยู่กับผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นลูก/หลาน (ร้อยละ 34.31) รองลงมาคือ อยู่คู่สมรส (ร้อยละ 33.58) และคู่สมรสกับลูก/หลาน (ร้อยละ 16.06)

เนื่องจากลูกได้ทำงานอยู่ในอำเภออื่นๆ หรือทำงานในกรุงเทพ จึงต้องอาศัยอยู่กับคู่สมรสและมีเพื่อนบ้านคอยดูแล

ตารางที่ 36 ลักษณะการอยู่อาศัยกับลูก/หลาน (N=137)

ลักษณะการอยู่อาศัยกับลูก/หลาน	จำนวน	ร้อยละ
ในหลังเดียวกัน	117	85.40
คนละหลังแต่รั้วเดียวกัน	11	8.03
คนละหลังในระยะทางใกล้กัน	6	4.38
คนละหลังในระยะไกลกัน	3	2.19
รวม	137	100.00

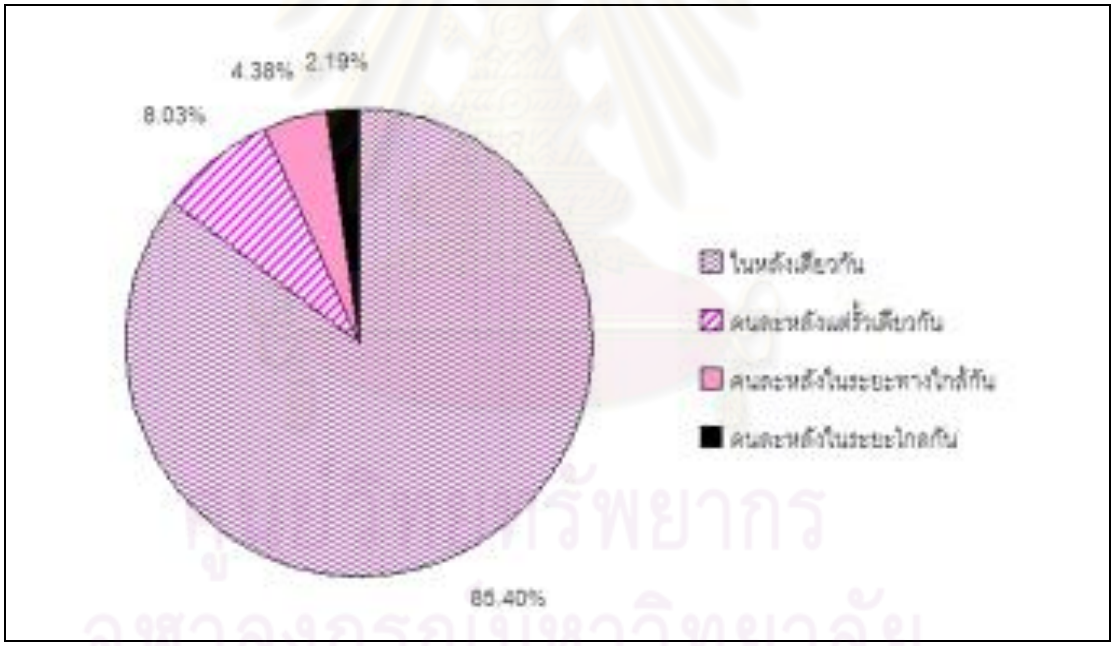

รูปที่ 66 ลักษณะการอยู่อาศัยกับลูก/หลาน

ลักษณะการอยู่อาศัยกับลูก/หลานของผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะอยู่ในหลังเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 85.40 รองลงมาคือ คนละหลังแต่รั้วเดียวกัน และคนละหลังในระยะไกลกัน คิดเป็นร้อยละ 8.03 และ 4.38 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 36 และรูปที่ 66

ตารางที่ 37 ลักษณะการครอบครองในที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ (N=137)

ลักษณะการครอบครองในที่อยู่อาศัย	จำนวน	ร้อยละ
เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์เอง	119	86.86
ไม่มีกรรมสิทธิ์อยู่กับลูก/หลาน/ญาติ	8	5.84
ไม่มีกรรมสิทธิ์เป็นของคู่สมรส	7	5.11
เป็นที่สาธารณะ	3	2.19
รวม	137	100.00

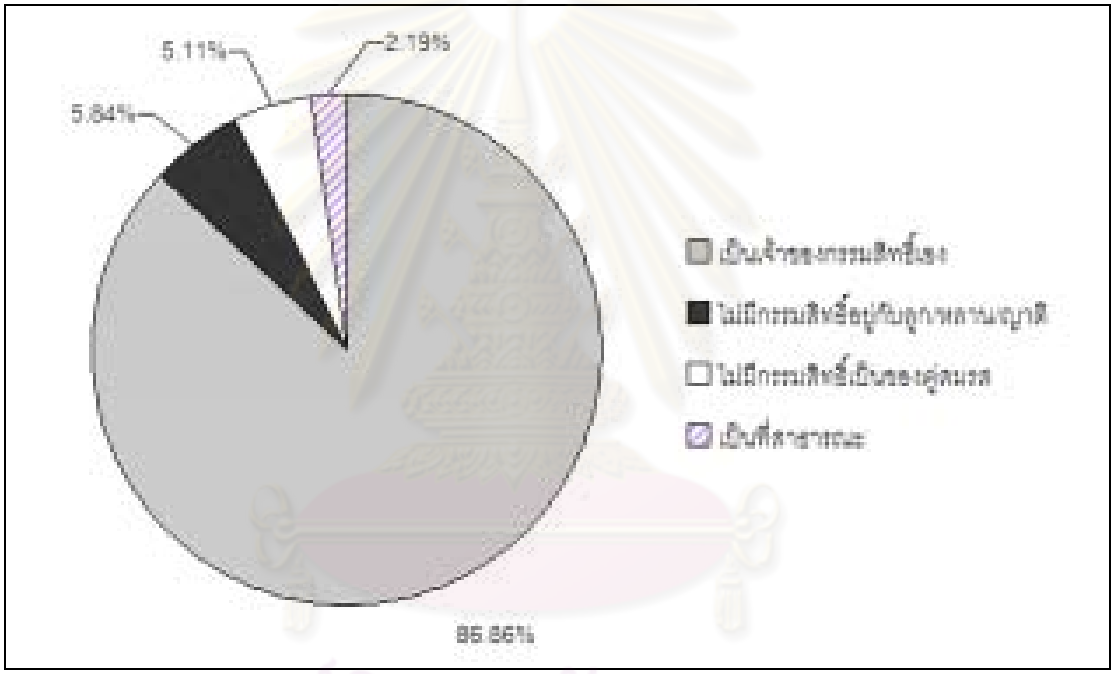

รูปที่ 67 ลักษณะการครอบครองในที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ

จากตารางที่ 37 และรูปที่ 67 แสดงให้เห็นว่าลักษณะการครอบครองในที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุส่วนใหญ่ในพื้นที่ศึกษาเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์เอง ร้อยละ 86.86 รองลงมาคือ ไม่มีกรรมสิทธิ์อยู่กับลูก/หลาน/ญาติ และไม่มีกรรมสิทธิ์เป็นของคู่สมรส คิดเป็นร้อยละ 5.84 และ 5.11 ตามลำดับ

ตารางที่ 38 ระยะเวลาที่อยู่อาศัย ณ ปัจจุบันของผู้สูงอายุ (N=137)

ระยะเวลาที่อยู่อาศัย ณ ปัจจุบัน	จำนวน	ร้อยละ
1-10 ปี	13	9.49
11-25 ปี	4	2.92
26 -40 ปี	5	3.65
41-55 ปี	28	20.44
56 ปีขึ้นไป	**87**	**63.50**
รวม	**137**	**100.00**

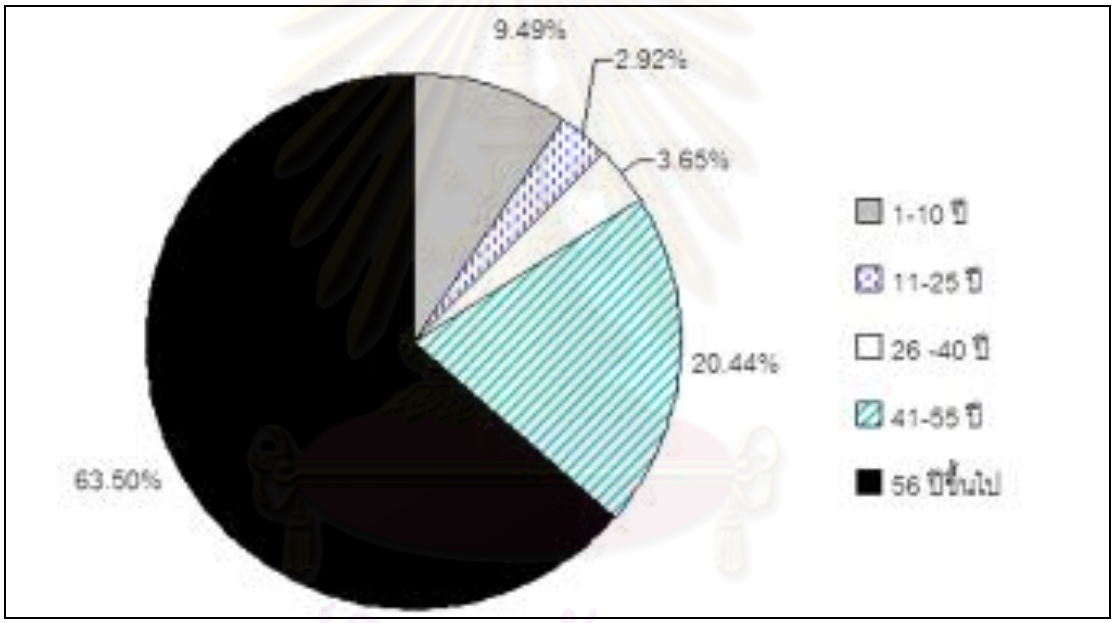

รูปที่ 68 ระยะเวลาที่อยู่อาศัย ณ ปัจจุบันของผู้สูงอายุ

จากตารางที่ 38 และรูปที่ 68 พบว่า ผู้สูงอายุที่ได้ทำการสำรวจพื้นที่ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุจะมีตั้งถิ่นฐานของที่อยู่อาศัยมาเป็นเวลานาน โดยสัดส่วนของระยะเวลาที่อยู่อาศัยมากที่สุด คือ 56 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 77.45) รองลงมา คือ 41-55 ปี (ร้อยละ 13.73) ซึ่งระยะการอยู่อาศัยในที่เดิมนั้นมีความสอดคล้องกับการเป็นกรรมสิทธิ์ในที่ดิน นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่อาวุโส ทำให้เข้าใจถึงลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชนที่มีมานานแล้ว โดยยังมีบ้านไม้ที่สร้างมานานแล้วกว่า 40 ปี และเอกลักษณ์ของชุมชนเก่าแก่คงเหลืออยู่

ตารางที่ 39 ความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อการย้ายที่อยู่อาศัย ณ ปัจจุบัน (N=137)

ความคิดที่จะย้ายจากที่อยู่อาศัยปัจจุบัน	จำนวน	ร้อยละ	เหตุผล	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคยคิดย้าย	124	90.51	**รักและผูกพันกับที่อยู่อาศัย**	96	70.07
			มีคนคอยดูแล มีเพื่อนบ้าน	13	9.49
			อยากอยู่ใกล้ลูกหลาน	11	8.03
			สะดวกและปลอดภัย	4	2.92
เคยคิดย้าย	13	9.49	สภาพไม่เหมาะสม	7	5.11
			อยากได้บ้านที่ตนมีกรรมสิทธิ์	6	4.38
รวม	137	100.00			

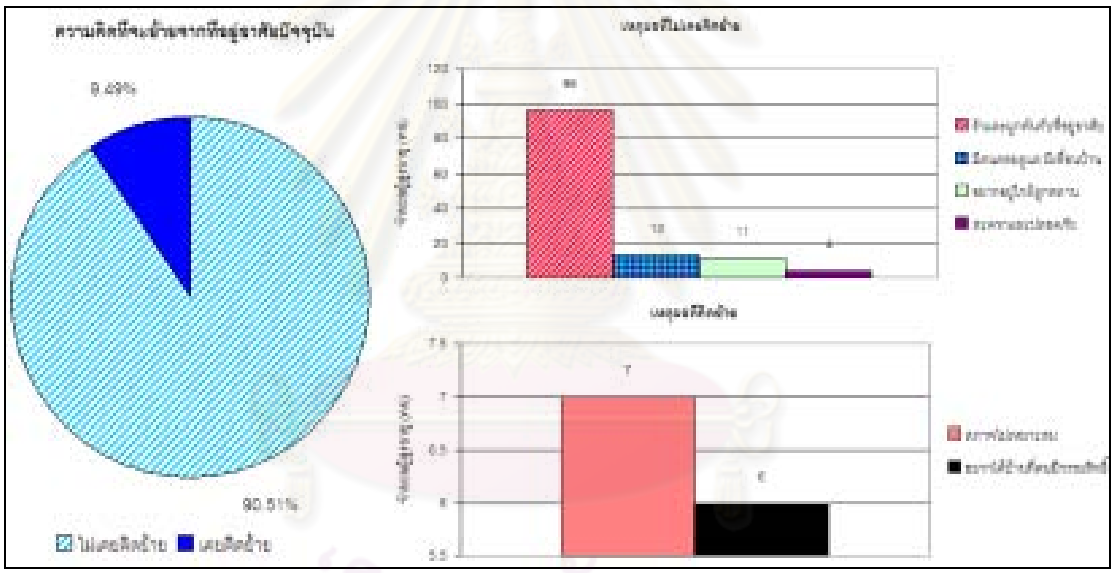

รูปที่ 69 ความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อการย้ายที่อยู่อาศัย ณ ปัจจุบัน

จากความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อการย้ายที่อยู่อาศัย ณ ปัจจุบัน พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุร้อยละ 90.51 ไม่เคยคิดจะย้ายที่อยู่อาศัยไปเลย อันมีสาเหตุเนื่องจากรักและผูกพันกับที่อยู่อาศัย (ร้อยละ 70.07) มีคนคอยดูแล มีเพื่อนบ้าน (ร้อยละ 9.49) และอยากอยู่ใกล้ลูกหลาน (ร้อยละ 8.03) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีที่ได้ศึกษา ที่กล่าวไว้ว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ชอบย้ายที่อยู่อาศัยเนื่องจากรักผูกผันและรู้สึกปลอดภัยเมื่อได้อยู่ในที่เดิม ซึ่งผู้สูงอายุบางท่านที่มีลูก/หลานทำงานอยู่ต่างถิ่น บางครั้งผู้สูงอายุก็จะเดินไปหาแต่ก็ไม่เคยคิดจะอยู่ที่อื่นอย่างถาวร เพราะรู้สึกคิดถึงบ้านและอยากกลับบ้านที่ตนอาศัยมาตั้งแต่เกิด ในขณะที่กลุ่มผู้สูงที่ต้องย้ายบ้าน

(ร้อยละ 9.49) อันเนื่องจากสภาพไม่เหมาะสม (ร้อยละ 5.11) และอยากได้บ้านที่ตนมีกรรมสิทธิ์ (ร้อยละ 4.38) ดังแสดงในตารางที่ 39 และรูปที่ 69

5.1.3. ผลการวิเคราะห์ทัศนคติของผู้สูงอายุต่อสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน

ตารางที่ 40 บริการที่ควรจัดให้มีในชุมชน (N=137)

บริการที่ควรจัดให้มีในชุมชน	จำนวน	ร้อยละ
พยาบาลประจำสถานที่	35	25.52
แพทย์มาตรวจเป็นระยะ	**52**	**37.96**
รถรับส่งไปที่ต่างๆ	15	11.00
กิจกรรมเพื่อสุขภาพ	35	25.52
รวม	**137**	**100.00**

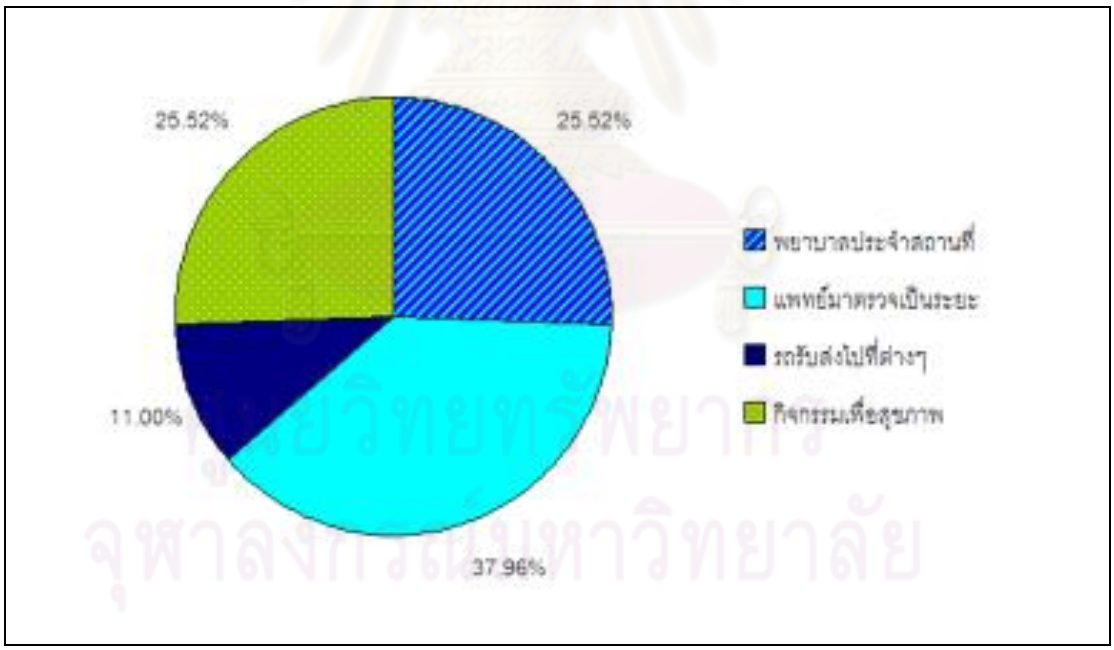

รูปที่ 70 บริการที่ควรจัดให้มีในชุมชน

จากตารางที่ 40 และรูปที่ 70 แสดงให้เห็นว่าบริการที่ผู้สูงอายุคิดว่าควรจัดให้มีในชุมชนมากที่สุด คือ แพทย์มาตรวจเป็นระยะ คิดเป็นร้อยละ 37.96 ซึ่งในปัจจุบันจะมีอาสามาสมัครชุมชนเข้ามาตรวจสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ แต่ไม่สามารถจ่ายยาได้ หากผู้สูงอายุต้องการซื้อยาก็

ต้องออกไปนอกชุมชน คือ โรงพยาบาลท่าตะโก ซึ่งอยู่ห่างจากชุมชนประมาณ 1 กิโลเมตร เนื่องจากภายในชุมชนไม่มีสถานีอนามัย ซึ่งเป็นการยากที่ผู้สูงอายุจะเดินทางไปเนื่องจากระบบการคมนาคมไม่สะดวกอย่างเช่นในเมือง

ตารางที่ 41 ความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อสาธารณูปโภค/ สิ่งแวดล้อม (N=137)

สาธารณูปโภค/สิ่งแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุ	จำเป็น		ไม่จำเป็น	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
สวนสาธารณะ/สวนสุขภาพสำหรับการพักผ่อนออกกำลังกาย	**134**	**20.40**	3	0.99
ทางเดินเท้า/บาทวิถี ที่กว้างเหมาะสมและมีทางลาด	77	11.72	60	19.87
สถานพยาบาล/บ้านพัก สำหรับดูแลผู้สูงอายุในชุมชน	93	14.16	44	14.57
ราวจับในห้องน้ำสาธารณะ หรือบริเวณทางเดินที่ลาดชัน	105	15.98	32	10.60
วัด/สถานปฏิบัติกิจกรรมการรวมลุ่มของผู้สูงอายุ	133	20.24	4	1.32
ทางข้ามสัญญาณไฟสำหรับเดินข้ามถนน	54	8.22	**83**	**27.48**
ป้ายสัญญาณที่เตือนให้ผู้ขับขี่ระมัดระวังผู้สูงอายุ	61	9.28	76	25.17

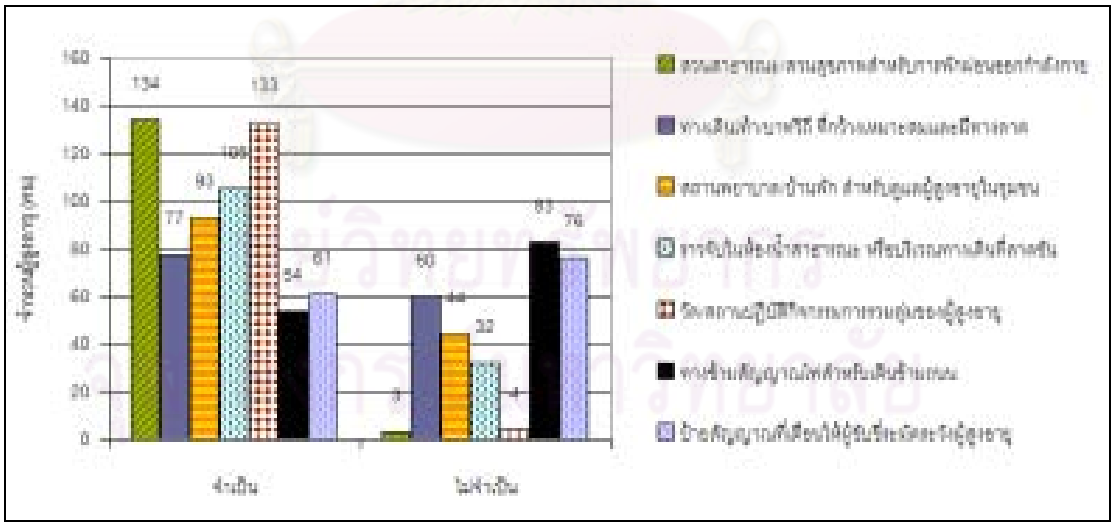

รูปที่ 71 ความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อสาธารณูปโภค/ สิ่งแวดล้อม

จากตารางที่ 41 และรูปที่ 71 พบว่า สาธารณูปโภค/ สิ่งแวดล้อมที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ สวนสาธารณะ/ สวนสุขภาพสำหรับการพักผ่อนออกกำลังกาย (ร้อยละ 20.40) วัด/สถานปฏิบัติกิจกรรมการรวมลุ่มของผู้สูงอายุ (ร้อยละ 20.24) และราวจับใน

ห้องน้ำสาธารณะ หรือบริเวณทางเดินที่ลาดชัน (ร้อยละ 15.98) ในทางตรงกันข้ามสาธารณูปโภค/สิ่งแวดล้อมที่ไม่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ ทางข้ามสัญญาณไฟสำหรับเดินข้ามถนน (ร้อยละ 27.48) ป้ายสัญญาณที่เตือนให้ผู้ขับขี่ระมัดระวังผู้สูงอายุ (ร้อยละ 25.17) และทางเดินเท้า/บาทวิถี ที่กว้างเหมาะสมและมีทางลาด (ร้อยละ 19.87) ซึ่งในเรื่องของทางเดินเท้า/บาทวิถี ที่กว้างเหมาะสมและมีทางลาดสำหรับผู้วิจัยเห็นว่ามีความสำคัญสำหรับผู้สูงอายุทำให้ต้องมีการสัมภาษณ์ว่าเพราะอะไร โดยส่วนใหญ่ในประเด็นนี้ผู้สูงอายุเข้าใจว่าต้องทำทางเท้าซึ่งผู้สูงอายุไม่ต้องการ สิ่งที่ผู้สูงอายุต้องการ คือ ทำทางเดินเท้าที่ไม่ขรุขระหรือเป็นหลุม และทำทางลาดบริเวณต่างระดับ ไม่จำเป็นต้องสร้างทางเดินบาทเหมือนในเมือง เพราะแค่นี้ผู้สูงอายุก็รู้สึกว่าเดินสบาย เนื่องจากปริมาณรถมีน้อยเพียงแค่ขาดร่มเงาและศาลานั่งพักระหว่างทางเดิน

ตารางที่ 42 ความต้องการความช่วยเหลือในการเดินทางของผู้สูงอายุ (N=137)

ความต้องการความช่วยเหลือในการเดินทาง	ช่วงอายุ						รวม	
	60-69 ปี		70-79 ปี		80 ปีขึ้นไป			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ต้องการ	34	24.82	23	16.79	13	9.48	70	51.09
ไม่ต้องการ	35	25.55	25	18.25	7	5.11	67	48.91
			รวม				**137**	**100.00**

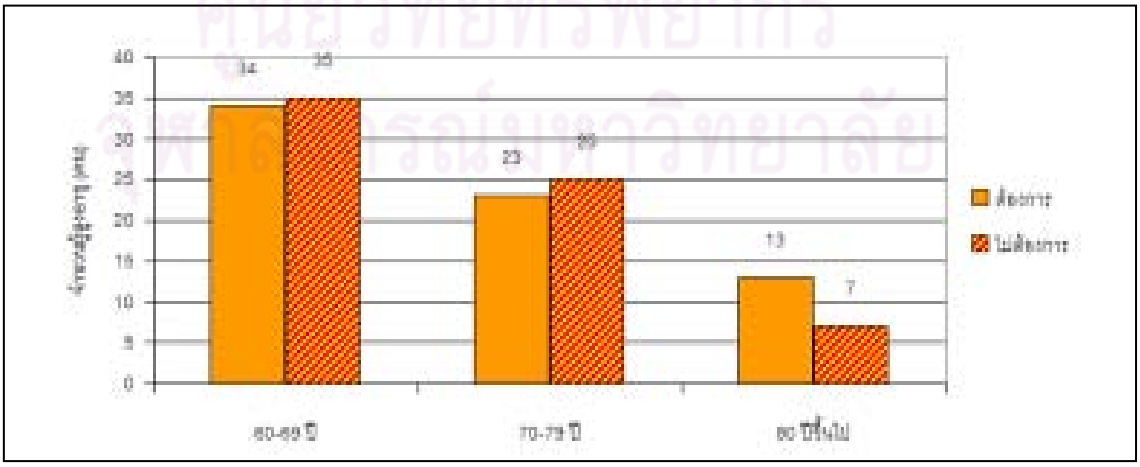

รูปที่ 72 ความต้องการความช่วยเหลือในการเดินทางของผู้สูงอายุ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องการความช่วยเหลือในการเดินทาง คิดเป็นร้อยละ 51.09 และผู้สูงอายุส่วนใหญ่ที่ไม่ต้องการความช่วยเหลือในการเดินทาง คิดเป็นร้อยละ 48.91 เมื่อพิจารณาในแต่ละช่วงอายุสามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุเมื่อมีอายุเพิ่มขึ้น ก็ต้องการความช่วยเหลือในการเดินทางมากขึ้น อันเนื่องมาจากสุขภาพของผู้สูงอายุแต่ละท่าน ดังแสดงในตารางที่ 42 และรูปที่ 72

ตารางที่ 43 รูปแบบการเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆภายในและภายนอกชุมชน (N=137)

รูปแบบการเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆภายในชุมชน	**จำนวน**	**ร้อยละ**	**รูปแบบการเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆนอกชุมชน**	**จำนวน**	**ร้อยละ**
เดินทางด้วยตัวเอง	91	66.42	**เดินทางด้วยตัวเอง**	72	55.55
60-69 ปี	44	32.12	60-69 ปี	36	27.78
70-79 ปี	34	24.82	70-79 ปี	26	20.06
80 ปีขึ้นไป	13	9.48	80 ปีขึ้นไป	10	7.71
เดินทางต้องมีผู้ช่วยเหลือ	46	33.58	เดินทางต้องมีผู้ช่วยเหลือ	64	44.45
60-69 ปี	25	18.25	60-69 ปี	33	22.92
70-79 ปี	14	10.22	70-79 ปี	21	14.59
80 ปีขึ้นไป	7	5.11	80 ปีขึ้นไป	10	6.94
รวม	137	100.00	**รวม**	137	100.00

จากตารางที่ 43 แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆภายในชุมชนของผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะเดินทางด้วยตัวเอง (ร้อยละ 66.42) โดยผู้สูงอายุในช่วงอายุ 60-69 ปีสัดส่วนมากที่สุด (ร้อยละ 33.12) เมื่อทำการเปรียบเทียบระหว่างผู้สูงอายุที่เดินทางด้วยตัวเองกับผู้สูงอายุที่เดินทางต้องมีผู้ช่วยเหลือ จะเห็นได้ว่าจำนวนของผู้สูงอายุจะแตกต่างกัน เนื่องจากผู้สูงอายุ 80 ปีขึ้นไปสภาพร่างกายแข็งแรงน้อยลงและมีอายุที่เพิ่มขึ้น

ในการวิเคราะห์รูปแบบการเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆภายนอกชุมชนของผู้สูงอายุ จะเห็นได้ว่าสัดส่วนระหว่างการเดินทางด้วยตัวเองกับการเดินทางต้องมีผู้ช่วยเหลือมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 55.55 และ 44.45 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุในทุกช่วงอายุถ้าต้องการเดินทางออกไปจากภายนอกชุมชนต้องอาศัยผู้ช่วยเหลือ เนื่องจากสุขภาพและการเดินทางที่ไม่

สะดวก และผู้สูงอายุที่อายุ 80 ปีขึ้นไป จะไม่เดินทางด้วยตัวเอง เมื่อเทียบกับการเดินทางภายในชุมชน

ตารางที่ 44 พาหนะที่ใช้ในการเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆภายในและภายนอกชุมชน (N=137)

พาหนะที่ใช้ในการเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆภายในชุมชน	**จำนวน**	**ร้อยละ**	**พาหนะที่ใช้ในการเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆนอกชุมชน**	**จำนวน**	**ร้อยละ**
เดินเท้า	75	54.74	เดินเท้า	12	8.76
60-69 ปี	43	31.96	60-69 ปี	6	4.38
70-79 ปี	25	18.58	70-79 ปี	2	1.46
80 ปีขึ้นไป	7	4.20	80 ปีขึ้นไป	4	2.92
จักรยาน	28	20.44	จักรยาน	20	14.60
60-69 ปี	15	10.95	60-69 ปี	7	5.11
70-79 ปี	9	6.57	70-79 ปี	11	8.03
80 ปีขึ้นไป	4	2.92	80 ปีขึ้นไป	2	1.46
จักรยานยนต์	32	23.36	**จักรยานยนต์**	73	53.28
60-69 ปี	11	8.03	60-69 ปี	42	30.65
70-79 ปี	12	8.76	70-79 ปี	23	16.79
80 ปีขึ้นไป	9	6.57	80 ปีขึ้นไป	8	5.84
รถยนต์	2	1.46	รถยนต์	26	18.98
60-69 ปี	0	0.00	60-69 ปี	12	8.76
70-79 ปี	2	1.46	70-79 ปี	10	7.30
80 ปีขึ้นไป	0	0.00	80 ปีขึ้นไป	4	2.92
รถโดยสาร	0	0.00	รถโดยสาร	6	4.38
60-69 ปี	0	0.00	60-69 ปี	2	1.46
70-79 ปี	0	0.00	70-79 ปี	2	1.46
80 ปีขึ้นไป	0	0.00	80 ปีขึ้นไป	2	1.46
รวม	137	100.00	**รวม**	137	100.00

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

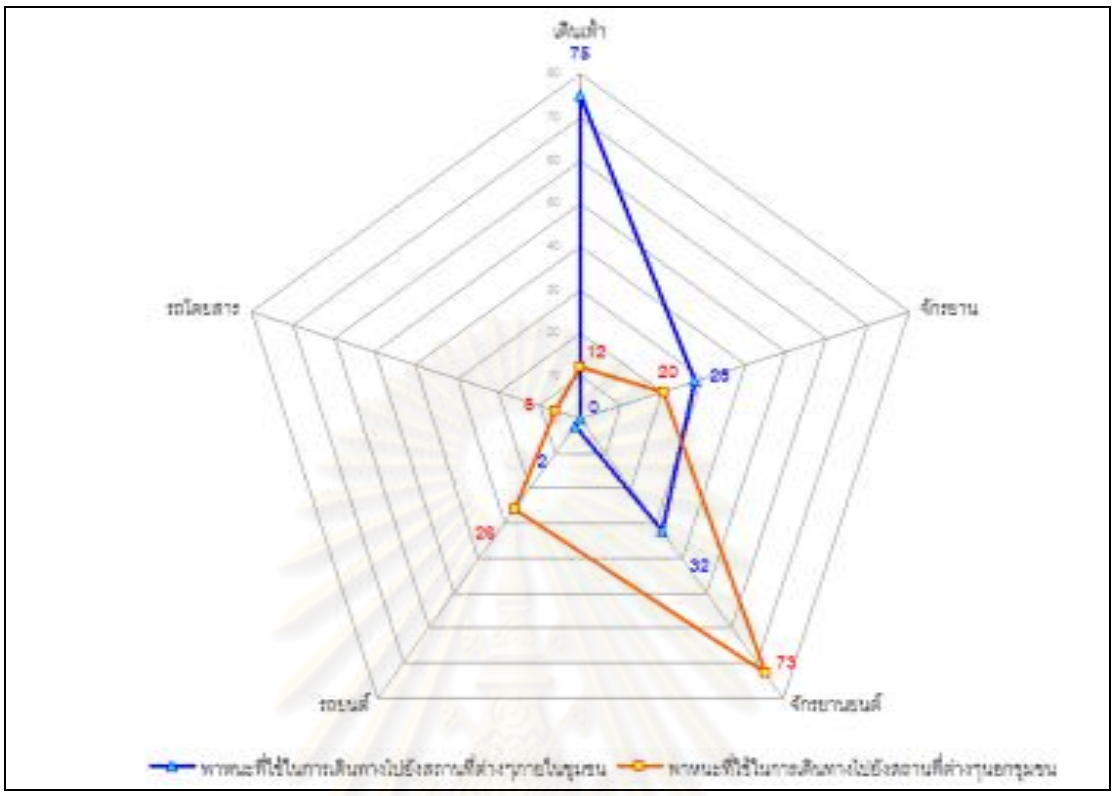

รูปที่ 73 พาหนะที่ใช้ในการเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆภายในและภายนอกชุมชน

พาหนะที่ใช้ในการเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆภายในชุมชนของผู้สูงอายุ 3 อันดับแรกคือ การเดินเท้า (ร้อยละ 54.74) จักรยานยนต์ (ร้อยละ 23.36) และจักรยาน (ร้อยละ 20.44) โดยผู้สูงอายุในช่วง 60-69 ปี และ 70-79 ปี ส่วนใหญ่จะใช้การเดินเท้ามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 31.96 และ 18.58 ตามลำดับ ส่วนผู้สูงอายุตั้งแต่ 80 ปีขึ้นไป จะใช้จักรยานยนต์ (ร้อยละ 6.57) ในการเดินทางภายในชุมชนมากที่สุด ในขณะที่พาหนะที่ใช้ในการเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆภายนอกชุมชนของผู้สูงอายุ 3 อันดับแรก คือ จักรยานยนต์ (ร้อยละ 53.28) รถยนต์ (ร้อยละ 18.98) และจักรยาน (ร้อยละ 14.60) โดยผู้สูงอายุทุกช่วงอายุ ส่วนใหญ่จะใช้การเดินทางด้วยจักรยานยนต์ในการเดินทางภายนอกชุมชนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 30.65, 16.79 และ 5.84 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 44 และรูปที่ 73

ผลการวิเคราะห์ของพาหนะที่ใช้ในการเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆภายในและภายนอกชุมชนของผู้สูงอายุมีความสอดคล้องกับความต้องการความช่วยเหลือในการเดินทางและรูปแบบการเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆภายในและภายนอกชุมชนของผู้สูงอายุ คือ เมื่ออายุเพิ่มขึ้นก็ต้องการได้รับการช่วยเหลือเพิ่มขึ้นและสามารถช่วยเหลือตัวเองในการทำกิจกรรมต่างๆได้น้อยลง

ตารางที่ 45 ความถี่ในการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุในการเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ

สถานที่ที่ผู้สูงอายุเดินทางไป	ความถี่ในการทำกิจกรรม ช่วงอายุ			ความถี่เฉลี่ย	ระดับความถี่เฉลี่ย
	60-69 ปี	70-79 ปี	80 ปีขึ้นไป		
<u>สิ่งอำนวยความสะดวกประจำชุมชน - ละแวกบ้าน</u>					
ศาสนสถาน	**9.60**	**5.33**	**1.80**	**5.58**	ทุกวัน
สวนสาธารณะ	1.87	0.73	0.87	1.16	นานๆครั้ง
ลานกีฬา สถานที่ออกกำลังกาย	0.93	1.53	0.00	0.82	นานๆครั้ง
อ่านหนังสือ ศาลากิจกรรมต่างๆ	0.27	0.73	0.13	0.38	นานๆครั้ง
ป้อมตำรวจ อปพร.	0.13	0.00	0.00	0.04	นานๆครั้ง
ศาลา ป้ายรถโดยสาร	2.07	0.47	0.13	0.89	นานๆครั้ง
<u>สิ่งอำนวยความสะดวกประจำชุมชน (ภาคเอกชน)- ละแวกบ้าน</u>					
ร้านขายของชำ/ร้านสะดวกซื้อ	**10.93**	**4.80**	**1.27**	**5.67**	ทุกวัน
ตลาดละแวกหมู่บ้าน	9.80	3.20	1.13	4.71	ทุกสัปดาห์
ร้านอาหาร ข้าวแกง ก๋วยเตี๋ยว	4.27	2.67	0.20	2.38	นานๆครั้ง
ร้านกาแฟ ร้านเหล้า ร้านขนม	4.60	3.13	0.20	2.64	ทุก 3 เดือน
ร้านเสริมสวย ร้านสระผม ตัดผม	4.27	2.47	0.13	2.29	นานๆครั้ง
ร้านตัดผม ร้านซ่อมรถ ร้านวัสดุอุปกรณ์	2.93	1.53	0.00	1.49	นานๆครั้ง
ร้านอินเตอร์เน็ต ร้านทอง	0.47	0.47	0.00	0.31	นานๆครั้ง
คลินิก ร้านขายยา	3.20	2.87	0.67	2.25	นานๆครั้ง
ปั๊มน้ำมัน ปั๊มหลอด	5.20	3.07	0.13	2.80	ทุก 3 เดือน
หมอนวด/พื้นบ้าน	1.07	1.40	0.47	0.98	นานๆครั้ง
<u>สิ่งอำนวยความสะดวกระดับตำบล/อำเภอ/จังหวัด</u>					
สถานีอนามัยประจำตำบล	4.20	1.73	**1.00**	2.31	นานๆครั้ง
สถานศึกษาประจำตำบล	4.87	1.33	0.13	2.11	นานๆครั้ง
สถานผู้สูงอายุ/ชมรมผู้สูงอายุ	2.67	1.47	0.47	1.54	นานๆครั้ง
ตลาดสด ตลาดนัด	**7.53**	**2.40**	0.93	**3.62**	ทุกเดือน
ธนาคาร สหกรณ์ ออมสิน ธกส.	5.20	1.73	0.13	2.35	นานๆครั้ง

หมายเหตุ : ความหมายของระดับความที่เฉลี่ย 0.00-2.49 = นานๆครั้ง, 2.50-3.49 = ทุก 3 เดือน, 3.50-4.49 = ทุกเดือน, 4.50-5.49 = ทุกสัปดาห์ และ 5.50 ขึ้นไป = ทุกวัน

ตารางที่ 45 ความถี่ในการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุในการเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ (ต่อ)

สถานที่ที่ผู้สูงอายุเดินทางไป	ความถี่ในการทำกิจกรรม ช่วงอายุ 60-69 ปี	70-79 ปี	80 ปีขึ้นไป	ความถี่เฉลี่ย	ระดับความถี่เฉลี่ย
<u>สิ่งอำนวยความสะดวกระดับตำบล/อำเภอ/จังหวัด</u>					
ที่ทำการเทศบาลตำบล/อบต.	**5.33**	**3.40**	0.67	**3.13**	ทุก 3 เดือน
สถานีตำรวจ อปพร.	1.13	0.13	0.00	0.42	นานๆครั้ง
ฌาปนกิจสถาน	3.33	2.20	**0.80**	2.11	นานๆครั้ง
โรงพยาบาล ตำบล/อำเภอ/จังหวัด	4.46	2.40	0.60	2.49	นานๆครั้ง
ที่ทำการอำเภอ/ศาลากลางจังหวัด	1.93	1.93	0.13	1.33	นานๆครั้ง
ห้องสมุด ตำบล/อำเภอ/จังหวัด	0.67	0.00	0.00	0.23	นานๆครั้ง
ที่ทำการไปรษณีย์	3.00	0.73	0.47	1.40	นานๆครั้ง
สวนสาธารณะตำบล/อำเภอ/จังหวัด	1.80	0.27	0.27	0.78	นานๆครั้ง
ตลาดใหญ่/ตลาดในเมือง/ตลาดในจังหวัด/ห้างสรรพสินค้า/ห้างค้าส่ง	3.00	0.73	0.47	1.40	นานๆครั้ง
สถานีขนส่งของชุมชน	1.67	0.47	0.13	2.27	นานๆครั้ง
<u>สถานที่ส่วนตัว</u>					
ที่นา ไร่ สวน	**8.07**	**2.47**	**0.80**	**3.78**	ทุกเดือน
ที่ทำงานภาครัฐ เอกชน หรือธุรกิจส่วนตัว	1.40	0.13	0.20	0.58	นานๆครั้ง
ที่ทำงานในอำเภอ/จังหวัด	0.47	0.00	0.00	0.16	นานๆครั้ง

หมายเหตุ : ความหมายของระดับความที่เฉลี่ย 0.00-2.49 = นานๆครั้ง, 2.50-3.49 = ทุก 3 เดือน, 3.50-4.49 = ทุกเดือน, 4.50-5.49 = ทุกสัปดาห์ และ 5.50 ขึ้นไป = ทุกวัน

จากตารางที่ 45 พบว่า ความถี่ในการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุในการเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ มีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามประเภท กล่าวคือ ความถี่ในการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุในการเดินทางไปยังสิ่งอำนวยความสะดวกประจำชุมชน – ละแวกบ้าน ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุจะเดินทางไปยังศาสนสถาน (5.58) สวนสาธารณะ (1.16) และศาลา ป้ายรถโดยสาร (0.89) ดังแสดงในรูปที่ 74 เมื่อพิจารณาในแต่ละช่วงอายุ พบว่า

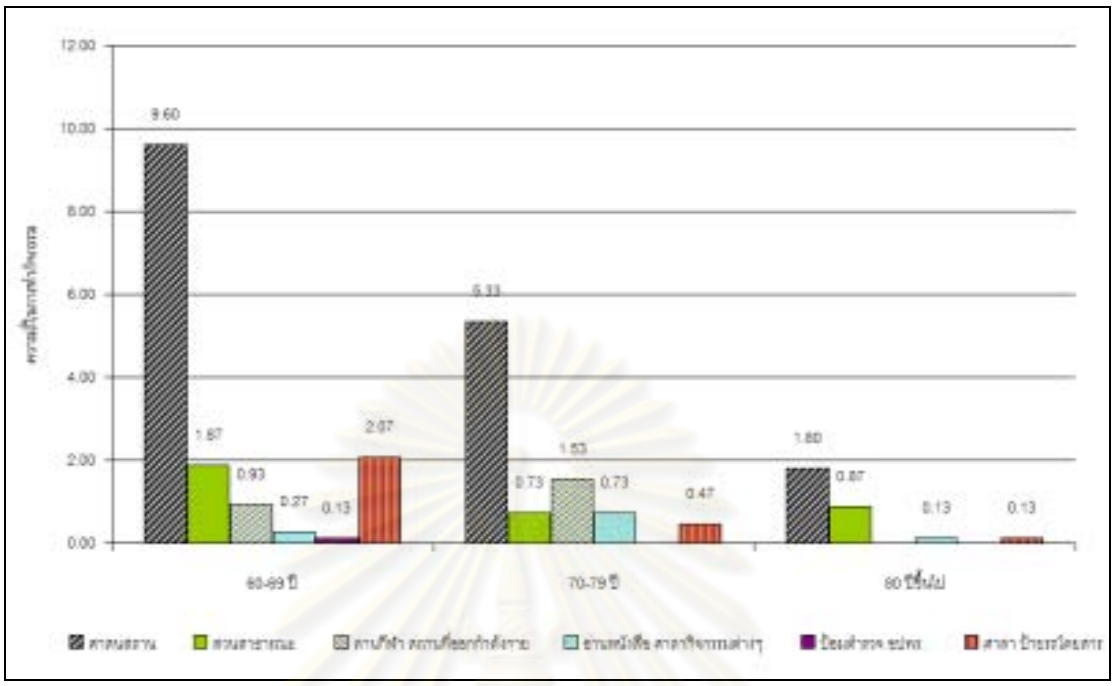

รูปที่ 74 ความถี่ในการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุในการเดินทางไปยังสิ่งอำนวยความสะดวกประจำชุมชน – ละแวกบ้าน

- ผู้สูงอายุในช่วง 60-69 ปี เดินทางไปยังสิ่งอำนวยความสะดวกประจำชุมชน – ละแวกบ้านมากที่สุด คือ ศาสนสถาน (9.60) ศาลา ป้ายรถโดยสาร (2.07) และสวนสาธารณะ (1.87)
- ผู้สูงอายุในช่วง 70-79 ปี เดินทางไปยังสิ่งอำนวยความสะดวกประจำชุมชน – ละแวกบ้านมากที่สุด คือ ศาสนสถาน (5.33) ลานกีฬา สถานที่ออกกำลังกาย (1.53) และสวนสาธารณะ (0.73)
- ผู้สูงอายุในช่วง 80 ปีขึ้นไป เดินทางไปยังสิ่งอำนวยความสะดวกประจำชุมชน – ละแวกบ้านมากที่สุด คือ ศาสนสถาน (1.80) สวนสาธารณะ (0.87) และศาลา ป้ายรถโดยสาร (0.13)

ความถี่ในการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุในการเดินทางไปยังสิ่งอำนวยความสะดวกประจำชุมชน (ภาคเอกชน)- ละแวกบ้าน ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุจะเดินทางไปยังร้านขายของชำ/ร้านสะดวกซื้อ (5.67) ตลาดละแวกหมู่บ้าน (4.71) และปั๊มน้ำมัน ปั๊มหลอด (2.80) ดังแสดงในรูปที่ 75 เมื่อพิจารณาในแต่ละช่วงอายุ พบว่า

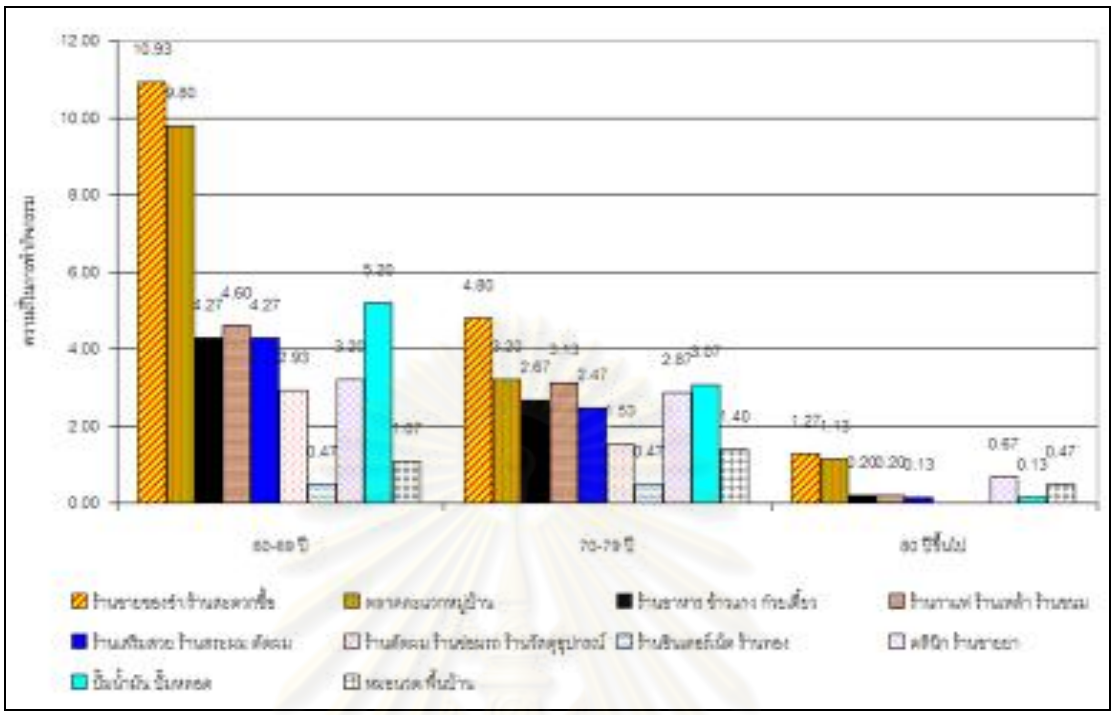

รูปที่ 75 ความถี่ในการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุในการเดินทางไปยังสิ่งอำนวยความสะดวกประจำชุมชน (ภาคเอกชน) - ละแวกบ้าน

- ผู้สูงอายุในช่วง 60-69 ปี เดินทางไปยังสิ่งอำนวยความสะดวกประจำชุมชน (ภาคเอกชน)- ละแวกบ้านมากที่สุด คือ ร้านขายของชำ/ร้านสะดวกซื้อ (10.93) ตลาดละแวกหมู่บ้าน (9.80) และปั๊มน้ำมัน ปั๊มหลอด (5.20)
- ผู้สูงอายุในช่วง 70-79 ปี เดินทางไปยังสิ่งอำนวยความสะดวกประจำชุมชน (ภาคเอกชน)- ละแวกบ้านมากที่สุด คือ ร้านขายของชำ/ร้านสะดวกซื้อ (4.80) ตลาดละแวกหมู่บ้าน (3.20) และร้านกาแฟ ร้านเหล้า ร้านขนม (3.13)
- ผู้สูงอายุในช่วง 80 ปีขึ้นไป เดินทางไปยังสิ่งอำนวยความสะดวกประจำชุมชน (ภาคเอกชน)- ละแวกบ้านมากที่สุด คือ ร้านขายของชำ/ร้านสะดวกซื้อ (1.27) ตลาดละแวกหมู่บ้าน (1.13) และคลินิก ร้านขายยา (0.67)

ความถี่ในการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุในการเดินทางไปยังสิ่งอำนวยความสะดวกระดับตำบล/อำเภอ/จังหวัด ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุจะเดินทางไปยังตลาดสด ตลาดนัด (3.62) ที่ทำการเทศบาลตำบล/อบต (3.13) และโรงพยาบาล ตำบล/อำเภอ/จังหวัด (2.49) ดังแสดงในรูปที่ 76 เมื่อพิจารณาในแต่ละช่วงอายุ พบว่า

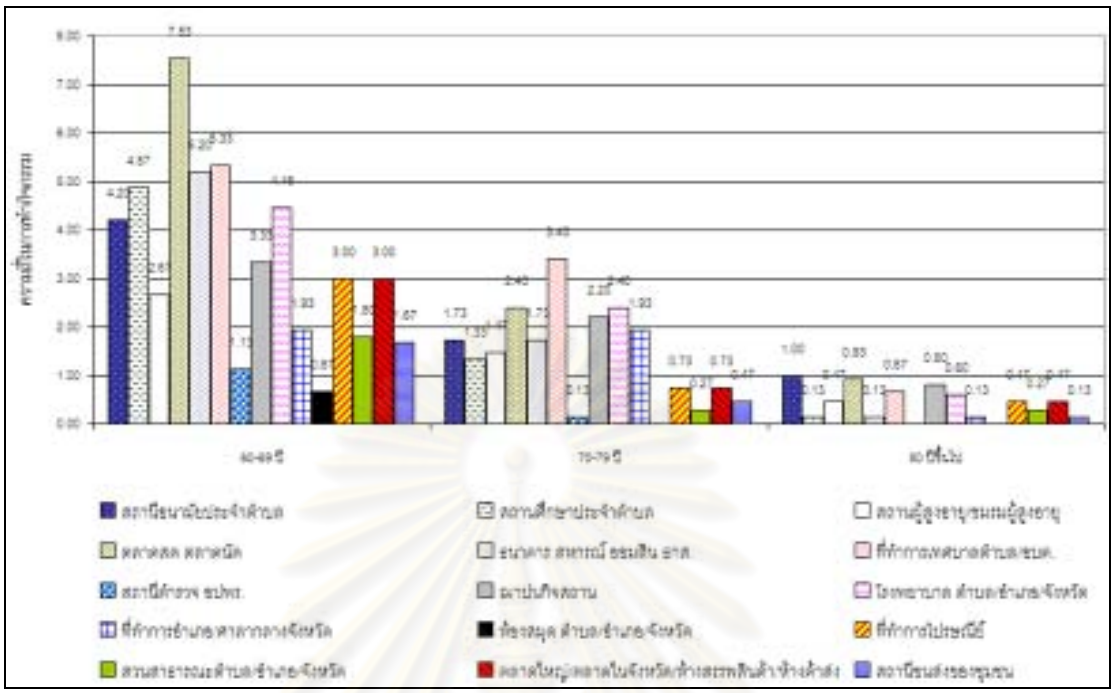

รูปที่ 76 ความถี่ในการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุในการเดินทางไปยังสิ่งอำนวยความสะดวกระดับตำบล/อำเภอ/จังหวัด

- ผู้สูงอายุในช่วง 60-69 ปี เดินทางไปยังสิ่งอำนวยความสะดวกระดับตำบล/อำเภอ/จังหวัด มากที่สุด คือ ตลาดสด ตลาดนัด (7.53) ที่ทำการเทศบาลตำบล/อบต (5.33) และธนาคาร สหกรณ์ ออมสิน ธกส (5.20)
- ผู้สูงอายุในช่วง 70-79 ปี เดินทางไปยังสิ่งอำนวยความสะดวกระดับตำบล/อำเภอ/จังหวัด มากที่สุด คือ ที่ทำการเทศบาลตำบล/อบต (3.40) ตลาดสด ตลาดนัด (2.40) และโรงพยาบาล ตำบล/อำเภอ/จังหวัด (2.40)
- ผู้สูงอายุในช่วง 80 ปีขึ้นไป เดินทางไปยังสิ่งอำนวยความสะดวกระดับตำบล/อำเภอ/จังหวัด มากที่สุด คือ สถานีอนามัยประจำตำบล (1.00) ตลาดสด ตลาดนัด (0.93) และฌาปนกิจสถาน (0.80)

ความถี่ในการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุในการเดินทางไปยังสถานที่ส่วนตัวส่วนใหญ่ผู้สูงอายุจะเดินทางไปยังที่นา ไร่ สวน (3.78) ที่ทำงานภาครัฐ เอกชน หรือธุรกิจส่วนตัว (0.58) และที่ทำงานในอำเภอ/จังหวัด (0.16) ดังแสดงในรูปที่ 77 เมื่อพิจารณาในแต่ละช่วงอายุ พบว่า

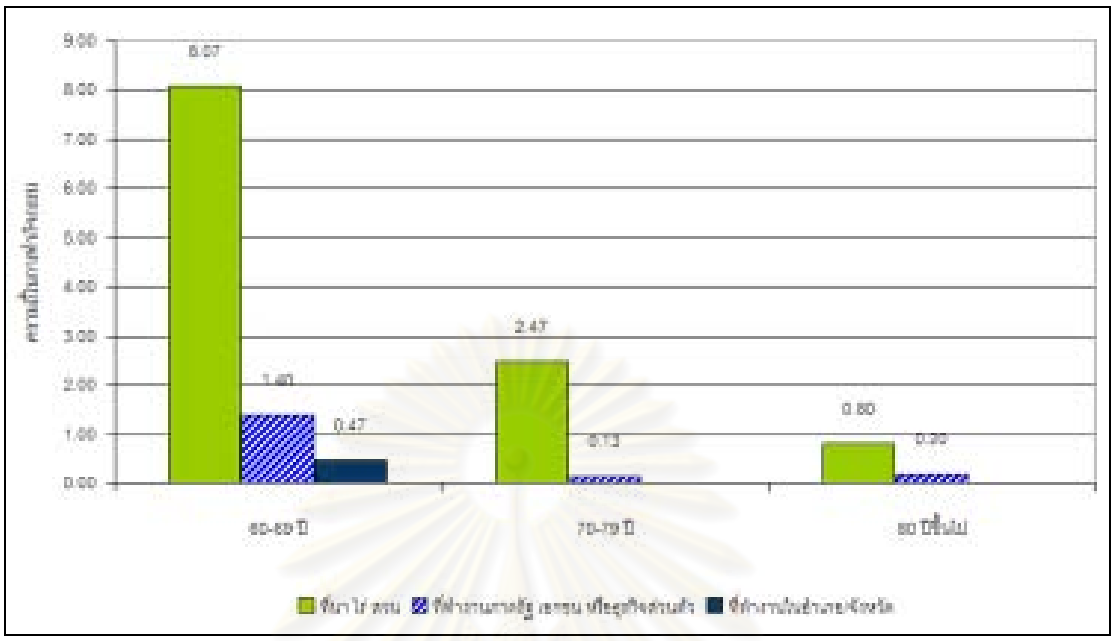

รูปที่ 77 ความถี่ในการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุในการเดินทางไปยังสถานที่ส่วนตัว

- ผู้สูงอายุในช่วง 60-69 ปี เดินทางไปยังสถานที่ส่วนตัวมากที่สุด คือ ที่นา ไร่ สวน (8.07) ที่ทำงานภาครัฐ เอกชน หรือธุรกิจส่วนตัว (1.40) และที่ทำงานในอำเภอ/จังหวัด (0.47)
- ผู้สูงอายุในช่วง 70-79 ปี เดินทางไปยังสถานที่ส่วนตัวมากที่สุด คือที่นา ไร่ สวน (2.47) และที่ทำงานภาครัฐ เอกชน หรือธุรกิจส่วนตัว (0.13)
- ผู้สูงอายุในช่วง 80 ปีขึ้นไป เดินทางไปยังสถานที่ส่วนตัวมากที่สุด คือที่นา ไร่ สวน (0.80) และที่ทำงานภาครัฐ เอกชน หรือธุรกิจส่วนตัว (0.20)

จากการวิเคราะห์ความถี่ในการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุในการเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ ทั้งในชุมชนและนอกชุมชน พบว่า ความถี่ของการเดินทางนั้นถ้าอยู่ใกล้บ้านหรือชุมชนจะมีการเดินทางไปบ่อยครั้ง แต่ถ้าเป็นสถานที่ที่อยู่ภายนอกชุมชนผู้สูงอายุจะเดินทางนานๆครั้ง เนื่องจากระบบการเดินทางมาสะดวกสบายและต้องมีผู้ช่วยเหลือในการเดินทาง ซึ่งสอดคล้องกับการวิเคราะห์ของผู้สูงอายุในข้างต้น

5.2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการประชุมย่อย

ผลการสัมภาษณ์และการประชุมย่อย พบว่า ศูนย์กลางชุมชนที่ผู้สูงอายุได้มีการทำกิจกรรมร่วมกัน คือ โรงเรียนบ้านเขาน้อย (ตลาดนัด,และลานออกกำลังกาย) วัดเขาน้อย (กิจกรรมทางศาสนาและออกกำลังกาย และอบต. (ติดต่องานราชการและที่จัดประชุมชุมชน) แต่ในการประชุมย่อยนี้ทางอบต. ได้เสนอในการพัฒนาชุมชน คือ จะย้ายลานออกกำลังกายไปยังบริเวณอาคารอบต. อาคารใหม่ เพื่อที่การใช้พื้นที่บริเวณบ้านเขาน้อยในการจัดตลาดนัดอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งทำสวนรอบอาคารอบต. เพื่อไปสวนสาธารณะขนาดเล็ก เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถเดินออกกำลังกายได้ พร้อมทั้งจากการคุยระหว่างเจ้าหน้าที่อบต.กับตัวแทนผู้สูงอายุ คิดว่าอยากจะเปลี่ยนอาคารอบต. เดิมให้เป็นสภากาแฟ เพื่อที่ผู้สูงสามารถมานั่ง พูดคุยกันในตอนเช้าและจัดทำเป็นที่ประชุมหมู่บ้าน หรือเมื่อมีการทำประชาคม ทั้งนี้ผู้สูงอายที่มีอายุมากไม่สามารถเดินทางออกไปได้ไกลจึงเสนอทางอบต. ว่าควรจัดสถานที่ออกกำลังกายบริเวณลานมะขามในวัดเขาน้อย นอกจากนี้ตัวแทนผู้สูงอายุในแต่ละช่วงอายุได้เสนอว่าถ้าทางอบต.มีการจัดทำร่มเงาตามทางเดินหรือศาลานั่งพักระหว่างทางเดินผู้สูงอายุก็อยากจะเดินมากขึ้น แต่ใสภาพปัจจุบันอากาศค่อนข้างร้อนและไม่มีร่มเงา ส่งผลให้ผู้สูงอายุเดินแค่ใกล้ๆบ้าน เว้นแต่จะออกไปตลาดนัดและออกกำลังกายในช่วงเย็น ซึ่งทางอบต.ก็ยินดีที่จะดำเนินการตามที่ผู้สูงอายุเสนอมา

สรุป

ในบทที่แล้วผู้วิจัยได้ศึกษาถึงสภาพปัจจุบันของพื้นที่ศึกษาและได้ทำการลงสำรวจพื้นที่เมื่อมาวิเคราะห์ร่วมกับการวิเคราะห์จากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึกและการประชุมย่อย พบว่า ภายในพื้นที่ศึกษานี้มีจุดศูนย์กลางชุมชนอยู่หลายแห่งแต่ยังไม่สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือระบบทางเดินเท้าที่ยังไม่มีความเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ กล่าวคือ ขาดร่มเงา ไม่มีศาลานั่งพัก และไม่มีความปลอดภัยในการเดินเท้า ซึ่งทั้งๆจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้สูงอายุเลือกที่จะใช้การเดินเท้าในการเดินทางในชุมชนมากที่สุด และมีการเดินทางไปยังศูนย์กลางชุมชนบ่อยครั้ง ด้วยเหตุนี้สามารถผลการวิเคราะห์ของข้อมูลต่างๆ มาใช้ในการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งจะกล่าวในบทต่อไป

บทที่ 6
แนวทางการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัย ที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนชนบท

จากการการศึกษาข้อมูลพื้นฐานต่างๆ และได้มีการเก็บข้อมูล ลงสำรวจพื้นที่ศึกษา หมู่บ้านเขาน้อย ตำบลท่าตะโก อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ ตลอดจนการสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมย่อย ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการสำรวจและการวิเคราะห์ข้อมูลมาใช้ในการสร้างแผนพัฒนาชุมชนเพื่อเสนอต่อองค์การบริหารส่วนตำบลท่าตะโกแนวทางในการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนชนบทให้นำไปปฏิบัติจริง เนื่องจากทางอบต. มีแผนโครงการในการพัฒนาชุมชนแต่สิ่งที่ขาด คือ รายละเอียดโครงการที่จะปรับปรุงคือพัฒนาชุมชน ด้วยเหตุนี้งานวิจัยนี้จะช่วยให้เกิดแผนพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ แต่ทั้งนี้แผนพัฒนาชุมชนเป็นเพียงแผนตัวอย่างที่ใช้ในการพัฒนาชุมชนที่ทางผู้วิจัยได้เสนอให้กับ อบต. ซึ่งทาง อบต. อาจมีการพิจารณาเองได้ว่าอันไหนมีความสำคัญและจำเป็นต้องทำก่อนเป็นอันดับก่อนหลัง

6.1. การกำหนดแผน และนโยบายในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน

การกำหนดแผน และนโยบายในการพัฒนาและออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน ทางผู้วิจัยได้มีการแบ่งช่วงในการพัฒนาปรับปรุงอำนวยความสะดวกชุมชน ออกเป็น 3 ช่วง ซึ่งมาจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ตามลำดับความสำคัญเร่งด่วนเพื่อการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับกิจกรรมและความต้องการในการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุในชุมชน คือ

1) **<u>แผนพัฒนาระยะสั้น</u>** (1-2 ปี)

แผนพัฒนาในระยะแรกให้ความสำคัญในเรื่องของการพัฒนา ปรับปรุงสภาพถนนและภูมิทัศน์เส้นทางคมนาคมสายหลัก (สายสีแดง) เนื่องจากเป็นทางที่ผู้สูงอายุใช้ในการเดินทางไปยังศูนย์กลางชุมชน ต่างๆ (โรงเรียนบ้านเขาน้อย วัดเขาน้อย และองค์การบริหารส่วนตำบลท่าตะโก)

เป็นเส้นจราจรหลัก นอกจากนี้ถนนสายนี้ยังเป็นทางสัญจรหลักในการเชื่อมต่อระหว่างภายในกับภายนอกชุมชน โดยระยะแรกของการดำเนินการ ยังเน้นการเพิ่มและพัฒนาพื้นที่ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์สำหรับผู้สูงอายุในระดับชุมชนส่งเสริมการทำกิจกรรม และเอื้อต่อการใช้ชีวิตภายนอกอาคารของผู้สูงอายุด้วย ได้แก่ ลานวัด ลานกิจกรรมหน้า อบต. เป็นต้น

2) **<u>แผนพัฒนาระยะกลาง</u>** (3-6 **ปี**)

แผนพัฒนาระยะกลางให้ความสำคัญในเรื่องของการพัฒนา ปรับปรุงสภาพถนนและภูมิทัศน์เส้นทางคมนาคมสายรอง เนื่องจากเป็นเส้นทางการสัญจรที่สามารถสร้างความต่อเนื่องของคนทั้งชุมชน ในลักษณะของเส้นทางที่เป็นวงแหวน (Loop) และเสริมพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ระดับละแวกบ้านสำหรับผู้สูงอายุเป็นหลัก ซึ่งพื้นที่ดังกล่าว ได้แก่ ศาลาชุมชนและการเข้าถึงร้านค้าของเอกชน โดยผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ

- <u>แผนพัฒนาระยะกลาง ช่วงที่ 1</u>

  แผนในช่วงที่ 1 มีระยะเวลาการพัฒนาชุมชนประมาณ 2-4 ปี ให้ความสำคัญในเรื่องของการพัฒนา ปรับปรุงสภาพถนนและภูมิทัศน์เส้นทางคมนาคมสายรอง (สายสีชมพู) เนื่องจากเป็นเส้นทางการสัญจรที่สามารถสร้างความต่อเนื่องของคนทั้งชุมชนฝั่งทิศใต้และเสริมพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ระดับละแวกบ้านสำหรับผู้สูงอายุ

- <u>แผนพัฒนาระยะกลาง ช่วงที่ 2</u>

  แผนในช่วงที่ 2 มีระยะเวลาการพัฒนาประมาณ 5-6 ปี ให้ความสำคัญในเรื่องของการพัฒนา ปรับปรุงสภาพถนนและภูมิทัศน์เส้นทางคมนาคมสายรอง (สายสีส้ม) เนื่องจากมีผู้สูงอายุใช้สัญจรค่อนข้างมากรองจากถนนสายหลัก ซึ่งจะทำให้เกิดการเชื่อมต่อกับชุมชนทางด้านทิศเหนือได้มากขึ้น มีความต่อเนื่องกับเส้นทางสายสีแดงในระยะแรก ที่สามารถเชื่อมต่อไปยังศูนย์กลางชุมชนที่อยู่ในเขตถนนสายสีแดงได้สะดวกยิ่งขึ้น

3) **แผนพัฒนาระยะยาว (7-8 ปี)**

แผนพัฒนาระยะยาว ให้ความสำคัญในเรื่องของการส่งเสริมการเดินเท้าในชุมชน เนื่องจากรูปแบบที่ใช้เดินทางของผู้สูงอายุในชุมชน คือ การเดินเท้าเป็นหลัก โดยสร้างทางเดินที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ (Pedestrian friendly) ซึ่งนอกจากจะทำให้ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ของผู้สูงอายุแล้ว ยังทำให้ผู้สูงอายุได้ออกกำลังกายทางอ้อมอีกด้วย เส้นทางที่จะพัฒนา ได้แก่ เส้นทางเดินเชื่อมระหว่างชุมชน (สายเหลือง)

ตารางที่ 46 ช่วงระยะเวลาในการออกแบบและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนชนบท

ลำดับ	โครงการ	วัตถุประสงค์	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ระยะเวลาดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ
แผนพัฒนาระยะสั้น (1-2 ปี)					
1	โครงการปรับปรุงสภาพถนนและภูมิทัศน์ถนนสายสีแดง	เชื่อมต่อถนนสายหลักของชุมชน และ เอื้อต่อการเข้าถึงและใช้งานได้สำหรับผู้สูงอายุ	ผู้สูงอายุและคนในชุมชนสามารถเดินทางระหว่างภายนอก-ภายในชุมชน และ สถานที่กิจกรรมภายในชุมชนได้สะดวกปลอดภัย ทั้งแบบใช้รถและการเดินเท้า	2 ปี	ทางหลวงชนบท/อบต.
2	โครงการปรับปรุงลานกิจกรรมหน้า อบต.	สร้างพื้นที่ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนทุกกลุ่มวัย	ผู้สูงอายุและคนทุกกลุ่มวัยมีพื้นที่ที่เข้าถึงได้และทำกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม ปลอดภัย	1 ปี	อบต.
3	โครงการปรับปรุงลานกิจกรรมในวัด	สร้างพื้นที่ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนทุกกลุ่มวัย	ผู้สูงอายุและคนทุกกลุ่มวัยมีพื้นที่ที่เข้าถึงได้และทำกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม ปลอดภัย	1 ปี	อบต./วัด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 46 ช่วงระยะเวลาในการออกแบบและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนชนบท (ต่อ)

ลำดับ	โครงการ	วัตถุประสงค์	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ระยะเวลาดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ
แผนพัฒนาระยะกลาง (3-6 ปี)					
4	โครงการปรับปรุงสภาพถนนและภูมิทัศน์ถนนสายสีชมพู	เชื่อมต่อถนนสายรองที่มีการใช้งานหนาแน่นของชุมชน และเอื้อต่อการเข้าถึงและใช้งานได้สำหรับผู้สูงอายุ	ผู้สูงอายุและคนในชุมชนสามารถเดินทางภายในชุมชน และไปสู่สถานที่กิจกรรมภายในชุมชนได้สะดวก ปลอดภัย ทั้งแบบใช้รถและการเดินเท้า	2 ปี	อบต.
5	โครงการปรับปรุงสภาพถนนและภูมิทัศน์ถนนสายสีส้ม	เชื่อมต่อถนนสายรองที่มีการใช้งานหนาแน่นของชุมชน และเอื้อต่อการเข้าถึงและใช้งานได้สำหรับผู้สูงอายุ	ผู้สูงอายุและคนในชุมชนสามารถเดินทางภายในชุมชน และไปสู่สถานที่กิจกรรมภายในชุมชนได้สะดวก ปลอดภัย ทั้งแบบใช้รถและการเดินเท้า	2 ปี	อบต.
6	โครงการจัดสร้างศาลาชุมชน	สร้างพื้นที่ทำกิจกรรมสำหรับกลุ่มคนขนาดเล็กในระดับละแวกบ้าน	ชุมชนและผู้สูงอายุมีศาลาเพื่อทำกิจกรรมสำหรับกลุ่มคนขนาดเล็กในละแวกบ้าน โดยพื้นที่มีสภาพเหมาะสมและปลอดภัย	1 ปี	อบต.
แผนพัฒนาระยะยาว (7-8 ปี)					
7	โครงการพัฒนาทางเดินที่เป็นมิตรต่อชุมชน	เชื่อมต่อการสัญจรในชุมชนโดยเน้นวิธีการเดินที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับคนทุกกลุ่ม โดยเน้นการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชน	ชุมชนมีทางสำหรับเดินที่สะดวกและปลอดภัยสำหรับคนทุกกลุ่ม	2 ปี	อบต./ชาวบ้าน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6.2. แนวทางการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนชนบท

จากการศึกษาสภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา ด้วยการสำรวจภาคสนาม การทำแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมย่อยสามารถนำสิ่งเหล่านี้มาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อนำมาสู่แผนและแนวทางการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในชนบทภาคกลาง กรณีศึกษาหมู่บ้านเขาน้อย ตำบลท่าตะโก อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ ในระยะ 800 เมตร จากศูนย์กลางชุมชน (วัดเขาน้อย โรงเรียนบ้านเขาน้อย และองค์การบริหารส่วนตำบลท่าตะโก) โดยทางผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์สรุปได้หลายประเด็น ดังนี้

1) ปริมาณเส้นทางสัญจรที่ผู้สูงอายุใช้ในการเดินทางภายในและภายนอกชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นเส้นทางที่ผ่านศูนย์กลางชุมชนเป็นเส้นทางหลัก

2) ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสุขภาพแข็งแรงมากช่วยเหลือตัวเองได้ (ร้อยละ 71.53) แต่ในการที่ผู้สูงอายุต้องการไปยังภายในและภายนอกชุมชน ผู้สูงอายุร้อยละ 51.09 ต้องการความช่วยเหลืออยู่ ซึ่งในการเดินทางที่ไม่ไกลจากบ้านหรือชุมชนมากผู้สูงอายุก็จะเดินทางด้วยตัวเอง (ร้อยละ 66.42) โดยรูปแบบการเดินทางภายในชุมชนผู้สูงอายุจะใช้การเดินเท้าเป็นหลัก (ร้อยละ 54.74) และรูปแบบการเดินทางภายนอกชุมชนผู้สูงอายุจะใช้จักรยานยนต์เป็นหลัก (ร้อยละ 53.28)

3) สถานที่นอกบ้านที่ผู้สูงอายุเกิดอุบัติเหตุ ส่วนใหญ่เกิดขึ้นบริเวณถนน (ร้อยละ 6.57) เนื่องจากสภาพพื้นที่ผิวถนนไม่เรียบ และถนนบางเส้นเป็นหินกรวดบดมีความขรุขระจึงเป็นผลให้เกิดอุบัติเหตุได้ง่าย

4) ถึงแม้ว่าสัดส่วนของผู้สูงอายุที่ออกกำลังกายจะมีสัดส่วนที่ปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 44.53 ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้การเดิน/วิ่ง (ร้อยละ 25.55 ของผู้สูงอายุที่ออกกำลังกาย) แต่ผู้สูงอายุบางท่านก็ยังมีการเดินเท้าเพื่อไปทำกิจกรรมต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชนเป็นประจำ

5) สิ่งที่ผู้สูงอายุต้องการในเรื่องของสาธารณูปโภค/สิ่งแวดล้อม ภายในชุมชน 3 อันดับแรก คือ

- สวนสาธารณะ/สวนสุขภาพ สำหรับการออกกำลังกาย (ร้อยละ 20.40)
- วัด/สถานปฏิบัติกิจกรรมการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุ (ร้อยละ 20.24)
- ราวจับบริเวณทางเดินลาดชัน (ร้อยละ 15.98)

6) สถานที่ที่ผู้สูงอายุเดินทางในระดับชุมชน-ละแวกบ้าน 5 อันดับแรก คือ

- ศาสนสถาน
- สวนสาธารณะ
- ศาลา/ป้ายรถโดยสาร
- ลานกีฬา/สถานที่ออกกำลังกาย
- ที่อ่านหนังสือ/ศาลากิจกรรมต่างๆ

7) สถานที่ที่ผู้สูงอายุเดินทางในระดับชุมชน-ละแวกบ้าน (เอกชน) 5 อันดับแรก คือ

- ร้านขายของชำ/ร้านสะดวกซื้อ
- ตลาดละแวกหมู่บ้าน
- ปั๊มน้ำมัน/ปั๊มหลอด
- ร้านกาแฟ/ร้านขนม/ร้านเหล้า
- ร้านอาหาร/ข้างแกง

8) สถานที่ที่ผู้สูงอายุเดินทางในระดับตำบล/อำเภอ/จังหวัด 5 อันดับแรก คือ

- ตลาดสด/ตลาดนัด
- ที่ทำการเทศบาลตำบล/อบต.
- โรงพยาบาล
- สถานีอนามัยประจำตำบล
- ธนาคาร/สหกรณ์/ออมสิน/ธอส.

จากประเด็นต่างๆที่ได้กล่าวมาในข้างต้น สามารถนำผลที่ได้มาจากการวิเคราะห์กับสภาพปัจจุบันที่ได้จากการลงพื้นที่สำรวจ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมย่อย มาสู่การสร้างแผนแม่บทในการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนชนบทเพื่อการอยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ ภาคกลาง กรณีศึกษา หมู่บ้านเขาน้อย ตำบลท่าตะโก อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ ดังแสดงในรูปที่ 78

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

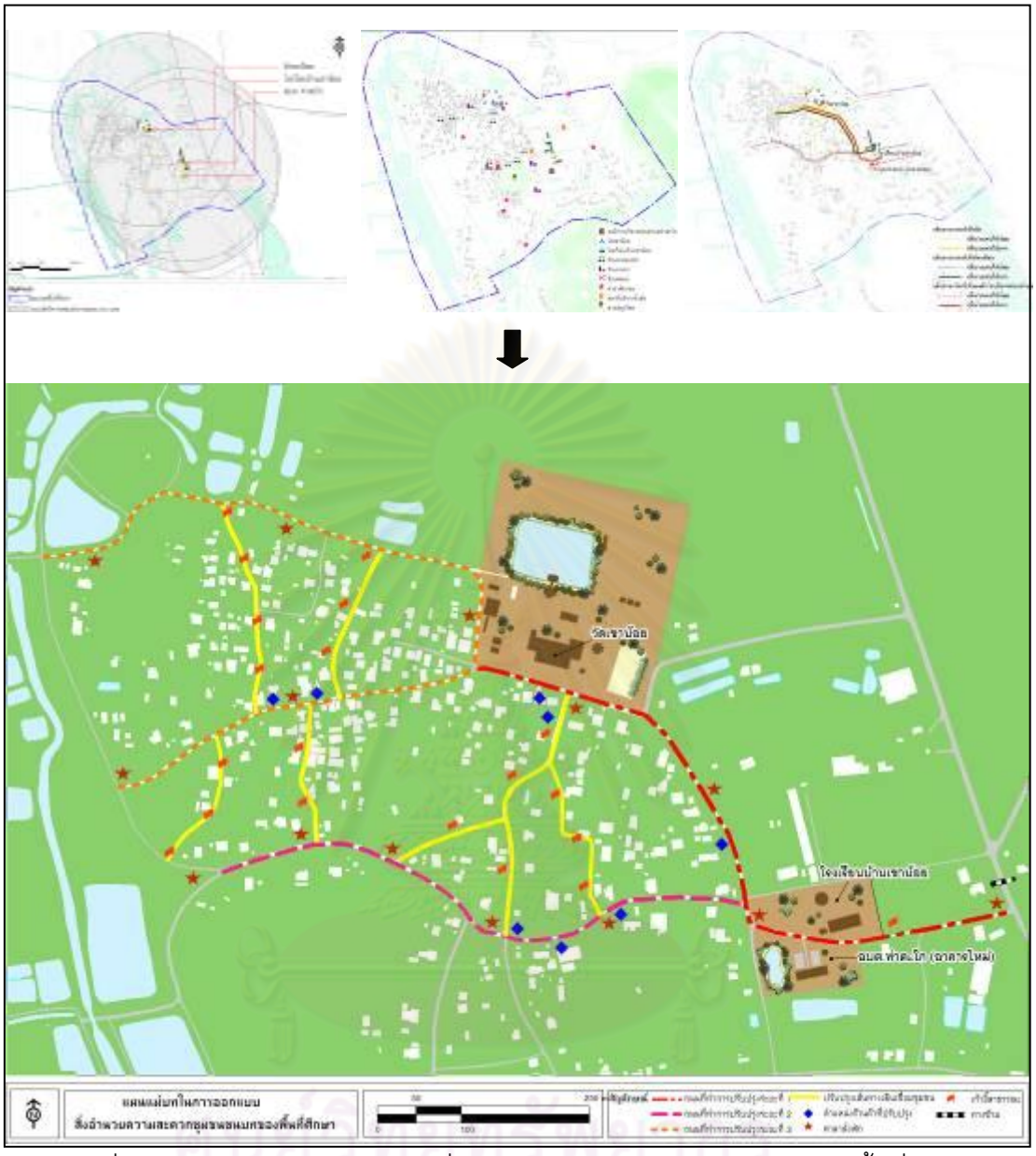

รูปที่ 78 แผนแม่บทในการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนชนบทของพื้นที่ศึกษา

จากรูปที่ 78 เป็นแผนแม่บทในการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนชนบทของพื้นที่ศึกษาที่ได้มาจากการวิเคราะห์ต่างๆ รวมถึงการทำประชุมย่อยโดยมีตัวแทนผู้สูงอายุและอบต.ท่าตะโกเข้ามาแสดงความคิดเห็น โดยผู้วิจัยเป็นผู้นำเสนอผลที่ได้จากการสำรวจและการวิเคราะห์ส่วนตัวแทนผู้สูงอายุและอบต.ท่าตะโก เป็นผู้นำเสนอข้อคิดเห็น ว่าควรปรับปรุงหรือเพิ่มเติมอะไรตรงไหนบ้าง เพื่อที่ทางหน่วยงานท้องถิ่นจะได้นำไปใช้สร้างจริงและผู้สูงอายุก็จะมีชุมชนน่าอยู่

สำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งจะก่อให้เกิดความพึงพอใจทั้งสองฝ่าย โดยสิ่งที่ใช้ในการออกแบบปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนชนบททางด้านกายภาพ สามารถแบ่งออกหลายประเภท มีดังต่อไปนี้

1) ที่ปฏิสัมพันธ์ของผู้สูงอายุ ในระดับชุมชนและส่งเสริมกิจกรรม (พื้นที่ทางศาสนา ได้แก่ วัด)

<u>ทางเดิน</u>

- ปรับปรุงพื้นที่ทางเดินไม่ให้มีสิ่งกีดขวาง และบริเวณที่มีระดับต่างกันควรมีราวจับและทางลาดที่ช่วยในการเดิน ได้แก่ บริเวณการเข้าถึงของโบสถ์ ศาลา ทางเดินภายในวัดและห้องน้ำภายในวัด เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงได้สะดวกสบายและมีความปลอดภัย

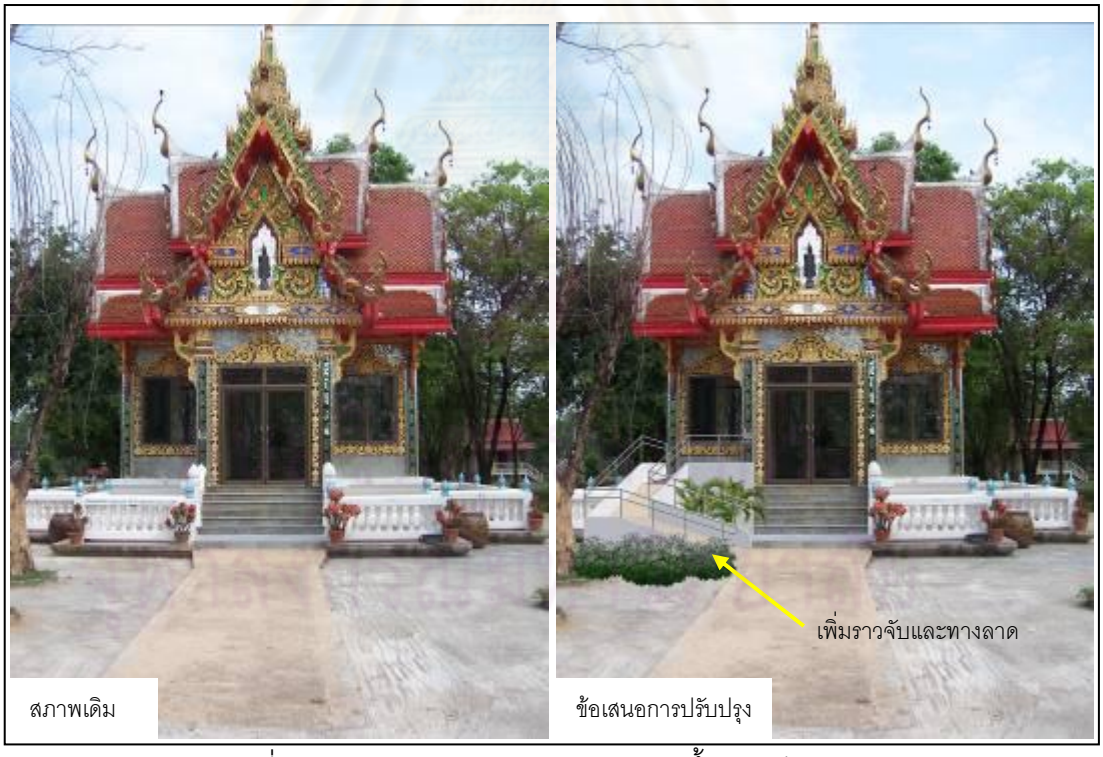

รูปที่ 79 การปรับปรุงทางลาดบริเวณทางขึ้นศาลาไหว้พระ

<u>ภูมิทัศน์</u>

- มีการปรับภูมิทัศน์ บริเวณในวัดให้มีร่มเงาที่เหมาะสมกับการเดินและเปิดมุมมองเข้าสู่พื้นที่วัด
- มีการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณรอบสระน้ำในวัด เพื่อใช้ในการออกกำลังกายและใช้เป็นพื้นที่จัดงานกิจกรรมทางศาสนา โดยการสร้างศาลาริมน้ำภายในวัดเขาน้อย

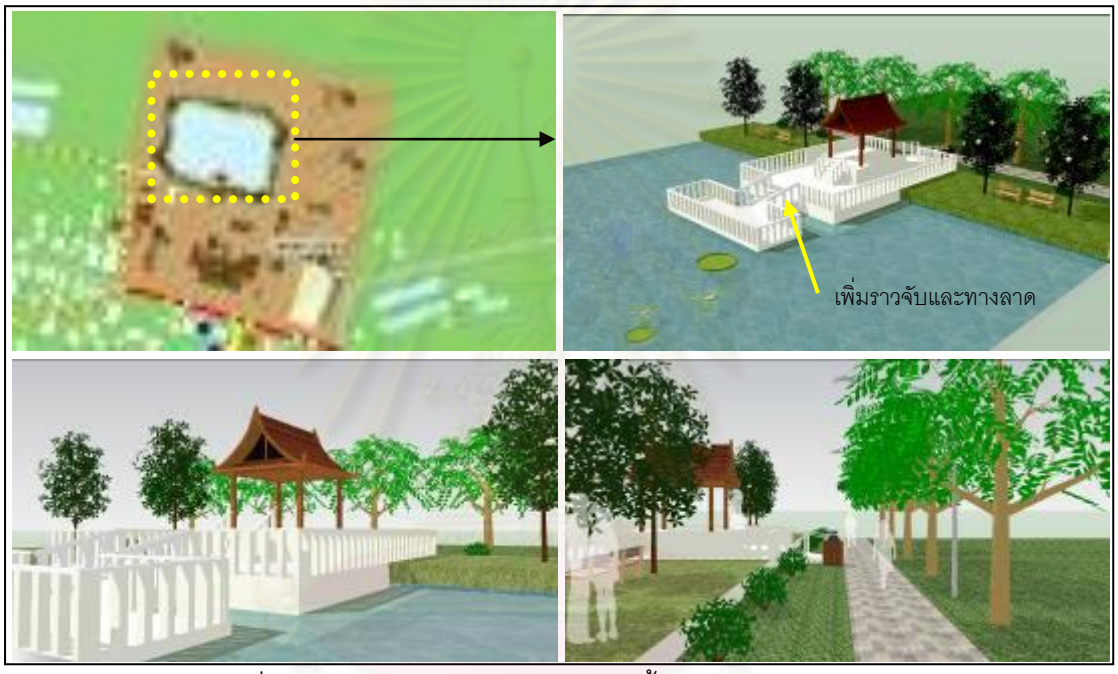

รูปที่ 80 การปรับปรุงภูมิทัศน์รอบสระน้ำในบริเวณวัดเขาน้อย

<u>พื้นที่พักผ่อน</u>

- ปรับปรุงลานกิจกรรมให้ผู้สูงอายุสามารถทำกิจกรรมทางศาสนา ได้แก่ จัดงานพิธีกรรมทางศาสนาหรือเดินจงกรม หรือออกกำลังกายร่วมกันได้ เช่นรำกระบอง รำไท้เก๊ก
- สร้างลานกิจกิจกรรม และมีพื้นที่สำหรับอุปกรณ์ออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ บริเวณลานมะขามภายในวัดเขาน้อย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปที่ 81 แนวทางการออกแบบลานกิจกิจกรรมและพื้นที่สำหรับออกกำลังกายบริเวณลานมะขาม

2) ที่ปฏิสัมพันธ์ของผู้สูงอายุ ในระดับชุมชนและส่งเสริมกิจกรรม (พื้นที่ราชการ)

<u>ทางเดิน</u>

- ปรับปรุงพื้นที่บริเวณทางเข้าของหน่วยงานราชการโดยเพิ่มพื้นที่ทางเท้ากว้างอย่างน้อย 1.20 เมตร และมีราวจับทรงตัว
- ปรับปรุงทางลาดเข้าอาคาร โดยเพิ่มราวจับเพื่อใช้ในการพยุงตัว

รูปที่ 82 แนวทางการปรับปรุงพื้นที่ราชการ

<u>ภูมิทัศน์</u>

- มีการปรับปรุงภูมิทัศน์โดยการปลูกต้นไม้ให้ร่มเงาเนื่องจากปัจจุบันยังไม่มีการปลูกไม้ยืนต้นเพื่อก่อให้เกิดความร่มเงา
- ปรับปรุงลานออกกำลังกายให้มีการเข้าถึงได้ง่ายขึ้น

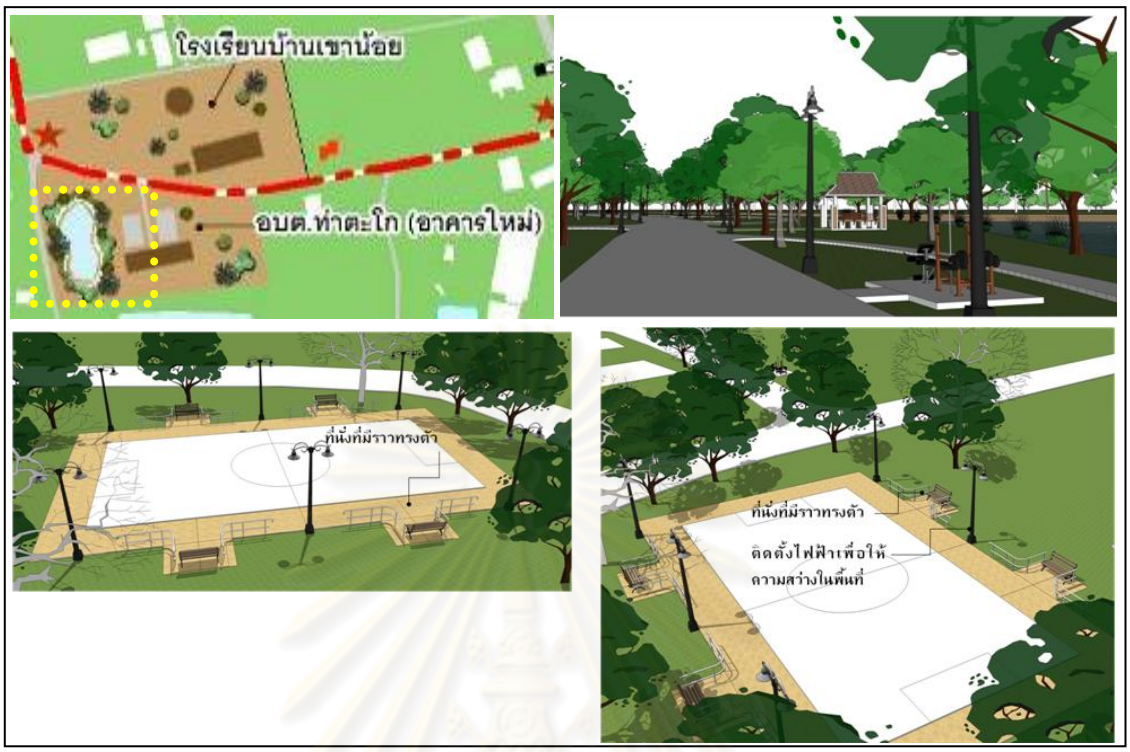

รูปที่ 83 แนวทางการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณอบต. ท่าตะโก

3) ที่ปฏิสัมพันธ์ของผู้สูงอายุ ในระดับละแวกบ้าน

<u>ทางเดิน</u>

- ปรับปรุงพื้นที่ทางเดินไม่ให้มีสิ่งกีดขวาง และบริเวณที่มีระดับต่างกันควรมีราวจับและทางลาดที่ช่วยในการเดิน
- ปรับปรุงให้มีทางข้ามแบบระดับเสมอทางเท้า ในบริเวณองค์การบริหารส่วนตำบลท่าตะโกกับถนนภายนอกพื้นที่ชุมชน

รูปที่ 84 แนวทางการปรับปรุงทางเดินเท้าในระดับละแวกบ้าน

<u>ภูมิทัศน์</u>

- มีการปรับปรุงภูมิทัศน์ในการให้ร่มเงา
- การปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณทางที่ผู้สูงอายุใช้ในการเดินทางไปยังชุมชนอื่นๆ โดยการปรับปรุงในเรื่องการให้ร่มเงาเพื่อให้เกิดความร่มรื่น และการปรับปรุงพื้นที่บริเวณร้านค้าและศาลาหรือสร้างที่นั่งพักเป็นระยะ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงได้สะดวก

รูปที่ 85 แนวทางการปรับปรุงภูมิทัศน์ในระดับละแวกบ้าน

<u>พื้นที่พักผ่อน</u>

- ปรับปรุงให้มีศาลานั่งพักบริเวณเส้นทางหลักในระดับละแวกบ้าน (เส้นสีแดง ชมพู และส้ม) ทุกๆ 200 เมตร และมีการปลูกไม้ยืนต้น ส่วนเส้นทางเดินระหว่างทางเชื่อมชุมชน (เส้นเหลือง) จะมีการจัดเก้าอี้สาธารณะทุกๆ 50 เมตร และมีการปลูกไม้เลื้อยที่ให้เกิดความร่มเงาและมีกลิ่นหอม

รูปที่ 86 แนวทางการปรับปรุงศาลานั่งพัก/ร้านค้าในพื้นที่ศึกษา

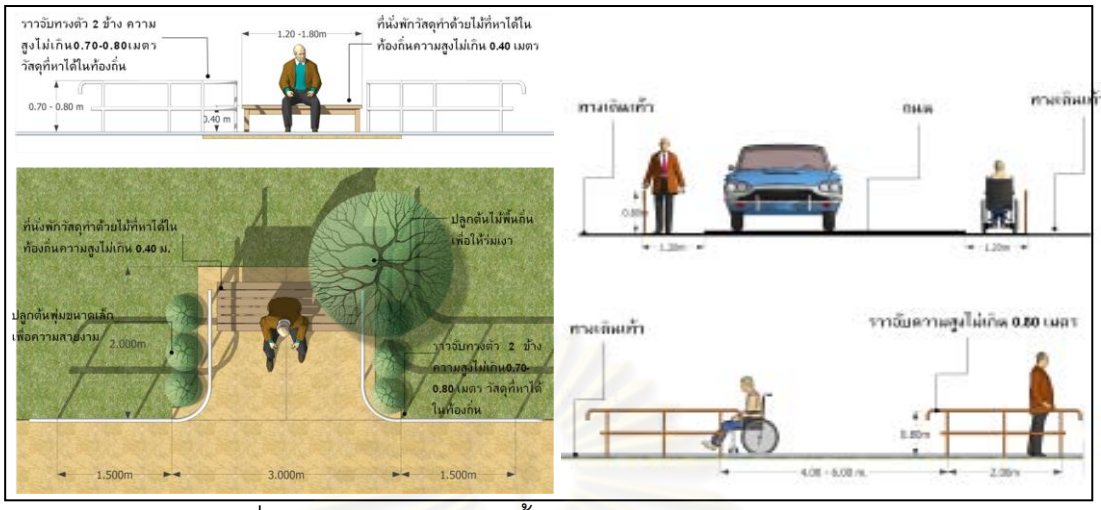

รูปที่ 87 รูปแบบการจัดเก้าอี้สาธารณะ/ราวจับสำหรับผู้สูงอายุ

4) เส้นทางสัญจร

<u>ทางเดิน</u>

- ในการปรับปรุงทางเดินจะแบ่งออกเป็น 4 เส้นทาง ซึ่งได้มาจากการเก็บข้อมูล ประกอบด้วย
  - ❯ เส้นทางสัญจรสีแดงและสีส้ม เป็นเส้นทางหลักที่ผู้สูงอายุใช้งานเป็นส่วนใหญ่ และมีการใช้รถยนต์เป็นจำนวนน้อย ซึ่งจะเกิดความปลอดภัยต่อผู้สูงอายุ
  - ❯ เส้นทางสัญจรสีชมพู เป็นเส้นทางรองลงมาที่ผู้สูงอายุใช้งาน ค่อนข้างเป็นเส้นทางหลักที่รถยนต์หรือรถขนฟางจะเข้ามาใช้บริเวณถนนเส้นนี้
  - ❯ เส้นทางสัญจรสีเหลือง เป็นเส้นทางเชื่อมระหว่างชุมชน มีลักษณะเป็นเส้นทางสายย่อย ซึ่งเน้นการเดินเส้นทางลัดภายในชุมชน

- ปรับปรุงพื้นที่ให้สามารถเข้าถึงได้สะดวก โดยทางเท้าต้องมีความกว้างอย่างน้อย 1.20 เมตร วัสดุปูพื้นควรให้เรียบและไม่ลื่น ไม่ขรุขระ และมีราวจับทรงตัว
- ออกแบบทางข้ามถนนสายหลักบริเวณพื้นที่ศูนย์กลางชุมชน ให้มีขนาดความกว้าง 2.00-4.00 เมตร พร้อมทั้งติดตั้งป้ายสัญลักษณ์ระวังผู้สูงอายุข้ามถนน

<u>ภูมิทัศน์</u>

- มีการปรับปรุงภูมิทัศน์โดยการให้ร่มเงา บริเวณสองฝั่งของถนน
- ปรับปรุงถนนให้มีจุดข้ามที่ปลอดภัยในการใช้ถนนโดยใช้ทางข้ามที่ยกระดับเสมอทางเท้า

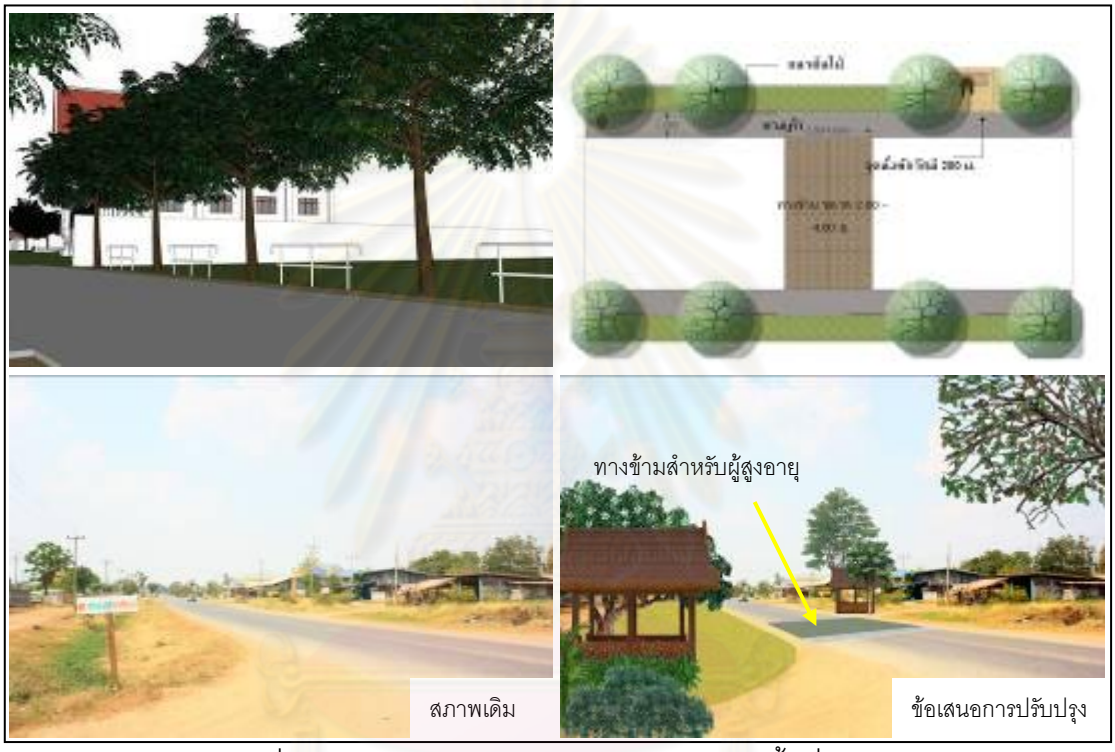

รูปที่ 88 แนวทางการปรับปรุงทางสัญจรภายในพื้นที่ศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 7
สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยในเรื่องของ “การปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนชนบท ภาคกลาง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ ประชากร สภาพแวดล้อม และสภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ ซึ่งจะนำผลที่ได้เหล่านี้มาใช้ในการเสนอแผนในการพัฒนาชุมชนสำหรับผู้สูงอายุและผังแม่บทในการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อเอื้อต่อการเข้าไปใช้ประโยชน์ การสัญจร การสันทนาการ สำหรับผู้สูงอายุและผู้ใช้งานทุกสถานะ ทุกเพศ ทุกวัย

ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มบุคคลที่เป็นผู้สูงอายุที่อาศัยในหมู่บ้านเขาน้อย ตำบลท่าตะโก อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งมีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป โดยมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 137 คน ซึ่งสามารถสรุปเนื้อหาและผลการวิจัยที่ได้ทำการศึกษา โดยแบ่งเป็น

- สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์
- เปรียบเทียบผลการวิจัยกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
- ข้อเสนอแนะ

7.1. สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์

การสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ต้องมีความเข้าใจถึงลักษณะของพื้นที่ศึกษาที่มาจากการลงสำรวจพื้นที่ การทำแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมย่อย เพื่อให้ผู้วิจัยมีการเก็บข้อมูลที่สมบูรณ์และมีความน่าเชื่อถือ ส่งผลให้การกำหนดแผนในการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนชนบทของพื้นที่ศึกษามีประสิทธิภาพ โดยมีความสอดคล้องกับการใช้งานของผู้สูงอายุและนโยบายของหน่วยงานท้องถิ่น

ทั้งนี้จากการศึกษางานวิจัยทั้งหมดผู้วิจัยได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ 3 ประการ ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทนำซึ่งการสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ มีรายละเอียด ดังนี้

1) **สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1: ศึกษาลักษณะทางด้านสังคม เศรษฐกิจ ประชากร และสภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในเขตชนบท ภาคกลาง**

กลุ่มประชากรตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นผู้สูงอายุจำนวน 137 คน โดยแบ่งเป็นเพศชายจำนวน 51 คน และเพศหญิงจำนวน 86 คน อายุของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 60-69 ปี สถานภาพส่วนใหญ่สมรสแล้ว มีบุตร 1-3 คน ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา อาจเนื่องมาจากสมัยก่อนการศึกษายังไม่ค่อยมีบทบาทมากนัก คนจึงไม่ค่อยให้ความสำคัญ นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังมีการประกอบอาชีพเกษตรกรอยู่ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะความเป็นชุมชนชนบท กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้จากเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีลักษณะสุขภาพแข็งแรงมากช่วยเหลือตัวเองได้ นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างมีส่วนมากไม่มีโรคประจำตัวและเป็นโรคปวดหลัง/ปวดเอวในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน ผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างระบุว่ามีไม่มีปัญหาการทำงานของร่างกายและรองลงมาคือมีปัญหาทางการเคลื่อนไหว/การเดิน นอกจากนี้ผู้สูงอายุที่ได้รับบาดเจ็บในรอบ 1 ปีที่ผ่านมาส่วนใหญ่เกิดจากการหกล้มมากที่สุด โดยส่วนใหญ่สถานที่ผู้สูงอายุได้รับบาดเจ็บบริเวณนอกบ้านมากที่สุด คือ ถนน/ทางเท้า รองลงมา คือ ทุ่งนา/สวนและทางเดินเข้าบ้าน

สาธารณูปโภค/สิ่งแวดล้อมที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุมากที่สุด คือ สวนสาธารณะ/สวนสุขภาพสำหรับการพักผ่อนออกกำลังกาย และวัด/สถานปฏิบัติกิจกรรมการรวมลุ่มของผู้สูงอายุ ในด้านการใช้พื้นที่ สถานที่ที่ผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างไปมากที่สุด ได้แก่ ศาสนสถาน สวนสาธารณะ ศาลา/ป้ายรถโดยสาร ลานกีฬา/สถานที่ออกกำลังกาย เป็นต้น และสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนภาคเอกชนที่ผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างไปมากที่สุด ไดแก่ ร้านขายของชำ/ร้านสะดวกซื้อ ตลาดละแวกหมู่บ้าน เป็นต้น ซึ่งการเดินทางภายในชุมชนผู้สูงอายุส่วนใหญ่ใช้การเดินเท้าเป็นหลัก และสามารถเดินทางด้วยตัวเองได้ แต่การเดินทางไปยังภายนอกชุมชนผู้สูงอายุ

ส่วนใหญ่ใช้จักรยานยนต์ในการเดินทางเป็นหลักและผู้สูงอายุที่มีอายุมากต้องการได้รับการช่วยเหลือในการเดินทางด้วย

2) **สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่** 2: **ศึกษาลักษณะสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนของผู้สูงอายุในเขตชนบท ภาคกลาง**

ในการศึกษาลักษณะสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนของผู้สูงอายุในเขตชนบท ภาคกลาง ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นต่างๆ ดังนี้

- พื้นที่ศึกษามีศูนย์กลางชุมชน อยู่ 3 แห่ง คือ
  - *วัดเขาน้อย* ผู้สูงอายุใช้ในการออกกำลังกายและเป็นสถานที่ที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา
  - *โรงเรียนบ้านเขาน้อย* ผู้สูงอายุใช้ในการเต้นออกกำลังกาย และใช้เป็นที่ตั้งตลาดนัดซึ่งผู้สูงอายุจะเดินทางมาซื้อมาจับจ่ายซื้อของ
  - *องค์การบริหารส่วนตำบลท่าตะโก* (อาคารใหม่) ผู้สูงอายุจะเดินทางเพื่อมาติดต่อหน่วยงานราชการ และองค์การบริหารส่วนตำบลท่าตะโก (อาคารเก่า) หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีการปรับปรุงและเปลี่ยนมาเป็นสภากาแฟเพื่อใช้เป็นพื้นที่สำหรับทำประชาคมในชุมชนและเป็นที่สำหรับผู้สูงอายุในการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
- ไม่มีสถานีอนามัยประจำตำบล แต่อาสามสมัครชุมชน (อสม.) มีการเข้ามาตรวจสุขภาพของผู้สูงอายุเป็นประจำทุกเดือน ถึงแม้ว่าจะมีโรงพยาบาลท่าตะโก ซึ่งเป็นโรงพยาบาลประจำตำบล ห่างจากชุมชนประมาณ 1 กิโลเมตร สำหรับคนปกติ (คนวัยกลางคน) สามารถเดินทางไปได้สะดวก แต่สำหรับผู้สูงอายุ เป็นระยะทางที่ไกลสำหรับผู้สูงอายุ ส่งผลให้ผู้สูงอายุไม่สามารถเดินทางไปได้ด้วยตัวเองต้องการความช่วยเหลือในการเดินทาง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด มีการนับถือศาสนาพุทธ ทำให้เป็นวันสำคัญทางพุทธศาสนา ผู้สูงอายุในหมู่บ้านส่วนใหญ่จะไปทำบุญร่วมกันที่วัดเป็นประจำ
- สิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนไม่ว่าจะเป็นร้านค้า ร้านขาย ร้านกาแฟ ร้านตัดผม ปั๊มน้ำมัน และสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนอื่นๆ มีการกระจายตัวอยู่โดยรอบชุมชนพื้นที่ศึกษา
- รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของพื้นที่ศึกษามีลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบรวมกลุ่ม ส่งผลให้ผู้สูงอายุในชุมชนมีความใกล้ชิดกัน และเพื่อนบ้านสามารถเดินทางไปมาพูดคุยได้ง่ายและสะดวก ประกอบกับระบบโครงข่ายถนนของพื้นที่ศึกษามีลักษณะเป็นวงแหวน ก่อให้เกิดการเดินสะดวกและทั่วถึง ทำให้ผู้สูงอายุง่ายต่อการเดินทาง
- ปัญหาที่พบในพื้นที่ศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนของผู้สูงอายุ มีดังต่อไปนี้
  - <u>ปัญหาทางสัญจร</u> ทางสัญจรสายหลักและสายรองในพื้นที่ ได้แก่ ไม่มีฟุตบาทหรือทางเท้า คนเดินเท้าต้องใช้ทางเดินร่วมกับรถยนต์ รถจักรยานยนต์และรถจักรยาน อาจทำให้เกิดอันตรายในกรณีที่รถขับมาด้วยความเร็วสูง รถอาจเฉี่ยวชนได้ อีกทั้งไม่มีทางระบายน้ำข้างทาง เมื่อเกิดฝนตกหนักจะทำให้บริเวณไหล่ทางมีน้ำขัง ผู้ที่เดินเท้าต้องเดินเลี่ยงน้ำที่ท่วมขังไปยังบริเวณกลางถนนซึ่งไม่มีน้ำท่วมขังทำให้เป็นอุปสรรคต่อการสัญจรได้ สำหรับถนนสายรองส่วนใหญ่เป็นดินแดง เมื่อเกิดฝนตกจะทำให้เกิดเป็นดินโคลนและมีน้ำท่วมขัง ไม่สะดวกในการเดินเท้าหรืออาจทำให้ลื่นล้มได้ และทางเดินตรงไหล่ถนนไม่มีร่มเงาของต้นไม้ข้างทางทำให้ไม่ค่อยมีใครนิยมใช้การสัญจรด้วยการเดินเท้า เนื่องด้วยมีอากาศร้อน อีกทั้งบริเวณข้างทางยังมีหญ้าขึ้นรกอาจทำให้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์มีพิษ

- <u>ปัญหาด้านแสงสว่าง</u> ถนนขาดแสงไฟส่องสว่างในตอนกลางคืนส่งผลทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยในการเดินเท้าตอนกลางคืน และศาลาที่พักข้างทางอาจเป็นที่มั่วสุมของกลุ่มวัยรุ่น
- <u>ปัญหาการจัดการระบบขนส่งมวลชน</u> ไม่มีการจัดการระบบขนส่งสาธารณะที่ดีพอ ไม่มียานพาหนะที่เหมาะสมในการรับส่งผู้สูงอายุหรือผู้พิการมาให้บริการ และผู้ที่ให้บริการรถรับส่งยังขาดความรู้ในการปฏิบัติหน้าที่ในการรับ – ส่งผู้สูงอายุหรือผู้พิการ
- <u>ปัญหาการใช้พื้นที่ทับซ้อน</u> กล่าวคือ มีการใช้พื้นที่บริเวณออกกำลังกายและตลาดนัดบริเวณโรงเรียนบ้านเขาน้อย ส่งผลให้ไม่สามารถใช้พื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทางหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีความคิดที่จะย้ายลานออกกำลังกายไปอยู่บริเวณอาคาร อบต.แห่งใหม่ ซึ่งอยู่ตรงข้ามกับโรงเรียนบ้านเขาน้อย เพื่อลดปัญหาการใช้พื้นที่ซ้อนทับ

3) **สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3: การเสนอแนวคิดในการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในเขตชนบท ภาคกลาง**

ในการกำหนดแผนในการพัฒนาชุมชนตลอดจนการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนบทที่มีประสิทธิภาพควรเสนอหรือออกแบบแผนในการพัฒนาชุมชนเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนที่สอดคล้องกับการใช้งานของผู้สูงอายุและสอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งในงานวิจัยนี้ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าตะโก โดยหลังจากที่ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสำรวจพื้นที่ แบบสอบถามการสังเกตและสัมภาษณ์เชิงลึกทางผู้วิจัยได้เสนอแผนในการพัฒนาชุมชนต่อหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นและตัวแทนผู้สูงอายุ ด้วยการจัดประชุมย่อย เพื่อรับฟังความคิดเห็นของทั้งสองฝ่าย ซึ่งมีทั้งความคิดเห็นที่สอดคล้องกันและความคิดเห็นที่แตกต่างกัน โดยประโยชน์ที่ได้จากการจัดทำประชุมย่อย

นี้ คือ ทำให้แผนในการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนผู้สูงอายุในชนบทที่ได้มีความชัดเจนหรือประสิทธิภาพมากขึ้น และสามารถนำไปใช้ได้จริง

7.2. เปรียบเทียบผลการวิจัยกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และได้ทำการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษา นำมาสู่แนวทางในการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนชนบท โดยมีลักษณะที่สอดคล้องและแตกต่างกันจากแนวคิดที่ได้ศึกษา ดังนี้

1) แนวคิดเมืองน่าอยู่/เมืองน่าอยู่ผู้สูงวัย (Healthy Cities/Age-Friendly Cities)

ลักษณะที่สำคัญของแนวคิดนี้ คือ เมืองที่มีความน่าอยู่และมีสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรสำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่คุณภาพชีวิต ความง่ายต่อการใช้งานและการเข้าถึง และความปลอดภัย โดยลักษณะของชุมชนที่ทำการศึกษา มีทั้งลักษณะที่สอดคล้องและแตกต่างจากทฤษฎี ดังนี้

<u>ลักษณะที่สอดคล้อง</u>

- *ระบบขนส่งมวลชน* ในพื้นที่ศึกษามีระบบขนส่งมวลชนให้บริการทั้งในรัศมี 400 และ 800 เมตร นอกจากนี้ยังมีบริการเรียกใช้ทางโทรศัพท์เพื่อที่ผู้สูงอายุเกิดความสะดวกสบายไม่จำเป็นต้องมายืนรอ
- *การเข้าถึงข้อมูลข่าวและการสื่อสาร* ในพื้นที่ศึกษามีการเข้าถึงข่าวสารและการสื่อสาร จากการประชาสัมพันธ์ของอสม. หรือหอกระจายข่าวในชุมชนทุกบ้านเรือน ซึ่งทำให้ผู้สูงอายุสามารถรับรู้ข่าวสารและติดต่อจากภายนอกชุมชนได้
- *การสนับสนุนของชุมชนและบริการด้านสุขภาพ* ในพื้นที่ศึกษามีการบริการด้านสุขภาพ ที่มีคุณภาพสำหรับชนบท เนื่องจากมีตัวแทนอสม. เข้ามาตรวจสุขภาพของผู้สูงอายุทุกเดือน แต่ไม่สามารถจ่ายยา ด้วยเหตุนี้จากผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนในเรื่องของการบริการที่ควรจัดให้มีชุมชน คือ ผู้สูงอายุต้องการให้มีแพทย์เข้ามาตรวจสุขภาพเป็นระยะ ถึงแม้ว่าโรงพยาบาลประจำตำบล (โรงพยาบาลท่าตะโก) อยู่ไม่ไกลจากพื้นที่ศึกษามากนัก (ประมาณ 1 กิโลเมตร) แต่สำหรับผู้สูงอายุในชนบทนั้นเป็น

ระยะทางที่ไกล เนื่องจากระบบการคมนาคมไม่สะดวก ทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถเดินทางไปได้ด้วยตัวเอง

ลักษณะที่แตกต่าง

- ผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษาไม่ต้องการให้มีสุขาสาธารณะและบาทวิถี แต่สิ่งที่ต้องการคือ ทางเดินเท้าที่อยู่ในสภาพดี ไม่เป็นหลุมเป็นบ่อ ซึ่งมีสาเหตุมาจากเป็นพื้นที่ศึกษาเป็นพื้นที่ชนบท ทำให้ผู้สูงอายุไม่ต้องการสุขาสาธารณะและบาทวิถี แต่ในทางตรงกันข้ามแนวคิดนี้เกี่ยวกับเมืองทำให้ลักษณะปัจจัยบางอย่างไม่สามารถนำมาใช้กับพื้นที่ศึกษาได้

จากการเปรียบเทียบภาพรวมระหว่างเมืองน่าอยู่ผู้สูงวัยกับพื้นที่ศึกษาสามารถทำให้ผู้วิจัยเข้าใจในเรื่องของความเหมือนและความต่างกันของแนวคิดระหว่างเมืองน่าอยู่ผู้สูงวัยกับสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ ส่งผลให้การวิเคราะห์ในแต่ละปัจจัยมีความแตกต่างกัน ทำให้แนวทางในการออกแบบหรือปรับปรุงมีความแตกต่างกันถึงแม้ว่าแนวคิดนี้จะเป็นแนวคิดของเรื่องเมืองแต่สามารถนำมาประยุกต์ให้ใช้ได้ในการการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนชนบทได้

2) แนวคิดบ้านและชุมชนของผู้สูงอายุ

หลักสำคัญของแนวคิดนี้ได้ให้คำจำกัดความของชุมชน หมายถึง พื้นที่และผู้คนที่แต่ละคนอาศัยอยู่ใกล้ ๆ กันและมีปฏิสัมพันธ์กัน ประเภทของชุมชนซึ่งแต่ละคนอาศัยนั้นสามารถได้รับผลกระทบที่น่ากลัวในชีวิตที่แตกต่างกันไปแต่ละบุคคล ดังจะยกตัวอย่าง 5 รูปแบบของปัจจัยในชุมชนที่มีผลกระทบต่อการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุได้แก่อาชญากรรม การขนส่ง สิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชน การย้ายที่อยู่อาศัยและการแบ่งแยกกลุ่มอายุ การรวมกลุ่มอายุ ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้มีความสอดคล้องกับพื้นที่ศึกษา กล่าวคือ บางบริเวณทางสัญจรภายในชุมชนไม่มีแสงสว่าง มีป่ารกข้างทาง และศาลานั่งพักระหว่างทางเดินมีสภาพทรุดโทรม ส่งผลต่อความไม่ปลอดภัยของผู้สูงอายุ

นอกจากนี้งานของวิจัยของ Regnier พบว่าผู้สูงอายุไม่ค่อยกล้าที่จะออกไปข้างนอกเกินกว่า 800 เมตร ด้วยเหตุนี้ถ้าชุมชนสามารถบริการความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ สิ่งอำนวยความสะดวกและแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ จะมีอยู่อย่างหนาแน่นในพื้นที่เล็ก ๆ ใกล้กับที่อยู่อาศัย ซึ่งภายในพื้นที่ศึกษาในระยะ 800 เมตร จากศูนย์กลางชุมชน ที่ได้จากสำรวจพื้นที่ พบว่า มีการกระจายตัวของสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนอยู่ทั่วชุมชน ซึ่งจากการทำแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังสามารถเดินทางไปยังสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชนได้ด้วยตัวเอง แต่สิ่งที่ผู้สูงอายุต้องการ คือ สิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนที่ผู้สูงอายุสามารถเข้าไปใช้งานอย่างสะดวกสบาย และการมีสถานีอนามัยในชุมชน

3) แนวคิดต้นแบบสภาพแวดล้อมเพื่อการมีชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีของแนวคิดต้นแบบสภาพแวดล้อมเพื่อการมีชีวิตที่ดี เมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับพื้นที่ศึกษา หมู่บ้านเขาน้อย ตำบลท่าตะโก อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ พบว่างานวิจัยนี้มีความสอดคล้องจากทฤษฎี คือ ต้องการให้ผู้สูงอายุมีสภาพแวดล้อมที่ดีไม่ว่าจะเป็นที่อยู่อาศัยหรือพื้นที่สาธารณะ และพื้นที่อื่นๆ เนื่องจากการมีสภาพแวดล้อมที่ดีส่งผลให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตได้ด้วยตัวเองและมีความสุข โดยแนวคิดนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนชนบท ในเรื่องของการปรับปรุงสภาพแวดล้อม การให้ร่มเงา การมีที่นั่งพักระหว่างทางเป็นระยะ การปรับปรุงทางเท้าไม่ให้มีสิ่งกีดขวาง การปรับปรุงอาคารราชการและอาคารสาธารณะให้มีราวจับและทางลาด ในบริเวณที่มีความแตกต่างระดับของทางเดินเท้าหรือบันได เพื่อก่อให้เกิดความปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ

4) แนวคิดในการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวก และปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีของแนวคิดนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัย คือ การติดต่อกับสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการในละแวกบ้าน การเดินทางที่สะดวก มีข่าวสารเกี่ยวกับบริการและงานเทศกาลต่าง ๆ แก่ผู้สูงอายุ สิ่งเหล่านี้มีความสำคัญต่อความพึงพอใจในชีวิตการใช้ชีวิตที่เป็นปกติ และการมองโลกในแง่ดี เช่น มีศาลานั่งพักที่สะดวกอยู่ใกล้ เส้นทางเดินมีความปลอดภัย ทางเดินมีร่มเงา และมีพื้นที่สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนได้ ซึ่งภายในงานวิจัยนี้ คือ ศูนย์กลางชุมชนทั้ง 3 แห่ง ซึ่งจากการวิเคราะห์ผลการศึกษา พบว่า ถ้าชุมชนมีการปรับปรุงตามแนวคิดนี้ ผู้สูงอายุจะออกมาใช้พื้นที่ภายนอกที่อยู่อาศัยและมีการเดินทางภายในชุมชนมากขึ้น ซึ่งในปัจจุบันผู้สูงอายุส่วนใหญ่ก็ใช้การเดินเท้าภายในชุมชนเป็นหลัก โดย

เดินในตอนเช้าหรือเย็น เนื่องจากในตอนกลางวันมีอากาศร้อนอีกทั้งไม่มีร่มเงาตามทางเดิน ประกอบกับถ้าต้องเดินเท้าในตอนกลางคืนบางบริเวณก็ไม่ปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุเนื่องจากไม่มีแสงสว่าง

5) **แนวคิด ถนนเพื่อชีวิต** (Street for life)

จากการศึกษาแนวคิดนี้ พบว่า แนวคิดถนนเพื่อชีวิต เป็นแนวคิดที่ต้องการให้ผู้สูงอายุได้รับความสะดวกสบายในการเดินทาง และมีความปลอดภัยในการใช้ถนน ดังแสดงในรูปที่ 88

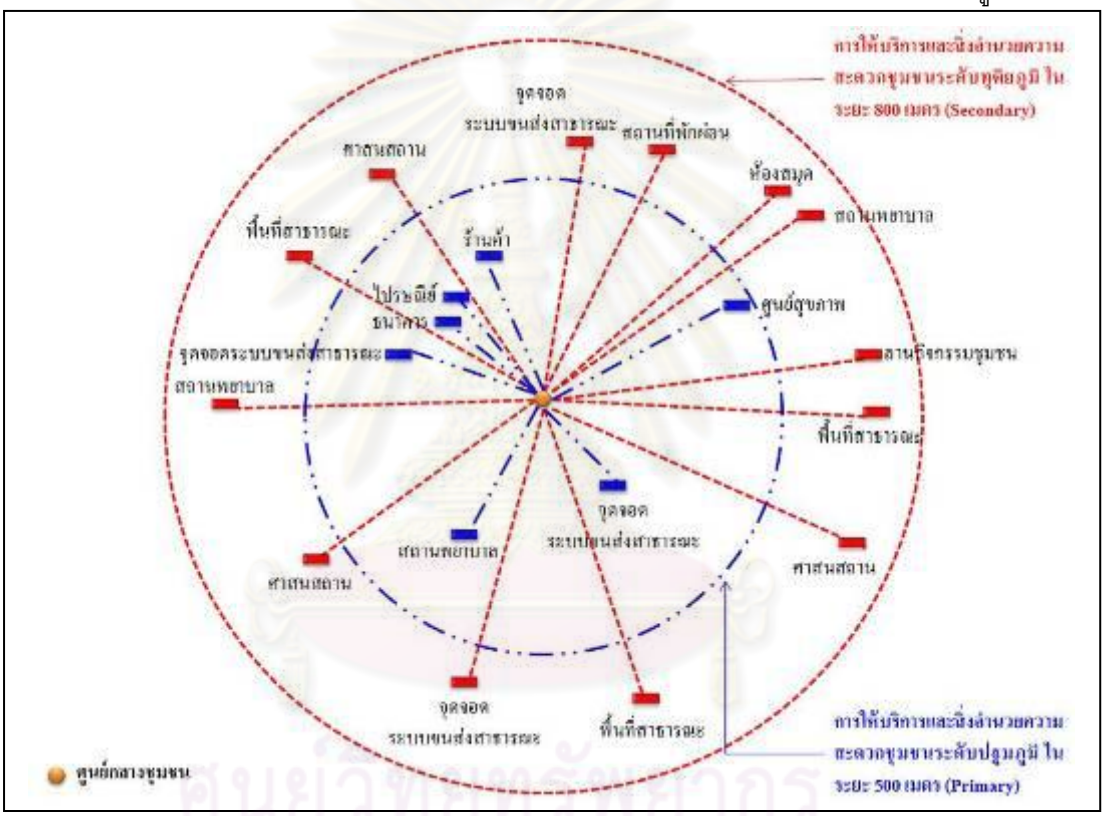

รูปที่ 89 แนวคิดถนนเพื่อชีวิต (Street for life)

จากรูปที่ 89 แสดงให้เห็นว่า เส้นทางสัญจรที่ผู้สูงอายุใช้ในการเดินทาง สามารถจำแนกได้ 2 ประเภท คือการให้บริการและสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนระดับปฐมภูมิในระยะ 500 เมตร (ได้แก่ ศาสนสถาน จุดจอดระบบขนส่งสาธารณะ พื้นที่สาธารณะลานกิจกรรมชุมชน สถานพยาบาล ห้องสมุดและสถานที่พักผ่อน) และการให้บริการและสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนระดับทุติยภูมิในระยะ 800 เมตร (ได้แก่ สถานพยาบาล จุดจอดระบบขนส่งสาธารณะ ศูนย์สุขภาพ ร้านค้า ไปรษณีย์ และธนาคาร) ซึ่งเมื่อนำแนวคิดนี้ไปใช้ในการวิเคราะห์แนวทางในการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนชนบทจะมีสิ่งที่สอดคล้องและ

แตกต่างกันไปจากทฤษฎี โดยสิ่งที่ต่างกันสามารถนำมาใช้ในการเสนอแนวทางในการออกแบบผังลักษณะของสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนผู้สูงอายุ ภาคกลางได้ ดังแสดงในรูปที่ 89

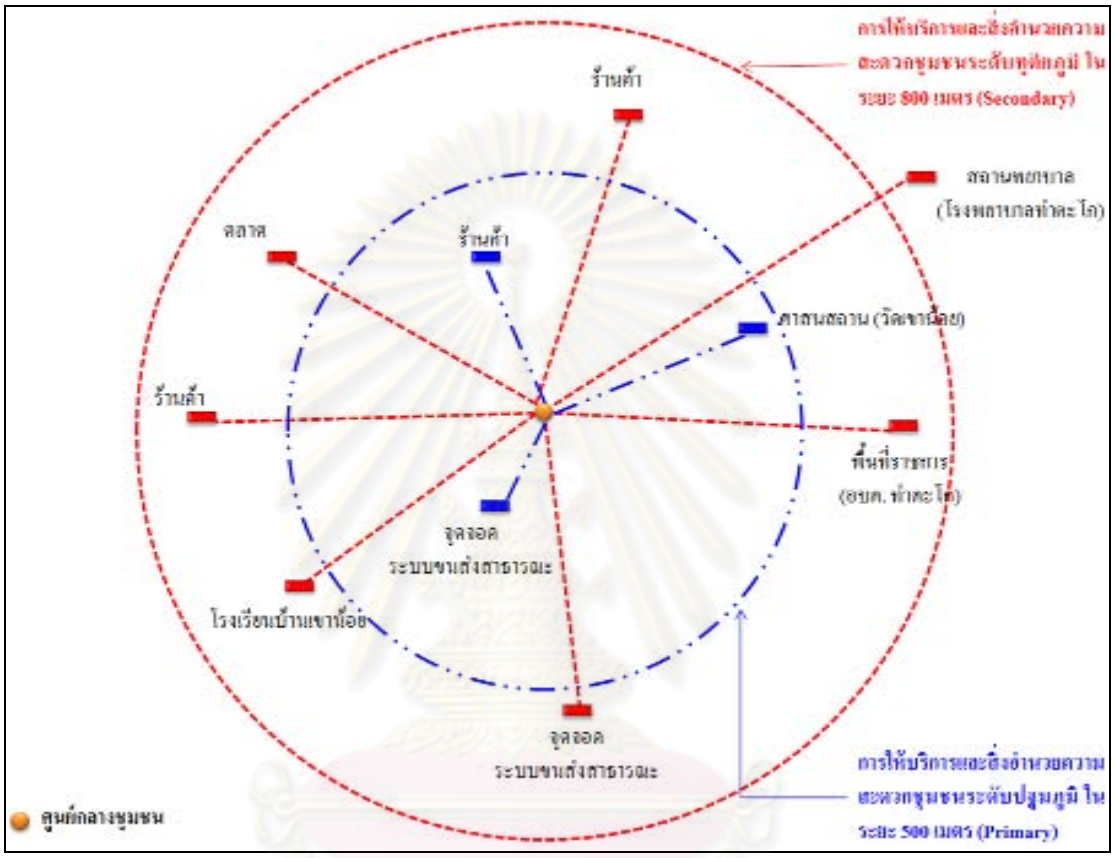

รูปที่ 90 ลักษณะของสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษา ภาคกลาง

จากรูปที่ 90 แสดงให้เห็นว่า ลักษณะของสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนของผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษา ภาคกลางมีทั้งสิ่งที่สอดคล้องและแตกต่างจากทฤษฎี คือ

- สิ่งที่สอดคล้องกันระหว่างทฤษฎีแนวคิดถนนเพื่อชีวิตกับลักษณะของชุมชนผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษาภาคกลาง คือ มีร้านค้าและจุดจอดระบบขนส่งสาธารณะ ในการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนระดับปฐมภูมิ และสถานพยาบาล (โรงพยาบาลท่าตะโก) จุดจอดระบบขนส่งสาธารณะ ในการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนระดับทุติยภูมิ

- สิ่งที่แตกต่างกันระหว่างทฤษฎีแนวคิดถนนเพื่อชีวิตกับลักษณะของชุมชนผู้สูงอายุพื้นที่ศึกษา ภาคกลาง สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ
  - สิ่งที่ไม่เหมือนกับทฤษฎี คือ ลักษณะของชุมชนผู้สูงอายุพื้นที่ศึกษาภาคกลางที่ไม่มี คือ สถานพยาบาล ธนาคาร ไปรษณีย์และศูนย์สุขภาพ ในการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนระดับปฐมภูมิและไม่มีสถานที่พักผ่อน ศาสนสถาน ลานกิจกรรมชุมชน ห้องสมุดและพื้นที่สาธารณะ ในการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนระดับทุติยภูมิ
  - สิ่งที่เพิ่มเติมจากทฤษฎี คือ ลักษณะของชุมชนผู้สูงอายุพื้นที่ศึกษาภาคกลางมีสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนและการบริการในระดับปฐมภูมิเพิ่มเติมจากทฤษฎี คือ ศาสนสถาน (วัดเขาน้อย) พื้นที่ราชการ (อบต.ท่าตะโก) ลักษณะของชุมชนผู้สูงอายุพื้นที่ศึกษา ภาคกลางมีสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนและการบริการในระดับทุติยภูมิเพิ่มเติมจากทฤษฎี คือ ร้านค้า ธนาคาร ไปรษณีย์ โรงเรียนบ้านเขาน้อย และตลาด

เนื่องจากแนวคิดถนนเพื่อชีวิตเป็นแนวคิดในการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนผู้สูงอายุในเมือง แต่เมื่อผู้วิจัยมีการศึกษาสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนผู้สูงอายุในพื้นที่ชนบท จะเห็นได้ว่ามีลักษณะที่แตกต่างกัน ซึ่งสถานที่บางอย่างสำคัญต่อผู้สูงอายุในเมือง แต่สำหรับผู้สูงอายุอายุในชนบทคิดว่าไม่จำเป็น เพราะการปรับปรุงชุมชนให้ผู้สูงอายุสามารถเดินทางได้โดยเกิดความปลอดภัยก็เพียงพอ โดยผลการศึกษาเป็นเพียงการศึกษาเฉพาะชุมชนชนบทในพื้นที่ภาคกลางเท่านั้น ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าผลที่ได้ของในภูมิภาคอื่นๆ ก็จะแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับลักษณะทางสังคม ประชากร และการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในแต่ละภูมิภาคของประเทศด้วย

6) แนวคิดชุมชนละแวกบ้านหรือหน่วยชุมชน (Neighborhood Concept)

ในทฤษฎีแบบหน่วยชุมชนนั้นชุมชนระดับหมู่บ้านเป็นชุมชนที่มีความสำคัญ และเป็นชุมชนที่มีลำดับเล็กที่สุดซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของชุมชนเมืองที่ประกอบด้วยสมาชิก คือ ครอบครัวภายในชุมชนที่อยู่อาศัยรวมกัน โดยหน่วยชุมชนหนึ่งๆ ควรมีพื้นที่ประมาณ 160 เอเคอร์ หรือ 405 ไร่ มีขนาดรัศมีจากศูนย์กลางชุมชนไม่เกิน ¼ ไมล์ หรือประมาณ 400 เมตร และมีประชากรไม่ต่ำกว่า 5,000 คน เพื่อให้มีจำนวนเด็กเล็กมากพอสำหรับการมีโรงเรียนอนุบาลอย่างน้อย 1 แห่ง และมีกลุ่มอาคารสาธารณะที่ให้บริการชุมชน เช่น โรงเรียน สนามเด็กเล่น ร้านค้าเบ็ดเตล็ดฯ ดังแสดงในรูปที่ 90

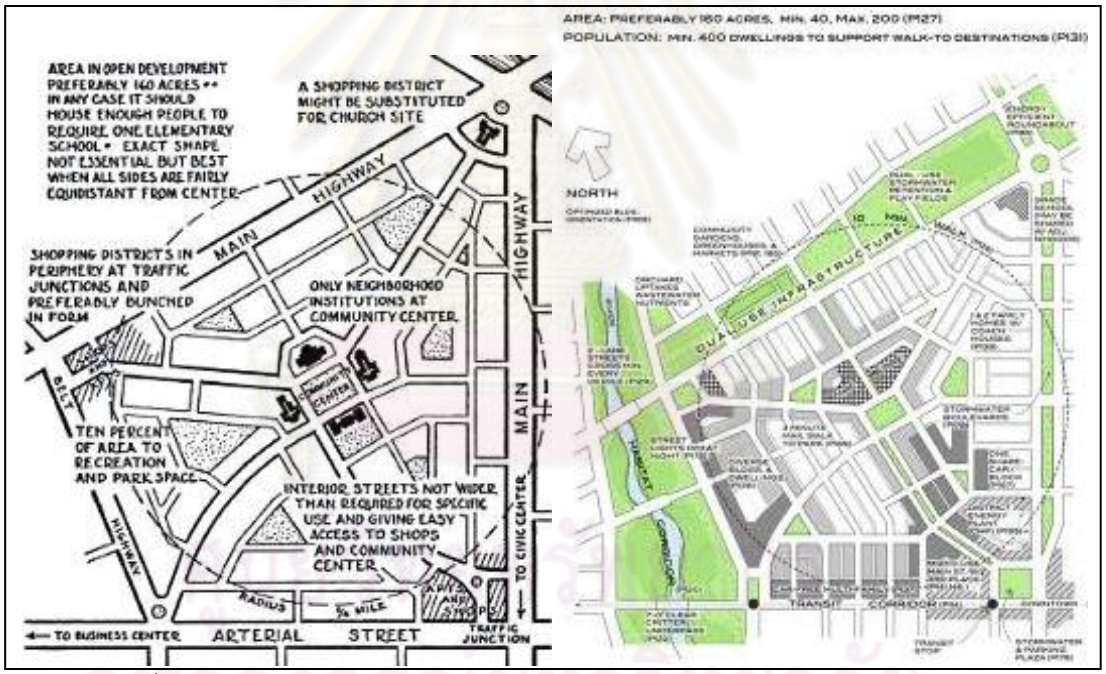

รูปที่ 91 แนวคิดชุมชนละแวกบ้านหรือหน่วยชุมชน (Neighborhood Concept)

จากรูปที่ 91 แสดงให้เห็นว่าแนวคิดชุมชนละแวกบ้านหรือหน่วยชุมชนมีมีทั้งสิ่งที่สอดคล้องและแตกต่างจากทฤษฎี คือ

- สิ่งที่สอดคล้องกันระหว่างแนวคิดชุมชนละแวกบ้านหรือหน่วยชุมชนกับลักษณะของชุมชนผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษาภาคกลาง คือ ในระยะ 400-800

เมตร เป็นระยะทางที่ผู้สูงอายุสามารถเดินเท้าด้วยตัวเองได้ และภายในระยะ 400-800 เมตร ของพื้นที่ศึกษามีการกระจายตัวของสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างทั่วถึง

- สิ่งที่แตกต่างกันระหว่าง ระหว่างแนวคิดชุมชนละแวกบ้านหรือหน่วยชุมชนกับลักษณะของชุมชนผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษาภาคกลาง คือ
  - ศูนย์กลางหลักของชุมชนในพื้นที่ศึกษาเป็นวัดเขาน้อย ไม่ใช้เป็นโรงเรียนอนุบาล ซึ่งสังคมไทยนั้นวัดเป็นศูนย์กลางทั้งทางด้านศาสนา สังคม ประเพณี วัฒนธรรม และเป็นโรงเรียนด้วย
  - กลุ่มประชากรของแนวคิดนี้ส่วนใหญ่จะเป็นวัยเด็กถึงวัยกลางคน ส่งผลให้การเคลื่อนไหวอยู่ในช่วงปานกลางถึงมากที่สุด[1] ซึ่งในเวลา 10 นาที กลุ่มคนเหล่านี้สามารถเดินได้เป็นระยะทาง 800 เมตร ขณะที่กลุ่มประชากรในพื้นที่ศึกษาเป็นผู้สูงอายุส่งผลให้การเคลื่อนไหวอยู่ในช่วงปานกลางถึงน้อยที่สุด ซึ่งจะใช้เวลา 10-20 นาที ในการเดินเท้าเป็นระยะทาง 400-500 เมตร และผู้สูงอายุยังไม่สามารถเดินติดต่อกันนานเกิน 10 นาทีโดยไม่พักได้ ดังนั้นควรมีการจัดวางเก้าอี้สาธารณะทุก 100-125 เมตร หากนำแนวคิดทางเดินเป็นมิตรมาประยุกต์ใช้กับผู้สูงอายุ 80 ปีขึ้นไป ก็จะมีการจัดวางเก้าอี้ทุก 50 เมตร

เมื่อนำแนวแนวคิดชุมชนละแวกบ้านหรือหน่วยชุมชนมาประยุกต์ใช้กับพื้นที่ศึกษากับผู้สูงอายุในแต่ละช่วงสามารถวิเคราะห์ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างการเดินทางของผู้สูงอายุไปยังวัดเขาน้อยที่เป็นศูนย์กลางชุมชนหลัก ดังแสดงในรูปที่ 92-95

---

[1] วีรยา ทัตตากร. **การใช้พื้นที่ภายนอกอาคารที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ : กรณีศึกษา สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. สาขาวิชา เคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

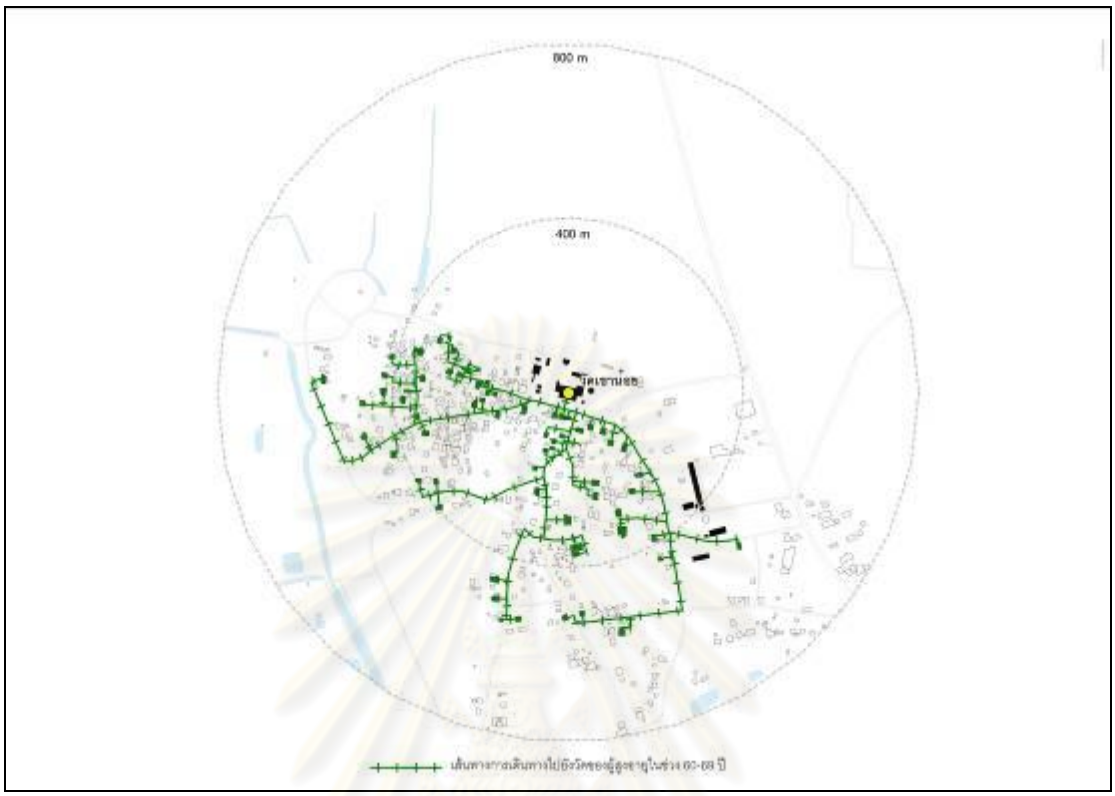

รูปที่ 92 เส้นทางการเดินทางไปยังวัดของผู้สูงอายุในช่วง 60-69 ปี

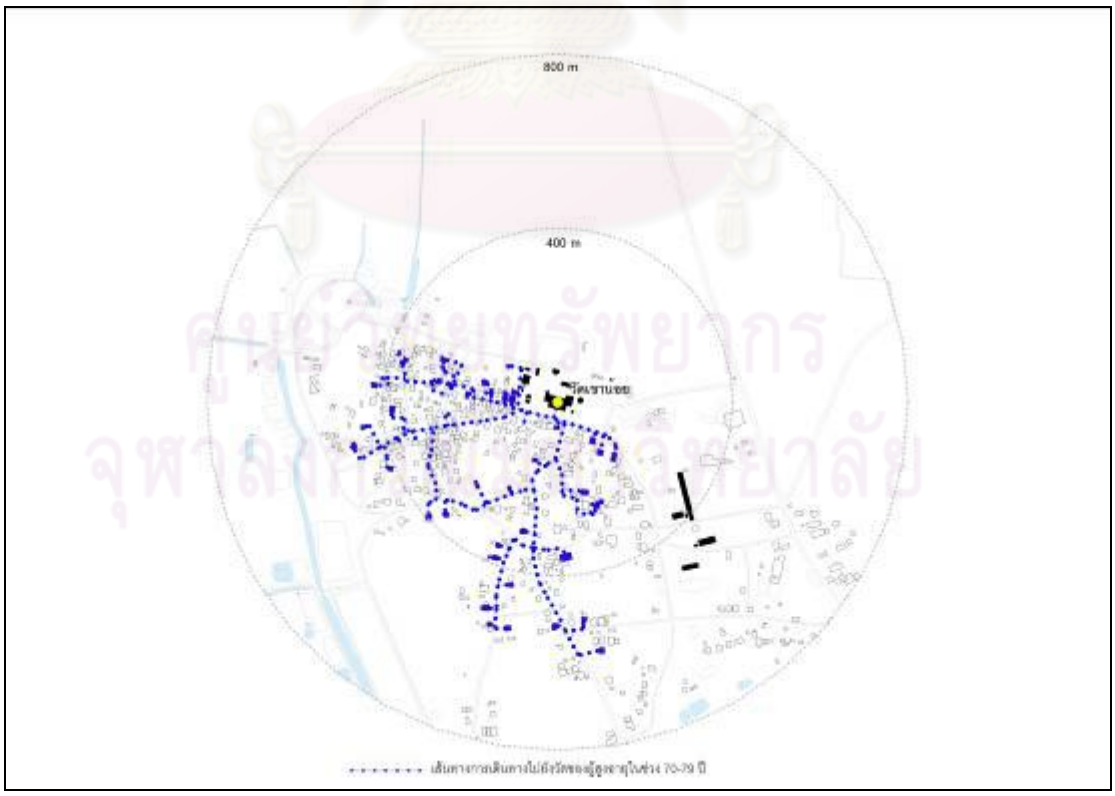

รูปที่ 93 เส้นทางการเดินทางไปยังวัดของผู้สูงอายุในช่วง 70-79 ปี

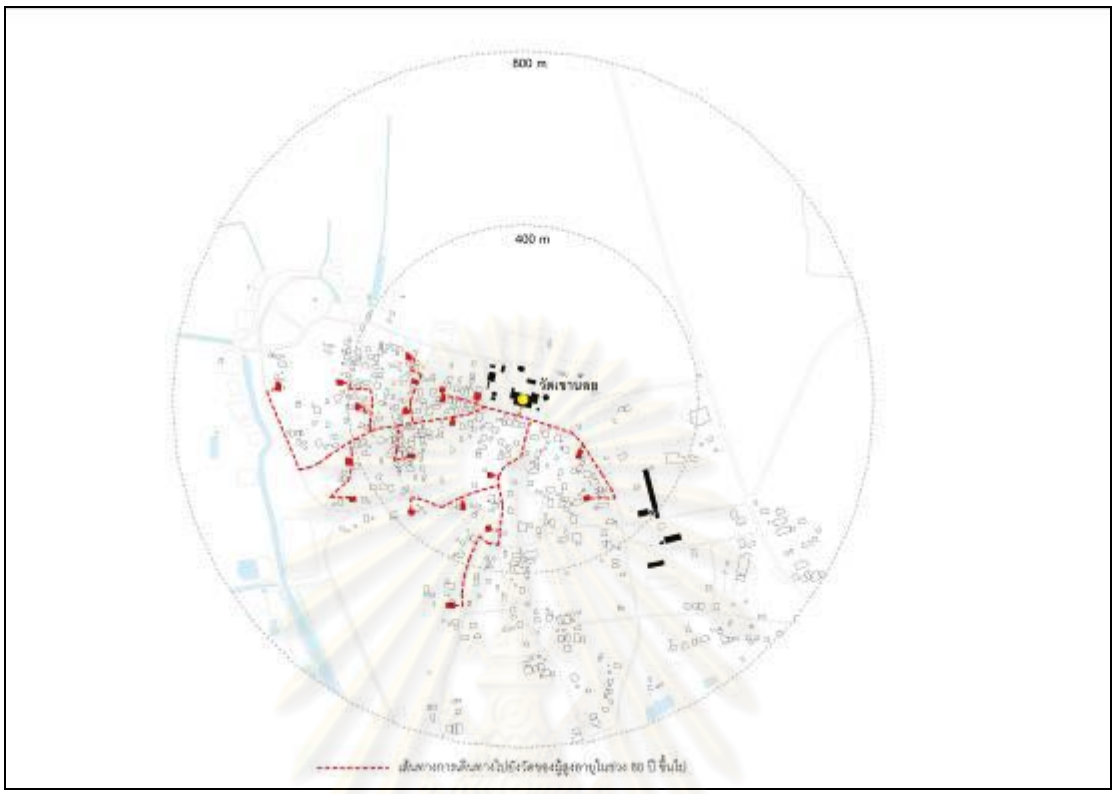

รูปที่ 94 เส้นทางการเดินทางไปยังวัดของผู้สูงอายุในช่วง 80 ปี ขึ้นไป

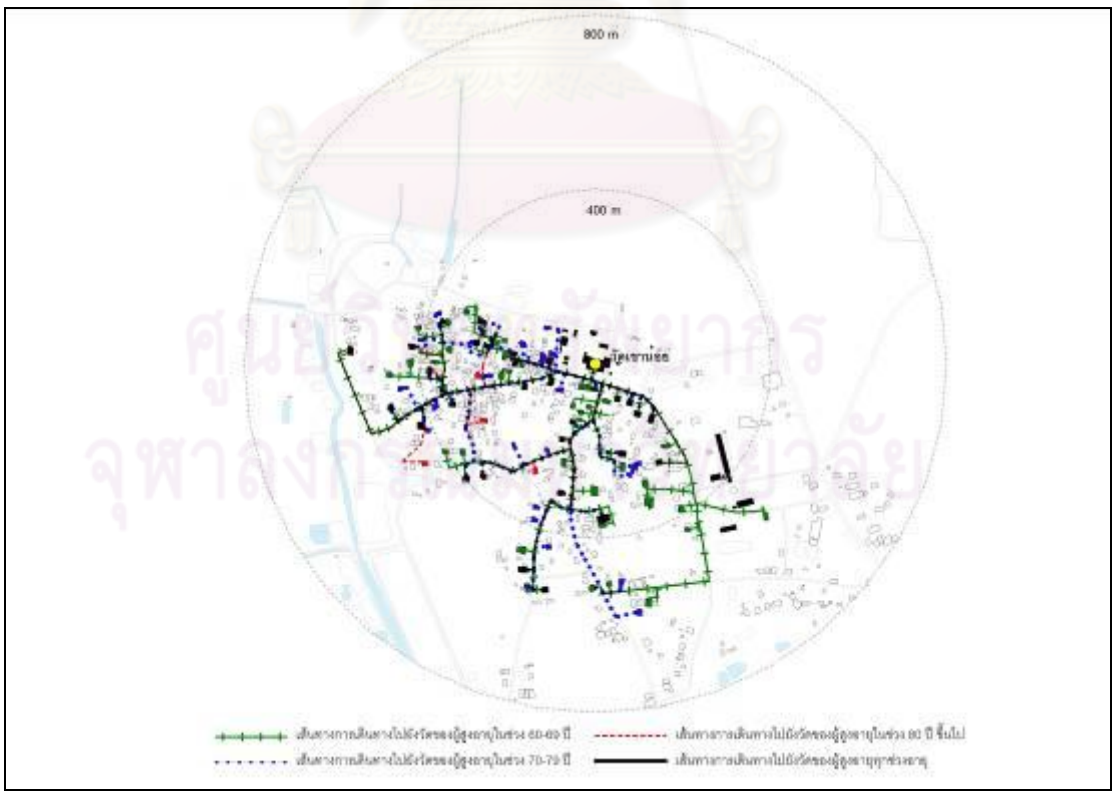

รูปที่ 95 การประยุกต์ใช้แนวคิดชุมชนละแวกบ้านของผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษา

จากรูปที่ 92-95 ลักษณะการประยุกต์ใช้แนวคิดชุมชนละแวกบ้านของผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษาโดยผู้วิจัยได้ทำการซ้อนทับชั้นข้อมูลของผู้สูงอายุในทุกช่วง สามารถวิเคราะห์ได้ว่าเส้นทางที่ผู้สูงอายุใช้ในการเดินทางไปยังวัดเขาน้อย ซึ่งเป็นศูนย์กลางชุมชนหลัก เป็นบริเวณเส้นสีดำทึบ ซึ่งเส้นทางเหล่านี้ควรมีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุให้ใช้อย่างสะดวกและปลอดภัย โดยจัดเก้าอี้สาธารณะทุก 100-125 เมตรบริเวณถนนสายหลักและรอง ส่วนถนนสายย่อยจะจัดเก้าอี้สาธารณะทุก 50 เมตร โดยทางเดินต้องมีสภาพพื้นผิวที่เรียบไม่ลื่น และมีร่มเงา ทั้งนี้เก้าอี้ที่ใช้ต้องมีส่วนที่ช่วยพยุงตัวเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถลุกนั่งได้ด้วยตัวเอง

7) **การสำรวจพื้นที่ในชุมชนเพื่อเตรียมการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม สิ่งอำนวยความสะดวก ปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลแม่เหียะ**

รูปที่ 96 เทศบาลตำบลแม่เหียะ (ซ้าย)

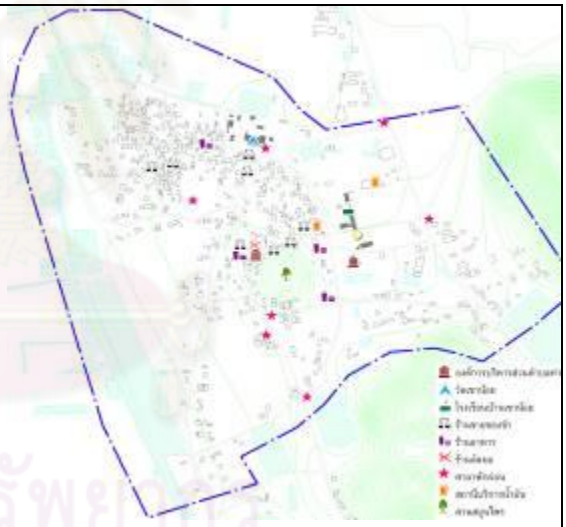

รูปที่ 97 พื้นที่ศึกษา (ขวา)

จากรูปที่ 96 และ 97 แสดงให้เห็นว่าลักษณะของการตั้งถิ่นฐานในชุมชนภาคเหนือและภาคกลางมีทั้งลักษณะที่สอดคล้องกันและแตกต่างกัน คือ

- ลักษณะที่สอดคล้องกัน คือ
  - ทางสัญจรหลักและรองไม่มีบาทวิถี คนเดินเท้าต้องใช้ทางเดินร่วมกับรถยนต์ รถจักรยานยนต์ หรือจักรยาน

- ขาดร่มเงา
- ไม่มีแสงสว่างในตอนกลางคืน
- ระบบคมนาคมขนส่งยังไม่เอื้อต่อการเข้าถึงพื้นที่ภายนอกชุมชน

- ลักษณะที่แตกต่างกัน คือ
  - การตั้งถิ่นฐานของเทศบาลตำบลแม่เหียะมีการตั้งถิ่นฐานโดยอยู่บริเวณถนน ในขณะที่หมู่บ้านเขาน้อยมีการตั้งถิ่นฐานแบบรวมกลุ่ม
  - สิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนของเทศบาลตำบลแม่เหียะ อยู่ไกลจากชุมชนทำให้ผู้สูงอายุเดินทางไม่สะดวก ในขณะที่สิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนของหมู่บ้านเขาน้อยมีการกระจายอยู่ในชุมชนจำนวนมาก เพียงแต่สิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนยังไม่เอื้อต่อการเข้าไปใช้ประโยชน์ของผู้สูงอายุ
  - เทศบาลตำบลแม่เหียะมีถนนสายหลักตัดผ่านชุมชน ทำให้สาธารณูปการบางส่วนอยู่คนละฟากถนนกับชุมชน ทำให้ผู้สูงอายุที่จะใช้บริการ ไม่มีความสะดวกในการเดินทาง

8) **การพัฒนาต้นแบบสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ**

โดยในงายวิจัยในเรื่องของการพัฒนาต้นแบบสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพมีการศึกษาทั้งใน 4 ภาค ประกอบด้วย ภาคกลาง เหนือ อีสาน และใต้ ซึ่งผู้วิจัยได้เป็นผู้เก็บข้อมูลและสำรวจในพื้นที่ภาคกลาง ซึ่งเมื่อทำการเปรียบเทียบกับในภาคอื่นๆ พบว่ามีทั้งสิ่งที่เหมือนกันและแตกต่างกันในแต่ละภาค โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- สภาพปัจจุบันที่เหมือนกันในพื้นที่นำร่องทั้ง 4 ชุมชน
  - ศูนย์กลางชุมชน ในพื้นที่นำร่องทั้ง 4 ชุมชน ส่วนใหญ่เป็นศาสนสถาน ได้แก่วัดและมัสยิด

(1) ภาคเหนือ มีศูนย์กลางชุมชน คือ วัดห้วยหลวงใต้ และ สถานีอนามัยยางฮอม

(2) ภาคกลาง มีศูนย์กลางชุมชน คือ วัดเขาน้อย และ โรงเรียนบ้านเขาน้อย และอบต. ท่าตะโก

(3) ภาคตะวันเฉียงเหนือ มีศูนย์กลางชุมชน คือ วัดโสภาวัฒนาราม วัดสว่างหนองกุง และสถานีอนามัยหนองกุงเซิน

(4) ภาคใต้ มีศูนย์กลางชุมชน คือ มัสยิดบ้านคลองขุด และ ลานแข่งนกกรงหัวจุก

- การนับถือศาสนา ในพื้นที่นำร่องทั้ง 4 ชุมชน

(1) ภาคเหนือ ภาคกลาง และ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ส่วนภาคใต้ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม

- รูปแบบลักษณะการตั้งถิ่นฐาน ในพื้นที่นำร่องทั้ง 4 ชุมชน

(1) ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตั้งถิ่นฐานแบบร่วมกลุ่ม ส่วนภาคเหนือและ ภาคใต้จะตั้งถิ่นฐานแบบกระจาย

- ปัญหาที่เหมือนกัน ในพื้นที่นำร่องทั้ง 4 ชุมชน

(1) ปัญหาทางสัญจร : ทางสัญจรสายหลักและสายรองไม่มีฟุตบาทหรือทางเท้า คนเดินเท้าต้องใช้ทางเดินร่วมกับ รถยนต์ รถจักรยานยนต์ และถจักรยาน อาจทำให้เกิดอันตรายในกรณีที่รถขับมาด้วยความเร็วสูง รถอาจเฉี่ยวชนได้ อีกทั้งไม่มีทางระบายน้ำข้างทาง เมื่อเกิดฝนตกหนักจะทำให้บริเวณไหล่ทางมีน้ำขังทำให้ผู้ที่เดินเท้าต้องเดินเลี่ยงน้ำที่ท่วมขังไปยังบริเวณกลางถนนซึ่งไม่มีน้ำท่วมขังทำให้เป็นอุปสรรคต่อการสัญจรได้ สำหรับถนนสายรองส่วนใหญ่เป็นดินแดง เมื่อเกิดฝนตกจะทำให้เกิดเป็นดิน

โคลน และมีน้ำท่วมขัง ไม่สะดวกในการเดินเท้าหรืออาจทำให้ลื่นล้มได้ และทางเดินตรงไหล่ถนนไม่มีร่มเงาของต้นไม้ข้างทางทำให้ไม่ค่อยมีใครนิยมใช้การสัญจรด้วยการเดินเท้า เนื่องด้วยมีอากาศร้อน อีกทั้งบริเวณข้างทางยังมีหญ้าขึ้นรกอาจทำให้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์มีพิษ

(2) ปัญหาด้านแสงสว่าง : ถนนขาดแสงไฟส่องสว่างในตอนกลางคืน ส่งผลทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยในการเดินเท้าตอนกลางคืน และศาลาที่พักข้างทางอาจเป็นที่มั่วสุมของกลุ่มวัยรุ่น

(3) ปัญหาการจัดการระบบขนส่งมวลชน :ไม่มีการจัดการระบบขนส่งสาธารณะที่ดีพอ ไม่มียานพาหนะที่เหมาะสมในการรับส่งผู้สูงอายุหรือผู้พิการมาให้บริการ และผู้ที่ให้บริการรถรับส่งยังขาดความรู้ในการปฏิบัติหน้าที่ในการรับ - ส่งผู้สูงอายุหรือผู้พิการ

- สภาพเดิมที่ภาคกลางแตกต่างกันจากพื้นที่นำร่องชุมชนทั้ง 4 ชุมชน
  - ไม่มีสถานีอนามัยประจำชุมชน ทำให้ผู้สูงอายุต้องเดินทางไกล หรือไม่สามารถไปได้เอง ต้องรอให้มีคนไปส่ง
  - ไม่มีลานกีฬาชุมชน แต่มีการใช้ลานกีฬาของโรงเรียนเป็นสถานที่ออกกำลังกายในตอนเย็นทำให้เกิดปัญหาด้านการใช้พื้นที่ทับซ้อนกับการเล่นกีฬาของนักเรียนในทุกตอนเย็น และตลาดนัดในเย็นวันเสาร์

9) **คู่มือปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรม การออกแบบสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับทุกคน พ.ศ.** 2552

คู่มือนี้ไม่สามารถนำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยนี้ได้ แต่ทางผู้วิจัยได้นำคู่มือนี้มาประยุกต์ใช้ในออกแบบทางสัญจรภายในชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ ในเรื่องของทางเท้า ทางลาด ราวจับ ทางข้าม ที่จอดรถสำหรับผู้สูงอายุ ตลอดจนแนวทางในการออกแบบการให้ร่มเงาที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้สูงอายุได้

7.3. ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย

1) พื้นที่ศึกษา หมู่บ้านเขาน้อย อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย 3 ศูนย์กลางชุมชน (วัดเขาน้อย โรงเรียนบ้านเขาน้อย และอบต. ท่าตะโก) ซึ่งมีความสัมพันธ์กันของทั้ง 3 ศูนย์กลางชุมชน ดังแสดงในตารางที่ 47

ตารางที่ 47 ลักษณะการใช้งานของศูนย์กลางชุมชนทั้ง 3

	วัดเขาน้อย	โรงเรียนบ้านเขาน้อย	อบต. ท่าตะโก
ความถี่ในการทำกิจกรรมในปัจจุบัน	ทุกวัน	ทุกสัปดาห์	ทุก 3 เดือน
ลักษณะกิจกรรมปัจจุบัน	- ใช้ในทางด้านศาสนา งานประเพณี และวัฒนธรรม - ใช้ออกกำลังกายประเภทใช้แรงน้อย ได้แก่ รำไทเก๊ก เดิน	- ใช้เป็นตลาดนัด - ใช้ออกกำลังกายประเภทใช้แรงมาก ได้แก่ กายบริหาร/แอโรบิค	- ติดต่อราชการ
ลักษณะกิจกรรมในอนาคต	ลักษณะกิจกรรมเหมือนปัจจุบัน	ลักษณะกิจกรรมเหมือนปัจจุบัน	- ติดต่อราชการ - ใช้ออกกำลังกาย เนื่องจากทางอบต. มีแผนในการพัฒนาสวนสาธารณะบริเวณอบต. เพื่อให้คนในชุมชนสามารถเข้ามาใช้ออกกำลังกายในอนาคตได้

จากตารางที่ 47 พบว่า ลักษณะการใช้งานของศูนย์กลางชุมชนทั้ง 3 ในขั้นสุดท้ายมีความสัมพันธ์กัน คือ ใช้ทางด้านสุขภาพและการออกกำลังกายเป็นหลัก โดยมีความสอดคล้องกับแผนตัวอย่างในการพัฒนาชุมชนและนโยบายของหน่วยงานท้องถิ่น ทั้งนี้ลักษณะการปรับปรุงหรือออกแบบสถานที่ที่ใช้สำหรับออกกำลังกาย ควรรองรับกลุ่มผู้ใช้งานทุกสถานะ ทุกวัย รวมทั้งคนพิการและคนนั่งรถเข็น

2) งานวิจัยนี้เป็น 1 ใน 4 ของพื้นที่ศึกษาจากรายงานการวิจัยของ วช. ซึ่งทาง วช. ได้มีการศึกษาในภาคกลาง เหนือ อีสาน และใต้ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาและลงสำรวจในส่วนของพื้นที่ภาคกลาง และในขั้นตอนของกระบวนการวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่ชนบทสำหรับผู้สูงอายุทั้ง 4 ภาคได้ โดยมีการใช้ศูนย์กลางชุมชนเป็นหลัก

3) จากการลงพื้นที่ศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุภายในชุมชน ไม่มีใครนั่งรถเข็น และมีผู้สูงอายุเพียง 2-3 คนเท่านั้นที่ใช้ไม้เท้าช่วยในการพยุงตัว แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุในชุมชนมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงดี แต่ในความเป็นจริงแล้วนั้น ในอนาคตหากมีคนพิการหรือคนนั่งรถเข็นในชุมชน เราควรมีการปรับปรุงทางเดินเท้าหรือสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนอื่นๆด้วยเพื่อรองรับกับการใช้งานของกลุ่มคนเหล่านี้ด้วย ดังในทฤษฎีการออกแบบเพื่อมวลชน

7.4. ข้อเสนอแนะ

1) ควรมีการจัดตั้งสถานีอนามัยภายในชุมชนชนบท เนื่องจากโรงพยาบาลหรือสถานีอนามัยประจำตำบลในชนบทห่างไกลจากชุมชน และผู้สูงอายุที่มีอายุมากไม่สามารถเดินทางได้ด้วยตนเองต้องอาศัยลูกหลานหรือเพื่อนบ้าน การมีสถานีอนามัยภายในชุมชนชนบทช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถมาตรวจสุขภาพได้สะดวก ไม่ต้องเป็นภาระของลูกหลาน และสถานีอนามัยที่ดีควรมีการเชื่อมต่อกับโรงพยาบาลหรือสถานีอนามัยประจำตำบลเพื่อเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉินจะได้ส่งตัวได้ทันที
2) การสร้างลานกิจกรรมภายในชุมชนสำหรับทำกิจกรรมตามประเพณีหรือกิจกรรมทั่วไปโดยให้ผู้สูงอายุได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วย จะเป็นการกระตุ้นให้ผู้สูงอายุออกมาทำกิจกรรมนอกบ้านมากขึ้น และได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคนต่างวัยหรือวัยเดียวกัน ซึ่งจะส่งผลให้ทั้งสุขภาพร่างกายและสภาพจิตใจของผู้สูงอายุดียิ่งขึ้น
3) ควรสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนที่รองรับการใช้งานของคนพิการและคนนั่งรถเข็นในอนาคตด้วยเพื่อให้คนทุกกลุ่มสามารถออกมาทำกิจกรรมภายนอกบ้านได้ตามทฤษฎีการออกแบบเพื่อมวลชน
4) ควรมีการศึกษาเรื่องการออกแบบ/ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนสำหรับผู้สูงอายุในเมือง ซึ่งลักษณะของผู้สูงอายุในชนบทกับเมืองมีลักษณะที่แตกต่างกันในเรื่องของสังคม เศรษฐกิจ การอยู่อาศัยและลักษณะทางกายภาพของชุมชน ซึ่งผลการศึกษาที่ได้จะเป็นการต่อยอดของงานวิจัยนี้

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กิติรัตน์ วชิรแพทย์. สภาพการอยู่สภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุชาวต่างชาติในภาคอีสาน : กรณีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.

กำธร กุลชล และ ชัยสิทธิ์ ด่านกิตติกุล. แนวทางการปรับปรุงระบบทางเดินเท้าสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ, 2548.

จารุวรรณ จินดานิล. สภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในอาคารสูง : กรณีศึกษา สวางคนิเวศ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชา เคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

ชมพูนุท ตันติถาวร. สภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในเมืองสุขภาพดี : กรณีศึกษา โครงการบางไทร ฮอสปิเฮ้าส์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชา เคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ. การพัฒนาต้นแบบสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ : การออกแบบชุมชนน่าอยู่ผู้สูงวัย สำหรับผู้สูงอายุในชนบท. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. แผนวิจัยด้านสุขภาพและเทคโนโลยี. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.

ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ. การศึกษาข้อมูลด้านสภาพสังคม เศรษฐกิจ และทัศนคติของผู้สูงอายุในเมืองเพื่อการพัฒนาที่อยู่อาศัย. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. สำนักงานสนับสนุนการวิจัย (สกว.). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ. คู่มือปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรม การออกแบบสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับทุกคน. กรุงเทพมหานคร: สมาคมสถาปนิกสยาม, 2552.

ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ. มาตรฐานขั้นต่ำสำหรับที่พักอาศัย และสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุ. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. สำนักงานสนับสนุนการวิจัย (สกว.). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

นพวรรณ จงวัฒนา เกื้อ วงศ์บุญสิน และรุ่งรัตน์ โกวรรธนะกุล. แบบแผนการเจ็บป่วย และนโยบายเกี่ยวกับสวัสดิการการรักษาพยาบาลของผู้สูงอายุในประเทศไทย. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

บรรลุ ศิริพานิช และคณะ. ชมรมผู้สูงอายุ : การศึกษารูปแบบและการดำเนินงานที่เหมะสม. รายงานการศึกษาวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย, 2539.

มณฑชัย โรจนะสมิต. การเปรียบเทียบการใช้พื้นที่สวนสาธารณะแบบรวมและแบบกระจายของหมู่บ้านจัดสรรขนาดใหญ่ในกรุงเทพมหานคร. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

มาลินี วงษ์สิทธิ์ และคณะ. โครงการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลให้บริการ และกิจกรรมต่าง ๆ แก่ผู้สูงอายุ : ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนและผู้สูงอายุ ตำบลแม่สา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2550. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2550.

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2551. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2551.

วรวรรณ นิตบงกช. ความต้องการที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุที่อยู่อาศัยในเขตคลองเตย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชา เคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง และคณะ. การสำรวจข้อมูลพื้นที่ในชุมชนเพื่อเตรียมการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม สิ่งอำนวยความสะดวก ปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ (เทศบาลตำบลแม่เหียะ). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ, 2552.

วิพรรณ ประจวบเหมาะ. ภาพรวมประชากรสูงอายุในประเทศไทย, 2551.

วีรยา ทัตตากร. การใช้พื้นที่ภายนอกอาคารที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ : กรณีศึกษา สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชา เคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

สุทธิชัย และคณะ. ปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุไทย. สถาบันวิจัยสาธารณสุขไทย มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ : สำนักนโยบายและแผนสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข, กรุงเทพฯ 2542.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. วิถีเมืองและชนบทกับความอยู่เย็นเป็นสุข, 2550.

สำนักงานยุทธศาสตร์การพาณิชย์. สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society), 2551.

สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. พระราชบัญญัติ ผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546. กรุงเทพฯ: เจ เอส การพิมพ์, 2547.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. รายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2550. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธนาเพรส จำกัด, 2551.

ภาษาอังกฤษ

Canadian Human Rights Commission. International Best Practices in Universal Design. Revised Edition : August 2007, 2006.

City of Portland Office of Transportation Engineering and Development Pedestrian Transportation Program. Portland Pedestrian Design Guide, 1998.

Department of Economic and Social Affairs Population Division. Living Arrangements of Older Persons Around the World. New York: United Publications, 2004.

Department of Economic and Social Affairs Population Division. WORLD POPULATION AGING: 1950 – 2050. New York: United Publications, 2001.

Elizabeth Burton and Lynne Mitchell. Inclusive urban design: Street for life. Oxford: Architectural Press, 2006.

Frey. H. Towards a More Sustainable Urban Form : Designing the City. America, 1999.

Hongtu Chen and Somsak Chunharas. Introduction to Special Issue on "Population Aging in Thailand". . Published online : 6 March 2009, 2009.

James, W. FAIA. Time-Saver Standards for Building Types—Third Edition. New York : McGraw-Hill Publishing Company. 2002.

John, K., and Napaporn Chavovan. Intergenerational Relationships and Family Care and Support for Thai Elderly. Published online : 4 March 2009, 2009.

John, K., and Napaporn Chayovan. Older Persons in Thailand: A Demographic, Social and Economic Profile. Published online : 5 March 2009, 2009.

Kathryn Lawler. Aging in Place Coordination Housing and Health Care Provision for America's Growing Elderly Population. Joint Center for Housing Studies of Havard University Neighborhood Reinvestment Corporation, 2001.

Lawton, M.P. Planning and Managing Housing for Older People. New York : John Wiley & Sons, 1975.

Leonid, A. G., and Natalia, S. Ga. The Reliability Theory of Aging and Longevity. Center on Aging : NORC/university of Chicago, 2001.

Pastalan and Carson, D.H. Special Behavior of older people. Ann Arbor : University of Michigan – Wayne University Institute of Gerontology. 1970.

Regnier victor. Assisted living housing for the elderly : design innovations from the United States and Europe. New York : Van Nostrand Reinhold, 1993.

Regnier victor. Assisted living housing for the elderly : design innovations from theUnited States and Europe. 2nd ed. New York : Van Nostrand Reinhold, 2002.

Taro Yamane. Statistics, An Introductory Analysis. 2nd Ed. New York: Harper and Row, 1967.

Tyson, M. M. The healing landscape : Therapeutic outdoor environments. Martha M. Tyson New York : McGraw-Hill, 1998.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก
แบบสอบถาม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถาม

วิทยานิพนธ์เรื่อง: การออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในชนบท ภาคกลาง กรณีศึกษา หมู่บ้านเขาน้อย ตำบลท่าตะโก อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์

ภาควิชา เคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นิสิตผู้ทำวิทยานิพนธ์: นางสาว วนัสรินทร์ สุยสุวรรณ

สถานที่ ..... วันที่สำรวจ ..... เวลา ..... น.

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง "***แนวทางการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในชนบท ภาคกลางกรณีศึกษา หมู่บ้านเขาน้อย ตำบลท่าตะโก อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์***" โดยแบบสอบถามประกอบไปด้วยข้อมูล 3 ส่วน คือ ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุ, สภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ และข้อมูลทัศนคติและความพึงของผู้สูงอายุต่อสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน ซึ่งข้อมูลของท่านจะเป็นประโยชน์ในการนำไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดนโยบายในการพัฒนาชุมชนและออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนสำหรับผู้สูงอายุในชนบท

กรุณาทำเครื่อง / ลงในช่องว่าง หรือเติมคำลงในช่องว่าง

ส่วนที่ 1: ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุ

1. ชื่อ-สกุล _____ บ้านเลขที่ _____
2. เพศ [ ] (1) ชาย [ ] (2) หญิง
3. อายุ ..... ปี
4. สถานภาพ

[ ] (1) โสด [ ] (2) สมรส [ ] (3) หม้าย [ ] (4) หย่า [ ] (5) แยกกันอยู่

5. จำนวนบุตรทั้งหมด ..... คน แบ่งเป็นชาย ..... คน และหญิง ..... คน
6. จำนวนสมาชิกในครอบครัวทั้งหมด (รวมตัวท่าน) ..... คน
7. การนับถือศาสนา

[ ] (1) พุทธ [ ] (2) คริสต์ [ ] (3) อิสลาม [ ] (4) อื่นๆ (ระบุ).....

8. การศึกษา

[ ] (1) ระดับประถมศึกษา [ ] (2) ระดับมัธยมศึกษา [ ] (3) ระดับอุดมศึกษา

[ ] (4) ไม่ได้เรียน

[ ] (4.1) อ่านและเขียนได้ [ ] (4.2) อ่านได้เขียนไม่ได้ [ ] (4.3) อ่านและเขียนไม่ได้

9. อาชีพเดิม

[ ] (1) ไม่มีอาชีพเดิม [ ] (2) รับจ้าง [ ] (3) เกษตรกร

[ ] (4) ค้าขาย [ ] (5) พนักงานบริษัท/ห้างร้าน [ ] (6) รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ

[ ] (7) ธุรกิจส่วนตัว [ ] (8) อื่นๆ (ระบุ).....

10. อาชีพปัจจุบัน

[ ] (1) ไม่มีอาชีพเดิม [ ] (2) รับจ้าง [ ] (3) เกษตรกร

[ ] (4) ค้าขาย [ ] (5) พนักงานบริษัท/ห้างร้าน [ ] (6) รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ

[ ] (7) ธุรกิจส่วนตัว [ ] (8) อื่นๆ (ระบุ).....

11. ที่มาของรายได้จ่อเดือน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

[ ] (1) ไม่มีรายได้ [ ] (2) เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ [ ] (3) เงินบำนาญ

[ ] (4) งานอดิเรก [ ] (5) ลูก/หลาน เลี้ยง/ให้ [ ] (6) การทำงานเอง

[ ] (7) คู่สมรส [ ] (8) อื่นๆ (ระบุ).....

12. รายจ่ายต่อเดือน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

[ ] (1) ไม่มีรายจ่าย [ ] (2) ค่าใช้จ่ายทั่วไปและอาหาร [ ] (3) ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ

[ ] (4) ค่าใช้จ่ายสำหรับที่อยู่อาศัย [ ] (5) ค่าใช้จ่ายในการทำบุญ [ ] (6) ค่าใช้จ่ายฌาปนกิจ

[ ] (7) อื่นๆ(ระบุ).....

13. ลักษณะสุขภาพโดยรวม

[ ] (1) แข็งแรงมาก ช่วยเหลือตัวเองได้ [ ] (2) ไม่ค่อยแข็งแรง ต้องการการดูแลบ้าง

[ ] (3) ไม่แข็งแรง ต้องการการดูแลเป็นส่วนใหญ่ [ ] (4) อ่อนแอ ต้องการการดูแลตลอดเวลา

14. โรคประจำตัว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

[ ] (1) ไม่มีโรคประจำตัว [ ] (2) ความดันโลหิต [ ] (3) โรคหัวใจ [ ] (4) เบาหวาน

[ ] (5) อัมพาต/อัมพฤกษ์ [ ] (6) โรคตา โรคต้อ [ ] (7) ปวดหลัง/เอว [ ] (8) ริดสีดวงทวาร

[ ] (9) โรคไต [ ] (10) ทางเดินหายใจ [ ] (11) โลหิตจาง [ ] (12) มะเร็ง

[ ] (13) ถุงลมโป่งพอง [ ] (14) ต่อมลูกหมากโต [ ] (15) ไทรอยด์ [ ] (16) โรคผิวหนัง

[ ] (17) ข้อเสื่อม/ไขข้ออักเสบ/กระดูกพรุน [ ] (18) อื่นๆ (ระบุ).....

15. ผู้ดูแลเมื่อยามเจ็บป่วย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

[ ] (1) คู่สมรส [ ] (2) บุตร/หลาน [ ] (3) ญาติพี่น้อง [ ] (4) ว่าจ้างผู้ดูแล

[ ] (5) เพื่อน/เพื่อนบ้าน [ ] (6) อสม. [ ] (7) อปพร. [ ] (8) อื่นๆ (ระบุ).....

16. ปัญหาการทำงานของร่างกาย (กรุณาล้อมรอบลักษณะที่เกิดขึ้นจริง)

[ ] (1) ไม่มีปัญหา

[ ] (2) การได้ยินเสียง : หูตึง/ประสาทหูเสื่อม/หูไม่ได้ยินเป็นครั้งคราว/ปัญหาต่างๆเกี่ยวกับการได้ยิน

[ ] (3) การมองเห็น : ตามัว/มองเห็นไม่ชัด/ตาเป็นต้อ/ตาฟาง/ตาบอด/ปัญหาต่างๆเกี่ยวกับการมองเห็น

[ ] (4) การเคลื่อนไหว/การเดิน/การเปลี่ยนแปลงต่างๆ : การลุกจากเตียง/ที่นั่งและเก้าอี้/ท่าเดินผิดปกติ

[ ] (5) การขับถ่ายปัสสาวะ/อุจจาระ : การกลั้นปัสสาวะ-อุจจาระไม่อยู่/ท้องเสียบ่อยๆ/ท้องผูก/ปัสสาวะเล็ด

17. การได้รับบาดเจ็บในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

[ ] (1) ไม่เคยได้รับบาดเจ็บเลย [ ] (2) หกล้ม จำนวน..... ครั้ง/ปี

[ ] (3) ตกบันได จำนวน..... ครั้ง/ปี [ ] (4) จากยานพาหนะ รถยนต์/จักรยานยนต์/อื่นๆ.....

[ ] (5) กินยาผิด [ ] (6) ของมีคมบาด

18. สถานที่ที่ทำให้ท่านได้รับบาดเจ็บในข้อ 17

[ ] (1) ไม่เคยได้รับบาดเจ็บเลย

[ ] (2) ในบ้าน

[ ] (2.1) ห้องน้ำ/ห้องอาบน้ำ [ ] (2.2) ห้องครัว [ ] (2.3) ห้องนั่งเล่น [ ] (2.4) ห้องนอน

[ ] (2.5) ชานบ้าน/ระเบียงบ้าน [ ] (2.6) บันได [ ] (2.7) ใต้ถุนบ้าน [ ] (2.8) อื่นๆ.....

[ ] (3) นอกบ้าน

[ ] (3.1) ทางเดิน [ ] (3.2) บริเวณสนาม ส่วนที่พักผ่อน [ ] (3.3) โรงจอดรถ

[ ] (3.4) สถานที่อื่นๆ ที่ไม่ใช่บ้านที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุ

[ ] (1) ถนน [ ] (2) บาทวิถี [ ] (3) ทุ่งนา/สวน [ ] (4) ลานบ้าน/เล้าไก่

[ ] (5) สวนสาธารณะ [ ] (6) บ้านเพื่อน/ญาติ [ ] (7) อื่นๆ.....

19. ท่านออกกำลังกายหรือไม่

[ ] (1) ไม่เคยออกกำลังกายเลย

[ ] (2) ออกกำลังกาย

[ ] (2.a) ประเภทของการออกกำลังกาย

[ ] (2.a1) มวยจีน/โยคะ [ ] (2.a2) เดิน/วิ่ง [ ] (2.a3) รำกระบอง

[ ] (2.a4) ปั่นจักรยาน [ ] (2.a5) เต้นแอโรบิกกาย [ ] (2.a6) ยกน้ำหนัก

[ ] (2.a7) เล่นกีฬา ตีแบต [ ] (2.a8) อื่นๆ.....

[ ] (2.b) สถานที่ที่ใช้ออกกำลังกาย

[ ] (2.b1) ตัวบ้าน/สถานที่พัก [ ] (2.b2) สนาม/ลานบ้าน [ ] (2.b3) ถนนสาธารณะ

[ ] (2.b4) สวนสาธารณะ [ ] (2.b5) สโมสร/สนามเฉพาะ [ ] (2.b6) สถานีอนามัย

[ ] (2.b7) ลานวัด/โรงเรียน [ ] (2.b8) สถานที่เล่นกีฬา/ออกกำลังกาย

[ ] (2.b9) อื่นๆ.....

[ ] (2.c) สถานที่ที่ใช้ออกกำลังกาย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

[ ] (2.c1) ทุกวัน [ ] (2.c2) วันเว้นวัน [ ] (2.c3) 2-3 ครั้ง/สัปดาห์

[ ] (2.c4) 1 ครั้ง/สัปดาห์ [ ] (2.c5) 1-2 ครั้ง/เดือน [ ] (2.c6) อื่นๆ.....

20. ความถี่ในการทำกิจกรรม

	มากที่สุด (1)	มาก (2)	ปานกลาง (3)	น้อย (4)	น้อยที่สุด (5)
1. นั่ง-นอนเล่น					
2. ทานอาหาร					
3. ทำงาน					
4. บริหารร่างกาย/ออกกำลังกาย					
5. อ่านหนังสือ					
6. คุย/พบปะผู้คน					
7. สวดมนต์					
8. ดูโทรทัศน์					
9. ฟังวิทยุ					
10. ทำสวน					
11. เลี้ยงสัตว์					
12. ไปวัด					
13. เข้าชมรม/สมาคม					

<u>ส่วนที่ 2: สภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ</u>

21. ลักษณะที่อยู่อาศัยของท่านในปัจจุบัน

[ ] (1) บ้านไม้ยกพื้น [ ] (2) บ้านเดี่ยว

[ ] (3) ทาวเฮ้าส์ [ ] (4) ตึกแถว

22. ลักษณะการอยู่อาศัย

[ ] (1) อาศัยในบ้านของตนเอง [ ] (2) เช่าอาศัย [ ] (3) อาศัยอยู่กับลูกหลาน

[ ] (4) อาศัยอยู่กับญาติ [ ] (5) อาศัยอยู่กับนายจ้าง [ ] (6) อาศัยอยู่ในที่สาธารณะ

[ ] (7) อื่นๆ.....

23. คนที่อาศัยอยู่ด้วย

[ ] (1) อยู่คนเดียว [ ] (2) คู่สมรส [ ] (3) ลูก/หลาน

[ ] (4) ญาติ [ ] (5) เพื่อน

24. ลักษณะการอาศัยกับลูกหลาน

[ ] (1) ในหลังเดียวกัน [ ] (2) คนละหลังแต่รั้วเดียวกัน

[ ] (3) คนละหลังในระยะทางใกล้กัน [ ] (4) คนละหลังในระยะทางไกลกัน

25. ลักษณะการครอบครองในที่อยู่อาศัย

[ ] (1) เป็นเจ้าของถือกรรมสิทธิ์เอง [ ] (2) ไม่มีกรรมสิทธิ์ อาศัยอยู่กับลูก/หลาน/ญาติ

[ ] (3) ไม่มีกรรมสิทธิ์ เป็นของคู่สมรส/ลูก/หลาน/ญาติ [ ] (4) เช่าระยะยาว (เซ้ง)

[ ] (5) เช่ารายเดือน [ ] (6) ไม่มีกรรมสิทธิ์เป็นของนายจ้าง

[ ] (7) เป็นที่สาธารณะ [ ] (8) อื่นๆ.....

26. ระยะเวลาที่อยู่อาศัย ณ ที่อยู่ปัจจุบัน

[ ] (1) 1-10 ปี [ ] (2) 11-25 ปี [ ] (3) 26-40 ปี

[ ] (4) 41-55 ปี [ ] (5) 56 ปีขึ้นไป

27. ความคิดเห็นที่จะย้ายจากที่อยู่ปัจจุบัน

[ ] (1) เคยคิดย้าย เพราะ

[ ] (1.1) บ้านหลังปัจจุบันสภาพไม่เหมาะสม [ ] (1.2) ต้องการความสงบและอิสระ

[ ] (1.3) อยากย้ายบ้านใหม่ที่ตนมีกรรมสิทธิ์ [ ] (1.4) ข้อ 1.1 และ 1.2

[ ] (1.5) อยากได้บ้านใหม่ [ ] (1.6) อื่นๆ.....

[ ] (2) ไม่เคยคิดย้าย เพราะ

[ ] (2.1) รักและผูกพันกับที่อยู่เดิม [ ] (2.2) มีคนคอยดูแล มีเพื่อนบ้าน

[ ] (2.3) คิดว่าการย้ายเป็นการสิ้นเปลือง [ ] (2.4) อยากอยู่ใกล้ลูก/หลาน

[ ] (2.5) สะดวกและปลอดภัย [ ] (2.6) อื่นๆ.....

ส่วนที่ 3: ข้อมูลทัศนคติและความพึงของผู้สูงอายุต่อสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน

28. บริการที่ควรจัดให้มีในชุมชน

[ ] (1) พยาบาลประจำสถานที่ [ ] (2) แพทย์มาตรวจเป็นระยะ [ ] (3) อาหาร 3 มื้อ (เลือกเมนูได้บ้าง

[ ] (4) การทำความสะอาดที่พัก [ ] (5) ซักรีดเสื้อผ้า [ ] (6) รถรับส่งไปที่ต่างๆ

[ ] (7) ยามรักษาความปลอดภัย [ ] (8) กิจกรรมเพื่อสุขภาพ [ ] (9) อื่นๆ.....

29. สิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนในปัจจุบัน

[ ] (1) คลินิก [ ] (2) สวนสาธารณะ [ ] (3) ห้องปฏิบัติธรรม

[ ] (4) ห้องสมุด [ ] (5) ร้านขายของ [ ] (6) ร้านอาหาร

[ ] (7) ร้านขายของ [ ] (8) ร้านทำผม [ ] (9) ศูนย์กายภาพบำบัด

[ ] (10) ศูนย์กลางผู้สูงอายุ [ ] (11) แปลงปลูกต้นไม้ [ ] (12) อื่นๆ.....

30. การจัดสาธารณูปโภค/สิ่งแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุ

	จำเป็น (1)	ไม่จำเป็น (2)
1. สวนสาธารณะ/สวนสุขภาพ สำหรับการพักผ่อน ออกกำลังกาย		
2. ทางเดินเท้า/บาทวิถี ที่กว้างเหมาะสมและมีทางลาด		
3. สถานพยาบาล/บ้านพัก สำหรับดูแลผู้สูงอายุในชุมชน		
4. ราวจับในห้องน้ำสาธารณะ หรือบริเวณทางเดินที่ลาดชัน		
5. วัด/สถานปฏิบัติกิจกรรมการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุ		
6. ทางข้ามที่ติดสัญญาณไฟ สำหรับเดินข้ามถนน		
7. ป้าย สัญญาณที่เตือนให้ผู้ขับขี่ระมัดระวังผู้สูงอายุ		

31. ความช่วยเหลือในการเดินทาง

[ ] (1) มีความต้องการได้รับการช่วยเหลือในการเดินทาง

[ ] (2) ไม่มีความต้องการได้รับการช่วยเหลือในการเดินทาง

32. วิธีการเดินทางไปสถานที่ภายในชุมชน

[ ] (1) ด้วยตัวเอง [ ] (2) มีผู้ช่วยเหลือ [ ] (3) เดินทางด้วยรถโดยสาร

33. วิธีการเดินทางไปสถานที่ภายนอกชุมชน

[ ] (1) ด้วยตัวเอง [ ] (2) มีผู้ช่วยเหลือ [ ] (3) เดินทางด้วยรถโดยสาร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

34. พาหนะที่ใช้ในการเดินทางไปสถานที่ภายในชุมชน

[ ] (1) เดินเท้า [ ] (2) จักรยาน [ ] (3) จักรยานยนต์

[ ] (4) รถยนต์ [ ] (5) รถโดยสาร

35. พาหนะที่ใช้ในการเดินทางไปสถานที่ภายนอกชุมชน

[ ] (1) เดินเท้า [ ] (2) จักรยาน [ ] (3) จักรยานยนต์

[ ] (4) รถยนต์ [ ] (5) รถโดยสาร

36. ความถี่ในการทำกิจกรรมต่อไปนี้

สถานที่ที่ผู้สูงอายุเดินทางไป	ความถี่ในการทำกิจกรรม					
	ทุกวัน	ทุกสัปดาห์	ทุกเดือน	ทุก 3 เดือน	นานๆครั้ง	ไม่เคยไป
<u>สิ่งอำนวยความสะดวกประจำชุมชน - ละแวกบ้าน</u>						
ศาสนสถาน						
สวนสาธารณะ						
ลานกีฬา สถานที่ออกกำลังกาย						
อ่านหนังสือ ศาลากิจกรรมต่างๆ						
ป้อมตำรวจ อปพร.						
ศาลา ป้ายรถโดยสาร						
<u>สิ่งอำนวยความสะดวกประจำชุมชน (ภาคเอกชน)- ละแวกบ้าน</u>						
ร้านขายของชำ/ร้านสะดวกซื้อ						
ตลาดละแวกหมู่บ้าน						
ร้านอาหาร ข้าวแกง ก๋วยเตี๋ยว						
ร้านกาแฟ ร้านเหล้า ร้านขนม						
ร้านเสริมสวย ร้านสระผม ตัดผม						
ร้านตัดผม ร้านซ่อมรถ ร้านวัสดุอุปกรณ์						
ร้านอินเตอร์เน็ต ร้านทอง						
คลินิก ร้านขายยา						
ปั๊มน้ำมัน ปั๊มหลอด						
หมอนวด/พื้นบ้าน						
<u>สิ่งอำนวยความสะดวกระดับตำบล/อำเภอ/จังหวัด</u>						
สถานีอนามัยประจำตำบล						
สถานศึกษาประจำตำบล						
สถานผู้สูงอายุ/ชมรมผู้สูงอายุ						

สถานที่ที่ผู้สูงอายุเดินทางไป	ความถี่ในการทำกิจกรรม					
	ทุกวัน	ทุกสัปดาห์	ทุกเดือน	ทุก 3 เดือน	นานๆครั้ง	ไม่เคยไป
ตลาดสด ตลาดนัด						
ธนาคาร สหกรณ์ ออมสิน ธกส.						
ที่ทำการเทศบาลตำบล/อบต.						
สถานีตำรวจ อปพร.						
ฌาปนกิจสถาน						
โรงพยาบาล ตำบล/อำเภอ/จังหวัด						
ที่ทำการอำเภอ/ศาลากลางจังหวัด						
ห้องสมุด ตำบล/อำเภอ/จังหวัด						
ที่ทำการไปรษณีย์						
สวนสาธารณะตำบล/อำเภอ/จังหวัด						
ตลาดใหญ่/ตลาดในเมือง/ตลาดในจังหวัด/ห้างสรรพสินค้า/ห้างค้าส่ง						
สถานีขนส่งของชุมชน						
<u>สถานที่ส่วนตัว</u>						
ที่นา ไร่ สวน						
ที่ทำงานภาครัฐ เอกชน หรือธุรกิจส่วนตัว						
ที่ทำงานในอำเภอ/จังหวัด						

** ผู้วิจัยขอขอบคุณท่านที่ท่านให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการตอบแบบสอบถามนี้ **

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข
แบบสำรวจพื้นที่ศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสำรวจพื้นที่ศึกษา

วิทยานิพนธ์เรื่อง: การออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในชนบท ภาคกลาง กรณีศึกษา หมู่บ้านเขาน้อย ตำบลท่าตะโก อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์

ภาควิชา เคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นิสิตผู้ทำวิทยานิพนธ์: นางสาว วนัสรินทร์ สุยสุวรรณ

สถานที่ ..... วันที่สำรวจ ..... เวลา ..... น.

1. สถานที่ใกล้เคียง ..... ถนน .....

2. ลักษณะถนนและการจัดการระบบถนน

ลักษณะถนน	มี	ไม่มี
ทางเดินเท้า	☐	☐
ทางรถยนต์	☐	☐
ทางรถจักรยาน	☐	☐
การจัดการระบบถนน	**ช่วง**	**วัน**
เดินรถทางเดียว (One-way)		
เดินรถสวนทาง (Two-way)		

3. จำนวนช่องทางจราจร

[ ] 1-2 ช่องจราจร [ ] 3-4 ช่องจราจร [ ] มากกว่า 4 ช่องจราจรขึ้นไป

4. ปริมาณจราจร

[ ] มาก [ ] ปานกลาง [ ] น้อย

5. ปริมาณคนเดินเท้า

[ ] มาก [ ] ปานกลาง [ ] น้อย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6. ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่

ลักษณะทางเดินเท้า	
- ลักษณะทางเดินเท้าแคบเกินไป (แคบ / ไม่แคบ) ..... เมตร	- สภาพของทางเดินเท้า (ดี / ปานกลาง / ทรุดโทรม)
- มีสิ่งกีดขวางบนทางเท้า (มี / ไม่มี)	- มีทางลาดสำหรับคนพิการ (มี / ไม่มี)
ลักษณะทางเดินเท้า	
- สภาพของทางลาด (ดี / ปานกลาง / ทรุดโทรม)	
ลักษณะทางข้ามและสัญญาณไฟจราจร	
- ลักษณะของทางข้าม (มี / ไม่มี)	- ตำแหน่งทางข้าม (เหมาะสม / ไม่เหมาะสม)
- ตำแหน่งสัญญาณไฟจราจร (เหมาะสม / ไม่เหมาะสม)	
ลักษณะด้านภูมิทัศน์	
- ลักษณะการให้ร่มเงา (มาก / ปานกลาง / น้อย)	- ที่จอดรถ (มี / ไม่มี)
- ความต้องการของที่จอดรถ (เพียงพอ / ไม่เพียงพอ)	- จุดที่นั่งพักสาธารณะ (มาก / ปานกลาง / น้อย)
- เสาไฟ (มาก / ปานกลาง / น้อย)	- แสงสว่าง (มาก / ปานกลาง / น้อย)
- ลักษณะตะแกรงท่อระบายน้ำ (ดี / ไม่ดี)	

7. SECTION ของตำแหน่ง ..... (สำรวจลักษณะต้นไม้ / ทางเท้า / ความสูงของทางเท้า)

8. แบบสำรวจของตำแหน่ง .....

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ – สกุล	นางสาววนัสรินทร์ สุยสุวรรณ
วัน/เดือน/ปีเกิด	14 มีนาคม พ.ศ. 2530
ประวัติการศึกษา	ระดับปริญญาตรี ผังเมืองบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง สาขาวิชาการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2552
E-mail address:	vanasarin@hotmail.com

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย